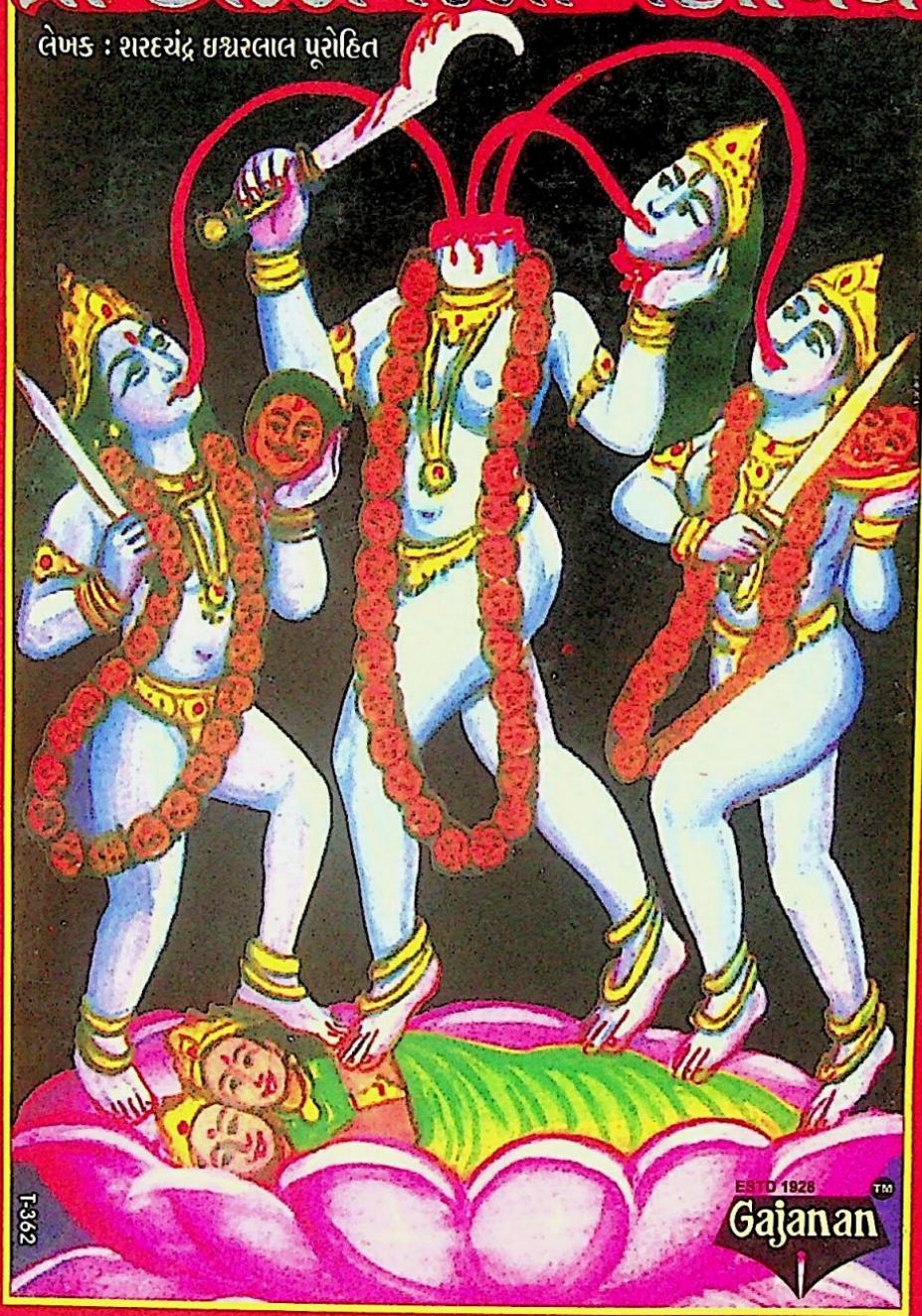

દુર્શા મહાવિદ્યામાંની એક

શ્રી છીન્નમસ્તા મહાવિદ્યા

લેખક : શરદયંદ્ર દ્વારા લાલ પૂરોહિત

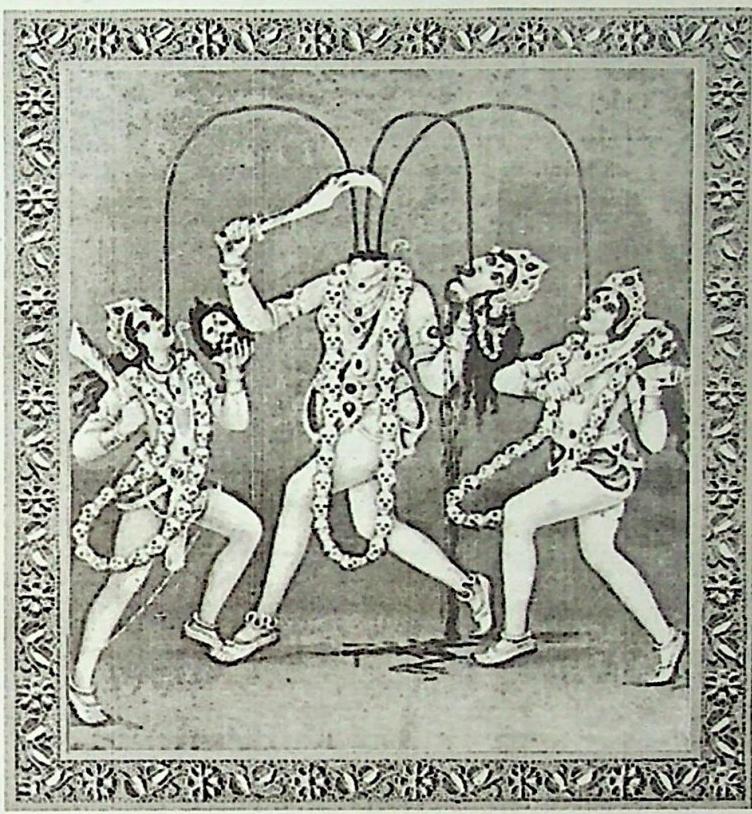

ESTD 1926
Gajanán™

T-362

શ્રી ગજાનન પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ, સુરત.

છિન્નમસ્તાં કરે વામે ધારયન્તીં સ્વમસ્તકમ् ।
પ્રસારિતમુખીં ભીમાં લેલિહાનાગ્રજિહ્વિકામ् ॥

દસ મહાવિદ્યાઓ આ ભ્રહ્માંડની દસ મહાનાયિકાઓ છે.
આ સૃષ્ટિ નાયિકા પ્રધાન છે.

આ ગ્રંથની મહાનાયિકા છિન્નમસ્તા છે.
લહેરી આંખોવાળી, લહેરાતા વાળવાળી, લહેરમાં નૃત્ય કરનારી,
થરકતા માંસલ ખડ્ગ ધારણ કરનારી, સખી રૂપી ડાક્ખિનીયો અને
શાકિનીઓને નિયંત્રિત કરનારી છે.

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री गुरवे नमः ॥

॥ श्री सरस्वत्यै नमः ॥

॥ स्तवन मंगलम् ॥

छिन्नमस्तके गजवकत्र स्थापिताय,
गौरी सूताय गणनाथ नमो नमस्ते ।

कवंध स्वरूप सवदिव रक्षिताय,
शिवारोपित मस्तकाय नमो नमस्ते ॥

ॐ अखण्डमण्डलाकारं व्याप्तं येन चराचरम् ।

तत्पदं दर्शितं येन तस्मै श्री गुरवे नमः ॥

ॐ अज्ञान तिभिरान्धश्य ज्ञानाञ्जन - शलाकया ।

चक्षुरुमीलितं यैन तस्मै श्री गुरवे नमः ॥

छिन्नमस्तां महाविद्यामक्षरात्म स्वरूपिणीम् ।

विद्युदग्नि समुद्रभूतां प्रसुप्तभुजगी तनुम् ॥

कुपण्डलीरूप संयुक्तां नानातत्त्व समन्विताम् ।

त्रिवली वलयोपेतां नाना स्थानाकृतां शुभम् ॥

भास्वन्मण्डल - मध्यगां निज - शिरशिछन्नं विकीर्णालिकम्

स्फारास्यं प्रपिबद् गलात् स्व - रुधिरं वामकरे विभ्रतीम्

वामासकतं - रति - स्मरोपरि - गतां सख्यौ निजे डाकिनी

वर्णिन्यो परि - दृश्य - मोद - कलितां श्री छिन्नमस्तां भजे ।

મનુષ્ય માટે સૌથી હિતકારી, જેની ઉપાસનાથી સર્વકાળ
ફળપ્રદ થાય છે. સાધક સ્વયં સંશાશિષ્ય ખની જાય છે.
અપૂર્વવાનને પૂત્ર અને ધનહિનને ધનપ્રાપ્ત થાય છે. તથા
વિદ્તાનો વિકાસ થાય છે. એવી દશ ભણવિદ્યાઓમાંની એક

દશ ભણવિદ્યામાંની એક

શ્રી છિન્નમરસ્તા મહાવિદ્યા (સાધના અને સિદ્ધિ)

: લેખક અને સંશોધન કર્તા :

શ્રી શરદ્યંડ્ર ઈશ્વરભાસ પુરોહિત

: પ્રકાશક :

STDE 1928 TM

શ્રી ગજાનાન પુસ્તકાલય **Gajanan**

ટાયર રોડ, સુરત-૩૮૪ ૦૦૩

ફોન : (૦૨૬૧) ૨૪૨૪૨૪૪ ફેક્સ : ૨૪૩૮૧૦૮

Visit us :- www.gajananbooks.com

Email :- Info@gajananbooks.com

G - 2184

Price Rs. 70-00

● શ્રી છિદ્રામસત્તા મહાવિદ્યા

● લેખક : શારદચંદ્ર ઈશ્વરલાલ પુરોહિત

: યેતવણી :

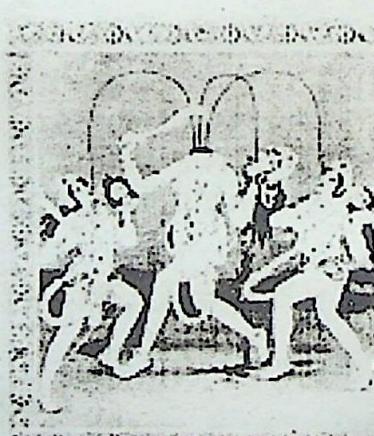
ભારતીય કોપીરાઇટ અનુસાર પ્રસ્તુત પુસ્તક તથા સમસ્ત પ્રકાશિત સામગ્રીના કોપીરાઇટ શ્રી ગજાનન પુસ્તકાલય ટાવર રોડ સૂરતની પાસે સુરક્ષિત છે. તેથી કોઈપણ વ્યક્તિ કે કંપનીએ આ પુસ્તકનું નામ ડિગ્રાઇન, પ્રકાશિત સાહિત્યનું અંશાતઃ કે પૂર્ણ રૂપે કોઈપણ પુસ્તક - સાહિત્ય કે જ્યૂગ પેપરમાં પ્રકાશકની મંજૂરી લીધા સિવાય પ્રકાશિત કરવું નહિ. આમ કરનાર સામે કોપીરાઇટ એકટ હેઠળ કાયદેસરની કાર્યવાહી કરવામાં આવશે. વિવાદ અંગે જ્યાય ક્ષેત્ર સૂરત રહેશે.

● પ્રકાશક

ડૉ. વિજય એચ. છક્કર
શ્રી ગજાનન પુસ્તકાલય,
ટાવર રોડ,
સૂરત-3.

● મુદ્રક :

પી. પી. બુક્સેલર્સ,
પદિમલ પ્રિન્ટર્સ,
ટાવર રોડ,
સૂરત-3.

લેખક પરિચય

નામ : શ્રી શરદચંદ્ર ઈશ્વરલાલ પુરોહિત
 જન્મ સ્થળ : મુ. પો. ડુમસ, જિ. સુરત.
 જન્મ દિનાંક : આસો સુદ - ૧૩, ગુરુવાર
 વિ.ક. ૧૯૬૪. તા. ૭-૧૦-૧૯૬૪
 નિવાસ સ્થાન : બ્લોક નં. ૫૫/૪૨૦,
 ગુજરાત હાઉસીંગ બોર્ડ, પાલનપુર પાટીઆ,
 રાંદેર રોડ, સુરત-૩૮૫૦૦૩
 પિતા : શ્રી ઈશ્વરલાલ ભાઈશંકર પુરોહિત.

માતા : અ. સૌ. કમલા ગૌરી ઈશ્વરલાલ પુરોહિત.

પત્ની : અ. સૌ. સરલાદેવી શરદચંદ્ર પુરોહિત.

જાતિ : મોઢ ચાતુર્વેદી બ્રાહ્મણ, ગોત્ર : વશિષ્ઠ

વેદ શાખા : શુક્લ યજુર્વેદ, ત્રિ પ્રવરાન્વિત માધ્યંહિની શાખા.

વ્યવસાય : (૧) ગુજરાત સરકારના સહકારી ખાતામાં સહકારી અધિકારી
 પદ પરથી નિવૃત્ત. તા. ૩૧-૮-'૬૬

(૨) હાલમાં સાહિત્ય સંશોધન, લેખન અને વૈદિક,
 પુરાણોક્ત, તાંત્રોક્ત, કર્મકાંડ તેમજ ઉપાસના.

પ્રકાશિત ગુજરાતી પુસ્તકો : (૧) 'તત્ત્વોપચાર' (યૌગિક ચિકિત્સા),
 (૨) 'શ્રી સત્યનારાયણ પ્રતકથા તત્ત્વ', (૩) 'આ બધું શા માટે?'
 (૬૫ વિષયોનું વૈજ્ઞાનિક - તાત્ત્વિક વિવેચન) (૪) 'ગુરુ તત્ત્વ પ્રકાશ'
 તેમજ 'ગુરુ સાધના અને સિક્ષિ'.

શ્રી ગજનન પુસ્તકાલય, સુરત દ્વારા પ્રકાશિત પુસ્તકો

(૧) 'શિવ સ્વરોદ્ય રત્નાકર' (વૈજ્ઞાનિક તત્ત્વજ્ઞાન સ્વરોદ્ય)
 બૃહદ્ગ્રંથ (ત્રીજી આવૃત્તિ) (૨) 'કર્મની ગતિ' (૩) 'નવ ગ્રહ પ્રભાવ અને
 કષ નિવારણા', (૪) 'શ્રી સત્ય વિનાયક પ્રત કથા તત્ત્વ' (૫) 'કામ
 જિજ્ઞાસા' (તૃતીય પુરુષાર્થના બંને લક્ષ્યોને પ્રાપ્ત કરાવનાર, કાયાની સરગમ
 પર પ્રગત થતી મધુર સુરાવલિની મૌન ભાષા સાથે મદનના પ્રગત વિરામ
 ચિહ્નોને પ્રગત કરતું કિયાત્મક વૈજ્ઞાનિક વિવેચન, નવીન ઉન્નેખોના

પરિપ્રેક્ષ્યમાં... (૬) દેવતા (સિદ્ધિ મુદ્રા મહા વિજ્ઞાન' વિવિધ દેવતાઓની ઉપાસનામાં વપરાતી મુદ્રાઓ,) ન્યાસ વિધાનની વૈજ્ઞાનિક ઉપયોગિતા, યોગ સાધનાની મુદ્રાઓ, મુદ્રા દ્વારા ગ્રહદોષ નિવારણ, વેદવાદ્યમાં હસ્તમુદ્રાઓ વગેરે. (૭) 'શીક્ષ રોગ નિવારક મુદ્રા મહાવિજ્ઞાન' હસ્ત મુદ્રાઓથી અસાધ્ય કે કષ્ટસાધ્ય રોગોની પોતે કરી શકાય તેવી સ્વયં સંચાલિત સારવારની વિસ્તૃત સમજ. પ્રાણ શક્તિની ગતિવિધિ અને પ્રાણ પ્રતિષ્ઠાનનું વિજ્ઞાન, કામશાસ્ત્રની મુદ્રાઓ, આપણો હાથ જગતાથ સદા રહે સર્વની સાથે....

(૮) 'શ્રી માતંગી મહાવિજ્ઞાન' (સાધના અને સિદ્ધિ) (૯) શ્રી 'છિત્રમસ્તા મહાવિજ્ઞાન' (સાધના અને સિદ્ધિ) (૧૦) 'ભવતારિષી તારા મહાવિજ્ઞાન' (સાધના અને સિદ્ધિ)

દૂંક સમયમાં પ્રકાશિત થનારા ગ્રંથો

- (૧) 'શ્રી ભુવનેશ્વરી મહાવિજ્ઞાન' (સાધના અને સિદ્ધિ) (બૃહદ્દ ગ્રંથ)
- (૨) શ્રી ઘૂમાવતી મહાવિજ્ઞાન (સાધના અને સિદ્ધિ)
- (૩) 'આકાશ પ્રવાહ' (આકાશવાહી પર પ્રકાશિત પ્રવચનો)
- (૪) 'જન્મદિન ક્યારે અને કેવી રીતે ઉજવશો?' (૫) 'બ્રાહ્મણની અસ્મિતા'
- (૬) 'દીપક તંત્ર'.
- (૭) સ્વસ્તિક તંત્ર (૮) ભસ્મતંત્ર.

અપ્રકાશિત હિન્દી પુસ્તકો

- (૧) જન્મકુણ્ડલી કે સમસ્ત કુયોગો નિવારણ। (૨) રહસ્યમયી સિદ્ધવિજ્ઞાન બગલામુખી (સાધના ઔર સિદ્ધિ) (૩) શ્રી જગતારિણી તારા મહાવિજ્ઞાન।

શ્રી પુરોહિત અનેક વિષયના મર્મજ્ઞ વિદ્વાન, સંશોધક સાહિત્યકાર તરીકે જાળીતા છે. કોઈપણ ગુઢ વિષય પસંદ કરી તેના મર્મ સુધી પહોંચી વિષયને ન્યાય આપવો તેમને માટે સ્વભાવગત છે. તેમના પ્રત્યેક પુસ્તકો અન્ય પ્રકાશનો કરતાં અલગ દાખિલાંખથી લખાયેલ ચિંતન સભર છતાં સર્વજ્ઞ ઉપયોગી છે. જેને વિદ્વાનો પણ આવકારે છે.

સામાન્યતા: લેખકની તત્ત્વશોધક વૃત્તિ, જ્ઞાન પ્રગત્યાભત્તા, યોગાનુભૂતિ અને ઉપાસના પદ્ધતિ સાથે તેમની કર્મકર્તા તેમના ગ્રંથોના માધ્યમથી પ્રગત થાય છે.

- પ્રકાશક

અનુક્રમણિકા

(૧) મા છિન્નમસ્તાનું શારણ શેષ..... !	૧
(૨) શ્રી ભગવતી છિન્નમસ્તાના વિલક્ષણ સ્વરૂપનું - મનન અને તત્ત્વદર્શન	૬
(૩) યફો યફો છિજ્ઞમસ્તા	૧૩
(૪) ધતિહાસનું આલેખન છિજ્ઞમસ્તાના પગાલે પગાલે	૨૦
(૫) હિરણ્યકશ્યપ દ્વારા ઉપાસિતા શ્રીછિન્નમસ્તા	૩૪
(૬) શ્રી છિન્નમસ્તા પીઠ : 'રજ - રઘ્યા'	૩૭
(૭) દશ મહાવિદ્યા રહસ્ય	૪૨
(૮) વૈરોચની રહસ્ય	૪૭
(૯) દશ મહાવિદ્યા જ્યાની	૪૬
(૧૦) દશ મહાવિદ્યા નિર્દર્શન તાલિકા	૫૧
(૧૧) પ્રાત : કાલીન કર્તવ્ય વિધિ	૫૨
(૧૨) શ્રી છિન્નમસ્તા નિત્યાર્થન વિધિ	૫૬
(૧૩) તંગોકસ પૂજન પદ્ધતિ	૬૪
(૧૪) માનસોપચાર પૂજન	૭૦
(૧૫) સામાન્ય પૂજન પદ્ધતિ (ખોડશોપચાર પૂજન)	૭૫
(૧૬) ચંત્ર - આવરણ - પૂજન	૭૯
(૧૭) શ્રી છિજ્ઞમસ્તા સપ્તદશાક્ષર મંત્ર સાધના	૮૪
(૧૮) શ્રી છિજ્ઞમસ્તા ખોડશાક્ષર મંત્રસાધના	૯૫
(૧૯) પ્રચંડ ચંડિકા મંત્ર - પ્રયોગ	૧૦૧

(૨૦) ભગવતી છિજ્ઞમસ્તાના કેટલાક અન્ય મંત્ર પ્રયોગ।	૧૦૮
(૨૧) છિજ્ઞમસ્તા માલા મંત્ર	૧૧૪
(૨૨) નાથ સંપ્રદાયનો છિજ્ઞમસ્તા મંત્ર	૧૧૫
(૨૩) પ્રભુવિરચિત છિજ્ઞમસ્તા સ્તોત્ર	૧૧૬
(૨૪) ત્રૈલોક્ય વિજ્ય કવચમ्	૧૧૭
(૨૫) છિજ્ઞમસ્તા હૃદય સ્તોત્રમ्	૧૨૨
(૨૬) પ્રચણ્ડકચંડિકા સ્તવરાજ	૧૨૫
(૨૭) અષ્ટોત્ર શાતનામ સ્તોત્રમ्	૧૨૬
(૨૮) છિજ્ઞમસ્તા દ્વાદશનામ સ્તોત્ર	૧૨૮
(૨૯) પ્રચણ્ડકચંડિકા સહદેવનામ સ્તોત્રમ्	૧૨૯
(૩૦) રેણુકા શાખરી મંત્ર સાધના પ્રયોગ।	૧૪૩
(૩૧) શ્રી રેણુકા હૃદયમ्	૧૪૭
(૩૨) રેણુકા ખડ્ગમાલા મંત્ર	૧૫૦
(૩૩) શ્રી રેણુકા અષ્ટોત્રશાતનામ સ્તોત્રમ्	૧૫૩
(૩૪) એક વીરા મંત્ર પ્રયોગ।	૧૫૫

૨૫૨૨૨૨૨૨૨૨૨૨

૧. મા ઇન્નમસ્તાનું શરણ શ્રોષ.....!

- (સ્વસંવેદન)

સનાતન ધર્મ એક એકથી ઉત્તમ દિવ્ય ગ્રંથો અને રહ્યોની ભરપૂર મંજૂખા છે, એટલું જ નહીં અદ્ભુત ગાથાઓનો ખજાનો છે. જેમાં સનાતન સત્યનો રણકાર છે. અનંત શ્રીમુખોથી ગુંજિત દિવ્યવાણીઓનું સંભિશ્રણ એમાં થતું આવ્યું છે. જે જગતના આત્માઓને તૃપ્તિ પ્રદાન કરવા સક્ષમ છે.

સંપૂર્ણ માનવ જગત પ્રતિક્ષણ નિરંતર આવનારા ખતરા અને સંકટોનો સામનો કરવા, સંકટોને પહોંચી વળવા અનેક પ્રકારની યોજનાઓ ઘડે છે જેને બચવા પ્રયત્નો કરે છે. પરંતુ સંકટ એવી જગ્યાએથી પ્રગટ થતું રહે છે કે જે પરિસ્થિતિ પરિક્લિના બહારની હોય છે. આવું કેમ થાય છે? પ્રત્યેક પ્રાણધારીઓના મસ્તક કઈ રીતે અપૂર્ણ છે. આપણો આગળ જોઈ શકીએ છીને, પાછળ જોઈ શકતા નથી. એકી સાથે આપણી આંખ દસે દિશાઓમાં જોઈ શકતી નથી.

અરે! પાંચ મસ્તક વાળા (પંચાનન), છ મસ્તક વાળા (ખડાનન), દસ મસ્તકવાળા (દસાનન) હોય કે ગજમસ્તક વાળા ગજાનન હોય તે પણ ઉદ્દો ડિગ્રીના ચક્કરમાં દર્શાન કરવા માટે અસમર્થ છે.

લોકોના મસ્તિષ્ઠ ઘણા નાનાં છે, ઘણાં જ સીમિત છે. જલદીથી ભરાઈ જાય છે. આજકાલ પ્રવચનકારોનાં મસ્તકો પણ સીમિત થઈ ગયાં છે. લેખકો પણ નવું લખી નથી શકતા. પ્રવચનકાર નવું બોલી નથી શકતા, એટલે જલદીથી તેનું કથન સમાપ્ત થઈ જાય છે. ભૂલાઈ જાય છે. લકીરના ફીર બની રહેવાથી કંઈ વળવાનું નથી. દરવખતે કંઈક નવું, કંઈક અદ્ભુત, કંઈક વિશેષ પ્રકારના પ્રકાશનું પાકટ્ય નવીન મસ્તક દારા જ સંભવ છે. પ્રતિદિન મસ્તકના નવીનીકરણ માટે કંઈક જરૂર કરવું પડશે.

પ્રત્યેક પ્રાણ ધારીઓને શીશા (મસ્તક) માટે ખૂબ જ પ્રેમ છે. હાથ કપાઈ જાય તો પરવાહ નથી, ટાંગ તૂટી જાય તો ચિંતા નથી, અંગાળી કપાઈ જાય તો ચાલશે. શરીરના અંગ-પ્રત્યંગ બદલી નાંખવામાં આવે તો ચાલશે. તેની કોઈ ચિંતા નથી. અથવા કોઈ અંગ કાપી નાંખવામાં આવે તો ચાલશે. કંને એ વાતની ચિંતા છે? પરંતુ ગરદન ન તો ઝૂકવી જોઈએ, ન તો કપાવી જોઈએ. આ તમામ શીશા ધારીઓનું મુખ્ય લક્ષ્ય છે અને હોવું જોઈએ. આપણું મસ્તક સ્વસ્થ રહે, શીશા સલામત રહે, અને પૂર્ણ ચૈતન્ય યુક્ત રહે એવું પ્રત્યેક દેહધારી છાચે છે. શું સુદ્ધિકર્તાએ શીશની રચના કરી છે! કોઈની પાસે બે, કોઈ પાસે ત્રણા, ચારે કે

પાંચ અથવા છ કે દસ અને શેષનાગાને તો સહસ્ર શીશા છે. શીશા પ્રાપ્તિ માટે જીવ માત્ર તડપતો રહે છે. સમગ્ર બ્રહ્માંડમાં શીશા પ્રાપ્તિ અને શીશા બચાવવાની જાડો હોડ લાગી છે. આપણા શરીરમાં રક્ત સંચારનું અંતિમ બિંદુ શું છે? રક્ત સંચારનું અંતિમ બિંદુ છે મસ્તક (મસ્તિષ્ઠ). નખથી માંડીને મસ્તક સુધી રક્ત સંચાર ઘૂમી રહ્યો છે.

માનવની પાસે રક્ત છે અને બુદ્ધિ શક્તિ પણ છે. તે મગજની બુદ્ધિ શક્તિ વડે અન્ય પશુઓનો નાશ કરી, પશુ સૃષ્ટિને નિર્મૂળ કરવા છચ્છે છે. પોતાના સ્વાર્થ માટે વનસ્પતિ સૃષ્ટિનો વિનાશ કરી રહ્યો છે. અન્ય નૈસર્જિક નિર્માણનો ધ્વંસ કરી રહ્યો છે. ભૌતિક સંસાધનોનું દોહન ઇન્દ્રાં ચાહે છે પણ કરી નથી શકતો, વનસ્પતિ નાટ થશે નહિ. પશુઓ પૃથ્વી ઉપરથી નાટ થશે નહીં. મસ્તિક વિહીન પ્રાકૃતિક પ્રણાલીઓનો નાશ કરવા છચ્છતો મનુષ્ય સ્વયં નાટ થએ જશે. આવું ન થાય તે માટે નવીન મસ્તક ઉગાડવાનું શિક્ષણ મેળવવું પડશે. રોગ ગ્રસ્ત, સરેલું, લક્વાગ્રસ્ત અને બિનઉપયોગી અથવા માનવતાનું નિર્મૂલન કરનારા, માનવને અધઃ પતનને માર્ગ લઈ જનારા મસ્તકને કાપવા પડશે. મસ્તક જૂનું અને બિનઉપયોગી થઈ જાય તે પહેલાં તેને કાપી નાંખવું પડશે. એવી મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરવી પડશે કે જે દસે દિશાઓમાં જોઈ શકે. એક દિશામાં જોનારી મૂર્તિ ખંડિત અવશ્ય થઈ જ જાય છે અને ભગવતી મસ્તાને વારંવાર પોતાનું દિવ્ય રૂપ પ્રગટ કરવું પડે છે. દિવ્યતા ધીરે ધીરે સધન રૂપ ધારણ કરે છે.

દિવ્યતાનું સીધું તાત્પર્ય શું છે? દિવ્યતાનો સીધો અર્થ છે દૈવીકૃપા પ્રાપ્ત થવી તે. દિવ્ય શક્તિ અને દિવ્યકૃપા મહાવિદ્યાઓ અંતર્ગત નિહિત છે. મહિષાસુર પાસે પાશાવી શક્તિ (પશુભળ) હતું, રાવણ પાસે અસુર બળ હતું, દુર્યોધનની પાસે વિશાળ માનવ સેનાના રૂપમાં મનુષ્ય બળ હતું, દેવરાજ ઇન્દ્રની પાસે દેવતાઓના રૂપમાં દૈવીય બળ હતું, આમ છતાં તે વારંવાર પરાજિત થતા હતા. કારણ કે આ બધાની ઉપરનું દૈવીય શક્તિનું બળ કે તાકત સર્વોપરિ મહામાયા મહાશક્તિનું બળ છે. તે સર્વોપરિબળ રામ પાસે હતું, કૃષ્ણ પાસે હતું, વિષ્ણુના પ્રત્યેક અવતાર પાસે હતું અને શિવની પાસે હતું માટે જ તેઓ સર્વત્ર વિજયી થયા.

મા છિન્મસ્તાના હાથમાં જે પોતાનું કાપેલું મસ્તક છે દસેં દિશાઓમાં અને ત૬૦ ડિગ્રીમાં કોઈપણ બાજુઓ ઘુમાવી શકાય છે. એટલે એ ત્વરિત નિર્જ્યા લેવાની શક્તિ પ્રદાન કરી શકે છે. અને ત૬૦ ડિગ્રીમાં તે મારી શકે છે, પ્રદાર કરી શકે છે. બગલામુખી બાંધવાનું સંભન કાર્ય કરે છે. ઘૂમાવતી સીધી ચાલે છે અને સીધી ભીડાવે છે. પરંતુ છિન્મસ્તા ર૬૦ ડિગ્રીમાં ગોપનીય રીતે સમૂળ નાશ કરે છે. એ સ્ત્રી પ્રદાન શક્તિ છે. જ્યા - વિજયા (ડાક્ઝિની અને વર્ષિની) પણ સ્ત્રી તત્ત્વ રૂપા છે. એના બે હાથ છે. જે મનુષ્યોને માટે સૌથી વધુ હિતકાર છે. એજ જ્ય અને

વિજય પ્રદાન કરનારી શક્તિઓ છે. એ ચાર હાથવાળી ચતુર્ભૂજા દેવીઓ નથી. અનું વાહન રતિ અને કામ વિપરીત રતિ કિયામાં રત સ્ત્રી અને પુરુષનું યુગલ છે. વળી એ પ્રચંડ ચંડિકા છે, અનું બીજું નામ પરાડાક્ષિની છે, કારણ કે મસ્તક વિહીન હોવા છતાં પણ એ કિયાશીલ રહે છે. એ અતિગુણ વાત છે.

જ્યારે મસ્તકથી કોઈ વાતનો ઉકેલ મળતો ન હોય, સમસ્યા હલ થતી ન હોય, તર્કથી, બુદ્ધિથી, તાજાતથી અને સંભાષણાથી કોઈ સમસ્યાનો અંત ન આવતો હોય ત્યારે ભગવતી છિન્નમસ્તા એક માત્ર સહારારૂપે બચે છે.

ભારત દેશમાં નિવાસ કરનાર પ્રત્યેક વ્યક્તિ પોતાના જીવનકાળમાં એકવાર તો ઓછામાં ઓછો માતેશરીની ચમત્કારિક શક્તિનો અનુભવ અવશ્ય કરે જ છે. આ દેવી શક્તિ જે મન અને મસ્તકની મર્યાદા બહાર કામ કરે છે. તેનો સાક્ષાત્કાર ચમત્કાર રૂપે થતાં મસ્તકને જૂહું બનાવે છે, મસ્તકનો ગર્વ યુક્ત આંદંબર અને ખાલી પણું હોય તેના પર શક્તિનું ખડ્ગ ચાલે છે. તર્કથી ગ્રસિત તથા કથિત વૈજ્ઞાનિક અને બૌદ્ધિક ગઠીઆપણું હોય તેનો ચમત્કાર નાશ કરે છે. કાર્ય કારણના સિદ્ધાંતથી પર એવી દિવ્ય શક્તિના પ્રભાવથી ઘટતી ઘટના તે જ ચમત્કાર છે. છિન્નમસ્તા ચમત્કારિક દેવી છે અને ચમત્કારિક ગુણોથી યુક્ત છે. મસ્તકની ઉપરની વિહંગમતા છે એટલે બુદ્ધિથી સમજાશે નહીં. આભૂત ઉપર કેટલાયે બુદ્ધિમાનો આવ્યા અને ચાલી ગયા. પરંતુ રહસ્યમય ભગવતી છિન્નમસ્તાને સમજી શક્યા નથી. ભગવતી છિન્નમસ્તાની કૃપાથી તેનું સ્વરૂપ જે મારા મર્યાદિત જ્ઞાનથી સમજવામાં આવ્યું તેને અક્ષરદેહ આપી પુસ્તક રૂપે પ્રગટ કરવાનો મારો આ અલ્યમતિ પ્રયાસ છે. મારો એવો અનુભવ છે કે ઘણી વખત મસ્તકને શૂન્ય કરી નાંખે છે. છિન્નમસ્તા એની કૃપા વગર એક વાક્ય પણ લખવું કાઢિન છે. બુદ્ધિશાળીઓ ઉપર ભલા-ભોળા, સીધાં-સાદા, સરળ મસ્તક વાળાના જ્ય - વિજ્યની પ્રતીક છે. ભગવતી છિન્નમસ્તા મહાવિદ્યા પંડિતાઈનો પરાભવ કરનારી છે મા છિન્નમસ્તા.

છિન્નમસ્તા તંત્ર ત્રણ સ્થિતિમાં કાર્યરત બને છે. પ્રથમ હત્યા, દ્વિતીય આત્મહત્યા અને તૃતીય દુર્ઘટના અને એ ઘટનાઓને છિન્નમસ્તાને સાધક સમ્પોદિત કરે છે. શત્રુની ક્યાંક હત્યા થઈ જાય, ઘણી એવી હત્યારી ઘટનાઓ વિનાશ કરવા માટે તકની રાહ જુઓ છે. આ ઘરાતલ પર સર્પ કરડે છે, જંગલી પશુઓ ચીરીફાડી ખાય છે, કેટલાક માનવો અથવા તો કોઈ કારણવશ વિરોધી સાફ થઈ જાય છે. આત્મહત્યાથી સમગ્ર પરિદ્ધય બદલાય છે.

બીજી સ્થિતિ છે આત્મહત્યા. આ સ્થિતિમાં કોઈ ઝેર પી જાય, પોતે કૂવામાં પડી જીવનનો અંત લાવે અથવા પોતે ફાંસીના ફંડો બનાવી ફાંસી ખાઈને મરે છે

હત્યાદિ રોજ ક્યાંક ને ક્યાંક આવી ઘટનાઓ આકાર લેતી રહે છે આ સંસારમાં ! મસ્તિષ્કમાં એક વિશેષ શક્તિ કિયાશીલ થઈ જાય છે. જોકે તે સ્વ પ્રેરિત કરે છે શરીર ત્યાગવા માટે. આ શક્તિ અત્યંત ગોપનીય છે. આપ રોજ વર્તમાનપત્રો વાંચો જેના ઉપર આ શક્તિએ કામ કર્યું. તેમાંથી કોઈ બચી શક્યું નથી.

ત્રીજી સ્થિતિ છે- દુર્ઘટના. હાડકા - ભાંગવા તૂટવાની ઘટના, અંગ તૂટી જવાની ઘટના, શરીરના અંગ છિન્-બિન્ થઈ જવાની ઘટના, અથવા શરૂના હાથ-પગ તૂટી જાય, અંગ લકવાગ્રસ્ત થઈ જાય, કરોડરજ્જુ તૂટીને નકામી થઈ જાય, યા તો મૃત્યુ થઈ જાય તો જીવ બચે. શરીરની સામાન્ય ઉમર ફરજ અથવા ૭૦ વર્ષ જીવન જીવા બાદ જો શરીર છિન્-બિન્ થયા વિના કુશળતા પૂર્વક છૂટી જાય તો એ એક સામાન્ય પ્રક્રિયા છે. પરંતુ જીવનની અધવચ ઉપર કથિત કારણોવશ શરીર ત્યાગ થઈ જાય છે ત્યારે આ તંત્રની અંતર્ગત આવતી મારણ કિયા બની જાય છે.

કેવળ મારણથી ગ્રસિત થવાને લીધે દુર્ઘટના હત્યા, આત્મહત્યાના યોગ ગ્રહ નક્ષત્રો નિર્ભિત કરે છે અને વ્યક્તિ એનાથી ગ્રસિત થાય છે. આનાથી બચવા માટેનો એકમાત્ર ઉપાય છે છિન્મસ્તા સાધના.

આયુષ્ય બાકી હોવા છતાં પણ કોઈ રોગ અને વ્યાધિથી મરી જાય છે. એવા લોકો ત્યાં સુધી પ્રેત યોનિમાં - પ્રેત લોકમાં રહે છે, જ્યાં સુધી કેંતેનું શોષ આયુષ્ય સમાપ્ત થઈ જતું નથી. જો જીવનમાં તેનું આયુષ્ય દસ વર્ષ બાકી રહી ગયું હોય તો, તેના ચારગણા યાને ૪૦ વર્ષ તે પ્રેત લોકમાં રહેશે.

આ રીતે જે લોકો કોઈ કારણવશાત્ત સ્વયં આત્મહત્યા કરીને મૃત્યુને ગળે વળગાડે છે, તે લોકો પણ પ્રેત લોકમાં જાય છે અને પ્રેત શરીર ધારણ કરે છે. આ પ્રકારના પ્રેતાત્માઓ પોતાના જીવનના બાકીના આયુષ્યના આઠગણા વધુ સમય સુધી પ્રેત લોકમાં રહે છે.

એવા લોકો પણ પ્રેતલોકમાં જાય છે, જેમની કોઈ કારણવશ હત્યા કરવામાં આવી છે અથવા દુર્ઘટનાનો ભોગ બન્યા છે, તે લોકો પોતાના શોષ આયુષ્યના સૌણગણા અધિક સમય પ્રેત લોકમાં વ્યતીત કરે છે.

દસ મહાવિદ્યાઓ આ બ્રહ્માંડની દસ મહાનાયિકાઓ છે. આ સૂચિ નાયિકા પ્રધાન છે. આ ગ્રંથની મહાનાયિકા છિન્મસ્તા છે. લહેરી આંખોવાળી, લહેરાતા વાળ વાળી, લહેરમાં નૃત્ય કરનારી, થરકતા માંસલ ખડુગ ધારણ કરનારી, સખી રૂપી ડાક્નિયો અને શાક્નિયોને નિયંત્રિત કરનારી છે. એની સાથે તે ચાલે છે. જનૂન આવેશ અને વેગથી ભરેલી દ્વારા રક્ત પિપાસુ કૃત્યાઓ, પદ મતવાલા ભૈરવ. ભૈરવ નાચશે જ, ભૈરવ તો મધ્યમાં ચકચૂર હશે જ, અને આ બધું તો મહાનાયિકા

ભગવતી છિન્નમસ્તાને ઘણું જ પસંદ છે. ભૈરવોનું નૃત્ય, પ્રેત-પ્રેતની યોની પિપાસા, ડાક્નીઓનો શોરબકોર, શાક્નીઓની ઉન્મુક્તતા અને માદકતા અને પાછળ પાછળ ચાલે છે, અસંખ્ય જીબના લબ્ધકારા લેતા રક્ત પ્રેમી પદ્થ સિદ્ધની પણ જીબ લપલપાતી રહે છે, ચામાચિરીયા (ચમગાડડ) પણ જીબ કાઢીને ભયાનક મુદ્રામાં છે. માતેશ્વરી પણ જીબ કાઢીને વિકરણ રૂપ છે. ભૈરવ તો જીબ અને આંખ બન્નેથી કોષિત હેખાય છે. એટલે પ્રચંડ નાયિકાની પૂજા એટલી આસાન નથી. સદૈવ મરવા મારવા માટે તૈયાર, માથાનો ફરેલ અને પોતાનું મસ્તક હાથમાં લઈ આરાધના કરનાર જ સાચો મા છિન્નમસ્તાનો ઉપાસક બની શકે છે. આ માટે સદ્ગુરુનું ઉચિત માગદર્શન અને ભગવતીની પરોક્ષ વા પ્રત્યક્ષ કૂપા જરૂરી છે. શક્તિની સર્વોચ્ચતા શિવે સ્થાપિત કરી છે, માતાની પરમતા શિવ દારા પ્રતિપાદિત છે.

આ કંઈક એવો માર્ગ છે, જેના પર ચાલનારો સાધક સર્વ પ્રકારના ભયમાંથી મુક્ત થઈ જાય છે અને તેના જીવનનો નિર્ણય કેવળ મહાવિદ્યા વિશેષ જ કરે છે. કોઈ ગ્રહ, દેવતા, પિતૃ, ભૂત, પ્રેત, યક્ષ કે અનિષ્ટકારી તત્ત્વ સાધકની તરફ આંખ ઊંચી કરીને જોવાની હિંમત કરી શકતું નથી. આ તો છે દસ મહાવિદ્યાઓનું આકર્ષણ. આ ઉપાસનામાં પારંગતતા કરીને પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિય અને પાંચ કર્મન્દ્રિય વાળો મનુષ્ય, આયુર્દ્ધ પિપાસુ, છિન - ભિન કરનારી વિવિધ પ્રકારની શક્તિઓની વચ્ચે અસ્ફુલ્લા રહી શકે છે, નહીંતો પ્રબળ વિદ્યાંસક શક્તિઓ વર્તમાન સમયમાં જાગતરીની મિનિટોમાં જ મનુષ્ય જીવનનો અને ગ્રાન્ટિક તત્ત્વોનો નાશ કરી શકે છે.

ગૂઢ રહસ્યના જાણકાર એવા વૃદ્ધ માણસો ઘણા છે તેની પાસે મસ્તક છે પરંતુ શરીર નથી એટલે કે ઘડ - જે શરીર છે તે જર્જરિત છે. તેઓ ઘડ વગરના રાહુ જેવા છે. તેઓ કેવી રીતે કાર્ય કરી શકે એ પ્રશ્ન છે ? જ્યારે યુવાન વર્ગ એવો છે કે જેની પાસે તાકાત છે. થનગનાટ છે. શરીરમાં જોમ જુસ્સો છે. પરંતુ માનસિક વિકાસ નથી. તે મસ્તક વિનાના ઘડ જેવા છે એટલે કે કેતુ જેવા છે. છળકપટ કરી અમૃત પાન કરનારા રાહુ કેતુ પર ભગવાન વિષ્ણુએ છિન્નમસ્તા શક્તિ ચલાવી સુદર્શન ચક વડે મસ્તક અને ઘડ જુદાં કરી દીધાં. તેમને તેમની ધૃષ્ટતાનો દંડ મળ્યો. અસફળતાની કહાની બ્રહ્માંડમાં રાહુ અને કેતુનું અલગપણું છે.

લોકાચારવ્યાવહારિક જ્ઞાન ઘડ છે. ઈન્દ્રિયો, હાથ, પગ, પેટ એ લોકાચારની અંતગર્ત આવે છે. આપણાને મળમૂત્ર ત્યાગ કરવાથી ઘણી શાંતિ મળે છે. મળમૂત્ર ત્યાગ એ શરીરમાં નીચેલા દ્વારની કિયા છે. આપણું શરીર નીચેનાં દ્વારથી ત્રસ્તિ છે. પુરુષમાં વીર્ય નિષ્ઠાસન થાય, સ્ત્રીમાં ૨૪ સાવનું નિષ્ઠાસન થાય, સંતાનની ઉત્પત્તિ પણ નીચેલા દ્વારથી જ થાય એટલે કે અધિકાંશ નિષ્ઠાસનની કિયા

જીવમાત્રમાં નીચલા દ્વારથી જ થતી હોય છે. આમ નીચલા દ્વારથી નિઝાસિત પદાર્થો કેટલીક ક્ષણ માટે તેને સંતુષ્ટિ પ્રદાન કરે છે. નીચલા દ્વાર તમસ પ્રકૃતિના છે. એનાથી તમસ દ્વારથી જ પોખાય છે. ઉપરના દ્વાર રાજસ પ્રકૃતિના છે, ઉપરના દ્વારોમાં હાથ, સ્તાન, મુખ, કાર્ડા, નેત્ર નાસિકા હત્યાહિ સમાવિષ્ટ છે. તેમાં ખાવ થોડા ઊર્ધ્વગામી થાય છે. ત્યારે દૂધના ખાવ સુધી પહોંચતા જીવને માતૃત્વ સ્થિતિનો અનુભવ થાય છે. આ દ્વારોથી મુખ્યત્વે રાજસિક ક્રિયાઓ અને પદાર્થનું પોખણા અને આદાન-પ્રદાન થાય છે. અંતમાં ઊર્ધ્વ દ્વાર આવે છે કે જે સૂક્ષ્મ અને કઠિન રીતે ભેદાય છે એનું ભેદન સરળ અને સહેલું નથી. અહીં આગળ છિન્નમસ્તાનો પ્રાહુર્ભાવ થાય છે. અલોકિક કાર્ય માટે અલોકિક શક્તિ, ગોપનીય કાર્ય માટે ગોપનીય શક્તિ અને ઊર્ધ્વગામી બનાવવા માટે વેગવાળી શક્તિ જોઈએ છે.

મૃત્યુ છિન્નમસ્તાની અસિદ્ધિને લીધે આવે છે. સમય આવે સૂર્ય પોતાની ઊર્જા પાછી ખેંચી લેશો, ચંદ્ર પોતાની સબળતા શરીરમાંથી ખેંચી લેશો, વાયુ પણ પોતાની વાયવીય શક્તિ અર્થાત્ પ્રાણ શક્તિ આટોપી લેશો, અજિન પોતાની ઉખા શોષિત કરી લેશો અને શરીરમાં જળતત્ત્વ સૂક્કાઈ જશે. આમ સમગ્ર દૈવી સંપદા પ્રકૃતિ પાછી ખેંચી લેવાનું વિધાતાનું વિધાન છે. જેથી એ તત્ત્વોના અભાવમાં શરીરનો ક્ષય થાય છે, શરીર વ્યાધિગ્રસ્ત થાય છે, શરીર સમતુલા ગુમાવે છે. છિન્નમસ્તા આદાન-પ્રદાનનું એક મહા અભિયાન આપ્યું એટલે પાછું લેવાનું જ નહીં, એવું નથી અન્યથા સંસારનું ચક અટકી જશે. આ છે યજ્ઞ વિધાન યજ્ઞાનુષ્ઠાનના પરમ બ્રહ્માંડીય સિદ્ધાંત પર સંપૂર્ણ વિશ્વ ચાલી રહ્યું છે.

સૂર્યનું ધરાતલ સદૈવ સક્રિય છે. તેના ઉપર જ્વાળામુખીઓ ફાટે છે અને તેનાથી ઉત્સર્જિત ઊર્જા બ્રહ્માંડમાં પ્રકાશ પાથરે છે, પુનઃ બધા ગ્રહ બ્રહ્માંડીય આદૃતિઓ દ્વારા સૂર્યને સોમ પ્રદાન કરે છે, તેમાં કંઈ ને કંઈક હોમાય છે. આદૃતિ પ્રદાન થાય છે. જે દિવસે આદૃતિ આપવામાં કોઈપણ પિંડ અક્ષમ સાખિત થશે ત્યારે સૂર્ય (મહાપ્રાણ) સમગ્રતાથી તેનું ભક્ષણ કરી લેશો. આ સંબંધ જ છિન્નમસ્તાની ક્રિયા છે. સંબંધોની પ્રગાહ્યતા જ છિન્નમસ્તાનું સ્વરૂપ છે. છિન્નમસ્તા રૂપી મહાસમીકરણમાંથી દેવ, દાનવ, માનવ કે અન્ય સ્થાવર જંગમ દેહધારી કેવું સમીકરણ જન્મ લેશો તે ગૂઢતમ ગુપ્ત રહસ્ય છે. એ રહસ્ય જ્યારે આત્મસાત્ત થાય અને ભગવતી છિન્નમસ્તાની કૃપા થાય ત્યારે સાધક પૂર્ણત્વને પ્રાપ્ત થાય છે. અજેય બને છે. તેને કાળનો કોઈ ભય રહેતો નથી.

જગતમાં સર્વયજ્ઞો, સર્વમૂર્તિઓ, સર્વયંત્રો, સર્વજીવો, અને સર્વપિંડો મૂળભૂત રૂપમાં છિન્નમસ્તક થયેલા છે એટલા માટે તે બધા અપૂર્ણ છે. પ્રતિક્ષણ આપણાને

કોઈ ને કોઈ છિન્ન - ભિન્ન કરતું જ રહે છે. છિન્ન - ભિન્ન થવાની વ્યાપક પ્રક્રિયામાંથી બચવા માટે જ છિન્નમસ્તાની ઉપાસના યથાર્થ રીતે કરવાની જરૂર છે. છિન્ન - ભિન્ન થવાની પ્રક્રિયા જ અંતમાં મૃત્યુરૂપી ફળના રૂપમાં ઉપસ્થિત થાય છે. જો છિન્ન - ભિન્ન થવાની પ્રક્રિયા રોકી દેવામાં આવે તો મૃત્યુ થશે નહીં. કોઈપણ શસ્ત્ર આપણાને ભેદી શકશે નહીં, અનિન્દ્યાળી શકશે નહીં, વાયુ સૂક્ષ્મવી શકશે નહીં, પાણી ભીજીવી શકશે નહીં, કોઈ પ્રશંસા અમારો આકાર વધારી શકશે નહીં. કોઈપણ તીવ્ર આલોચના કે હું : ખપ્રદ ઘટના આપણાને હું : ખ પહોંચાડી શકશે નહીં. ટૂંકમાં આ જ અમરત્વ નથી. તો શું છે ? આ જ અસીમ પૂર્ણત્વ છે. એ આપણી સમજમાં આવવું જોઈએ.

આ વાતને સમર્થન આપે છે યોગીરાજ ગોરખનાથે કરેલી ભગવતીની વંદનાનો આ શ્લોક -

નભો શુભ્રારવિન્દ તદુપરિ તિમલ મણદલં ચણ રશ્મે : ।
સંસારસૈકલુપાં વ્રિભુવન - જનનીં ધર્મદાત્રી નરાણમ્ ॥
તસ્મિન્ મધ્યે વ્રિમાર્ગે વ્રિત્યતનુધરાં છિન્નમસ્તાં પ્રશસ્તાં ।
તાં વચ્ચે જ્ઞાનરૂપાં મરણભયહરાં યોગિનીં યોગમુદ્રામ્ ॥
(ગો.પ.૨/૭૦)

- નાભિમાં સ્ક્રિટ વર્ણ કલમ પર આધિક્ષિત પાવન સૂર્ય મંડળનું ચિંતન કરું છું. જગતની ન્રિભુવન જનની, ધર્મદાત્રી, દયામૂર્તિ, જ્ઞાનરૂપા પ્રશસ્તા, રણભય હરણ કરનારી, યોગમુદ્રા, યોગિની એવી દેવી છિન્નમસ્તાની હું વંદના કરું છું.

'ઉમા સહસ્રમ્' નામક કાવ્યમાં ભગવતી છિન્નમસ્તાનું ભહિમાગાન કરતો એક સુંદર શ્લોક આ પ્રમાણે છે -

તવ છિન્ન શીર્ષ વિદુરખિલધાત્રાગમવિદો
મનુષ્યાણમસ્તે બહુલતપસા વદવિદલિતે ।
સુષુમ્નાયાંનાડ્યાં તનુકરણ સમ્પર્કરહિતા વહિ:
શક્તયા યુક્તા વિગત ચિરનિદ્રા વિલસતિ ॥

અર્થાત્ - 'આપના છિન્નશીર્ષને હે અભિલધાત્રિ ! આગમના જ્ઞાતા મનીધી લોકો જાણો છે. મનુષ્યોના અત્યધિક તપથી જે વિચલિત થાય છે તેમાં અને સુખુમ્ભાનાડીમાં તનુકરણના સંપર્કની બહાર શક્તિથી યુક્ત વિગત ચિરનિદ્રા વિલસિત થાય છે - ચિર નિદ્રાથી રહિત થઈને આપ શોભાને પ્રાપ્ત થાવ છો.'

છિન્નમસ્તા ઉપાસનાથી લૌકિક અને પારલૌકિક સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થવાનું વર્ણન 'શ્રી ભૈરવ તંત્રમાં આ પ્રમાણે છે -

પ્રચણ્ડ ચંડિકાં વક્ષ્યે સર્વકામફળપ્રદામ् ।
 યસ્યા : સ્મરણમાત્રેણ સદાશિવો ભવેન્નર : ॥
 અપુત્રો લભતે પુત્રમધન ધનવાન ભવેત् ।
 કવિત્વ દીર્ઘપાણિદત્તં લભતે નાત્ર સંશયઃ ॥

અર્થાત् - પ્રચણ્ડ ચંડિકા શ્રી છિન્નમસ્તાના સંબંધમાં કહેવામાં આવે છે કે જેની ઉપાસનાથી સર્વકામ ફલપ્રદ થાય છે. સાધક સ્વયં સદાશિવ બની જાય છે. અપુત્રવાનને પુત્ર અને ધનહીનને ધન પ્રાપ્ત થાય છે. કવિત્વ શક્તિ અને પંડિતાઈ (વિદ્ધતા)નો વિકાસ થાય છે. અમાં કોઈ સંશય નથી.

મારી દેખની દારા જે કંઈ વિચાર અહીં પુસ્તક રૂપે સંગ્રહિત થયા તેનું શ્રેય ભગવતી છિન્નમસ્તાનાં થરણોમાં અર્પણ કરી વિરમું છું. 'જ્ય હો મા છિન્નમસ્તકે.'

કણબીવાડ,

મુ. પો. દુમસ,

જિ. - સુરત.

વિદ્ધદ્જન ચરણચંચરિક,
 શરદચંદ્ર ઈશ્વરલાલ પુરોહિત

૨. શ્રી લગ્નવતી છિન્નમસ્તાના વિલક્ષણ સ્વરૂપનું - મનન અને તત્ત્વદર્શન

આગમ ગ્રંથો અનુસાર ભગવતી છિન્ન-મસ્તાનું ધ્યાન આ પ્રમાણો છે. નાભિમાં થોત કમળની અંદર બન્ધૂક - પુષ્પની માફક લાલ, જગમગતું સૂર્ય મંડળ છે. તેની અંદર યોનિ ચક છે. તેની વચમાં વિપરીત મિથુન કર્મમાં રત કામ અને રતિની વિલક્ષણ પીઠ પર કરોડો મધ્યાલ્ય સૂર્યની માફક જગમગતી એવી તેજરૂપા શિવા (છિન્નમસ્તા) વિરાજમાન છે.

ડાબો હાથમાં પોતાનું કપાયેલ મસ્તક અને જમણા હાથમાં ખડુગ છે. ડાબો પગ આગળ વધેલો છે. દિગભરી છે. કેશ-સમૂહ ખુલ્લો - છૂટો છે. પરા શક્તિ, પોતાના જ કપાયેલ મસ્તક સ્થાનથી નીકળતી રક્ત ધારા પી રહી છે. બાલ સૂર્ય જેવી પ્રભા છે ત્રણ નેત્રો શોભી રહ્યાં છે.

એની જમણી બાજુ એક 'યોનિની' છે, જે યોનિમુદ્રા છે. આ દેવીની પોતાની જ શક્તિ છે. ઘણા જ વેગથી નીકળતી એવી રક્તની ધારા અને પણ પાઈ શકે છે. હાડકાં આ યોગિનીના આભૂષણ છે. એના હાથમાં ચમકતું ભયંકર ખડુગ છે. એનો વર્ણકેશ અને નેત્ર લાલ છે. આ વિવસ્ત્રા અર્થાત્ વસ્ત્ર રહિતા છે. એનું નામ 'વર્ણની' છે.

એની ડાબી બાજુ એ એક 'ડાકિની' છે. જેનું નામ 'ભોગિની' છે. એ દેવીના હૃદયની અત્યંત નજીક છે. પોતાના સધ છિન્ન કંદ્યા નીકળી રહેલી રક્ત ધારાથી એને પુષ્પ કરી રહી છે. 'ભોગિની' દિગભરા છે. એના કેશ ખુલ્લા છે. એ પ્રયંડ છે અને પ્રલયકાલીન ઘોર ઘટા ટોપની માફક એનું (કાળ) રૂપ છે. વિકરાળ દાંતોને કારણો એનું મુખ અને ઉદ્ર - વિવર કંઠની તરફ જોઈ શકતું નથી. જીબનો અગ્રભાગ લબ્ધકારા મારી રહ્યો છે અને એની બંને આંખો વીજળીની માફક ચમકતી અને ચંચળ છે.

બ્રહ્મ, ઈશાન, અચ્યુત આદિ દેવીનાં ચરણોમાં પોતાના મસ્તક ટેકવે છે. આત્મજ્ઞ યોગીન્દ્ર ગણ પણ અચિન્ત્યરૂપી ભગવતીનું ચિંતન પગલે પગલે કરે છે. સંસાર - સાર, ત્રિભુવન જનની છષ્ટદેવી, ઈષ આપનારી, કલિકાળના કલેશ-પાપને હરનારી, તેજોમયી (ચિંતન રૂપિણી) છિન્નમસ્તાનું હું ધ્યાન કરું છું.

ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને સંદર્ભાની કિયા માટે આપ ત્રણ પ્રકારના શરીરને ધારણ કરનારી છો. જગતના ત્રિગુણના કારણો જેના પરિવર્તિત રૂપ, બ્રહ્મ, વિષ્ણુ અને શૂલપાણિ (શંકર) છે. સર્વ વિષયોની પૂર્ણ સિદ્ધિને માટે, તે આધાશક્તિ - આધા પ્રકૃતિનું હું સ્મરણ કરું છું. જેના હર્ષાયમાન ચરણકમળોથી દેવતાઓની અર્થસિદ્ધિ થાય છે. જેના હર્ષાયમાન ચરણકમળોની દેવતાઓની અર્થસિદ્ધિ થાય છે.

ઉપર્યુક્ત ધ્યાન - તત્ત્વથી એ સુસ્પષ્ટ થાય છે કે ગુણ્યાતિ - ગુણ્ય ભગવતી

છિ-નમસ્તા સાક્ષાત્ બ્રહ્મરૂપિણી ચિત્ત - શક્તિ છે. ઉક્ત સ્વરૂપ ચિંતન તાત્ત્વિક રીતે વિચારતા નીચે મુજબ બોધ પ્રાપ્ત થાય છે.

- (૧) નાભિ - નાભિમાં શેત કમળની અંદર તેજોરૂપા શિવાએ શા માટે નિવાસ કર્યો ? એવા પ્રશ્ના ઉત્તરમાં કહી શકાય કે -

વસ્તુત : નાભિ પ્રદેશ ચિત્તના મહાવિસ્તારમાં પ્રથમ સ્પંદ યા બિંદુ છે, દેહનું કેન્દ્ર સ્થાન છે. વેદોમાં એને અમૃતસ્ય નાભિ :

કહેવામાં આવેલ છે. તંત્રોમાં એ 'મણિપુરચક' રૂપે વર્ણિત, વિરામ ચિહ્નનોની પરિભાષામાં 'કામ' નું 'પૂર્ણ' વિરામ નાભિ છે. સર્વવ્યાપી ચિદ-વસ્તુનો વિસ્તાર શબ્દાત્મક કલેવર ધારણા કરવાનું જ થયો છે અને સર્વ પ્રકારની શબ્દાભિવ્યક્તિના મૂળમાં જે નાદ-યા પ્રણાવોચ્ચાર છે. તે નાભિ સ્થાનનો આશ્રય કરીને વિશેષત : પ્રગટ થાય છે. તંત્રોના મત અનુસાર તે પુણ્યની વાક્ય છે. એટલે નાભિમાં નિવાસથી શબ્દાત્મિકા શક્તિનું પ્રતિપાદન થાય છે.

- (૨) શેત કમળ - શેત કમળ વિશ્વ પ્રપંચનું પ્રતીક છે. શેત અર્થાત્ વિશુદ્ધ તત્ત્વની અંદર ભગવતી શિવા સ્થિત છે.

- (૩) લાલ સૂર્યમંડળ - સૂર્ય સૂર્યિનું પ્રતીક છે, જ્ઞાનનું પ્રતીક છે. સૂર્ય એ જગતનો આત્મા છે અને લાલ રંગ 'વિમર્શ' નો ધોતક છે. 'વિમર્શ' જ સાકાર વિશ્વનો પ્રારંભ છે.

- (૪) મહા-યોનિ - ચક - આ ચક નિશક્તિ (ઇચ્છા-કિયા-જ્ઞાન) અને નિગૃષ્ણા (સત્ત્વ, રજ અને તમ) નો ધોતક છે.

- (૫) કામ અને રતિ - એ ચિદાનંદની આનંદ વૃત્તિનું સ્થૂળ રૂપ છે, સૂર્યિ કિયાના પ્રવર્તક છે. (વધુ અભ્યાસ માટે જુઓ લેખકનો બૃહદ્ ગ્રંથ - 'કામ જિજ્ઞાસા' જે વિશેષ રીતે પરિભાષિત છે.)

- (૬) શિવા - ભગવતી જ સૂર્યિની મહારંભ સ્વરૂપા છે. અર્થાત્ સાક્ષાત્ બ્રહ્મ સ્વરૂપિણી છે.

- (૭) શિર અને ખડુગ - કપાયેલ શિર સંબંધમાં વિવેચન થઈ ચૂકેલ છે. ખડુગ શબ્દનું તાત્પર્ય અહીં જ્ઞાન રૂપી ખડુગ એવો થાય છે. આ જ્ઞાન રૂપી ખડુગથી ભગવતી પોતાના અખંડ સ્વરૂપને પરિછિ-ન વસ્તુ રૂપમાં ખડ-ખડ કરે છે.

- (૮) દિગઘરી - સ્થિતિ - શક્તિ દિક્ (દિશાઓ) જ ભગવતીના વસ્ત્ર રૂપ છે.

- (૯) ખુલ્લો કેશ સમૂહ - ખુલ્લો કેશ સમૂહ (વિખરાયેલા વાળ) અર્થાત્ પ્રકૃતિ જ ભગવતીનો શ્રુંગાર છે.

- (૧૦) સ્વ-રક્ત - પાન સૂર્યિ કિયામાં, સાકાર રૂપમાં, મહાશક્તિ પોતાનું અવલંબન સ્વયં છે.

- (૧૧) લાલ સૂર્યની પ્રભા - વિમર્શનો ધોતક છે.

- (૧૨) ત્રિ-નયના - ચંદ્ર, સૂર્ય અને અજિન તથા ઈચ્છા, કિયા અને જ્ઞાનના બોધક ત્રણા નેત્ર છે.
- (૧૩) યોનિમુદ્રા નિષ્ઠિ અને સક્રિય ચિત્ત શક્તિની વચ્ચેનું બિન્દુ સ્થાન જ યોનિમુદ્રા છે. એનું સ્થાન ભૂમધ્ય છે. એ મોક્ષને આપનારી અન્તર્મુખી વૃત્તિ છે.
- (૧૪) બંને યોગિની એ - વિદ્યા અને અવિદ્યાનું પ્રતીક છે. આંખને યોગિનીઓને ભગવતી પોતાનું રક્તપાન કરાવી રહી છે. આથી સિદ્ધ થાય છે કે વિદ્યા અને અવિદ્યા બંને શક્તિઓ ભગવતીની શક્તિ વડે જ અનુપ્રાણિત છે. બીજા શાષ્ટ્રોમાં આ બંને શક્તિઓ - યોગિનીઓ મોક્ષરૂપા અન્તર્મુખી વૃત્તિની ઘોટક છે. ડાક્ષિણી ભોગ સ્વરૂપા બહિર્મુખી છે જે અજ્ઞાન અને તમો ગુણાનું પરિણામ છે. તો પણ પ્રાપ્ત્ય કિયામાં સહાયક હોવાને લીધે ભગવતીની શક્તિથી અનુપ્રાણિત છે. એની ચમકતી આંખો અને લાલ જીબ ભોગ-તૃષ્ણાનું લબકારા મારતું સ્વરૂપ છે.
- (૧૫) અસ્થિ - હાડકાં જ પ્રાણીઓના શરીરનું અવલંબન છે. સર્વ રૂપોને પ્રાણ રૂપથી સ્થિર રાખીને વર્તમાન રહે છે. આથી અસ્થિ ભગવતીનું આભૂષણ છે.
- (૧૬) ભયંકર ખડ્ગ - જ્ઞાનનું ઘોટક છે.
- (૧૭) વર્ણ, કેશ અને નેત્ર - લાલ છે. આ એ વાતનું સૂચક છે કે - ડાક્ષિણી યોગિની ભોગ સ્વરૂપા બહિર્મુખીવૃત્તિ - રજોગુણ સ્વરૂપા છે.

માતા છિન્નમસ્તાના સ્વરૂપના અધ્યયન અને મનનથી એ જ્ઞાત થાય છે કે માના એ વિલક્ષણ સ્વરૂપની મૂર્તિમાં વેદાન્તના ચાર પ્રસિદ્ધ મહાવાક્યોનું રહસ્ય છૂપાયેલ છે. જેમ કે -

(૧) વેદાન્તશાસ્ત્રનું પ્રસિદ્ધ મહાવાક્ય છે - ‘પ્રજ્ઞાનं બ્રહ્મ’ અર્થાત् સર્વકર્દી બ્રહ્મ છે, આ મહાવાક્ય ના આધાર પર, વેદોના શાંતિ પાઠમાં વારંવાર કહેવામાં આવ્યું છે - “ ઊં પૂર્ણમદः પૂર્ણમિદं પૂર્ણત્ત પૂર્ણ મુદ્દ્યતે । પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય પૂર્ણમેવાવશિષ્યતે ॥” અર્થાત् આ પણ પૂર્ણ છે, તે પણ પૂર્ણ છે, પૂર્ણમાંથી પૂર્ણને લેવાથી, પૂર્ણ જ શેખ રહે છે. પૂર્ણથી અતિરિક્ત અપૂર્ણ ક્યાંયે નથી. વેદોના મહાવાક્યના ઉપર્યુક્ત ભાવને માતા છિન્નમસ્તા પોતાના સ્વરૂપ દારા વ્યક્ત કરી રહી છે. આપનો પ્રશ્ન હશે કે કેવી રીતે ?

પોતાનું મસ્તક, પોતે જ છેદન કરીને અને સ્વયં પાન કરીને માતા એ બતાવે છે કે અપૂર્ણતા ક્યાંય છે નહીં. પ્રમુખ જ્ઞાનેન્દ્રિયોની પરાધીનતાનો અસ્વીકાર કરીને જ પૂર્ણત્વની પ્રાપ્તિ કરી શકાય છે.

(૨) વેદાન્તનું બીજું મહાવાક્ય છે - ‘અયમાત્મા બ્રહ્મ ।’ અર્થાત् સ્વ-આત્મા જ

બ્રહ્મ છે. આ ભાવને માતા છિન્નમસ્તા પોતાના વિલક્ષણ સ્વરૂપ દ્વારા એ રીતે પ્રકાશિત કરી રહી છે કે - પોતાના દિવ્ય કલેવરની અંદર, જે આત્મા (આત્મચૈતન્ય) રુધિર રૂપમાં છે તે અજર્બહિ અર્થાત् અંદર બહાર સર્વત્ર વ્યાપ્ત છે. તેનું કાન અથવા ઉપાદાન ((વધારે-ઓછું) નથી.

(૩) વેદાન્તનું ગ્રીજું મહાવાક્ય છે. 'અયમાત્મા બ્રહ્મ' અર્થાત् તત्-ત્વમ् + અસિ = તત્ત્વમસિ - તે તત્ત્વ જ તું છે, અર્થાત् તું જ બ્રહ્મતત્ત્વ છે, દેહના ધર્મો (નામ-રૂપ આદિ) અને 'મુંડ' ના ધર્મો (પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયોની કિયાઓ) બંનેના ત્યાગ દ્વારા માતા છિન્નમસ્તા આ મહાવાક્યના જ્ઞાનને પ્રદર્શિત કરી રહી છે.

(૪) વેદાન્તનું ચોથું મહાવાક્ય છે - 'અહં બ્રહ્માસિ।' અર્થાત્ હું બ્રહ્મ છું. આ મહાવાક્યના ભાવને પણ મા છિન્નમસ્તા પોતાના વિલક્ષણ સ્વરૂપ દ્વારા પ્રકાશિત કરી રહી છે. માના પગના તળિયે - પદતલોની નીચે વિપરીત રતિમાં આસક્ત ભાવ-મુદ્રામાં રતિ અને કામદેવ રહેલા છે. આ પ્રતીક દ્વારા માતાએ વિપરીત રતિભાવને સર્વતો ભાવથી દલિત કર્યા છે. આ વિપરીત રિંસા અર્થાત્ વિપરીત રતિનો અર્થ છે - સ્વરૂપથી જે વિપરીત છે, તેમાં રમણોચ્છા. ખંડિત અનાત્મ પદાર્થોમાં, જીવની રમણોચ્છા હોય છે. એ જીવની વિપરીત રમણોચ્છા છે. તે વિપરીત રતિ દૂર થાય છે. કેવળ આ નિષ્ઠ્યય બુદ્ધિથી કે - હું સ્વરૂપતઃ (મૂળ સ્વરૂપમાં), આનંદ બ્રહ્મ છું. બ્રહ્મથી બીજું કંઈ જ નથી એટલા માટે આત્માને છોડીને, રતિ ક્યાંયે થશે નહીં. ગીતામાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે સ્વમુખે કહ્યું છે કે - 'દર્માવિરુદ્ધ કામોડસિ ભરતર્ષમ |' અર્થાત્ ધર્મ અવિરુદ્ધ કામ તે હું પોતે છું. આ કામ આત્મરતિમાં જોડી બ્રહ્મગતિ અને બ્રહ્મ સાયુજ્ય આપનાર ઉર્ધ્વગામી કામ છે. જ્યારે બીજો ધારકતાની શક્તિની વિરુદ્ધ ઊર્જા રૂપ અધોગામી કામ છે તે ધર્મ વિરુદ્ધ કામ જીવનનું પતન કરાવનારો સંસારનો મોહ માયામાં નાંખનારો છે. તેને બંધનનું કારણ કહેલ છે. તે ધર્મ વિરુદ્ધ કામ વિકૃત છે. અહીં વિપરીત રતિ એટલે ધર્મ અવિરુદ્ધ કામ દ્વારા ઊર્જાની ઉર્ધ્વગતિ કરાવી આત્મરતિમાં મળન થવાનો ભાવ સૂચક છે. એટલા માટે ફરીથી એ વાતને સમર્થન પ્રાપ્ત થાય છે કે આત્માને છોડીને રતિ ક્યાંયે થશે નહીં અને થશે તો અધઃપતનનો માર્ગ જ હશે. સંસાર ચક્થી મુક્ત નહીં જ થવાય માટે 'અહં બ્રહ્માસિ' બની આત્મરત બનો તેમાં જ કલ્યાણ છે.

આ રીતે આપણે જાણ્યું કે - ભગવતી છિન્નમસ્તાના વિલક્ષણ સ્વરૂપ દ્વારા વેદાન્તના ચાર મહાવાક્યોનો ભાવ સુદૂરિત થાય છે. એટલે માના વિલક્ષણ સ્વરૂપનું મળન અને તત્ત્વ ચિંતન કરવાથી વેદાન્તના મહાવાક્યોને અનુરૂપ ભાવ શરીરની પ્રાપ્તિ થઈ જશે. એમાં શંકા રાખવાની જરૂર નથી.

૩. 'યજો યજો છિન્મસ્તા

વિપરિમાણ વિશ્વના અધિકાને ચેતન કબન્ધ શિવ માનવામાં આવે છે. તેની મહાશક્તિ છિન્મસ્તા છે. છિન્મસ્તા સૃષ્ટિ પ્રક્રિયાથી સંબંધિત છે. સૂર્ય જગતનું મૂળ કારણ છે. ભગવતિ શ્રુતિ કહે છે કે -

સૂર્ય આત્મા જગતસ્તશુસશ્च । (યજુર્વેદ)

- સૂર્ય જગતનો આત્મા છે. એનાથી સૃષ્ટિ સંચાલિત થાય છે. એના અભાવમાં વિશ્વ વ્યવસ્થા અસ્તવ્યસ્ત થઈ જાય એટલા માટે એને યજ્ઞ પુરુષ કહેવામાં આવે છે.

સૂર્યો વા જ્યોતિષ્ઠોમ, સૂર્યો હ વા અનિહોત્રમ् ।

સૂર્યની બે પ્રકારની શક્તિઓ છે. એકનો તેની સાથે ઘનિષ્ઠતા પૂર્વક સંપર્ક રહે છે અને બીજી તેનાથી અલગ રહીને વિશ્વ નિર્માણ અને પાલન-પોષણ કરે છે. જે સૂર્યથી અપૂર્યકું રહે છે તેને વૈદિક ભાષામાં બ્રહ્મોદન કહેવામાં આવે છે અને પૃથ્વકું (અલગ) જુદી પડીને જગતની સૃષ્ટિ કરે છે. તેને 'પ્રવર્ગ્ય' નામ આપવામાં આવ્યું છે. સૂર્ય અભિનાનો મહાપિંડ છે. જે અભિન સટૈવ તેનું એક અંગ બની રહે છે. જે કિરણોના માધ્યમથી ચારે તરફ ફેલાય છે. વનસ્પતિ અને પ્રાણીઓમાં પ્રવેશીને તેમાં પ્રાણ શક્તિનો સંચાર કરે છે. તે 'પ્રવર્ગ્ય' કહેવાય છે. એ બંનેને વૈદિક ભાષામાં સૂર્ય પુરુષના બે મસ્તક કહેવામાં આવેલ છે. ગોપથ બ્રાહ્મણ ઉ/૭માં સૂર્ય પુરુષને 'દ્વે શીર્ષ' કહેવામાં આવેલ છે. અભિનાનોત્તમક સૂર્ય યજ્ઞરૂપ છે. આ યજ્ઞમૂર્તિ એટલા માટે જ વિષ્ણુનામથી પ્રસિદ્ધ સૂર્ય યજ્ઞમૂર્તિ એટલા માટે જ વિષ્ણુનામથી પ્રસિદ્ધ સૂર્ય યજ્ઞાત્મના નિરૂપણ કરતા કરતા વેદ પુરુષ કહે છે કે -

ચત્વારિ શૃઙ્ગા ત્રયો અસ્ય પાદ દ્વે શીર્ષે સપ્તહસ્તાસો અસ્યા ।

ત્રિધા વદ્ધો વૃષભો રોરવીતિ મહાદેવો મર્ત્યા આવિવેશ ॥

(ગો. બ્રા. ૩/૭)

"ઝ્ઞગવેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ અને અર્થવર્વેદ આ ચારે વેદ એના ચાર સીંગડાં છે. પ્રાતઃ સવન, માધ્યાન્દિન સવન, સાયં સવન આ ત્રણ સવન એના ત્રણ પગ છે. બ્રહ્મોદન અને પ્રવર્ગ્ય બે મસ્તક છે. મંત્ર, કલ્પ, બ્રાહ્મણ આ ત્રણથી તે મર્યાદિત છે. ગાયત્રી આદિ સાત છંદ એના સાત હાથ છે. એવા આ યજ્ઞ-વૃથભ વિશ્વમાં હુંકાર કરી રહ્યો છે. આ જ મહાદેવ મરણ ધર્મા સર્વ પ્રાણીઓનો આત્મા રૂપે પ્રતિષ્ઠિત છે. સર્વમાં આભારુપે પ્રવિષ્ટ થઈ રહ્યો છે."

'પાઇટ્કો વૈ યજ્ઞः ।' (શ. ૧/૧/૨) અનુસાર સૃષ્ટિ મૂળ યજ્ઞ - પાકયજ્ઞ, હવિર્યજ્ઞ, મહાયજ્ઞ, અતિયજ્ઞ, શિરોયજ્ઞ ભેદથી પાંચ ભાગોમાં વિભક્ત છે.

- (૧) સ્માર્ત-યજ્ઞ પાકયજ્ઞ છે. એકાગ્નિ યજ્ઞ પણ કહેવામાં આવે છે. આ ઘરમાં અન્નાદિ પ્રકાવવા માટેનો દરરોજનો યજ્ઞ છે. તે જ પાકયજ્ઞ છે.
- (૨) પૂનભૂ, અમાસ કે વર્ષના ચાર નવરાત્રોમાં એવા યજ્ઞો થાય છે. જેને આદૃતિ યજ્ઞ, હવિયજ્ઞ, કે અગ્નિહોત્ર શબ્દથી ઓળખાય છે.
- (૩) દેવયજ્ઞ, મનુષ્ય યજ્ઞ, પિતૃયજ્ઞ, બ્રહ્મયજ્ઞ, અને ભૂતયજ્ઞ એ પાંચ નામે થતા યજ્ઞો ઉપર કથિત બે પ્રકારના નિયમ અને ઋતુચ્યકની જરૂરત પ્રમાણોના યજ્ઞોથી બિન્ન પ્રકારના હોવાથી એ યજ્ઞોને મહાયજ્ઞ કહેવામાં આવેલ છે.
- (૪) ખાસ અતિવિશિષ્ટ પ્રસંગે અથભેદ, રાજસૂય, વાજપેય વગેરે યજ્ઞોનું આયોજન થાય છે. તે અતિ અસાધારણ સંયોગો માટે અતિ ખર્ચાળ યજ્ઞો છે. જે અતિ ધનિક કે રાજાઓ માટે ક્યારેક થાય છે તેને અતિ યજ્ઞ પણ કહેવામાં આવે છે. આ યજ્ઞના બીજા નામ છે - પ્રવર્ગયાગ, ધર્મયાગ આ પ્રકારનો યજ્ઞ, પ્રત્યેક યજ્ઞના અંતભાગે અતિ આવશ્યક બને છે. તે યજ્ઞ ક્રિયાનો શિરોભાગ, ઉન્નત ભાગ ગણાય છે. ઉપર જળાવેલા બધા યજ્ઞો માથા વગરના ધડ જેવા હોવાથી માથું (ઉત્તમંગ) જોડવું જરૂરી છે. જો તેમ ન થાય તો તેવા યજ્ઞો અધૂરા ગણાય, ખવીસ તુલ્ય ગણાય, એટલે જ આ ઉત્તમાંગ સંયોજન રૂપ થતો શિરોયજ્ઞ, શિરોધારક યજ્ઞ કરવો, તે ઉપર કહેલા ચારેય પ્રકારના યજ્ઞમાં અનિવાર્ય બની જાય છે.

‘છિન્નશીર્ષો વै યજ્ઞः ।’

આ શ્રુતિ વાક્ય અનુસાર પૂર્વોક્ત અને તમામ યજ્ઞો છિન્ન શીર્ષ છે. બધાનું મર્સતક કપાયેલું છે. સુપ્રાંસિદ્ધ પૌરાણિક હયગ્રીવો પાખ્યાનનો જેમાં ગણપતિ વાહન મૂખકની કૃપાથી ધનુષ પ્રત્યંચા ભંગ થવાથી શયાન વિષ્ણુનો શિરચ્છેદ થયાનું નિરૂપણ છે. આ છિન્ન શીર્ષ સાથે સંબંધ છે. પ્રત્યેક યજ્ઞના અંતમાં શિરોસંધાન માટે યજ્ઞ કરવામાં આવે છે. તેને જ શીરોયજ્ઞ કહેવામાં આવે છે. આ કર્યા વિનાના તમામ યજ્ઞો અપૂર્ણ છે.

હવે પૂર્વોક્ત યજ્ઞના અવયવોમાંથી ‘બ્રહ્મૌદન’ અને ‘પ્રવર્ગ્ય’ ની તરફ આપનું ધ્યાન આકર્ષિત કરવામાં આવે છે. જે વસ્તુનો આત્માથી નિત્ય સંબંધ રહે છે તે આત્માનું બ્રહ્મૌદન કહેવાય છે. તે અને તે બ્રહ્મનું ઓદન છે. તેના સિવાય તેને કોઈ લઈ શકતું નથી અને જે વસ્તુ તે આત્માથી પૃથક્ થઈને જે બીજા આત્માનું અને બને છે, તે પ્રવર્ગ્ય કહેવાય છે. તેને ‘ઉદ્ધિષ્ટ’ પણ કહેવામાં આવે છે.

આત્માને પરમાત્મા સાથે સદા સંબંધ રહે છે. તેથી તેના આત્મા - પરમાત્માના નિત્ય સંબંધને વ્યક્ત કરતા યજ્ઞ થાય તેને બ્રહ્મદેવ યજ્ઞ કહે છે, એટલે કે પરબ્રહ્મ અને બ્રહ્મના સંબંધ રૂપે તે યજ્ઞ છે. આ યજ્ઞમાં આત્મા પોતે હવિષ્ણુનું બનીને પરમાત્મામાં આદૃત થાય છે તે સમયે જીવાત્મા એ પરબ્રહ્મનો હવિ કે આજન (ખીર,

ભાત, હવિષ્યાત્ર રૂપે) આહૃતિ બને છે. તેથી તે બ્રહ્મોદન ગણાય છે. જે વસ્તુ તે આત્માથી અલગ થઈને બ્રહ્મનું હવિષ્યાત્ર બનવાને બદલે અન્ય માટે આહૃતિ બને તે મૂળ હવિનો ભાગ છે.

વેદમાં શતપથ બ્રાહ્મણ આ સૂર્યિ યજની વાત વિસ્તારથી પ્રગટ કરે છે. સૂર્ય એ પ્રયંડ વિશ્વ વ્યાપી શક્તિ છે. જે શક્તિ તારા, ખોડશી, ભુવનેશ્વરીરૂપે સૂર્યિનું પ્રેમથી પોખડા કરે છે. સંવર્ધન કરે છે, તે આગળ વધીને સૂર્યિના સંતુલન માટે સંહાર (લય)નું મૂળ બને છે. સૂર્યની મૂર્ધન્ય શક્તિ સૂર્યથી જુદી પડતાં માથું અલગ થયું માનીને તેને છિન્દુમસ્તા શક્તિ કહેવામાં આવે છે. સૂર્યિ રચના આ સર્જન-વિસર્જનની કિયાને આભારી છે. તે કિયામય શક્તિથી આ સંસારલીલા ચાલુ છે. એ શક્તિનો યજ્ઞ વિશ્વ માટે અવિરત ચાલુ છે.

તે યજ્ઞમાં સોમ (ચંદ્ર)ની શીતળતા ન હોય તો સૂર્યિ યજ્ઞ ચાલી ન શકે. અતિશય ગરમીથી બધું ઓગળી જાય કે ભસ્મ થઈ જાય એટલે તે અભિનને જીવનીય કોષોરૂપે બનાવવા અતિ આવશ્યક જણાતાં, સર્જનહારે ઉચ્ચિત કર્યું અને અતિજલદ અભિનને મંદાભિન બનાવી જીવન યજ્ઞ ચાલુ કર્યો.

સૂર્યાભિનની મૂળ શક્તિ અન્ય કોઈ પદાર્થ કે માધ્યમમાંથી પસાર થાય ત્યારે તે બ્રિજ બની જાય છે. સૂર્ય જ્યારે સોમને અન્નરૂપે ખાય છે ત્યારની પ્રયંડ શક્તિમાં બંને એક હતા તે સોમ શક્તિ હવિષ્યાત્રની ખીર, હવિષ્યાત્ર કે હવિષ્યોદન હતી. પણ માધ્યમ બદલાતા સૂર્યાભિન શાંત બને ત્યારે તે મૂળ શક્તિથી જુદી પડે છે. તે છિન્દુ બ્રિજ કિરણો રૂપે અલગ પડે છે, તે શક્તિ આપણો પાણીની ગરમીમાં, શરીરની ગરમીમાં, વનસ્પતિ પ્રાણી વગેરેની જીવન શક્તિમાં દેખાય છે. આ શક્તિ મૂળ શક્તિમાંથી અલગ થઈને જીવાડવાનું કાર્ય અને જીવનમાં આપવાનું કામ કરનારી શક્તિ છિન્દુમસ્તા છે.

આપણો એ વાતનો વિચાર કર્યો તેમ પ્રયંડાભિનમાં આડકતરું સ્વરૂપ કે વધારો છે, તે વધારો અહીં અન શબ્દ વપરાયેલ હોઈ, બ્રહ્મયજ્ઞમાંથી અભિનનો આ શાંત ભાગ બીજા માટે વપરાતો હોઈ બ્રહ્મયજ્ઞનો વધારો (એઠવાડ) ઉચ્છિદ્ધ છે. તે મૂળ મસ્તકથી બ્રિજ છે. એટલે છિન્દુ મસ્તક છે.

સૂર્યના તડકા (તાપ)માં એક પાત્રમાં પાણી ભરીને મૂકી દો, પાણી ગરમ થઈ જશે. સૂર્ય અસ્ત થઈ જશે તો પણ પાણી ગરમ હશે. સૂર્ય પોતાની ગરમી (તાપ)ને પાણીમાં છોડી ગયો. હવામાં ગરમી છોડી ગયો. રાત છે પરંતુ હવામાં ગરમી લાગે છે, ધામ છે. આ તેનો પ્રવર્ગ ભાગ છે, ધર્મ ભાગ છે. ધર્મ જ નિરુક્ત કર્માનુસાર ધરમ રૂપમાં પરિણાત થયેલ ગરમ ભની ગયો. તાપ, સૌર જે તે પદાર્થોનું ઉપલક્ષણ છે. સર્વ સૌર પદાર્થ સૂર્યથી અલગ થતા રહે છે. જો સૂર્ય તે ઉચ્છિદ્ધનો

ઉત્સર્ગ ન કરે તો વિશ્વ નિર્માણ અસંભવ થાત. આના આધારે જ કહેવામાં આવ્યું છે કે 'ઉચ્છિષ્ટાતું સફળ જગત'। એમ કહેવામાં આવે છે. આ પ્રવર્ગય પૂર્વ શ્રુતિ અનુસાર તે યજનનું મસ્તક છે. તે અલગ અલગ કપાઈ જાય છે. આ આધારે યજને છિન્દુશીર્ષ કહેવામાં આવે છે. ગાણપતિની પ્રાણ પ્રતિજ્ઞારૂપ મૂખકનો આત્મા બનનારા ધનવાયુ જ પોતાના પ્રયાસથી તે પ્રવર્ગને યજથી અલગ કરે છે. મૂખક દ્વારા યજાપુરુષ વિષ્ણુનું મસ્તક કપાય છે.

કહેવાનો મતલબ એ છે કે બ્રહ્માદનથી આત્મરક્ષા થાય છે, અને પ્રવર્ગથી સૃષ્ટિનું સ્વરૂપ બને છે. બસ, આ પ્રવર્ગને જ નિગમમૂલક આગમ શાસ્ત્ર કંબંધ નામથી વ્યવહૃત કરે છે. આ કંબંધ પુરુષની શક્તિનું નામ છિન્દુમસ્તા છે. છિન્દુમસ્તા બનીને આ પ્રચંડ શક્તિ સંહાર કરે છે. તે સંહારકશક્તિ પ્રચંડ ચંડિકા પણ કહેવાય છે. છિન્દુમસ્તા બનીને તે શક્તિ સંસાર બને છે. કામાખ્યા અર્થાત્ છિન્દુમસ્તા. ભારતની પ્રમુખ તાંત્રોક્ત આદિ શક્તિ પીઠમાંથી એક છે કામાખ્યા. આ સૃષ્ટિનું ઉદ્ગમ ક્ષેત્ર છે. આ પ્રજનનનું મૂળ બિંદુ છે. વર્ણમાલાનો પ્રથમ અક્ષર 'અ' (અ) અહીં ઉત્પત્ત થયો હતો. આ ઉત્પાદનનો મહાસ્તોત્ર છે. કામાખ્યાના હુંમાંથી જ સર્વ કંઈ ઉત્પત્ત થઈ રહ્યું છે. જે દિવસે કામાખ્યા શક્તિ પીઠમાંથી થતો રજ : ખાવ બંધ થઈ જશે તે દિવસે સૃષ્ટિનો નાશ થઈ જશે, તે દિવસે પૃથ્વી વંધા (વાંઝણી) થઈ જશે. પછી ન તો મનુષ્ય હશે અને ન હશે વનસ્પતિ અને કીટ પતંગાદિની જીવ સૃષ્ટિ. આજે પણ માતેશ્વરી કામાખ્યા રજ : ખલા થાય છે.

આપ લગ્ન કરીને પત્ની ઘરમાં લાવો છો, આપ સંતાન ઉત્પત્ત કરો છો, વગેરે વગેરે અને એનાથી આગળ આપ કામકીડામાં પ્રવૃત્ત થાવ છો, પરંતુ આ સર્વમાં શક્તિનો બ્યય થાય છે, ક્ષય થાય છે. હરહંમેશ મનમાં એક વાત ખટકે છે. હજુ તૂંજિ થઈ નથી. હજુ પૂર્ણ સૂખ મળ્યું નથી. હજુ આનંદ નથી મળતો, પૂર્ણતા પ્રાપ્ત થતી નથી. કાંઈક બીજું વિશેષ જોઈએ છે. સ્ત્રીનો સંગ આનંદની અપેક્ષાએ કષ્ટ વધારે આપી રહ્યો છે. ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ કારણ કે આ સર્વ છિયાઓ મસ્તક વિહીન છે. શીશા કોઈની પાસે નથી, મસ્તકનો અભાવ છે.

મસ્તક શું છે, શીર્ષ શું છે ? શીર્ષ તમામ પ્રકારના રસોનું ઉત્પાદનનું મુખ્ય બિંદુ છે. શીર્ષમાં જ પરમ રસ અકન્તિત થાય છે, શીર્ષ જ પરમ રસને પ્રસારિત કરે છે. સંપૂર્ણ ઇન્દ્રિયો, સંપૂર્ણ અંગ, સંપૂર્ણ યંત્ર પરમ રસને એકન્તિત કરવા માટે છે અને શીર્ષમાં તેનું શોધન થાય છે, અનુસંધાન થાય છે ત્યારે તૂંજિ થાય છે. એટલે શીર્ષના અભાવમાં ઘડનું યંત્ર બેકાર (નકામું) છે. યંત્ર માત્ર યંત્ર જ રહી જાય છે. અન્યથા દેવ પ્રતિમા તેના અભાવમાં શીશાવિહીન હોય છે. વનસ્પતિ પાસે મસ્તક નથી. પશુઓ પાસે મસ્તક છે પણ વિકસિત નથી. એટલે તાં તે બધા ભૂચર છે. આકાશ તરફ મસ્તક ઉંચું કરી જોઈ શકતા નથી, વિચારી શકતા નથી, ખેચર બની શકતા નથી. આ જ મુસીબત છે કે જગતમાં મસ્તક બહુ જ ઓછા લોકો પાસે છે !

આ પિંડ શરીરમાં સ્વ (પોતે) આત્મા છે. તેવી જ રીતે બ્રહ્માંડીય શરીરમાં સ્વનું (આત્મા)નું તાત્પર્ય છે સૂર્ય. સૂર્ય જગતનો આત્મા છે. સૂર્યમાં વિસ્કોટ થતાં ગ્રહો તેમાંથી નીકળી છૂટા પડ્યા. સૂર્યનો વિકાસ ગ્રહોના રૂપમાં થયો. સૂર્યનું મસ્તક છે શનિ. શનિ સૂર્યની પરિકમા સર્વથી દૂર રહીને કરી રહ્યો છે. સૌર કિરણો શનિથી કંઈક આગળ સુધી જાય છે. શનિ એવું બિંદુ છે કે જ્યાં સુધી સૂર્યના કિરણો સુસ્પષ્ટ રૂપે જાય છે. અઠવાડિયા (સપ્તાહ)ની શરૂઆત પણ સૂર્ય (રવિવાર) થી થાય છે અને શનિવાર સુધી પહોંચી અટકી જાય છે અને આ પછી સૂર્યના કિરણો ફક્ત અતિ સુક્ષમાતીત અવસ્થામાં સૂર્ય આભામંડળમાં સમાન રીતે સ્થાપિત થઈ જાય છે. આપણા શરીરમાં રક્ત સંચારનું અંતિમ બિંદુ શું છે? રક્ત સંચારનું અંતિમ બિંદુ છે મસ્તક. આપું શરીર કંબંધ છે. કંબંધ શિવ (શિવ) સમાન છે. નખથી લઈને મસ્તક સુધી સંચાર ધૂમરી મારતો રહે છે, એક નિષ્ઠિતતા એની પાછળ કાર્યરત છે. શનિથી આગળ સૌર મંડળની હદ ખતમ થઈ જાય છે. સૂર્યમાં એટલી તાકાત નથી કે શનિથી આગળ વધીને પોતાનો પ્રકાશ ફેલાવી શકે, તેવી જ રીતે મસ્તક સુધીની એક સીમા છે. આને નિગમ જ્ઞાન કહેવાય છે, નિગમ જ્ઞાન એટલે વેદનું જ્ઞાન.

જીવેદ પ્રથમ વેદ છે અને અથર્વવેદ ચોથો અને અંતિમ વેદ છે. આ ચારેય વેદના જ્ઞાનની મર્યાદા મસ્તક સુધીની છે. મસ્તકથી ઉપરનું જ્ઞાન છે તે સ્વસંવેદનું જ્ઞાન છે. તે આત્મજ્ઞાન છે. સ્વનું જ્ઞાન છે જે છિન્નમસ્તાની કૃપાથી જ છિન્નમસ્તક થઈએ સાચા અર્થમાં ત્યારે જ પ્રાપ્ત થાય છે. જે કાલાતીત જ્ઞાન છે. ગતિમાંથી અગતિમાં પ્રવેશવાનું જ્ઞાન છે. તમામ ગતિના મૂળમાં કિયાત્મક પ્રાણશક્તિ જ રહેલી છે. પ્રાણ આત્માનું કિયાત્મક સ્વરૂપ છે અને મન આત્માનું મનનાત્મક સ્વરૂપ છે.

અથર્વવેદ એક રહસ્યમય વેદ છે. રહસ્યમય વિદ્યાનો ખજાનો છે. અથર્વવેદનું અથર્વ નામ સાર્થક છે, ગ્રયોજ્ય છે. શબ્દ - વ્યુત્પત્તિના આધાર પર 'અથર્વ' શબ્દનો અર્થ અચંચળતાની સ્થિતિ છે.

'થર્વ ઇતિ ગતિર્નામ ન થર્વ ઇતિ અથર્વા ।'

'થર્વ' નો અર્થ ગતિ છે અને ગતિનો અર્થ ચંચળતા છે. શારીરિક, માનસિક, બૌધ્ધિક આદિ સર્વ પ્રકારની ચંચળતાને નિયંત્રિત કરે છે. અથર્વવેદની મંત્ર સાધના. સાધકને સ્થિરધીઃ, સ્થિતપ્રજ્ઞ બનાવે છે. અથર્વવેદની રહસ્યમય સાધના.

વૈદિક વાકુમયમાં અથર્વવેદના 'બ્રહ્મવેદ', 'લૈખજ્યવેદ' આદિ અનેક નામો છે. તે પૈકીમાં એક નામ છે. 'અથર્વાઙ્ગ્રસ' છે. અથર્વા અને આંગિરસ બે ત્રિજ્ઞ ઝાંખિઓ હતા અને એમણે સર્વપ્રથમ અર્જિનને પ્રકટ કર્યો હતો. અર્જિની ઉપાસના

યજ્ઞની ઉપાસના હતી. વેદિક કાળમાં અગ્નિના ઉપાસક ઋષિઓને આર્થર્વણ કહેવામાં આવતા હતા. આર્થર્વણ ઋષિગણનો વેદ અર્થર્વવેદ હતો. અર્થર્વવેદમાં બ્રહ્મૌદન દેવાનાંપુર અયોધ્યા (માનવશરીર) આદિ અનેક બ્રહ્મજ્ઞાન, અધ્યાત્મજ્ઞાન સંબંધી અનેક મહત્વપૂર્ણ ઉપદેશો છે. જેનું સ્વાધ્યાય, ચિત્તન દ્વારા અથવા આર્થર્વણ તંત્ર વિધાન દ્વારા મનુષ્ય, માનસિક, સ્થિરતા, સ્થિતપ્રજ્ઞતા અને આત્મદર્શનની ઉપલબ્ધિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. જે લક્ષ્ય છિન્નમસ્તા મહાવિદ્યા ઉપાસનાનું પણ છે. ‘અંગિરસુ’નો શાબ્દ પરક વ્યુત્પત્તિ પરક અર્થ છે. અંગોમાં પ્રવાહિત થનારો રસ છે. મનુષ્યના શરીરના પ્રત્યેક અવયવમાં અને અંગમાં ‘સંજીવન રસ’ પ્રવાહિત થયા કરે છે. અંગાંગોમાં પ્રવહિતમાન આ રસ માનવ શરીરના પ્રત્યેક અવયવને સક્ષમ અને સશક્ત બનાવે છે. આ રસના સુકાવાથી, અવરુદ્ધ થવાથી અથવા અભાવ થવાથી ઇન્દ્રિયો શિથિલ અને નિર્ઝિય થઈ પોતાના વ્યાથાસ્કાર્યમાં અસર્મર્થ થઈ જાય છે. જ્યારે મનુષ્યની આવી સ્થિતિ થાય છે ત્યારે તેને લક્ષ્ય, પોલિયો, મધુમેહ, કંપ વા જેવા રોગો થઈ જાય છે. બીજા અનેક પ્રકારના રોગ થાય છે. મનુષ્યના મસ્તક અને ફુદય વિકાર ગ્રસ્ત થાય છે, ત્યારે સર્વોપરિ શરણ ભગવતી છિન્નમસ્તાનું છે. તે જ આ સર્વ આપત્તિમાં ઉગારે છે. સાચી રીતે તેની ઉપાસના અને સાધના કરવી જરૂરી બને છે.

અગર શનિ સૂધી સૂર્યનાં કિરણો જઈ રહ્યાં છે તો પછી શનિથી પરત પણ સૂર્યનાં કિરણોને થવું પડશે. કઈ ને કઈ લઈને ફરીથી સૂર્યમાં દગ્ધ થવા માટે, ત્યારે જઈને બ્રહ્માંડીય યજ્ઞાનુભાન સંપત્ત થઈ શકશે. અને અસ્તિત્વની પરિભાષા સાર્થક થઈ શકશે. અસ્તિત્વ શું છે? અસ્તિત્વ એટલે સ્વનું (આત્મા)નું પ્રકાશિત થવું. જે પ્રકાશિત થશે, પ્રગટ રીતે અનુભવાશે, જોવામાં આવશે તે જ અસ્તિત્વ છે. પ્રકાશના અભાવમાં તો અંધકાર જ છે. અંધકારમાં અસ્તિત્વ કેવી રીતે પ્રકાશિત થશે. સાધના કે ઉપાસનાથી સ્વનો પ્રકાશ રેલાશો ત્યારે જ અસ્તિત્વ પ્રગટ થશે.

યજ્ઞમૂર્તિ સૂર્યથી ઉત્પત્ત થનારા જડચેતન રૂપ સર્વ પદાર્થો યજ્ઞમૂર્તિ છે. સર્વમાંથી પ્રવર્ગભાગ (વિશેષ ઊજા) નીકળી રહી છે. આપણો તે પ્રવર્ગને કારણો જીવિત છીએ. એટલું જ નથી હ્મારો પ્રવર્ગ તેમાં જઈ રહ્યો છે. સૂર્ય તૈલોક્ય અને તેની પ્રજાને પ્રવર્ગની આપે છે. સાથોસાથ રિષેમઓથી લેતો પણ રહે છે. વિસર્ગથી જેવી રીતે તે પ્રજાપતિનું શરીર પ્રતિક્ષણ વિસ્તૃત થતું રહે છે. આ પ્રક્રિયાનું નામ છે શિરઃસંધાન. છિન્નમસ્તાનું મસ્તક કુલંધ (ધડ) સ્વરૂપ શિવ સાથે પુનઃ જોડવું તે છે. આ પ્રવર્ગ યાગ છે.

મસ્તક કપાવાથી જેવી રીતે પ્રાણી નિર્જવ બની જાય છે, તેવી રીતે આ કિયા વગર યજ્ઞ સ્વરૂપ જ નાણ થઈ જાય છે. એટલા માટે બ્રહ્મૌદનવત્ત પ્રવર્ગ - ભાગને. પણ આપણો અવશ્ય યજ્ઞનું મસ્તક માનવું જ પડશે, માનવા તૈયાર રહેવું પડશે.

યજ્ઞકાર્યમાં યજ્ઞમાં શિરઃસંધાન માટે, યજ્ઞના મસ્તકને જોડવા માટે આઢુંતિઓ સાથે 'અર્થર્વશીર્ષનું પઠન મહત્ત્વનું બની જાય છે. યજ્ઞકાર્યમાં અને દેવમૂર્તિ તેમજ યંત્ર પ્રતિજ્ઞામાં જે તે દેવતાના મસ્તકનું સ્થાપન થાય ત્યારે જે પ્રાણ પ્રતિજ્ઞા અને યજ્ઞકાર્ય ફળીભૂત થાય છે આ માટે સૂર્ય અર્થર્વશીર્ષ, દેવી અર્થર્વશીર્ષ, ગણોશ અર્થર્વશીર્ષ અને વિષ્ણુ અર્થર્વશીર્ષનું યથા સમયે ઉચ્ચિત પઠન કરવું અતિ આવશ્યક અને અનિવાર્ય છે. એના વિના યજ્ઞનું સ્વરૂપ નાચ થઈ જાય છે. ઉપાસના ફળીભૂત થતી નથી.

એટલા માટે બ્રહ્માદન વત્તુ પ્રવર્ગયભાગ જે મને આપે છે તે જ મને ખાય છે. સાથોસાથ તે ખાનારાને પણ હું નિરન્તર ખાઈ રહ્યો છું. વસ્તુ માત્રમાં એ આદીન વીસર્ગ નિરન્તર થઈ રહ્યો છે. જ્યાં સુધી આદાન - વિસર્ગાત્મક યજ્ઞ છે ત્યાં સુધી વિશ્વસતા છે. યજ્ઞ રહસ્યનું નિરૂપણ કરતાં ભગવતી શ્રુતિ કહે છે કે -

અહમस્મિ પ્રથમજા ત્રહ્તસ્ય પૂર્વ દેવેભ્યો�મૃતસ્ય નામ ।

યો મા દદાદિ સ ઇદેવભાવત્ત અહમત્રમત્રમદન્ત મહિ ॥

- હું છિન્નશીર્ષ અવશ્ય છું, પરંતુ અત્રગમત્રૂપ શિરઃસંધાન યજ્ઞથી સ્વસ્વરૂપમાં પ્રતિજ્ઞિત છું. પરંતુ જ્યારે આ શિરઃસંધાનરૂપ અત્રગમન બંધ થઈ જશે તે સમયે કેવલ છિન્નમસ્તા જ રહ્યી જશે. તે સમયે તે સર્વાત્મના અમારું શોષણ કરી લેશો. જે મહામાયા ખોડશી બનીને ભુવનેશ્વરી રૂપ કરીને સંસારનું પાલન કરે છે, તે જ અંતકાળમાં છિન્નમસ્તા બનીને નાશ કરી નાખે છે.

શક્તિ : સાપી પરાત્પરા ભગવતી નામા પરાડાકિની ॥

(શાક્તપ્રમાદ - છિન્નમસ્તા તંત્ર)

આ છે યજ્ઞ રહસ્ય છિન્નમસ્તા મહાવિદ્યા અંતર્ગત. જે સાધકનો યથાર્થ ઉપાસના દ્વારા પૂર્ણત્વ પ્રદાન કરે. ક્યારેય સાધકનું જીવન છિન્નભિન્ન થતું નથી. સાધક છિન્નમસ્તાની કૃપાથી કાલાતીત બની જાય છે. શિવત્વને ઉપલબ્ધ થાય છે. સ્વયં મૃત્યુંજ્ય બની જાય. પ્રત્યેક પ્રાણીને તારીખનું બદલાય એટલે છિન્નમસ્તા મૃત્યુનો સંદેશ દરેકને આપે છે. તે મૃત્યુના નાદને સમજીને છિન્નમસ્તાનું શરાણ લેવું જરૂરી છે. તેના સિવાય મૃત્યુના ભયમાંથી કોઈ બચાવી શકે તેમ નથી.

શ્રી શ્રી શ્રી

૪. ઇતિહાસનું આલેખન છિન્નમસ્તાના પગાલે પગાલે

બદસુરતીની ઉપર ખૂબસુરતીનું નિર્માણ થાય છે. કચરો શબ્દ જ ઉલટાવીને વાંચો તો રોચક બને છે. ખાતર - સડેલ કચરો દુર્ગંધ મારે છે. એનો ઉચ્ચિત ઉપયોગ ભૂમિ અને બીજ સાથેનો ઉચ્ચિત સંયોગ થતાં પરિવર્તન પામી દુર્ગંધને બદલે મોહક ગુલાબ, ચંપો, ચમેલી ને મોગરા જેવાં ફૂલોમાં સુગંધ ફેલાવે છે. પાયામાં રહેલી બદસુરતી જ ખૂબસુરતીનું નિર્માણ કરે છે. એ વાત આથી સ્પષ્ટ સમજાય છે. વૃક્ષો ઉપરથી સુંદર લાગે છે પરંતુ જમીનમાં તો તેનાં મૂળ વાંકાંચૂંકાં બદસુરત રૂપમાં જ ફેલાયેલાં હોય છે.

વર્ષો પૂર્વ પણ જીવ શાસ લેતો હતો અને પાંચ કરોડ વર્ષ પછી પણ જીવ શાસ લેશો. આ એક અજર-અમર વિધાન છે. નામ બદલવાથી કંઈ વળતું નથી. સીધી વાત તો એ છે કે સ્વયં (ખૂદ)ને પ્રકાશિત કરીએ એ તો સૌથી મોટો આવિષ્કાર છે. ખૂદ પોતાની અંદર સ્થાપિત અનંત મસ્તિષ્ઠો, અનંત ગ્રંથિયો, અનંત વિચારધારાઓને કાપી નાંખી તેનું રસાસ્વાદન કરો. ત્યાર બાદ અન્ય કોઈનું પણ શીશા કાપવાનો તમને અધિકાર છે. સ્વયંનું મસ્તક સલામત રાખી બીજાનાં મસ્તકો કાપવા એ તો સૌથી મોટો અન્યાય છે. તેને ઇતિહાસ કદી માફ કરશો નહીં.

જ્યાં સુધી સ્વયંની અંદરની ગ્રંથિઓનું બેદન થશે નહીં, સ્વયંની ગ્રંથિઓનું પાન કરવાની કળા આવડશે નહીં, ત્યાં સુધી બીજાઓની ગ્રંથિઓનું છેદન કરીને કોઈ અનેદ બની શકશો નહીં. તેની ગઈન એક ને એક દિવસ જરૂરથી કપાશો જ. અને એક દિવસ રાહુ - કેતુ ની માફક અધૂરો જ રહી જશે. પૂર્ણતાથી અમૃતપાન કરી શકશો નહીં. પૂર્ણ પ્રકાશિત થઈ શકશો નહીં. પૃથ્વી સૂર્ય થઈ શકશો નહીં. પૃથ્વી સૂર્ય નથી કારણ કે પૃથ્વીનો પ્રત્યેક ભાગ ગરમીથી ધધકતો નથી. પ્રકાશમાન નથી. પરંતુ સૂર્ય પોતાના સંપૂર્ણાંશથી ધધકી રહ્યો છે એટલે જ પ્રકાશનો પર્યાય બની ગયો છે.

બલિદાન ઉપર તો બધું ચાલી રહ્યું છે. કોઈ પણ ચરમ સુખની પાછળ, ચરમ લક્ષ્ય પ્રાપ્તિની પાછળ આત્મબલિદાન તો હશે જ. આત્મ બલિદાનથી પરમ આત્મસુખની પ્રાપ્તિ થાય છે. અધ્યાત્મનું નિર્માણ અને વિજ્ઞાનનો પ્રાદુર્ભાવ આત્મબલિદાનથી થાય છે. રાષ્ટ્રનું નિર્માણ આત્મબલિદાનથી જ થાય છે. ઇતિહાસનું નવનિર્માણ કરવામાં પણ કેટલાયે આત્મબલિદાનો અપાય છે. આત્મબલિદાનની પ્રેરણામૂર્તિ છિન્નમસ્તા છે. જે સમયોચિત આત્મબલિદાન માટે વિશેષ આત્માઓને પ્રેરિત કરે છે. આમ, છિન્નમસ્તાના પગાલે પગાલે વિશનો ઇતિહાસ રચાય છે. નવા યુગના મંડાણ થાય છે. પરિવર્તનની પરમતા તો છિન્નમસ્તાનો ખેલ છે.

યુગોથી દરેક વ્યક્તિના મનમાં પ્રશ્ન ઉઠતો આવ્યો છે કે વિશ્વમાં પ્રથમ સ્ત્રી ઉત્પત્ત થઈ કે પુરુષ ? હું સનાતન શાસ્ત્રોના અવલંબનથી કહીશા કે સ્ત્રી જ પ્રથમ પ્રગટ થઈ કારણ કે તે આદિશક્તિ છે. બાળક જન્મતાની સાથે પ્રથમ માતાને-જનેતાને જુઓ છે. તે જન્મ આપનાંરી જનની કે જનેતા કહેવાઈ છે. માતા જ પિતાની ઓળખાણ કરાવે છે. પુરુષ સ્ત્રીની આવશ્યકતા અનુસાર વિશ્વનિયંતાએ ઉત્પત્ત કર્યો છે. પુરુષને સ્ત્રીની ઉપયોગિતા અનુસાર પ્રકૃતિએ સમય સમય પર વિકસિત પરિષ્કૃત અને પરિવર્તિત કર્યો છે. પરિવર્તન પુરુષમાં જ થાય છે. ફરબદ્ધ પુરુષમાં જ કરવામાં આવે છે. જેથી સ્ત્રીની ઉપયોગિતા અનુસાર સુવિધા પ્રદાન કરી શકે.

દસ મહાવિદ્યાઓના રૂપમાં આદિશક્તિ મહામાયાએ જે રૂપો ધારણ કર્યા, શિવને તે રૂપ અનુસાર પરિવર્તિત થવું પડ્યું, મહાકાલીની સાથે મહાકાલ થયા. દક્ષિણ કાલીની સાથે અધોર થયા, તારાની સાથે અક્ષોલ્ય થયા, ખોડશીની સાથે પંચવક્ત્ર કામેશ્વર થયા, ભુવનેશ્વરીની સાથે અંબાક મહાદેવ થયા, ભેરવી સાથે દક્ષિણામૂર્તિ ભેરવ થયા, ધૂમાવતી સાથે કાલભેરવ થયા, બગલામુખી સાથે મહારૂઢ - મૃત્યુંજ્ય થયા, માતંગી સાથે મતંગ થયા, કમલા સાથે સદાશિવ - નારાયણ થયા અને ભગવતી છિક્ષમસ્તા સાથે કબન્ધ - કોધ ભેરવ થયા. આ રીતે પ્રથમ મહાવિદ્યાઓ આવી ત્યારબાદ તેને અનુરૂપ શિવ આવ્યા.

પુરુષનો પુરુષાર્થ શું છે ? પૌરુષની પરિભાષા શું છે ? આ વાતનો સીધો ઉત્તર છે. સ્ત્રીની સંતુષ્ટિ, સ્ત્રીને માટે ઉપયોગી થવું. સ્ત્રીની ઈચ્છાઓને પૂર્ણ કરવાનું સામર્થ્ય, એ જ પુરુષની સફળતા અને તેના પૌરુષની ગાંધા અનંતકાળથી ચાલી આવી છે. રતિક્ષિયાની સફળતા રતિ કિયાનો ચરમોત્કર્ષ અને વિપરીત રતિનું રહસ્ય આ પુરુષાર્થમાં જ છૂપાયેલ છે.

આ સંસારમાં જેટલા વેગ છે તેની પાછણ કામ જ ગુપ્ત રીતે કાર્યરત છે. જેને ગતિ અને ગતિની પરમતાની ઈચ્છા છે તેણે કામના વેગને સમજવો પડશે. (આ બાબત વધુ જાંણકારી માટે લેખકનો 'કામ જિજ્ઞાસા' નામક બૃહદ્યંથ પ્રગટ થયેલ છે તેનો અભ્યાસ કરવા વિનંતી).

મળ-મૂત્રના ત્યાગના વેગને એક વખત રોકી શકાય છે. કામનો વેગ તો એવો અસહનીય છે કે ભલભલાને ડગાવી દે છે. એકવાર કામનો આવેગ જાગૃત થઈ ગયો તો તમામ વેગ તેની આગળ ફિક્કા પડી જાય છે.

ભગવતી છિક્ષમસ્તાની ઉત્પત્તિની રહસ્યમય રોમાંચકારી અને આલંકારિક કથા આપણી નજર આવે છે જે આ પ્રમાણે છે.

■ લાગવતી છિક્ષમસ્તાનું આત્મભલિદાન

આત્મભલિદાનથી રાખ્યાનું નિર્મણ થાય છે, અધ્યાત્માનું નિર્મણ થાય છે, વિજ્ઞાનનો પ્રાદુર્ભાવ છે. આત્મભલિદાનથી પરમ આત્મસુખની પ્રાપ્તિ થાય છે.

કોઈ પણ ચરમ લક્ષ્યની પ્રાપ્તિ પાછળ આત્મ બલિદાન તો હશે જ. આત્મબલિદાન તરફ પ્રેરિત કરે છે ભગવતી છિન્નમસ્તા. આત્મબલિદાનમાં સ્વેચ્છા છે, કોઈ પ્રેરણા, કોઈ લાલચ, કોઈ ફળ પ્રાપ્તિ કદાપિ નથી. આ પૈકીનું એક પણ કારણભૂત બને તો તે આત્મહત્યા બની જાય છે, તે પ્રેતગ્રસ્તતા છે.

ભગવતી છિન્નમસ્તા સ્વચરિત્રથી આત્મબલિદાનના છતિહાસની શરૂઆત કરે છે.

એકવાર દેવી પોતાની સખીઓ જ્યા અને વિજયાની સાથે મંદાકિની નદીમાં સ્નાન કરવા માટે ગઈ. સ્નાન કર્યા પછી તેનામાં કામાગિન્ પ્રદીપ થયો. આથી તેનો વર્ણી શ્યામ થઈ ગયો. ત્યારે પાસે ઉભેલી જ્યા અને વિજયાને ભૂખ લાગી હતી. તેણે કહું અમને કંદિક ખાવા આપો. મા ભગવતીએ કહું - હાલ જરા થોબો, જરા રૂકો, પ્રતીક્ષા કરો. આ પ્રમાણોનું કથન કોઈ માતાએ પોતાના સંતાન પરતે કર્યું હોય તેવો બીજો પ્રસંગ મળતો નથી. આ પ્રસંગ માત્ર છિન્નમસ્તા તંત્રમાં જ પ્રાપ્ત થાય છે.

કારણ કે, હિમાલય પર સ્નાન કરતી ભગવતી અચાનક કામભાવથી પીડિત થઈ ગઈ હતી અને ધ્યાનમણ દશામાં બેઠી હતી. સમાધિ કામનો ચરમોત્કર્ષ છે. મા ભગવતી આજે કામ વેગનું અનુસંધાન કરી રહી હતી. જ્યા અને વિજયાને ભૂખ સત્તાવતી હતી.. તેમણે મા ભગવતીને ઢંઢોળી મૂકી, માતાની તંડ્રા તૂટી, કામ પંડિત થયો. પંડિત કામથી કોધાવેશ જાગૃત થયો. માતાએ ખડુગથી પોતાનું શીશા કાપી પોતાના ડાબા હાથમાં ધારણ કર્યું. પોતાની ગઈન કપાતાં રક્તની ત્રણ ધારાઓ પ્રગટ થઈ. એક રક્ત ધારાનું પાન જ્યાને અને બીજું રક્ત ધારાનું પાન વિજયાને કરાવ્યું અને ત્રીજું મધ્ય રક્ત ધારા માતાના પોતાના મુખમાં પડવા લાગી. ત્રણોય તૃપ્ત થઈ ગઈ.

શરીરમાં છિદ્ર કરો એટલે રક્ત ઉપરની તરફ જ ઉછળશે. રક્તને ઉપરની તરફ કોણ ઉછાળે છે ? જ્યારે વ્યક્તિ કામાતુર બને છે ત્યારે તેનો રક્ત સંચાર સામાન્યથી કેટલાયે ગણો વધી જાય છે. હૃદયને નિષ્ઠુર અને કઠોર બનતું અટકાવે છે કામ ભાવ. હૃદયની કિયારથી લતાને અનેક ઘડી વધારે છે. કામના અભાવમાં જીવન અસ્તવ્યસ્ત થઈ જાય છે. જીવનમાં વસ્તંત આવતી નથી અને કામનું ઊર્ધ્વગામી અનુસંધાન અટકી જાય છે. જીવનનો વિકાસ થંલી જાય છે. જીવનને છિન્નમિત્ર થતું અટકાવવામાં સહાયભૂત થાય છે ભગવતી છિન્નમસ્તા.

■ ભગવાન વિષ્ણુનું મદ્દતક છેદાય છે :

ભગવાન વિષ્ણુ જગતના પાલનકર્તા છે. તેમણે અસુરો સાથે યુદ્ધ કર્યું. યુદ્ધમાં થાકી ગયા. થાક ઉતારવા માટે અજ્ઞાત સ્થળે ગયા. ધનુષનો ટેકો લઈ ગઇન

નિંદ્રામાં પોઢી ગયા. ત્યારે દેવતાઓ યજ્ઞ કરવા વિચાર કર્યો. વિષ્ણુ ભગવાનને મળવા વૈકુંઠમાં ગયા પરંતુ તે મળ્યા નહીં. બ્રહ્માએ ધ્યાન એકાગ્ર કરી જોયું તો અજ્ઞાત સ્થળે તે નિંદ્રાધીન થયેલા હતા. નિંદ્રા તો ભૂચરપ્રાણીઓને આવે. દેવાધિદેવ જગતપાલક વિષ્ણુને વળી નિંદ્રા કેવી? જગતનું શું થશે? ભગવાન વિષ્ણુ ભૂચર બની ગયા. મહામાયા કોષિત થઈ ગઈ. સૂર્વ છે કોણા? ભટકી જાય છે કોણા? મૂર્ખિત થાય છે કોણા? આ સર્વ ભૂચરના લક્ષ્ણા છે. આ સર્વ તો શ્રમજીવીઓના સિદ્ધાંત છે. શ્રમથી થાક લાગે છે. શ્રમથી મહાલક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ નથી થતી. શ્રમથી ક્ષય થાય છે. દેવતાઓ ભગવાન વિષ્ણુ નિંદ્રાધીન હતા. ત્યાં પહોંચા. અને ક પ્રયત્નો કર્યા પરંતુ તે જાગ્યા નહીં. બ્રહ્માજી એ એક મૂર્ખક પ્રાણીનું નિર્માણ કર્યું. જે કોતરે છે અને નાશ કરે છે તેને વર્મ પણ કહેવાય છે. તે વસ્તુ છિન કરી નાંખે છે. બ્રહ્માએ મૂર્ખકને કહ્યું, 'ભગવાન વિષ્ણુના ધનુષની દોરી કાપી નાંખો. જેથી તેની નિંદ્રા તૂટી જાય.' મૂર્ખક વિચિત્ર પ્રાણી સિદ્ધિ બુદ્ધિના પતિ ગણપતિજીનું વાહન એટલે બ્રહ્માને કહ્યું કે, 'હું શા માટે દોરી કાપીને ભગવાન વિષ્ણુના કોપનો ભોગ બનું? એ તો મારો વધ કરી નાંખશે. બદલામાં મને શું મળશે?'

બ્રહ્મા બોલ્યા : 'ઈક છે. તને પણ યજ્ઞમાં ભાગ આપીશું. જ્યારે જ્યારે યજ્ઞ થશે ત્યારે યજ્ઞકુંડની આસપાસ જે હવિષ્ય વેરાયેલું હશે તે આજથી તમારું. મૂર્ખક ખુશ થઈ ગયો. ધનુષ દોરી કાપી પરંતુ ઘટના ઊંધી બની. એક ભીખડા નાદ સાથે પ્રકાશ થયો. ભગવાન વિષ્ણુનું મસ્તક કપાઈને લવણ સમુદ્રમાં જઈ પડ્યું. ભગવાન વિષ્ણુ શીશ વિહીન થયા. ચારે બાજુ હાહાકાર મચી ગયો. દેવતાઓ ગાભરાયા. મહાલક્ષ્મીનું વચન સત્ય થયું. બધા દેવતાઓ અને વેદોએ સાથે મળી મહામાયાનું આવાહન કર્યું. મહામાયાએ પ્રગટ થઈ આજ્ઞા કરી એટલે એક અશ્વનું મસ્તક કાપી લાવ્યા. હયગ્રીવના રૂપમાં વિષ્ણુ ભગવાનનો પ્રાદુર્ભાવ થયો.

અશ્વ કર્યારેય પણ સૂતો નથી. સર્વ પ્રાણીઓમાં અશ્વ જ માત્ર એવું પ્રાણી છે, જે કર્યારે સૂતો નથી. જે દિવસે તે બેસી જાય તે દિવસે તેનું મૃત્યુ થાય છે. નિંદ્રા (ઉધ) ને તામસ માનવામાં આવે છે. એટલે તો ભજનમાં કહ્યું છે કે - "યોગી રે લૂટ્યા ને ભોગી લૂટ્યા, જી જી નિંદ્રા તુ ધૂતારી, હું તને વારું રે!" યોગપ્રધાન આર્થસંસ્કૃતિમાં શયનકક્ષની વ્યવસ્થા નથી. માત્ર વૃદ્ધો અને બાળકો માટે ચટાઈની વ્યવસ્થા કરવામાં આવતી હતી. એક ઓરડામાં એક લટકતું દોરદું બાંધવામાં આવતું, રાત્રિના સમયે તે દોરદું પકડીને કેટલોક સમય શરીરનું શિથિલીકરણ કરી લેવામાં આવતું હતું અથવા તો પછી રાત્રિના ૧૨ થી ૩ વાગતા સુધી ઋષિ - મુનિઓ ધ્યાનસ્થ થઈ યોગનિંદ્રા દ્વારા મહામાયાનું અનુસંધાન કરી લેતા હતા. નિંદ્રા તો શીશવિહીનતા અને ખંડિત જીવનની પરિચાયક છે.

જગતપાલક વિષ્ણુનું મસ્તક એટલા માટે જ કપાયું કે તેઓ નિંદ્રાના ચક્કરમાં આવી ગયા. એવા મસ્તક મહામાયાએ શું જરૂરત ? યા તો નિંદ્રાની તામસી માયા. ચાલશે અથવા યોગમાયાનું સાંત્રિક્ષ અર્થાત્ છિન્દુમસ્તાનો પ્રભાવ. છિન્દુમસ્તાની સાથે ચાલે છે જ્યા અને વિજ્યા નામક શક્તિઓ એક જીવનમાં જ્ય જ્યકાર કરાવે છે. બીજી વિજ્ય અપાવે છે. વિજ્ય સદાય વિષ્ણુનો થાય છે. કારણ કે અપરાજિતા શક્તિ વિષ્ણુની સાથે ચાલે છે. જે મસ્તક પરાજિત થાય છે તેનું કપાઈ જવું શ્રેયસ્કર છે.

વિષ્ણુ ભગવાનનું મસ્તક કપાયું એ ઘટનાનો હતિહાસ જાણ્યો. પરંતુ કાર્ય કારણના નિયમ મુજબ આ ઘટનાની પૂર્વભૂમિકા શું હતી તે જાણ્યા વિના ચાલે નહીં.

એક સમયની વાત છે. વિષ્ણુએ લક્ષ્મીજીના મુખને જોયું. તેમના દિવ્ય મનોહર, સુદર્શન મુખને જોઈને તેઓ હસવા લાગ્યા. તે સમયે લક્ષ્મીજીનું શરીર સ્ત્રીનું પરંતુ મુખ બાલિકાનું અને બાલ્ય ભાવયુક્ત સુકોમળ લાગતું હતું. ભગવાન વિષ્ણુ હસતા જ રહ્યા. લક્ષ્મીજીને થયું કદાચ હું કરુપ બની ગઈ છું. એટલે વિષ્ણુ મારો ઉપહાસ કરે છે. તેણો કહ્યું આપ મારા મુખને જોઈને કેમ હસી રહ્યા છો ? વિષ્ણુએ જવાબ ન આપ્યો અને હસતા જ રહ્યા. ત્યારે સાત્ત્વિક લક્ષ્મીમાં વીરભાવનો આવેશ થયો સમજો કે સુપ્ત છિન્દુમસ્તા જાગી ગઈ અને બોલી ઊઠી - 'જ્ઞાનો તમારું મસ્તક કપાઈ જશે. કારણ કે તમે મારા મુખની અવહેલના કરી છો.' આ રીતે લક્ષ્મીજીનું વચન સત્ય થયું ને ઉપરોક્ત ઘટના બની. એટલે દેવીનું પૂજન કરતી વખતે દાણી તેના મુખ તરફ ન રાખતાં ચરણમાં જ ચિત્ત પરોવવામાં કલ્યાણ છે. એ વાત ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે.

બીજું લોકીક જીવનમાં સ્ત્રી ગમે તેટલી કરુપ હોય તેની નિંદા ન કરવી અને બુરું બોલવું નહીં અન્યથા તે જીવનભર તમારા પર કોપિત રહેશે. સ્ત્રી ભલે વૃદ્ધ થઈ ગઈ હોય તો પણ તે પોતાનું મુખ શાણગારે છે. એ સ્ત્રી માત્રનો જન્મજાત સ્વભાવ છે. જે સ્ત્રીએ પોતાની સ્ત્રીના મુખની અવહેલના કરી તેના ગૃહસ્થ જીવનને બ્રહ્મા પણ સુધારી શકતા નથી. આ બોધ જીવનમાં ગ્રહણ કરવા જેવી છે. લોકાચાર ધડ છે. તો અધ્યાત્મ તેનું મસ્તક છે. બંનેના સમન્વયથી જીવનની નિર્માણ થાય છે.

■ આર્દ્રનું મરણક છેદાચું :

બ્રહ્મ વૈવર્તપુરાણાની કથા છે કે - ભક્તોને પ્રાણાધિક પ્રેમકરનારા જગત-વંદ્ય શિવ માલી અને સુમાલીને મારનારા સૂર્ય ઉપર અત્યંત કોપિત થયા. તેમણે પોતાના સમાન તેજસ્વી પોતાની તીક્ષ્ણતમ ત્રિશૂળથી સૂર્ય ઉપર પ્રહાર કર્યો. ઉગ્ર અમોદ ત્રિશૂળનો આધાત સૂર્ય માટે અસાધ બન્યો, કારણ કે ત્રિશૂળ પર પ્રચંડ ચંડિકા (છિન્દુમસ્તા)ની શક્તિ સક્રિય હતી. સૂર્યનું મસ્તક છેદાયું. રથ પરથી નીચે પડી ગયો.

લોક પિતામહના પૌત્ર પરમ તપસ્વી મહર્ષિ કશ્યપે જ્યારે પોતાના પુત્ર સૂર્યની આંખો ઉપર ચઢી ગયેલી જોઈ ત્યારે તેને છાતી સરસો ચાંપી કરુણા આકદ કર્યું. તે સમયે સમસ્ત સુર સમુદ્રાય શોક વિદ્વળ બનીને રડવા લાગ્યો અને તિમિરારિ (સૂર્ય) વિના સમસ્ત જગત તમસાચ્છન થઈ ગયું. સર્વત્ર હાહાકાર વત્તાયો.

બ્રહ્મતેજથી પ્રજ્વલિત મહર્ષિ કશ્યપે પોતાના પુત્રને ખલાન જોઈને દુઃખના આવેગમાં પાર્વતી વલ્લભને શાપ આપી દીધો. - “આજે જે રીતે તમારા તીક્ષ્ણતમ અમોઘ ત્રિશૂળથી મારા પુત્રનું વક્ષ વિદીર્ણ થયું છે, તે રીતે તમારા પ્રાણપ્રિય પુત્રનો પણ શિરચ્છેદ થઈ જશો.”

સહજ કરુણામય આશુતોષનો રોષ કેટલીક ક્ષણોમાં જ શાંત થયો. બસ, તેમણે તે કણો બ્રહ્મજ્ઞાનથી સૂર્યને જીવિત કરી દીધો.

પરંતુ કાલાન્તરે શિવસુત ગણોશાળનું મસ્તક એજ ત્રિશૂળથી છેદાયું ને મહર્ષિ કશ્યપનો શાપ સાર્થક થયો.

■ વિદ્યનહર્તા વિનાયકનું મસ્તક કપાયું :

માતા પાર્વતીએ નાયક (શિવ)ની હાજરી વિના પોતાની જ શક્તિ થકી પુત્ર ઉત્પન્ન કર્યો તે જ વિનાયક (ગણપતિ). પાર્વતી માતા સ્નાનગારમાં સ્નાન કરતા હતા. પુત્ર વિનાયકને દ્વારની રક્ષા માટે બેસાડ્યો. માતાની આજ્ઞા સિવાય કોઈ પણ આવે તો પ્રવેશ કરવા દેવો નહીં. એમ માતાએ પુત્રને આજ્ઞા કરી. શિવજી પધાર્યા. પુત્રએ ઓળખા નહીં માતા સ્નાન કરે છે. એમ કહી ભવનમાં પ્રવેશ કરવા દીધો નહીં. વિનાયકે શિવજી એટલે કે દેવાધિ દેવ મહાદેવજી સાથે યુદ્ધ કર્યું. વિષ્ણુ વગેરે દેવતાઓ સાથે યુદ્ધ કર્યું. શિવજીએ પોતાના અમોઘ તીક્ષ્ણતમ ત્રિશૂળ વડે વિનાયકનું મસ્તક ઉડાવી દીધું. એટલે માતાજીએ આવી આ દશ્ય જોયું. સ્વયં શિવે જ વિદ્યન બની જાય અને શિરચ્છેદન કરે અને સ્વયં ત્રિશૂળ તાકીને યુદ્ધ માટે તૈયાર થઈ જાય એનાથી મોટું વિદ્યન કર્યું હોઈ શકે? માતા જગદંબા પાર્વતીનું ઉત્ત્રૂપ અને કોધથી બ્રહ્માંડનો નાશ થઈ જશે એમ સમજાયું એટલે શિવજી પણ ગભરાયા. હાથીનું મસ્તક વિષ્ણુના સુદર્શન વડે કાપીને લાવવામાં આવ્યું. વિનાયક - પાર્વતી પુત્રના ધડ પર આરોપિત કરવામાં આવ્યું. શિરોચ્છન આ બ્રહ્માંડનું સાર્વધિક વિદ્યન છે અને એ વિદ્યને પણ પાર કરી શિવજીની પરીક્ષામાંથી પાર ઉત્તર્યા અને વિદ્યનહર્તા શ્રી ગણોશાળ કહેવાય. બધા શુભ કાર્યોમાં પ્રથમ પૂજન થાય તેવું વરદાન મળ્યું તે માત્ર શક્તિપુત્ર તે શિવપુત્ર પણ કહેવાયા. આ ગજમુખ પ્રથમેશ તે છે કે જીવનમાં આવતા તમામ વિદ્યન બાધાઓ ને પાર કરતા રહી જીવનયાત્રા ચાલુ રાખે છે. શિવે મસ્તક કાપી નાંખ્યું તેમાં જગદંબા છિત્રમસ્તાનો સંકેત છે. સૂર્ય પુત્ર શનિની દિલ્લિ પડી તે નિમિત્ત બની અને મહર્ષિ કશ્યપનો શાપ સાર્થક થયો.

તત્ત્વજ્ઞાનની પરિભાષામાં ગણોશનો અર્થ છે કિયાત્મક પ્રાણ. પ્રાણ પોતાના

સ્વરૂપમાં સ્થિર થઈ જાય ત્યારે આત્મા તરીકે ઓળખાય છે. પ્રાણ ભરતો નથી પરિવર્તન પામે છે. શિવજી એ મસ્તક કાપી નાંખ્યું તો ગણોશ ઉદ્ય પાખ્યા ગજમુખથી કિયાશીલ બની ગયા. સર્વદેવોમાં અગ્ર પૂજ્ય ગણોશજી ઊંકાર સ્વરૂપ સર્વમાન્ય છે.

■ (પ) મુખ પરિવર્તન ઈતિહાસનું નવસર્જન : -

વિશ્વમાં તમામ યુદ્ધ વ્યક્તિત્વ એટલે મુખ પ્રાપ્તિ માટે જ થયાં છે. બ્રહ્માંડમાં શીશ પ્રાપ્તિ માટે અને મસ્તકની સલામતી માટે બધુ જ હોડમાં મૂકાય છે એના મૂળમાં છિન્મસ્તાની શક્તિ કામ કરી રહી છે. જેના પગલે પગલે ઈતિહાસનું નવસર્જન થાય છે.

દેવતાઓએ અસુરોને પરાજિત કરી દીધા. અસુર પોતાના ગુરુ શુકાચાર્ય પાસે ગયા. શુકાચાર્ય પોતાની માતાને અસુરોનું રક્ષણ કરવાનું કહી. અસુરોને માતાની સંરક્ષણ હેઠળ મૂકી શિવ પાસે મૃત સંજીવની વિદ્યા શીખવા ગયા. દેવતાઓએ જ્યારે પુનઃ નિઃશસ્ત્ર અસુરો પર આકમણ કર્યું ત્યારે ફુપ્તિ થઈને શુકાચાર્યની માતાએ દેવતાઓ સમેત ભગવાન વિષ્ણુને નિદ્રિત કરવાની કોશિષ કરી. વિષ્ણુએ શુકાચાર્યની માતાનું મસ્તક સુદર્શન ચક વડે કાપી લીધું. અર્થાત् નિદ્રા પ્રદાન કરવાવાળી શક્તિ, શક્તિને જ મસ્તકવિહીન બનાવી દીધી. ભૃગુ ઋષિએ પોતાની મસ્તક વગરની પત્તીને જોઈને ભગવાન વિષ્ણુને શાપ આપ્યો. ‘તમે પણ પત્તીના વિયોગથી દુઃખી થશો.’

નારદ પણ કપિમુખ પ્રાપ્ત કરીને રુષ્ટ થઈ બેઠા. મુખ જ બધાને માટે સર્વશ્રેષ્ઠ છે મહત્વપૂર્ણ છે.

દ્રૌપદીએ આંધળાના તો આંધળા જ હોય એમ કહી દૂર્યોધનનો ઉપહાસ કર્યો. પરિણામે દ્રૌપદીનું વસ્ત્ર હરણ થયું અને પરિણામે મહાભારતનું યુદ્ધ થયું કટાક્ષ મૌંધો પડ્યો.

રાવણાની બહેન સુર્પણાખા રામ અને લક્ષ્મણનું મુખ જોઈ મોહિત થઈ ગઈ. લક્ષ્મણો નાસિકમાં સુર્પણાખાનું નાક કાપી લીધું. તે કોપિત થઈ ગઈ. સુર્પણાખાએ સીતાના મુખ સૌદર્યના રાવણ પાસે એટલા તો વખાણ કર્યા કે રાવણો સીતાનું હરણ કર્યું. રામ રાવણનું યુદ્ધ થયું અને દશાનન રાવણા દસ મસ્તક રણયુદ્ધમાં ગુમાવ્યા. મસ્તક ઉપરે બધાનો પ્રેમ હોય છે. મસ્તક જ ગૌરવ અને ગુમાનનું કરણ બને છે. શીશ પ્રાપ્તિ માટે અને તેની સલામતી માટે જીવમાત્ર તડકતો રહે છે.

અસત્ય ભાષણ તો મનુષ્ય પણ બનાવે છે. બ્રહ્માજીની અસત્ય ભાષણથી બ્રહ્માનું પંચમ મુખ ભૈરવ (રુદ્ર)એ કાપી લીધું અશ્વત્થામાં મરાયો એવી જાણ થતાં યુધિષ્ઠિરે ‘નરો વા કુંજરો વા’ જેવા શબ્દો વાપરી અસત્ય બોલ્યા એટલે ધરતીથી અદ્ભુત ચાલતો તેમનો રથ પૃથ્વી પર આવી ગયો.

ઉજ્જૈનમાં હરસિદ્ધિ માતાનું મંદિર છે તે મહારાજા વિકમાદિત્યની આરાધ્યા દેવી છે. દર બાર વર્ષ વિકમાદિત્ય પોતાનું મસ્તક કાપી શીશ દેવીનાં ચરણોમાં અપર્ણા કરી દેતો આ પ્રમાણો તેણે કર્યું અને નવ વખત નવા મસ્તકની પ્રાપ્તિ થઈ. દસમી વખતે નવું મસ્તક મળ્યું નહીં. આ હરસિદ્ધિ જ છિન્નમસ્તા સ્વરૂપ છે. એમ કહેવાય છે કે અહીં જ વિકમાદિત્યના નવમુકૃત પડ્યાં છે.

રાવણો પણ પોતાના દસ મસ્તકો કાપી શિવજીને અપર્ણા કર્યાં. દશાનના કહેવાયો. આજ તો છિન્નમસ્તક શિવને અપર્ણા કરવાની રાવણાની કમળ પૂજા હતી. શિવભક્તોમાં રાવણ અગ્રસ્થાને છે.

ગીતામાં ભગવાને શ્રીમુખે આપેલ વચન અનુસાર સાધુઓના રક્ષણ માટે અને ધર્મની સ્થાપના માટે 'સંભવામિ યુગો યુગો' શબ્દો સાર્થક કરવા માટે ભગવાન વિષ્ણુના અવતારો થયું છે. અવતાર ગમે તે સ્વરૂપમાં યુગાનુરૂપ હોય છે. પરંતુ તે વિષ્ણુ હર યુગના પરિવર્તન બિન્હુના રૂપ ઉપસ્થિત થાય છે. તેની પાછળ મસ્તકો કપાય છે, મસ્તકો બદલાય છે અને સ્વના બલિદાન અપાય છે. ત્યારે જ પરિવર્તન આવે છે. વિષ્ણુના અવતાર સાથે પરિવર્તન અવશ્યંભાવી છે પૂરેપૂરી સમાજની મસ્તકીય સંરચના બદલાય છે. સાથો સાથ વિચારે પરિવર્તન પામે છે. અવતારની પાછળ તેની માતૃશક્તિ છિન્નમસ્તા જ કાર્યરત બને છે. શિવ અને તેની શક્તિ ભદ્રકાલી જ કણને અનુરૂપ વિષ્ણુને નિર્ભિત કરે છે. આ વાત સનાતન સત્ય છે. તેના સાક્ષી છે પુરાણ અને છતિહાસ.

■ (૧) શ્રીછિન્નમસ્તાના પરમ ઉપાસક પરશુરામ : -

પરશુરામ બ્રાહ્મણ પુત્ર હતા. ભૂગુ કુળમાં તેમનો જન્મ થયો હતા. પરશુરામના પિતા ઋષિ જમદાંનિ અને માતા રેણુકા હતી. પિતા જમદાંનિએ કાર્તવીર્ય સહસ્રાર્જુનને તેના દુઃ્ખૃત્યો બદલ વારેવાર ક્ષમા આપી હતી. પરશુરામ જન્મત : ભૂગુ વંશીય રામના નામે ઓળખાતા માતા રેણુકાના પુત્ર હતા. તેઓ જમદાંને તરીકે પણ ઓળખાતા. માતા રેણુકા પણ સહસ્રાર્જુનને વારેવાર ક્ષમાદાન માટે પ્રાર્થના કરતી રહી. આસપાસના વાતાવરણમાં માનવવધના કોઈ લક્ષણ જણાતા ન હતા. સંસ્કૃતિ અને ધર્મનું રક્ષણ તેમજ વિદ્યાભ્યાસ એ જ આશ્રમ પરંપરાગત પ્રવૃત્તિ. પરંતુ ધર્મ અને રાજકારણ વચ્ચે વારેવાર ધર્મકા થતા. દુઃ્ખૃત્ય પરાયણ રાજ કાર્તવીર્ય ઋષિ જમદાંનિ ને મોત ઘાટ ઉતાર્યા. જમદાંનું મરણ થતાં માતા રેણુકા પતિ સાથે સતી થયાં. પરશુરામે પોતાની માતાને પિતા સાથે સતી થતાં જોઈ હતી. માતા રેણુકાની આજ્ઞાથી જ આ પૃથ્વીને એકવીસવાર ક્ષત્રિય વિહીન કરવાની પ્રતિજ્ઞા લઈ લીધી હતી. પ્રતિજ્ઞા લેવી એક વાત છે. મોટા કાર્ય માટે મોટી શક્તિની સહાયની આવશ્યકતા હોય છે. આ વાત પરશુરામ સમજતા હતા. એટલે તેઓ બ્રહ્માના શરણમાં ગયા. બ્રહ્માએ પોતાની અસર્વથતા પ્રગટ કરી અને તેમને

દેવાધિદેવ મહાદેવ - શિવજીને ગુરુ તરીકે સ્વીકારવા કહ્યું. શિવજી પાસે જઈને પરશુરામે પોતાની પ્રતિજ્ઞા ફરીથી જહેર કરી. આ પ્રતિજ્ઞા સાંભળીને આધ્ય શક્તિ ભદ્રકાળીએ પર કોપ કર્યો અને હું :ખી પરશુરામે પ્રાણ ત્યાગ માટે તત્પર થયા. એક ભૃગુવંશીય બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય બનવા ઇચ્છાતો હતો. પરંતુ મૂળમાં તો ભગવાન વિષ્ણુનો અંશ પરશુરામ રૂપે જગતમાં પ્રગટ થવા માંગતો હતો. સૃષ્ટિમાં સમૂલ પરિવર્તનની પ્રતિજ્ઞા લઈને બેઠો હતો. સૃષ્ટિમાં સમૂલ પરિવર્તનની કિયા શરૂ થઈ. આ ભૃગુવંશીય રામને એક નવીન માતા અને પિતાની જરૂરત હતી એમ કહેવું અસ્થાને નથી.

બ્રાહ્મણ વિચારધારા વાળું બ્રાહ્મણ મસ્તક કાપીને તેની જગ્યાએ એક એવું ક્ષત્રિય ધર્મી યોદ્ધાનું મસ્તક આરોપિત કરી શકે કે જેના દારા ૨૧ વાર પૃથ્વીને ક્ષત્રિય વિહીન કરી શકાય. એટલે જગતપિતા શિવ અને માતા ભદ્રકાળી સિવાય તેને બીજે ક્રયાંય એ શરણ ન મળ્યું. આધ્યા ભગવતી કુપિત અવશ્ય થઈ પરંતુ શિવમાં કોઈ ફેર ન પડ્યો. અસાધારણ પ્રતિજ્ઞા, અસાધારણ સંજોગોએ ભૃગુવંશીય બ્રાહ્મણ રામમાંથી પરશુરામનું સર્જન કર્યું. જે હાથે ગત કાલ સુધી હાથમાં પુસ્તક ધારણ કરી વિદ્યાભ્યાસનું કાર્ય કર્યું હતું, તે હાથમાં ભગવાન શિવે પરશુ જેવું મહાશસ્ત્ર આપ્યું. છિન્નમસ્તા સ્વરૂપ માતા રેણુકાના તેના ઉપર આશીર્વાદ અને આજ્ઞા મળી હતી. છિન્નમસ્તા સક્રિયા બની. પરશુરામ રેણુકાએ ઉત્પન્ન કરેલો એકમાત્ર પુત્ર એવો હતો કે એકલા હાથે યુદ્ધ કરવા છતાં સમુસ્ત ક્ષત્રિય રાજાઓને ભારે પડ્યો. પૃથ્વી એકવીસ વાર ક્ષત્રિય વિહીન કરી પોતાની પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરી. છિન્નમસ્તા તંત્ર અંતર્ગત સતી રેણુકા માટે પ્રયોજવામાં આવેલ 'એકવીરા' શબ્દ ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ અને સાર્થક છે.

પરશુરામની માતા રેણુકા સતી થઈ ગઈ. સતી થવું એ અસાધારણ ઘટના છે. છિન્નમસ્તા સમર્પણાનું કેન્દ્ર બિંદુ છે. પુરુષ વર્ગમાં કામનો પ્રચાર, પ્રસાર અને આકર્ષણાનું કરારણ સ્ત્રી છે. કામ સ્ત્રી આધ્યારિત છે. છિન્નમસ્તા વિપરીત કામકડારત સ્ત્રી-પુરુષના યુગલ પર આરૂઢ છે. અર્થાત્ સ્ત્રીના પરમ કામને નિયંત્રિત કરી રહે છે. સ્ત્રી જ્યારે ચરમ અવસ્થા સુધી કામને નિયંત્રિત કરી લે છે. ત્યારે આત્મોત્સર્ગ અને આત્મબલિદાન પ્રગટ થાય છે. એની ચરમ અવસ્થા છે. આ સ્વેચ્છાનો માર્ગ છે. એમાં જબરદસ્તીને સ્થાન નથી. પરાણો સતી થવું કે કોઈ સ્ત્રીને તેના પતિ સાથે ચિત્તાની આગમાં ધકેલી દેવી તે અન્યાય છે.

પરશુરામની માતા સતી થતાં પહેલાં એકવીરા બનીને એક પુત્ર સંતાન એવું તેની પાછળ છોડી ગઈ કે તેમાંથી પરશુરામનો ઉદ્ય થયો. જે પરશુરામને વજ પડા લેદી શકતું નથી, બાણ છેદી શકતું નથી, અંગની બાળી શકતો નથી, શત્રુ હરાવી શકતો નથી. તે યુગોથી ચિરંજિવ છે ધન્ય છે. એકવીરા માતા રેણુકાને જેનું વારંવાર સ્મરણ કરી વંદન કરવાનું મન થાય છે.

અહીં એક વાત સ્પષ્ટ કરી દઉં છું કે - આ પુસ્તકમાં રેણુકા શબ્દરી ઉપાસના છે. તે રેણુકા છિન્નમસ્તાનું સ્વરૂપ છે. તે જ પરશુરામની જનની છે. રેણુકા હંદ્ય સોત્ર, રેણુકામાલામંત્ર, એકવીરા મંત્ર પ્રયોગ એ શ્રી રેણુકા ઉપાસનાના જ અંગો છે. જેની ઉપાસના મોટી સિદ્ધિ આપનારી છે. મનોકામના પૂર્ણ કરનારી છે.

છિન્નમસ્તા કાલીકુળની અંતિમ મહાવિદ્યા છે. એને સિદ્ધ કરી પરશુરામે અને ભગવાન વિષ્ણુના અવતાર તરીકે પ્રતિષ્ઠિત થયા. એને રામે સિદ્ધ કરી શ્રીકૃષ્ણે સિદ્ધ કરીએ દરેક વિષ્ણુના અવતારીની સાથે પરિવર્તનનું કેન્દ્ર બનીને હિયાશીલ રહી છે.

■ (૭) રાજકુમાર સિદ્ધાર્થ બુદ્ધ બન્યા કેવી રીતે ?

અહિસાની પરિપાટી પર સ્વપાયેલ બૌદ્ધ ધર્મનો આવિજ્ઞાર ભગવાન બુદ્ધે કર્યો. પરંતુ સ્વયં સિદ્ધાર્થમાંથી બુદ્ધ બનવા માટે દસ મહાવિદ્યાનો સહારો લીધો. આંતરિક હિંસા, આંતરિક ભોગ, આંતરિક આઢૂતિ તો છિન્નમસ્તાતંત્રની વ્યવસ્થા છે. તેને અનુસર્યા વિના બુદ્ધત્વ પ્રાપ્ત થતું નથી. આંતરિક હિંસા તો બુદ્ધ પણ આચરી. તપાળિનિમાં બુદ્ધ પણ પોતાના શરીરના માંસ, રક્ત, અસ્થિને ઓગાળી દીધાં. સાધક જેમ જેમ તીવ્રતમ ઉપાસનામાં આગળ વધતો જાય તેમ તેમ તેને આત્મબલિદાન આપવું પડે છે ત્યાગ કરવો પડે છે. બલિદાનના અભાવમાં સિદ્ધાર્થમાંથી બુદ્ધ બનવાની પ્રક્રિયા સંભવી જ શકે નહીં. રાજમહેલ છોડ્યો, પત્ની અને પુત્રનો ત્યાગ કર્યો. વિરહની વેદના તો તેમને પણ થઈ. પ્રત્યક્ષ અહિસાની પાછળ અપ્રત્યક્ષ હિંસા તો હોય છે. બલિ ચઢાવ્યા વિના છૂટકો ન હતો. બલિદાન ઉપર તો બધું ચાલી રહ્યું છે. આત્મબલિદાનથી જ આત્મસુખની પ્રાપ્તિ થાય છે. બલિદાનનું વિધાન પ્રાસંગિક છે.

અલોકિક કાર્ય માટે અલોકિક શક્તિ જોઈએ. ગોપનીય કાર્ય માટે ગોપનીય શક્તિ જોઈએ. ઉર્ધ્વગામી થવા માટે પરમ ઉર્ધ્વગામી વેગ જોઈએ. કુંડલિની શક્તિ જ્યારે મૂલાધારમાંથી જાગૃત થઈને સુષુપ્તા નાડીમાં પ્રવિષ્ટ થાય છે ત્યારે સર્વપ્રથમ હાથ-પગ અને શરીરની સમસ્ત ચરબી ભક્ષણ કરી લે છે. કામદ્રવ્યનું પાન કરતી તે નાભિ મંડળ સુધી પહોંચે છે. પછી ઉદ્ગરાનિને પણ પી જાય છે. પછી હંદ્યમાં પહોંચેથી એવી હંદ્ય કપાટોનું ભેદન કરીને અનાહત ચકમાં પહોંચેથી પોતાના મુખને શાંત કરે છે. ત્યાર પછી રૂદ્ર ગ્રંથિનું ભેદન કરતી આશ્વાચકમાં પહોંચે છે. ગુરુ શક્તિ ત્યાં તેને સહસ્રાર ચક સુધી પહોંચેયાએ છે. ત્યારે નવું મસ્તક ઉદ્ય પામે છે. સંપૂર્ણ વ્યક્તિત્વ પરિવર્તન પામે છે. આવી પરિસ્થિતિમાં શરીર પરમ સ્વરૂપ પારણ કરે છે. બુદ્ધત્વનો ઉદ્ય થાય છે. આ પ્રક્રિયામાં અગાધ પીડા છે. અગાધ આત્મોત્સર્ગ છે. સમગ્ર જીવનનું બલિદાન છે. આ પ્રક્રિયામાંથી સિદ્ધાર્થ પસાર થતાં રાજકુમાર મટીને ભગવાન બુદ્ધ થયા. ભગવાન વિષ્ણુના અવતાર તરીકે થાન પામ્યા.

અહિંસાની વાત તો બુદ્ધે કરી પરંતુ પોતાના ગુપ્ત શિષ્યો અને અધિકારોજનોને તંત્રની વિહંગમતા, છિન્નમસ્તા ઉપાસનાની ગહનતા અને વર્થ અહિંસાવાદી સિદ્ધાંતની પોતા પ્રગટ કરી દીધી. બુદ્ધ સમજું ગયા હતા કે તંત્રના સત્ત્વાવમાં અને ખાસ કરીને છિન્નમસ્તાની ઉપાસના વગર બૌદ્ધ ધર્મ મસ્તકવિહીન થઈ જશે. એટલે જ તો બુદ્ધે શરીર ત્યાગ કરતાં જ અને તેના જીવનકાળમાં જ તંત્ર સાધનાઓ બૌદ્ધ ધર્મના અનુયાયીઓમાં પ્રવેશ મેળવી લીધો. આ શૃંખલાને જીવિત રાખવા માટે શક્તિ આરાધનામાં રહેલ સત્યનો સ્વીકાર કર્યા વિના છૂટકો નથી.

■ (૮) મહારાણા પ્રતાપની સાથે છિન્નમસ્તા : -

છિન્નમસ્તાની ઉપાસના વીર ભાવથી કરવામાં આવે છે. એમાં વીરતાનું સંચાલન થાય છે. કાયરો માટે છિન્નમસ્તાની ઉપાસનાનું આયોજન જ નથી. વીરોની સાથે જ વીર શક્તિ ત્વરિતા બનીને ચાલે છે. છિન્નમસ્તા તંત્રમાં ત્વરિત ક્રિયાશીલનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે અને ત્વરિત સંકટોમાંથી રક્ષણ કરે છે. જીવનમાં જો આવનાર સંકટનો પૂર્વભાસ થઈ જાય તો તેનો બુદ્ધિના માધ્યમથી અથવા અન્ય શક્તિશાળી સાધનોથી તેનો સામનો થઈ શકે છે. પરંતુ ત્વરિતનો અર્થ છે અચાનક ઉત્પન્ન થયેલું સંકટ, આપાતકાલીન સ્થિતિ આવા સમયે માણસની બુદ્ધિ કુંઠિત થઈ જાય છે અને સંકટગ્રસ્ત કિંકર્તવ્યવિમૂઢ બની જાય છે. ત્યારે છિન્નમસ્તાની ત્વરિતા શક્તિ સહાય કરી શકે છે. અન્ય નહીં.

પ્રતાપ:સ્મરણીય વીર મહારાણા પ્રતાપ એક લિંગોશ્વર (એક લિંગજી) ના પરમ ઉપાસક હતા. તેણો એક લિંગોશ્વરના શાપથ ખાઈને પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી. પ્રતાપે કહ્યું - “ સૂર્ય સદૈવ પૂર્વમાં જ ઉગશે અને પણ્યમમાં જ આથમશે. જ્યાં સૂર્યી સૂર્યું તપશે ત્યાં સુધી દિન્હું ધર્મ રહેશે અને મોગલ શાસનનો અંત આવશે અને મારા મુખ ઉપર અકબરને માટે બાદશાહ શબ્દ ક્યારેય આવશે નહીં.” આ હતી રાણા પ્રતાપની પ્રતિજ્ઞા અને બન્યું પણ એજ પ્રમાણો, કારણ કે છિન્નમસ્તા એક લિંગોશ્વર સાથે જ ચાલે છે. છિન્નમસ્તાના આવરણ પૂજનમાં એક લિંગોશ્વરનું પૂજન થાય છે.

મહારાણા પ્રતાપ અકબર સાથે યુદ્ધ કરતા કરતા વનોવનમાં ભટકી રહ્યા હતા. તેના રાણી ગુજરાતના ઈડર નરેશની પુત્રી હતી. પોતાના વનમાં ભટકવાને કારણો રાણીને તેના પિયરમાં મોકલી આપી હતી. એક દિવસ તેણો મહારાણીને મળવા માટેની તિથિ નક્કી કરી. તેઓ ચંડીના પરમ ઉપાસક હતા. અકબરને ખબર પડી ગઈ અને તેણો ગુપ્ત રીતે તેને ઘેરી લઈ વધ કરવાની તૈયારી કરી. પરંતુ મહારાણા પ્રતાપ પૂરા વચ્ચન પાલક હતા. તેઓ રાણીને વચ્ચન દઈ ચૂક્યા હતા. ગુજરાતમાં વહેતી સાબરમતી નદીમાં મોટું પૂર આવ્યું હતી. મહારાણા પ્રતાપ પોતાના ઘોડા ચેતક સાથે ઉછળતી નદીમાં કૂદી પડ્યા. અચાનક ઘોડાનો પગ નદીમાં ફસાયો. પ્રતાપે મા જગાંબાનું સ્મરણ કર્યું હે માતા જગાંબા, અગર આજે

હું મહારાણીને સફુશળ મળીને આવી જઈશ તો આપનાં ચરણોમાં મારી તલવાર ભેટ કરી દઈશ.' ચેતકનો પગ અચાનક મુક્ત થઈ ગયો. મહારાણા પ્રતાપ ઘેરાવો તોડીને મહારાણીને મળીને ગયા અને ભગવતીનાં ચરણોમાં તલવાર સમર્પિત કરી દીધી. આજે પણ તે તલવાર મંદિરમાં સુરક્ષિત છે.

મહારાણા પ્રતાપના પિતામહ રાણા સાંગાનો એક હાથ યુદ્ધમાં કપાઈ ગયો. શરીર પર પદ ધાવ થયા હતા. તોપણ તેઓ લડતા રહ્યા. મહારાણા પ્રતાપ સુધી તો રાજપૂતી સેનામાં આ એક વિશિષ્ટતા હતી કે ગરદન કપાઈ ગયા પછી પણ તે યુદ્ધ ક્ષેત્રથી ભાગતા નહીં. મોગલ સૈનિકોને મારી નાંખતા હતા. એના ઘોડા તો ધાયલ થાય. પછી પાગલ બની જતા અને સૈનિકોને રણમાં રોળી નાંખતા હતા. કારણ કે તેની સાથે છિન્નમસ્તા ચાલતી હતી. છિન્ન કરીને લોહી ચૂસી લેતા. અધિકાંશ મોગલ સૈનિકો ભયભીત થઈને ભાગી જતા હતા અને તેમની પાછળ લાંબી જીબ કાઢીને દોડતા હતા ગીધડાઓ. ચાલો એવી ઇતિહાસ રચનારી છિન્નમસ્તાને પ્રણામ કરીએ.

■ (૬) રક્તવળાં રાહિય થતી મા છિન્નમસ્તા : -

રક્તવળાં છિન્નમસ્તા રક્તમાં ગતિશીલ થાય છે. રક્તપાન કરે છે. છિન્નમસ્તા. છિન્નમસ્તાની સાથે ચાલે છે. ૬૪ કૃત્યાઓ, ડાક્ઝિની, શાક્ઝિની, અસંઘ્ય જીબ લપલપાવતી પ્રેતનીયો, અને કટકટ અવાજ કરતી એવી ગીટડીઓ. આ બધીની જીભો એકએક ફૂટ જેવી લાંબી સાદેવ રક્તપાન માટે રહે છે તત્પર.

ચાલો, ત્યારે હવે થોડીક વાત કરીએ મંદિરોનો નાશ કરનારા અને મૂર્તિ ભંજકોની કેવી દુર્ગતિ થઈ તેની ચંગીજખાન, સિકંદર, તૈમૂર લંગ, મહમુદ ગજનવી, મોહમ્મદ ઘોરી, અલ્લાઉદીન ખીલજી, બાબર, અકબર, ઔરંગજેબ વગેરે મૂર્તિભંજકો હતા. મંદિરોનો ધ્વંસ કરનારા હતા. આ સર્વના જીવનનો અંજામ કરુણા હતો. સર્વના મૃત્યુ રક્ત સંબંધિત વિકારથી થયા હતા. ઇતિહાસના ગંથો આ વાતના સાક્ષી છે. આ ઇતિહાસની પણ્ણાત્ ભૂમિકામાં અદશ્ય રીતે ભગવતી છિન્નમસ્તાએ કામ કર્યું છે.

મૂર્તિનાં મસ્તકો છેદનારા અને મંદિરોનો નાશ કરનારાઓ તેમજ લોહીની નદીઓ વહેવડાનારાઓ રક્ત વિકારથી ગ્રસ્ત થઈને જ મરે એ કર્મની ગતિનો સિદ્ધાંત છે.

કોઈના શરીરમાં મોટા મોટા પીડાકારક વિરસ્ફોટક ફોડાઓ થયા. તેમાંથી લોહી-પ્રુ વિકૃતરૂપે વહેવા લાગ્યા. કોઈનું રક્ત જામી ગયું, ગંઠાઈ ગયું. મસ્તકની

નસો ફાટી ગઈ. કોઈને લોહીનું કેન્સર થઈ ગયું. કોઈને રક્તમાં એવો વિકાર આવી કે લોહી વહેઠું જ રહ્યું. જાખ્યું નહીં. મૂત્રત્યાગને બદલે લોહી નીકળવા લાગ્યું. નાકમાથી અચાનક રક્તની ધારાઓ કૂટવા લાગી અને મુખથી પણ રક્તનું વમન થવા માંડ્યું. આને કહેવાય છિન્મસ્તા કરામતી સક્રિયતા બદલો ભલા બુરાનો અહીંનો અહીં જ મળે છે. જેવી કરે જે કરણી તેવી તેને ફળે છે !

■ (૧૦) દવરાજના સ્થાપક વીર શિવાજી : -

મહારાષ્ટ્ર પ્રસિદ્ધ એકનાથ મહારાજ જન્મ્યા ત્યારે ભારતમાં યવનો-મલેચ્છોનું શાસન હતું. મૂર્તિબંજક યવનો મહાપાપી આસુરી શક્તિવાળા હતા. એકનાથ મહારાજ શક્તિ ઉપાસકોની દુર્દ્શા જોઈ ઘણા જ વ્યથિત થયા. તેમણે અન્જળનો ત્યાગ કરી એકવીસ સુધી ભગવતી છિન્મસ્તાની ઉપાસના કરી, અનુષ્ઠાન કર્યું. તેમના અનુયાયીઓએ પ્રચંડ ચંદ્રિકાને જાગૃત રૂપમાં લાવવાના અખંડ પ્રયાસો કર્યા. કેટલાંક વર્ષો પછી પરિણામ સામે આવ્યું. સમર્થ ગુરુ રામદાસ જેવા વીરભાવથી ઓતપ્રોત અને ઉગ્ર એવા ભગવતી છિન્મસ્તાના ઉપાસકે સંપૂર્ણ મહારાષ્ટ્રમાં જોતજોતામાં શક્ત સંપ્રદાયમાં જાગૃતિ લાવી દીધી. આ મહાઅનુષ્ઠાનથી વીર શિવાજીનો જન્મ થયો. સ્વયં સમર્થ ગુરુ રામદાસે વીર શિવાજીને છિન્મસ્તાની દીક્ષા પ્રદાન કરી અને પછી તો વિશેષ અનુષ્ઠાન દરમિયાન મા ભવાનીએ વિશેષ કૃપા કરી શિવાજીને ભવાની તલવાર આપી. કેટલાંક વર્ષોમાં જ આ તલવાર દ્વારા મલેચ્છોના સંપ્રાબંધ મસ્તકો શિવાજીએ ઘડથી અલગ કરી દીધાં. એકએક કરતા ઘણા મસ્તકો કપાતા ગયાં અને ભારત વર્ષના હતિહાસના પરિવર્તનનો આરંભ થયો. કાલ સુધી જેઓ પોતાની તલવારથી દેવ વિગ્રહો ખંડિત કરતા હતા. આજે તેઓના મસ્તક ઘડથી અલગ થઈ ગયાં. ચારેબાજુ શિવાજીનો જ્યજ્યકાર થવા લાગ્યો. મહામાયા છિન્મસ્તાનું નૃત્ય શરૂ થયું પરિણામે મહારાષ્ટ્રમાં ભગવો જંડો લહેરાવી વીર શિવાજીએ સ્વરાજની સ્થાપના કરી.

આ પ્રમાણે છિન્મસ્તા પરમ ઉપાસક ગુરુ ગોવિંદસિંહને પણ ભવાનીએ આપેલી તલવાર પ્રાપ્ત થતાં તેના માધ્યમથી તેમણે યવનોના મસ્તક કાપી લીધા હતાં.

મોગલો પાસે કોહીનૂર હીરો છીનવી લેનાર મહારાજા રણજિતસિંહ પણ જગદ્ભાના પરમ ઉપાસક હતા. તેમણે શરીર છોડ્યું ત્યારે તેની સાથે તેની ચાર રાણીઓ અને સાત દાસીઓ સહિત અનેક પરિજ્ઞનોએ ચિતાનિમાં પ્રવેશ કર્યા. રણજિતસિંહની એકમોટી છચ્છા હતી કોહીનૂર હીરો જગન્નાથપુરીના મંદિરમાં અર્પણ કરવાની.

ભગવતી છિન્મસ્તાના એકનિષ્ઠ સાધકોમાં જ્યાં યોગી ઋષિઓ રહ્યા છે ત્યાં અસુરોની પણ એ આરાધિકા રહી છે. યોગીઓમાં ગોરખનાથ અને મત્સ્યેન્જનાથનાં નામો પણ ઉલ્લેખનીય છે. ઋષિઓમાં યોગી યાજ્ઞવલ્ક્યનું નામ બધાની ઉપર છે. એમણે જનકની સભામાં શાકત્યનું ભગવતી છિન્મસ્તાના ઉપાસક હતા. અસુરોમાં હિરણ્યકશિપુ અને વૈરોચન પણ ભગવતીના ઉપાસક હતા. જેમણે મા છિન્મસ્તાની ઉપાસનાથી મહાન શક્તિઓ પ્રાપ્ત કરી હતી. ભગવાન બુદ્ધ પણ એના ઉપાસક હોવાનું જાણવા મળે છે. દેવી ભગવતીની હયગ્રીવ વિદ્યા અને બૃહદ્રાષ્ટ્યકમાં વર્જાવેલ મધુવિદ્યા આ જ છે. જેવા ભાવથી તેની પૂજા કરવામાં આવે છે તેવી ફળ પ્રાપ્તિ થાય છે. એટલા માટે જ તો એ અસુરો અને ઋષિઓની બંનેની આરાધ્યા રહી છે.

‘છિન્મસ્તા દાદશ નામ સ્તોત્ર’માં શબ્દો છે કે - ‘વાસુદેવ-પ્રપૂજિતા’

એટલે ભગવાન શ્રીકૃષ્ણાએ પણ ભગવતી છિન્મસ્તાની ઉપાસના કરી હતી. કહેવાય છે કે રાસ લીલા પ્રસંગમાં પ્રત્યેક ગોપીની સાથે શ્રીકૃષ્ણનું એક એક સ્વરૂપ દર્શયમાન હતું અને પ્રત્યેક ગોપીની સાથે રહીને તેમને સંતુષ્ટ કરતા હતા. દ્વારિકામાં નારદજીને પ્રત્યેક રાણીના મહેલમાં એક સાથે હાજર રહી વિવિધ કિયા કલાપો સંપન્ન કરતા સ્વરૂપોના દર્શન કરાવ્યાં હતાં. આ બધો છિન્મસ્તા ઉપાસનાનો જ પ્રભાવ છે.

આમ ભગવતી છિન્મસ્તાના પગલે પગલે પરિવર્તનના ઇતિહાસની અનેક ગાથાઓ જોડાયેલ છે. તે પૈકી પુસ્તકની મર્યાદામાં રહી ઉપર મુજબ કેટલીક ઘટનાઓ રજૂ કરવાનો અહીં નમ્ર પ્રયાસ કરવામાં આવેલ છે.

૫. હિરણ્યકશ્યપ દ્વારા ઉપાસિતા શ્રીછિન્મસ્તા

ભક્ત પ્રહૂલાદની કથા-ગાથાઓ પ્રાય: પ્રત્યેક હિંદુએ વાંચી હશે યા તો સાંબળી હશે. આજે હું આપને આ લખાણના માધ્યમ થકી એ દુર્ગમ પ્રદેશનો પરિચય કરાવીશ, કે જ્યાં સર્વ વાસ્તવિક ઘટનાઓ ભક્ત શિરોમણી પ્રહૂલાદજી સાથે ઘટિત થઈ હતી. પ્રહૂલાદ બાળક હોવા છતાં દૃઢ નિશ્ચયી, અત્યાચારનો સામનો કરનાર કદાચ પૃથ્વી પરનો પ્રથમ સત્યાગહી હતો. આદિકાળથી જ ઉત્તર પ્રદેશ અને મધ્યપ્રદેશ અન્તર્ગત બુંદેલખંડના નિવાસ પ્રાય: શક્તિના ઉપાસકો રહ્યા છે. આજે તો આ પ્રદેશમાં શક્તિના વિભિન્ન રૂપો સારાસારા સ્થાનો છે. વર્તમાન યુગમાં દિત્યાની શ્રી પીતાંબરા પીઠ, શ્રી ધૂમાવતી પીઠ, શ્રીવિદ્યાપીઠ, પંચગવ્ય શિખર પર પ્રતિષ્ઠિત શ્રી તારાપીઠ તથા સતનાની શારદાપીઠથી વિશ્વની પ્રત્યેક શક્તિ પરિચિત છે. આ પ્રદેશ અનેક પ્રકારના ખનીજ દ્રવ્યો પોતાના ભૂગર્ભમાં સંગ્રહિત કરીને બેઠો તેવી જ રીતે નાગ શ્રુંલાઓમાં શિખરો પર પ્રાચીનકાલીન અનેક શક્તિ પીઠ ધંસાવસ્થામાં વિખરેલી પડી છે. દૈવયોગે ત્યાં પહોંચી જવાય. અતીત કાળની કલ્યાણાઓ ઉભરાવા લાગે છે અને વિચારમળ થતાં મુખમાંથી દુર્ગાસપશતાનો આ શ્વોક સરી પડે છે -

વિશેષરી । ત્વं પરિપાસિ વિશ્વ વિશ્વાત્મિકા ધારયસીતિ વિશ્વમ् ।

વિશેષ - વંદ્ય ભવતી ભવત્તિ, વિશ્વાત્રયા યે ત્વયિભક્તિ નમ: ॥

જાંસી-કાનપુર રોડ પર જાંસીથી લગભગ ૪૫ ક્રિ. મીટર દૂર જાંસી અને ઉર્ધીની લગભગ મધ્યમાં ‘પૂછ’ નામક એક ઇસ્ટો છે. અહીંથી એક સર્કારી ‘મઉરાનીપુર’ ની તરફ જાય છે. આ સર્કારને લગભગ ૮ ક્રિ.મીટરના અંતરે બેતવા (બેટવા) નદી કાપે છે. બેતવા નદી પર પુલ નથી. શિયાળા અને ઉનાળાના સમયે લાકડા, પથ્થર અને માટીથી બનાવેલ અરથાયી પુલના આધારે નદી પાર કરવામાં આવે છે. બેતવાના બીજા કિનારે પથ્થર, માટી અને ઇંટના ઢગલા અને અત્યંત પ્રાચીન દુર્લભ દુર્ગના ભગ્નાવશેષ દસ્તિગોચર થાય છે. આ દુર્ગના ભગ્નાવશેષની ચાર દીવાલોની વચ્ચે ‘અરચ’ નામનું એક નગર વસેલું છે. નિકટથી આ ભગ્નાવશેષનું અવલોકન કરતા આ નગરની ભૂતકાળની ભવ્યતા, રમ્યતા અને સુંદરતાની કલ્યાણ માનસ ફલક ઉપર ઉપસી આવે છે.

પરંતુ જ્યારે એ વાતની જાણ થાય કે ભક્ત પ્રહૂલાદના પિતા હિરણ્યકશ્યપ આ નગરનો શાસક-રાજી હતો ત્યારે તેની બર્બરતા, અને કૂરતાની કાલીઘટા ચિત્તાકાશ પર છવાઈ જાય છે. જેની ધરતી કંપાવનારી ગર્જનાઓના ભયાનક શબ્દો સુરમ્ય કલ્યાણના સાગરને શાંત કરી દે છે. વાતાવરણ ધૃષ્ણાથી ભરાઈ જાય

છે. આ દ્વાપરનું ઐતિહાસિક નગર છે. એરચ જાંસી જનપદની અંતર્ગત આવે છે. પ્રાચીનકાળની સ્થિતિની કલ્યના કરતાં એની ચારે બાજુએ જીવ-જંતુઓથી ભરેલું જંગલ હશે.

દૈત્યરાજ હિરણ્યકશ્યપ એરચનો શાસક હતો અને એના રાજ્યની અંતર્ગત બેતવાના પ્રવાહની દિશામાં નીચેની તરફ એરચની લગભગ ૫ કિ.મીટ રના અંતર પર ડાકાચલ પર્વત છે. બેતવા નદી એના મૂળમાં વહે છે અને એક સ્થાન પર સમુદ્રનું રૂપ ધારણ કરી ગઈ છે, જેના ઉપર ડાકાચલ પર્વતનું સર્વોચ્ચ શિખર છે. ભક્ત પ્રહ્લાદને એના શિખર પરથી નદીના પ્રવાહિત અગાધ જળમાં ફેરી દેવામાં આવ્યો હતો. એટલા માટે આ સ્થાનને 'પ્રહ્લાદ દહ' ના નામથી ઓળખવામાં આવે છે. ડોકાચલ પર્વતના દક્ષિણ પાર્શ્વમાં 'ડિકોલા' નામક ગામ વસેલું છે. આ ગામનું નામ ડોકાચલ પર્વતના નામ પરથી પડ્યું છે. ડિકોલા ગામથી પર્વત ઉપર શ્રી છિન્મસ્તા માતાની પીઠ છે. હિરણ્યકશ્યપ છિન્મસ્તા માતાનો જ ઉપાસક હતો અને આ પીઠની સ્થાપના તેના દ્વારા જ કરવામાં આવી છે. આ સ્થાન પર તપશ્ચયા કરીને તે દૈત્યરાજ હિરણ્ય કશ્યપે અપાર શક્તિ મેળવી હતી. આ સ્થાનની સ્થાપના શુદ્ધ પદ્ધતિથી થયેલ છે. અહીં માતા છિન્મસ્તાની મૂર્તિ નથી. પીઠ માત્ર છે અને યંત્રની પૂજા થાય છે. આ સ્થાન આજે પણ જાગ્રત છે અને સાધકોને અનેક પ્રકારની અનુભૂતિઓ થાય છે. પીઠથી ઉપર પર્વતના શિખર ઉપર શ્રી છિન્મસ્તાજીના વિકરાળ ભૈરવ સ્થાપિત છે. પીઠની નીચે શિવ તેના શિવ સ્થાપિત છે અને ૬૪ ઘોડિનીઓ તથા ૫૬ વીરોનાં સ્થાન છે. અહીં નિર્મિત ભવનો વિકલ્પ સંવત ૧૬૭૭માં કોઈએ કરાવ્યું હતું. તકતી લગાડેલી છે પરંતુ વાંચી શકાતી નથી. આ સ્થાનની એક વિશેષતા છે કે ડાકાચલ પર્વત પૂર્ણ રૂપથી શુષ્ણ છે. એના ઉપર કોઈ વૃક્ષ નથી. પરંતુ આ પીઠના ક્ષેત્રમાં વૃક્ષ છે, જે સદૈવ લીલાં જ રહે છે. ચૈત્ર માસની પૂર્વીમાથી વૈશાખની બીજ સુધી ત્રણ દિવસ અહીં ઘણો જ મોટા મેળો ભરાય છે.

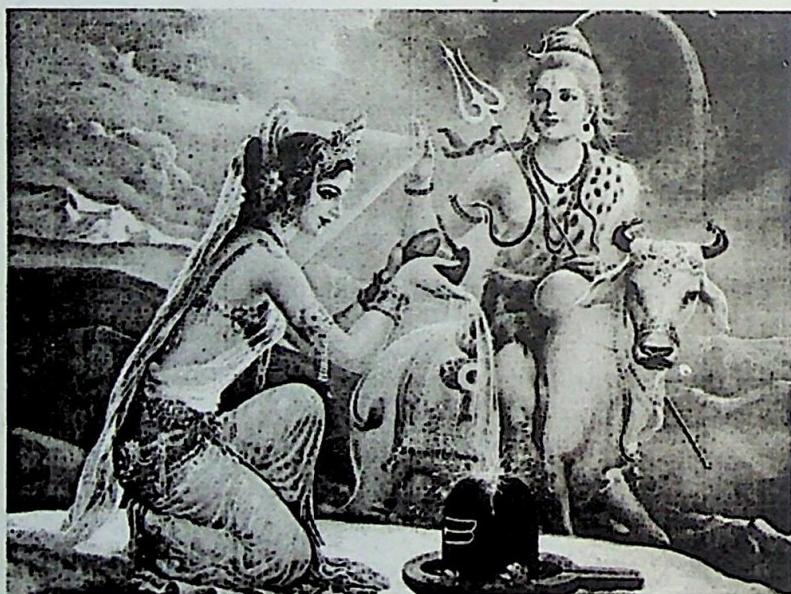
ભારત વર્ષમાં છિન્મસ્તા માતાની કેવળ ત્રણ પીઠ છે. એક ચિન્તપૂર્ણિની આદિપીઠ હિમાચલ પ્રદેશમાં બીજી ડિકોલાની હિરણ્યકશ્યપ દ્વારા પ્રતિષ્ઠિત પીઠ ઉત્તર પ્રદેશમાં અને ત્રીજી બિહારના હજારીબાગ જીવ્લામાં દામોદર નદ અને ભૈરવીના સંગમ તીર્થ પર આવેલી પીઠ આ ત્રણ પીઠ સ્થાનો છિન્મસ્તાના પ્રસિદ્ધ છે. ડાકાચલ પર્વતમાં અનેક કંદરાઓ છે જ્યાં લોકનો વિશ્વાસ છે કે મોટા મોટા મહાત્માઓ આજે પણ તપસ્યા કરે છે અને આવું હોય તો પણ કોઈ આશ્વયાની વાત નથી. કારણ કે વાસ્તવમાં આ ભૂમિ તપોભૂમિ હોવાનું જાણવા મળે છે. આ ક્ષેત્રમાં હિરણ્યકશ્યપના વધ માટે નૃસિંહ ભગવાન પ્રગટ થયા હતા. નૃસિંહ દાર

અહંકાર કરવાથી શ્રી છિન્નમસ્તા માતાએ તેના પર સંયમના હેતુથી શરબ પક્ષીરાજને અહીં અવતરિત કર્યો હતો.

આ ક્ષેત્ર માટે કિંદ્વવદનીઓ પ્રસિદ્ધ છે. ભક્ત પ્રહૃતાદને ડોકાચલ પર્વતના શિખર પરથી નદીના પ્રવાહમાં ફેંકવામાં આવ્યો ત્યારે નદીમાંથી આર્દ્રતા યુક્ત અવાજ આવ્યો ‘બેટવા.....બેટવા !’ (બેતવા) ત્યારથી બેટાનું (પુત્રનું) રક્ષણ કરનારી માતા ‘બેટવા’ (બેતવા) તરીકે પ્રસિદ્ધ છે.

બીજા એક વાત એવી છે કે ‘ડિકોલા’ના મંદિરમાં માતા છિન્નમસ્તાની પ્રતિમા એટલા માટે નથી કે જ્યારે નૃસિંહ ભગવાનનો અવતાર થયો, તો હિરણ્યકશ્યપ દારા પ્રાર્થના કરવાથી તેની સહાયતા કરવાને બદલે માતા એ મુખ ફેરવીને પીઠ બનાવી દીધી હતી. વાસ્તવિકતા એ છે કે - હિરણ્યકશ્યપના અત્યાચારોથી ભૂમંડળ ત્રાહિમામૃ ત્રાહિમામૃ પોકારી ઉદ્ઘ્યું હતું. તેનો વધ થવો આવશ્યક હતો. એટલા માટે માતાએ તેને મદદ કરી નહીં. આ વાતને ત્યાંના લોકોએ પીઠ બતાવવાની સંજ્ઞા આપી છે. આ ઉપરાંત ઉક્ત કિંદ્વવદનીનો બીજો અર્થ એવો છે કે - આ પીઠ છે અને અહીં યંત્ર સાધના છે. આથી લોકો ‘પીઠ’ શબ્દનો અર્થ પીઠ બતાવવા સાથે જોડી દીધો છે. નિઃસંદેહ આ સિદ્ધ પીઠ છે. અને શ્રી છિન્નમસ્તાના સાધકે આદિપીઠ ચિન્તાપૂર્ણિની માફક ત્યાં જઈને અનુભૂતિ ગ્રાપ્ત કરવી જોઈએ.

૩ ૩ ૩

૬. શ્રી છિન્નમસ્તા પીઠ : ‘રજ-રખ્યા’

પવિત્ર નદી લૈરવી (મુણ્ડા) તથા લૈરવ સ્વરૂપ નદી ‘દામોદર’ના વિપરીત-રત સંગમ પર છહી મહાવિદ્યા ‘ભગવતી શ્રી છિન્નમસ્તા’ની પીઠ સ્થિત છે. આ સ્થાન ‘રજ-રખ્યા’ યા ‘રાજ-રખ્યા’ ના નામથી વિષ્યાત છે. ભગવતીનું આ સ્થાન સિદ્ધ પીઠોની અંતર્ગત આવતું નથી તેમજ શક્તિ પીઠોની અંતર્ગત પણ નથી, પરંતુ એટલું તો નિશ્ચિયત છે કે સાધકોની તપશ્ચયર્થી પ્રસન્ન થઈને માંબે આ સ્થાનને સિદ્ધ ક્ષેત્ર બનાવી દીધું છે.

પ્રકૃતિના આ લીલામય સુંદર અરણ્ય આચ્છાદિત તપોભૂમિ એ યુગ-યુગાન્તરથી ‘લૈરવી અને દામોદરનદ’ ના મિલન-આનંદથી ઉચ્છ્વસિત થઈને અનેક પ્રાણીઓને પોતાની શીતળ છાયામાં આશ્રય આપ્યો છે. પલ્લવ મરમર ધ્વનિના તાન સાથે સ્વર મિલાવતાં વિહંગો (પક્ષીઓ) ના મધુર કલરવને તે પ્રાણીઓની ‘ॐ માঁ છિન્નમસ્તા’ ની વેદ સમ્મત ધ્વનિના રૂપમાં સાંભળવા માટે વન્યજીવ, પક્ષી અને મનુષ્ય કાનાંને એકાગ્ર કરે છે. વનરાજ વ્યાઘ-શિરોમણિ આહાર-દૂર્લભ સુલભ સર્વ પ્રાણીઓની સાથે એક જ વૃક્ષની છાયામાં રહીને મંદિરના શંખ ધનિ સાંભળતા સાંભળતા પોતાની સ્વાભાવિક હિંસકવૃત્તિને ભૂલી ગયા છે. જાણો કે સજળ નયનોથી, એકાગ્રચિત થઈને તેઓ પણ સુધામય ‘ॐ છિન્નમસ્તા’ નું ગાન સાંભળી રહ્યા છે. સાંભળવામાં આવ્યું છે કે - આજે પણ હિંસક પશુ મંદિરની સીમા પર કોઈ પ્રકારનું હિંસાત્ભક કાર્ય કરતાં નથી.

સુરમ્ય પ્રકૃતિના આ સ્થાન પર આપ બસ, ટેક્ષી, રેલવે યા હવાઈ માર્ગ પહોંચી શકો છો. રેલવે માર્ગથી ત્યાં પહોંચવા માટે આપને ‘દક્ષિણ-પૂર્વ રેલવે’ ના સ્ટેશન ‘રામગઢ કેન્ટ’ સુધીની યાત્રા કરવી પડશે. ‘રામગઢ કેન્ટ’ થી બસ સ્ટેશન ર કિ.મીટર દૂર છે. ત્યાં બસ અને ટેક્ષી બંને ઉપલબ્ધ છે. બસ ૧૫ કિ.મી. છિત્રરપુર તથા છિત્રરપુરથી ૧૧ કિ.મી. સેન્ટ્રલ કોલ પહોંચી રજ-રખ્યા પહોંચે છે.

બસ યા ટેક્ષીથી ‘રજ-રખ્યા’ પહોંચવા માટે ‘હજારી બાગ, બોકારો યા રાંચી’ થી યાત્રા કરવી પડશે. ‘રજ-રખ્યા’ બોકારોથી ૪૦ કિ.મી. પણ્યમાં આવેલું છે. હજારીબાગ તથા રાંચીથી આપને ‘રામગઢ કેન્ટ’ પહોંચવું પડશે. રામગઢ કેન્ટ પટના રાંચી રાજમાર્ગ પર રાંચીથી ૪૫ કિ.મી. પહેલાં તથા હજારી બાગથી ૬૫ કિ.મી. પછી આવે છે.

હવાઈ જહાજ (વિમાન યાત્રા) કરવા માટે આપને રાંચીની ટિકિટ ખરીદવી પડશે. રાંચી હવાઈ મથક સાથે દેશના મુખ્ય હવાઈ મથકો જોડાયેલાં છે. ત્યાંથી આપને ટેક્ષી યા બસ માર્કફત રામગઢ કેન્ટ થઈ ‘રજ-રખ્યા’ની યાત્રા કરવી પડશે.

■ સિદ્ધું કોન્ટ્રા રજ્-રપ્પાની પ્રાર્થીનતા અને નામકરણ : -

'પ્રચંડ ચંદ્રિકા' ની આ પીઠનું નામ જનશુદ્ધિ અનુસાર 'રાજ-તપા' હતું કારણ કે અહીંના સ્થાનિક લોકોના વિશ્વાસ મુજબ સુરથરાજા અને સમાચિ નામક વણિકની તપોભૂમિ આ રહી છે. એટલે રાજા સુરથના તપ કરવાથી તે સ્થળ 'રાજ-તપા' તરીકે વિખ્યાત થયું.

'રાજ-રપ્પા' નામક સાથે બીજા એક કથા જોડાયેલી છે તે મુજબ પૂર્વકાળમાં ત્યાં એકમાત્ર મંદિર હતું. જેમાં કોઈ વિગ્રહ નહીં હતો. આદિવાસી સંથાલ જતિના લોકો અહીં ભગવતીની આરાધના કર્યા કરતા હતા. કાલાન્તરમાં બંગાળ, બિહાર અને ઉત્તીસાના નવાબ મુર્શિદાકુલીખાંના આધીનસ્થ રાજપુર (આડિયાદહ) રાજ્યના રાજા રુદ્રનારાયણ ઘોખાલ પદચ્યુત થઈને આ સ્થાન પર પહોંચ્યા તથા ભગવતી છિન્મસ્તામાં વિગ્રહનો સ્વતઃ ઉદ્ભલવ થઈ ગયો. આ ચમત્કારથી પ્રભાવિત થઈને તત્કાલીન સંથાલ સરદાર મંગરુ, જેનો વ્યવસાય ડાકુગીરીનો હતો, તે પોતાની ટોળી સાથે તેમનો શિષ્ય બની ગયો. એકવાર રાજાએ તેને ડાકુગીરી અને ધાડ પાડવાનું કામ બંધ કરવા કહ્યું. પરંતુ મંગરુએ તેની વાત માની નહીં. પરિણામ સ્વરૂપ તેના પુત્ર ઝગડુને સર્પ કરડ્યો અને પુત્ર મરણ પામ્યો. ભયભીત થઈને મંગરુ પોતાની પત્ની કૂલવતી સાથે રાજા પાસે ગયો. તથા ક્ષમા-યાચના કરીને પુત્રને સજીવન કરવા માટે પ્રબળ અનુરોધ કર્યો. રાજા રુદ્રનારાયણ તેના પુત્રના શબને લઈને મંદિરમાં ચાલી ગયા અને તેનો એક માત્ર ફાટક (બારણા)ને બંધ કરી દીધું. તેમણો પોતાનું શેષ આયુષ્ય ઝગડુને આપી દીધું. તથા પોતાના શરીરને માતાનાં ચરણોની નીચે પાખાણ રૂપમાં પરિવર્તિત કરી દીધું. ત્યારથી એને 'રાજા-રોપાય-ગયા' (સ્થાપિત યા રોપિત) નામથી ઓળખાયું. આદિવાસી આ મંદિરનું ફાટક ત્યારથી બંધ કરવા દેતા ન હતા. અહીં પાંચ-છ વર્ષથી ફરી ફાટક બંધ થવા માંડયું છે.

આ સ્થાનના નામકરણની ત્રીજી વ્યાખ્યા 'રજ્-રૂપા'ના રૂપમાં પણ થઈ શકે છે. શબ્દકોશ અનુસાર રજનો અર્થ છે માસિક ધર્મ, ઋતુ, કુસુમ, આર્તવ, આકાશ, પ્રકાશ, જ્યોતિ, અને સૂર્ય કિરણોમાં ફેલાયેલ કણ, ત્રણ ગુણોમાં રજ બીજો ગુણ છે. જે સંપૂર્ણ વિશ્વની કિયાશીલતાનું કારણ છે. 'રૂપા'નો અર્થ 'રૂપ' યા ઉદ્ધર્ભમુખી એવો થાય છે. રજનો રંગ રક્તવર્ણ છે. એટલે ભગવતી વજવૈરોચની અને તેમની સખીઓ વણિકની અને ડાક્ટિની પણ રક્તવર્ણા યા રજોરૂપા છે. એ સંસારની સમસ્ત કિયાશીલતાને ઉદ્ધર્ગતિ પ્રદાન કરવા સક્ષમ છે. જે બ્રહ્મ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવામાં સહાયક છે. આ કારણ છે કે કાલાનારમાં 'રજ્-રૂપા' અપભ્રંશ રૂપમાં 'રજરાયા' થઈ ગયું છે. આજે પણ ભગવતીને 'કાશ-રૂપ' જ માનવામાં આવે છે.

આ પીઠ ઉપર પહોંચતા જ મન સાંસારિક વિષયોથી વિરક્ત થઈ જાય છે.

અનું કારણ છે કે માના આ વિગ્રહની ઉપાસનાથી પાપ વિનાશ થઈ જાય છે. સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે તથા શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન થાય છે.

‘વન્દે માતરમ्’ - આંદોલનની જન્મભૂમિ રજ-રઘ્યા ભારતીય સ્વાધીનતા હેતુ સાંન્યાસીઓ દ્વારા પ્રવર્તીત ‘વન્દે માતરમ्’ - આંદોલનની પણ ‘રજ-રઘ્યા’ના આ મંદિરથી પ્રારંભ થયું હતું. શ્રી બંકિમ ચંદ્ર દ્વારા રચિત ‘આનંદમઠ’માં વર્ણવેલ સ્થાન આ ‘રાજ-રઘ્યા’ છે, જ્યારે બંગાળ, બિહાર અને ઉડીસા એક જ પ્રાન્તમાં હતા. તે દિવસોમાં પ્રાન્તના સૂલેદાર નવાબને આધીન હતું. ‘સર્વે રેકોર્ડ ઓફ રાઈટ’ ના ખાતામાં આ સ્થાનનું નામ ‘મઠ’ રૂપમાં અંકિત છે. જ્યારે સન્યાસી આંદોલન વધુ તીવ્ર વેગવાન બન્યું ત્યારે મોગલ શાસકોએ આ આંદોલનને દબાવવા માટે નવાબ મુશ્રીદઅલી ખાન નામક સિપાહ સાલારને ફોજ સહિત મોકલ્યો. રેજાખાને હજારીબાગ થઈને દામોદર નદીની પેલી પાર પોતાનો તંબુ નાંખ્યો. નદીમાં પૂર આવ્યું હતું, એટલા માટે તેણે ત્યાંથી મંદિર ઉપર ગોળાઓ વરસાવવા શરૂ કર્યા હતા. એક ગોળો મંદિરના ઉત્તર ભાગમાં જઈને પડ્યો, અને સમગ્ર મંદિર આગની જવાળાઓથી ધેરાઈ ગયું. રેજાખાને જોયું કે આગથી ધેરાયેલું મંદિર કયારેક મસ્જિદના રૂપમાં તો ક્યારેક ગિરજા ઘરના રૂપમાં, પરિવર્તીત થઈ રહ્યું હતું. આ દશ્ય જોઈને રેજાખાન બેહોશ થઈ ગયો, હોશ આવતા તેણે ફોજને પરત રવાના થવા આદેશ આપ્યો. આ ગોળા વરસાવ્યાના દાગો જે દેખાતા હતા તે ૧૮૬૮માં દાદા સુહુમાર બસુ ઠાકુરે મંદિરના જીડોદ્ધાર સમયે બંધ કરાવી દીધા હતા.

■ ચૂડી વેચાનારની ચામટકાઈક કથા : -

અહીં રાજરઘ્યામાં વર્ષો પહેલાં એક દિવસ ચૂડીઓ વેચવા માટે ચૂડીવાળો આવ્યો, તે દિવસે એની એક પણ ચૂડી વેચાઈ નહીં, નિરાશ ચૂડીવાળાએ માતાજી ઉપર ફીટકાર વરસાવ્યો અને ઠપકો આપવા માંડ્યો. ‘તારા દરબારમાં મા હું ભૂખ્યો રહીને પાછો જઈશ ?’ અચાનક ત્યાં લાલ વસ્ત્રો પહેરેલી સુંદર નવયુવતી આવી અને શાખ-ચૂડી પહેરવાની છચ્છા પ્રગટ કરી. ચૂડી પહેર્યા પછી તેણે કહ્યું, મારા પિતાજી ગામ ગયા છે. ત્યાંના મંદિરમાં પોટલીમાં, ટાંકા ઉપર તમારા પેસા રાખ્યા છે. જાવ, તેમને કહીને લઈ આવો, ચૂડીવાળાએ હેસા પોડા ગામ જઈને પૂજારીને પૂર્ણ વિવરણ સંભળાવ્યું અને પેસાની માંગણી કરી. પૂજારી મોટા આશ્વર્યમાં પડી ગયો અને કોષિત પણ થયો કારણ કે તેનું કોઈ સંતાન ન હતું. ચૂડીવાળાએ ઘણો અનુનય વિનય કર્યા (કાલાવાલા કર્યા) એટલે પૂજારીએ મંદિરમાં જઈને જોયું તો ટાંકા ઉપર એક પોટલી મૂકેલી હતી. પોટલામાં એટલા જ પેસા હતા જેટલા નવયુવતીએ કણ્ણા હતા. પેસા પ્રાપ્ત થતાં પૂજારીએ કહ્યું, ટીક છે, જેણો તમને કહ્યું હતું તેની સાથે મારી મુલાકાત કરાવી આ પેસા લઈ લો.’ ચૂડીવાળો ઘાટ ઉપર ગયો પણ ત્યાં કોઈ હતું નહીં. એટલે પૂજારીએ તેને ધમકાવ્યો.

ચૂડીવાળાએ રડતા રડતા કહ્યું - 'તમારું આ કેવું સ્થાન છે મા, જ્યાં મારે પગલે પગલે અપમાન સહન કરવું પડે છે ! જો હું જૂઠો છું તો હું આત્મદાહ કરી લઈશ, નહીં તો પહેરેલી ચૂડીઓને બતાવો.' અકસ્માત્ દામોદર નદીના પ્રવાહમાં વીજળીનો ચમકારો થયો અને ખનકતી ચૂડીવાળા બે હાથ જોવામાં આવ્યા. આ દશ્ય જોઈને પૂજારી અને ચૂડી વેચનારો બંને આશ્રયદી દિંગમૂઢ બની ગયા. એટલું જ નહીં અચેતન સ્થિતિમાં ગબડી પડ્યા. ભાનમાં આવતાં જ પૂજારીએ ચૂડીવાળાને પૈસા આપી દીધા અને બંને પોતપોતાને ઘરે ગયા.

■ આધુનિક વિકાસ ગ્રાપ્ત ૨૪-રપ્પાનો પરિચાય : -

'હજારીબાગ' ગોળેટિયરમાં આ સ્થાનનો ઉલ્લેખ 'મઠ' નામથી થયેલ છે. સંભવત : સુંદરવન ડેલ્ટાના અધોર સાધકો તથા 'આનંદ મઠ' ના કાંતિકારીઓનું આ સ્થાન મુખ્ય કેન્દ્ર રહ્યું હોય, જ્યાંથી 'વંદે માતરમ્' નો ઉદ્ઘોષ થયો હશે. અહીં શંકર સ્વરૂપ જગદ્ગુરુ આધ્ય શંકરાચાર્ય ત્રણ દિવસનો પ્રવાસ કર્યો હતો. આ વાતનો ઉલ્લેખ શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુએ વંદાવન પ્રસ્થાન કરતી વેળાએ આ સ્થાન પર કર્યો હતો. કહેવામાં આવે છે કે રજ-રપ્પા મંદિરમાં સ્થિત છિન્નમસ્તાની મૂર્તિ સ્વયંમેવ અવતરિત થઈ હતી. ત્યારબાદ શ્રદ્ધા-ભાવનાથી પ્રેરિત ભક્તજનોએ પ્રભાવિત થઈને મંદિરનું નિર્માણ કરાવ્યું પરંતુ નિર્માણ ક્યારેક થયું તેનો કોઈ ચોક્કસ આધાર મળતો નથી. હા, આઠમી શતાબ્દીમાં જગદ્ગુરુ આધ્ય શંકરાચાર્યએ ભારત ભ્રમણ દરમિયાન છિન્નમસ્તા મંદિરની પૂજા કરી હતી એટલે તે પહેલાનું આ મંદિર છે.

છિન્નમસ્તા મંદિરની નિર્માણ શૈલી ગુપ્તકાળમાં બનેલાં મંદિરોને મળતી આવે છે એટલે ઇતિહાસકારોનું માનવું છે કે છિન્નમસ્તાનું આ મંદિર સન - ૩૨૦ થી શરૂ થયેલ ગુપ્તવંશના અમલ-દરમિયાન થયું હશે. એવું માનવામાં આવે છે. ગુપ્તવંશીય રાજા સમુદ્રગુપ્તએ આ મંદિરનું નિર્માણ કરાવ્યું હતું.

છિન્નમસ્તા મંદિરનો નિર્માણકાળ જે હોય તે પરંતુ એની કલાત્મકતા સ્વયં એક રહસ્ય છે. આવા દુર્ગામ સ્થાનમાં, ગહન જંગલમાં આવી સુંદર કલાકૃતિનું નિર્માણ કેવી રીતે થયું હશે એ એક સંશોધનનો વિષય છે.

છિન્નમસ્તા મંદિર પરિસર લગભગ દોઢ એકર જમીનમાં ફેલાયેલ છે. અહીં એક નહીં અનેક મંદિર છે. મુખ્ય મંદિરમાં બે કૂટ ઊંચી છિન્નમસ્તાની મૂર્તિ છે. જે સર્કેદ કમળના ફૂલપર સ્થિત છે. જેની નીચે કામદેવ અને રતિ વિપરીત મુદ્રામાં છે. અહીં કામદેવ અને રતિનું દમન કરતી મા છિન્નમસ્તા તેમના ઉપર સ્થિત છે. વર્તમાનમાં મૂર્તિ ચાંદીનાં આવરણથી ઢંકાયેલ છે. ચાંદીના આવરણ ઉપર પણ મા છિન્નમસ્તાની આકૃતિ ઉભરેલી છે.

અહીં દામોદર નદ શિવનું પ્રતીક છે. ભૈરવી નદી શક્તિ છે. શિવશક્તિનું સામંજસ્યમાં કે અહીં ભગવતી વિપરીત રતાતુરા છે. ભગવતીને વિપરીત રતિ આતુરા પણ કહેવામાં આવે છે.

ભૈરવી નદીનું હથાન્વિત ઉછળીને આવવું અને દામોદર નદ પર એનો વિલાસ. ભગવતી છિન્નમસ્તાની ઉન્મુક્તતા અને તેની સ્વતંત્ર સત્તાના સર્વ તંત્ર સ્વતંત્ર હોવાની પૂર્ણ અભિવ્યક્તિ છે. ભગવતીનો વિગ્રહ શિવના શરીર ઉપર છે. આ રીતે ભૈરવી નદીનું દામોદર નદ ઉપર આરુદ્ધ થવું સ્વયંસિદ્ધ છે. એટલે મા છિન્નમસ્તાનું આ સ્થાન સ્વયંસિદ્ધ છે. મા છિન્નમસ્તા સર્વનું રક્ષણ કરે એવી પ્રાર્થના.

છિન્નમસ્તાનું મંદિર પૂર્વભારતનું સર્વાધિક મહત્વપૂર્ણ શક્તિ પીઠ છે. તંત્ર સાધકો માટે છિન્નમસ્તા આ મંદિર એટલું મહત્વનું છે કે જેટલું કામરૂપનું કામાખ્યા પીઠનું. એ સંજોગની વિચિત્રતા પણ છે. છિન્નમસ્તા મંદિરની શિલ્પકળા અને આસામ કામાખ્યા મંદિરની શિલ્પકળામાં ઘણી સમાનતા વર્તાય છે. આ જ કારણો તંત્ર સાધકોની બારે માસ અવરજવર રજ-રઘ્યામાં ચાલુ જ રહે છે.

મા છિન્નમસ્તાના મંદિરની પૂર્વમાં આષટ્ઠેવી મંદિર છે. આ આઠ મંદિરોનો સમૂહ છે અને તેમાં આઠ મહાવિદ્યાઓ - કમલા, તારા, ખોડશી, ભુવનેશ્વરી, ભૈરવી, માતંગી, ધૂમાવતી અને બગલામુખીનાં આકર્ષક મંદિરો છે. આષટ્ઠેવી મંદિર અને છિન્નમસ્તા મંદિરની આકર્ષક મંદિરો છે. આષટ્ઠેવી મંદિર અને છિન્નમસ્તા મંદિરની વચ્ચોવચ્ચ સૂર્યનારાયણ મંદિર છે. આ મંદિરની કલાત્મકતા જોવા જેવી છે. આ મુખ્ય મંદિરો સિવાય મહાકાલ મંદિર, ગણોશ મંદિર, સંકટમોચન મંદિર આદ્ય પણ ઉલ્લેખનીય છે. મંદિર પરિસરમાં એક એવા શિવલિંગની સ્થાપના કરવામાં આવી રહી છે કે જે દેશભરમાં સૌથી ઊંચું હશે. 'કુમુદ-પ્રીતા ટ્રસ્ત' દારા આ મંદિરોનું નિર્માણ કરાવવામાં આવ્યું છે.

આ સ્થાન પર દર્શન કરું નીચે પ્રમાણે છે - સર્વ પ્રથમ સાધક નદ યા નદીમાં સ્નાન કરી ભગવતી છિન્નમસ્તાનું દર્શન અને પૂજન કરે. ત્યાર પછી ભગવાન સૂર્યનારાયણ, કાલભૈરવ, ભગવતી કાલી, અષ્ટમંદિર, રાધાકૃષ્ણ મંદિર, હનુમાનજી, વિશ્વરૂપ શ્રીકૃષ્ણ તથા વિશ્વરૂપા ભગવતીનું દર્શન કરે, આ સ્થાન સિદ્ધ બલિક્ષેત્ર છે. એટલે બાલી અનિવાર્ય છે. અહીં નારિયેળ, લીલાં યા છાગ (બકરા)નો બલિ આપવામાં આવે છે. અહીં લોખાંની ચૂડી અને સિંદૂર તથા સાકરિયા દાઢા પ્રસાદ રૂપમાં મળે છે.

૭. દાચ મહાવિદ્યા રહ્યદ્ય

શક્તિ - ઉપાસના આધુનિક જ નહીં, પરંતુ અતિ પ્રાચીન છે. આર્યોની પરમ ઉન્નતિના સમયે જે મહાર્ષિઓ શક્તિના અસ્તિત્વને વૃદ્ધયંગમ કરવામાં સક્ષમ થયા હતા, તેઓ દ્વારા પ્રતિપાદિત આ અમોઘ ઉપાસના છે. મહા શક્તિ નિત્ય અને જન્મ-મૃત્યુ રહિત તથા સમસ્ત વિભાગવાળી છે અને જગતનું આદિકરણ છે. આધુનિક વૈજ્ઞાનિકો પણ કહે છે કે શક્તિનો નાશ નથી થતો, રૂપાંતરણ થાય છે, સ્થાનાંતરણ થાય છે, એટલે કે માધ્યમ બદલાય છે. તેનાથી આ સંસાર વિસ્તારિત છે. અનાદિ મૂળ શક્તિથી જ આ નિખિલ બ્રહ્માંડ સૃષ્ટ અને દ્વષ્ટ થઈ રહ્યું છે. સમગ્ર જગતમાં એક અચિંત્ય, અનિર્વચનીય, અજ્ઞાત, અજ્ઞેય અને મૂલ-મહા-શક્તિ વિરાજમાન છે. આ તથયનો આધુનિક પાશ્ચાત્ય વૈજ્ઞાનિકોએ પણ સ્વીકાર કર્યો છે.

જ્ઞાન અને ભક્તિના માર્ગ જનારા આચાર્યે એ પણ અન્તત : મહાશક્તિનું દર્શન પ્રાપ્ત કર્યું હતું. તેઓ દ્વારાં પ્રામાણિક કરવામાં આવેલ છે કે - મહાશક્તિના અભાવમાં દેવરાજ ઇન્દ્ર બ્રહ્માંડને ચૂંઝી કરી શકે છે, અજ્ઞિ વિશ્વને બાળી શકે છે, પવન વિશ્વને ચલાયમાન કરી શકે છે. તેમની આ શક્તિ પોતાની નથી. મહાશક્તિ દ્વારા જ વિશાં વિવિધ શક્તિઓ પ્રાપ્ત કરે છે.

જ૩-ચેતન, ચર - અચર સર્વ આ અનન્ત સત્તાની અન્તર્ગત છે. નિર્ગુણ અવસ્થામાં આતુરિયા અને સગુણ અવસ્થામાં સત્ત્વ, ૨૯ અને તમો મય છે. આ ગુણોથી સૃષ્ટિ આદિ કાર્ય થાય છે. શ્રી ચંડી (દુર્ગા સપ્તશતી)માં આ મહાશક્તિ - તત્ત્વનું વિશેષ રૂપમાં વર્ણાન છે. મહાશક્તિ જગતમથી છે, એટલા માણે દેવતા, સૂર્ય, ચંદ્ર, ઇન્દ્ર, ગ્રહ, ઉપગ્રહ, અજ્ઞિ-વાયુ, જલ-સ્થળ, ગંગા-ગોદાવરી, આંબો, વડ અને સકલ ઘટ મહાશક્તિની જ આરાધના કરે છે

સાંખ્યકાર ચિન્મય પદાર્થને 'પુરુષ' અને અધ : સ્થિતને પ્રકૃતિ કહે છે. આ પ્રમાણે સનાતન મહાશક્તિ - પુરુષ અને શક્તિ બનેની સમાચિ થઈને ભક્તોના રક્ષણ માટે 'મા ભૈ : , મા ભૈ : ના સ્વરનો નિનાદ કરતી દોડી રહી છે.

વેદાન્ત - વાદિઓએ મહાશક્તિની જ્ઞાનયોગથી વિવેચના કરીને, ઉપરના ભાગમાં એક અપૂર્વ તત્ત્વ ચિન્મય પદાર્થને દ્વષ્ટા રૂપમાં સ્થાપિત કરીને અને તેના નિભ સ્તર પર દૃશ્ય રૂપથી આ અનન્ત શક્તિના કેન્દ્રીભૂત પદાર્થનું રક્ષણ કરતા રહી વિશ્વલીલાની ખૂબ જ સુંદર મીમાંસા કરી છે.

પર્વતરાજ હિમાલયના પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતાં ભગવતી કહે છે કે - હે ભૂધર ! સૂક્ષ્મ રૂપની માફક સ્થૂળ રૂપમાં પણ સમસ્ત વિશ્વને પરિવ્યાપ્ત કરીને હું સ્થિત છું.

મારું જે પરમ સૂક્ષ્મ, ગુણાતીત, નિરાકાર, સર્વવ્યાપી, નિરંશ, સકળ જગતનો આધાર, નિરાલંબ, નિર્બિકલ્પ, નિત્ય ચૈતન્ય - ભય, જ્યોતિ સ્વરૂપ છે, તેનું અવલંબ 'મુમુક્ષુ' - ગણ, દેહ બંધથી વિમુક્ત થવા માટે કરે છે. હે રાજન્ ! માયા મુખ્ય વ્યક્તિ, મારા આ અદ્વેત રૂપને જાણી શકતી નથી, પરંતુ તેઓ ભક્તિપૂર્વક સ્થૂળ રૂપની આરાધના કરે છે, જેનાથી અંતમાં તેઓ પણ મારા ઉક્ત પરમ રૂપથી અવગત થઈને, માયા જાણથી ઉત્તીર્ણ થાય છે. મારી દેવી મૂર્તિની આરાધના કરવાથી શીધ્રતાથી મુક્તિ લાભ પ્રાપ્ત કરે છે.

દેવી મૂર્તિના ઉપાસકો મુખ્યત્વે કરીને દસ-મહા વિદ્યાઓના સાધક હોય છે. દસ-મહાવિદ્યાઓ 'આશુ' મુક્તિ આપનારી છે. વિશેષ કાર્ય હેતુ, એ સ્વેચ્છાથી આવિર્ભૂતા, સ્વયં ઉત્પન્ના છે. દસ - મહાવિદ્યા ક્યા સમયે કેવી રીતે આવિર્ભૂત થઈ, તેનું ઉપાધ્યાન અહીં રજૂ કરવામાં આવે છે.

દક્ષ પ્રજાપતિની કન્યા સતીએ સ્વેચ્છાએ શિવજીએ પતિ રૂપે પસંદ કર્યા હતા. તે નારદ દ્વારા મળેલ સમાચાર અનુસાર પિતા દક્ષ પ્રજાપતિએ આયોજિત કરેલ મહાન યજના અનુષ્ઠાનની વિગત જાણી આનંદિત થઈ રહી હતી, પરંતુ પિતાએ દક્ષ યજનમાં તેમને નિમંત્રણ આપ્યું નહીં, કારણ કે તે શિવજીની ઉપેક્ષા કરતો હતો. નિમંત્રણ ન મોકલવાનું કારણ જાણવા માટે તે સતીએ પોતાના પિયર જવાની મહાદેવજી પાસે અનુમતિ માંગી, પરંતુ તેઓએ તેનો સ્વીકાર કર્યો નહીં, અર્થાત્, મંજૂરી આપી નહીં. દેવીએ અનેક પ્રકારે વારંવાર અનુરોધ કર્યો, પરંતુ શિવજીએ હસીને તેમના અનુરોધને અમાન્ય ઠરાવતા સ્પષ્ટિકરણ કર્યું કે - "હે સતી ! અમને માન-અપમાનની પરવા નથી. હું આપની સાથે કેલાસમાં સુખપૂર્વક સમય યાપન કરી રહ્યો છું. મને યજા - ભોગનું કોઈ પ્રયોજન નથી. ત્યાં જઈને તમારે કટુ વચ્ચનો જ સાંભળાવના થશે અને સ્વાલ્પિમાનવશ આપ અપમાનને સહન ન કરી શકતા દેહ - ત્યાગ કરી દેશો. એટલે ચાહે આપ જેટલો પણ અનુરોધ કરશો, પરંતુ અનુમતિ આપીશ નહીં."

શિવજીનું કહેવું સાંભળીને કોધાવેશથી સતીના અંગ કંપિત થવા માંડ્યા. એમ લાગતું હતું કે તેમના કોધાભિનથી જગત ભસ્મ થઈ જશે. સતીની આ ભીષણમૂર્તિને જોઈને શિવ-શાંકરે દશ દિશાઓમાં જોયું. પ્રત્યેક દિશાઓમાં તેમને દેવીની એક એક મૂર્તિ જોવામાં આવી, દશ દિશાઓની આ દશ મૂર્તિઓ દશ મહાવિદ્યા નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ. એમાંની કોઈપણ એકની ઉપાસનાથી સાધક 'આશુ-સિદ્ધિ' યાને શીધ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

ઉપરોક્ત આધ્યાત્મનું વિશ્લેષણ કરવાથી વાસ્તવિક રહસ્ય અવગત થાય છે. પ્રજાપતિ - દક્ષ અર્થાત્ કર્મ શક્તિ તે કાળ વંચનાની ચેષ્ટા કરે છે. દક્ષે પોતાની

કર્મશક્તિના અભિમાન (દર્ઢ)થી ઉન્મત બની વિચાર્યુ કે મહાકાલને નિમંત્રણ મોકલવાની શું આવશ્યકતા ? વિષ્ણુ ભગવાન તો છે જ તેઓની ભક્તિ કરવી એ જીવ માત્રનું પરમ લક્ષ્ય હોવું જોઈએ. મહાકાલની આરાધનાની શું આવશ્યકતા ? કર્મ શક્તિ દ્વારા કાલને પણ જીતી શકાય છે. કાલને અગ્રાહ્ય કરી શકાય છે. કાલ, કર્મને પ્રણાત થશે નહીં. કર્મને કાલ ગ્રહણ કરશે નહીં. ત્યારે કોષિત થઈને, 'કર્મ' કાલને વધુ હીન કરવાનો પ્રયાસ કરશે. શક્તિ - લાભને માટે યજ્ઞ કરવામાં આવે છે. એટલે દક્ષે ત્રિલોક વ્યાપી યજ્ઞનું અનુષ્ઠાન કર્યું. કાલની શક્તિ સતી યા પ્રકૃતિ (આદ્યા કાલી), આ સમયે કર્મ શક્તિના પરિચાલનથી અપરા શક્તિએ બાધ્ય થવું પડશે. આપ ઈશ્વરનું આવાહન કરો યા નહીં, ઈશ્વરને સમજો યા નહીં, ઈશ્વરને માનો યા નહીં, કર્મ કરવાથી 'શક્તિ' એ તો આવવું જ પડશે.

સતી દક્ષની કનિષ્ઠા કન્યાનો ઘણા આદરથી ઉછેર થયો હતો. આથી સકળ આસક્તિમય અવસ્થાના ભાવ પ્રકાશિત થાય છે. આથી તેને કનિષ્ઠા કહી છે. પરંતુ અવિદ્યા રૂપિણી અપરા પ્રકૃતિના ઉપર કોઈપણ પ્રબળા શક્તિ નથી. અવિદ્યા જ 'મહાવિદ્યા' છે. મહા મોહિત કર્મ (દક્ષ) તેને સમજ શકતો નથી. ઉક્ત 'કનિષ્ઠા કન્યા' જો કાળની ગોદમાં (ખોળામાં) ન રહેતાં 'કર્મ-વિરાજિતા' હોત, તો દક્ષને આટલો કોથ ન થાત. 'કાલ'ની ગોદમાં તે સમશાન - વાસિની છે, યોગીની છે, સહ - ચાણિણી છે, મુક્ત કેશી છે. એશ્વર્ય મદથી ગર્વિત, કર્મ મતિ 'દક્ષ' આવી કન્યાને કેવી રીતે જોઈ શકે ?

શક્તિ સાધકના આકર્ષણી અવહેલના શક્તિ કરતી નથી. શક્તિને પોકારતાં શક્તિ અવશ્ય દોડતી આવે છે. શક્તિ રહી પણ કેવી રીતે શકે ? એને તો જવું જ પડશે. કાળહીન શક્તિના ગમનથી કુફળ બનીને દક્ષનો યજ્ઞ ભલે વિધ્વંસ થી જાય. પરંતુ જે સાધનાનો દક્ષ આરંભ કરી દીધો છે, તેના આકર્ષણીથી તેણે જવું જ પડશે. કર્મની શક્તિના સાધના ફળથી મહેશ્વરના સંગથી પ્રકૃતિનો વિચછેદ સંભવ બની ગયો. મહાકાળ તો પ્રકૃતિનો પરિત્યાગ કરવાનું ઈચ્છતા નથી. આજ દશ દિશાઓમાં દરશ મહાવિદ્યા છે.

પ્રથમ મહાવિદ્યા મહાકાલને શક્તિ પ્રદાન કરનારી 'મહાકાલી' છે અને દ્વિતીય મહાવિદ્યા અનન્ત દેશની પ્રકૃતિ રૂપિણી દેશ શક્તિ 'તારા' છે. કાલી અને તારાના તત્ત્વ પ્રાય : એક સમાન છે. દેશ અને કાળમાં જે વિભિન્નતા છે, તે કાલી અને તારા-માં છે. કાલી અને તારા બંને 'કાલ' અને દેશ શક્તિથી સંહારકારિણી છે. શેત પીતાદિ સકલ વર્ણ જેવી રીતે કૃષ્ણવર્ણ (કાળા રંગ)માં વિલીન થાય છે, એ રીતે તે નિર્ગુણ વિશ્વ - દિતેષિણી કૃષ્ણા - વર્ણા છે અને દેશ શક્તિ નીલવર્ણા છે. એ નિત્ય અવ્યય કલ્યાણકારિણી છે. એના લલાટમાં અમૃત - તત્ત્વ યુક્ત ચંદ્રકળા છે. સૂર્ય, ચંદ્ર અને અર્જિન દ્વારા ચરાચર જગત્ સતત દૃશ્યમાન થઈ રહ્યું

છે. એટલે એ ત્રિ-નયના છે. કાલ અને દેશ અનન્ત છે. એવી રીતે 'કાલી' અને 'તારા' પણ અનન્ત શૂન્ય છે અર્થાતું અલંઘનીયા છે.

દેશ શક્તિ તારાથી અર્થાતું આકાશ (મહાકાશ)થી સર્વ શક્તિ સંપન્ના, સ્થિર યૌવના 'ખોડશી' ની ઉત્પત્તિ થઈ. શક્તિનું બળ સદૈવ અક્ષુણ્ણા રહે છે. જો અક્ષુણ્ણા નહીં રહેશે તો એને શક્તિ નહીં કહી શકાય. આ કારણે ખોડશી શક્તિ ચિર યૌવના છે. ખોડશી સર્વશક્તિ શ્રેષ્ઠ છે. એટલે જ તે રાજરાજેશ્વરી પણ છે. જેનું પંચદેવ ધ્યાન કરે છે. કારણ કે તેની શક્તિની તેમને શક્તિ લાભ થાય છે. કાલી - તારા મહાવિદ્યાથી આ તૃતીય મહાવિદ્યાને ઝાણિઓએ ત્રિગુણાનુસાર સમાચિ - અર્થમાં ત્રિભુવનની ઈશરી તરીકે ઓળખાવી છે.

ચોથી મહાવિદ્યાનું નામ 'ભુવનેશરી' છે. શક્તિના બે રૂપ છે. એક કોમળ - કાન્ત અને બીજું પ્રચંડરૂપ ભુવનેશરીનું મનોહર રૂપ છે. અને પંચમહાવિદ્યા 'ભૈરવી' પ્રચંડ રૂપ ભૈરવી ચંડી શક્તિ અષ્ટવિધ પ્રચંડા, તંત્રોક્ત અષ્ટનાયિકા છે

આગણ 'છિન્નમસ્તા' ના રૂપમાં છાઢી મહાવિદ્યા કહેવામાં આવી છે. ભગવતી સકલ મૂર્તિઓમાં જ વિશ્વની પાલિકા શક્તિ છે. તે જેવી રીતે સૃષ્ટિ કારિણી છે, તેવી જ રીતે સ્વિતિકારિણી છે. છિન્નમસ્તાને આપણે અન્નપૂર્ણાના ત્રિધા શક્તિ રૂપમાં વિભાજિત જોઈ શકીએ હીએ. જેવી અન્નપૂર્ણાભોક્તૃ, ભોગ્ય, ભોગ રૂપથી જગતના અન્ન-સ્વરૂપ બની રહી છે, તે જ છિન્નમસ્તાની ત્રિધા રક્તધારા છે. નિજ દેહની ત્રિધા રક્તધારાનું પાન કરીને તે અન્નપૂર્ણાને પરિષ્કૃત રૂપમાં બતાવી રહી છે. ક્યારેક જગત ભોક્તૃ રૂપથી નિજ જગત-દેહથી ભોગ્ય અન્નનો સંગ્રહ કરે છે, તો ક્યારેક તે ભોગ્ય અન્નને સ્વયં ભોગરૂપમાં ગ્રહણ કરીને પરિપૂર્ણ અને પાલિત થાય છે. (૧) ભોક્તા, (૨) ભોગ્ય, અને (૩) ભોગ આ ત્રણોય પૃથ્વેક શક્તિ રૂપમાં જોવામાં આવે છે. ભોક્તા રહે છે, ભોગ્ય પણ રહે છે, કિંતુ ભોગ ન હોવાથી ભોગ્ય કોઈપણ અસ્તિત્વ વિદીન રહેશે.

જ્યારે કેન્દ્ર વિષ્ણુયજ્ઞમાં આહૃતિ પ્રાપ્ત થશે નહીં ત્યારે 'સૌભ્ય' પ્રાપ્તાના અભાવથી 'રુદ્ર' પ્રાપ્ત કુપિત થતા દેહ ક્ષીણ થઈ જીવનનો અંત થશે.. તંત્રોક્ત પ્રાપ્ત સંકાન્તિનું ધોતક છિન્નમસ્તાનું સ્વરૂપ છે. પ્રત્યેક પ્રાપ્ત સંકાન્તિમાં પ્રાપ્તાનું ૬૦૦ વાર આવાગમન થાય છે.

એટલે અહો રાત્રની ૨૪ સંકાન્તિઓમાં (૬૦૦ X ૨૪ = ૨૧૬૦૦) ૨૧૬૦૦ - એકવીસ હજાર છસો વાર શ્વસન કિયા થાય છે. આ તો જીવન છે. મસ્તક રહિત એટલે અહંકાર વિનાનું જીવન એજ સાચું જીવન છે. રક્તધારા જે ત્રણ વિભાગમાં

પ્રવાહિત છે, તે પૈકી ડાબી ધારા છડા નાડીમાંથી, જમણી પિંગલા નાડીમાંથી અને મધ્ય ધારા સુખુમ્ભા નાડીમાંથી વહેતો, ચૈતન્ય શક્તિનો પ્રવાહ છે. મધ્ય પ્રવાહ સ્વયં ઉપભોગ કરી અંતર્જગતમાં પ્રવેશ માટે છે. જ્યારે ડાબોશાને જમણો પ્રવાહ બર્હિજગતની કિયાઓ સંપન્ન કરે છે.

આ પ્રમાણો જ્યારે આધિકૃત અવયવસ્થા થશે, ત્યારે પ્રલય હેતુ પ્રલયકારિણી સાતમી મહાવિદ્યા ધૂમાવતીને જોઈએ છીએ. આ ઘોર પ્રલયમૂર્તિ છે. પ્રલયકાળમાં જ્યારે જગતના ભોગ શેષ થશે, ત્યારે જ્ઞાનવસ્થામાં ભગવતી ‘ધૂમાવતી’ વૃદ્ધાવેશમાં કાકધ્વજ જેના ઉપર રહેલો છે તેવા યમરાજના પ્રલય રથમાં આરુદ્ધ થઈને શુધાતુર વિસ્તૃત વદના, સકલ વિશની ફુલામાં સંગ્રહ કરીને, નિજ ઉદરને પૂર્ણ કરે છે.

આઠમી વિદ્યા રજો રૂપિણી, રક્તવણી ‘ભગવા’ મૂર્તિથી ભગવતીના વેદ વિરોધી ઘોર અસુર ગણોનો નાશ થાય છે. તે અસુર વિનાશથી જે જ્ઞાનનો વિકાસ થાય છે, તે નવમી વિદ્યા માતંગી ભગવતી જ્ઞાન સ્વરૂપા છે. તમો રૂપિણી શક્તિ છે. સમસ્ત શક્તિઓને ધારણ કરીને અષ્ટ - ઐશ્વર્ય શાલિની ભગવતી ‘કમલા’ રૂપથી દશમી વિદ્યા જગતમાં વ્યાપ્ત થઈ રહી છે.

સારાંશ એ છે કે પ્રકૃતિની દશ વિદ્યા શક્તિ જ દશ મહાવિદ્યા છે: એટલા માટે જ મહાશક્તિની દશ મહાવિદ્યા રૂપમાં ઉપાસના હિન્હુ સમાજમાં પ્રચલિત છે. સ્વ - કલ્યાણની છચ્છાવાળી વ્યક્તિએ સદ્ગુરુ પાસે કોઈપણ મહાવિદ્યાનો મંત્ર ગ્રહણ કરીને મનસા - વાચા - કર્મણા તેની ઉપાસના કરવી જોઈએ. મહાવિદ્યાની સાધનાથી સાધક શીଘ્રતાથી સિદ્ધિ લાભ કરે છે. કારણ શક્તિ અમારા સર્વાંગમાં સ્થિત છે. એટલા માટે શક્તિની મહાવિદ્યા રૂપથી સાધના કરવાની પ્રથા પ્રચલિત છે. દશ મહાવિદ્યા વસ્તુત: મહાશક્તિનો કમ વિકાસ છે એનું આધિ ભૌતિક, આધ્યાત્મિક અને આધિકૃત રીતે સર્વ દૃષ્ટિ કોણથી પોતપોતાનું અલગ - અલગ મહત્વ છે. આ રીતે સમય સમય પર ભગવતી પરામ્બા, ધરા - ધામ પર અવતીર્ણ થઈને ભક્તજનોના સકલ દુઃખોને દૂર કરી તેની રક્ષા કરે છે. આ આધિભૌતિક તાત્પર્ય પણ સત્ય છે.

▲ ▲ ▲

૮. વૈરોચની રહસ્ય

તમામ મહાવિદ્યાઓ ખૂબ જ પ્રચંડ શક્તિઓ છે અને એનું પૂજન કોઈ મજાક - મશ્કરીનો ખેલ નથી. તે ખૂબ જ રહસ્ય પૂર્ણ છે એટલે એના આવાહન પૂજન અને સિદ્ધિ પ્રાપ્તિના હેતુ માટે શિવબળની ખૂબ આવશ્યકતા છે. શિવત્વ જ મહાવિદ્યાએ સાધકની અંદર સ્થાપિત કરી શકે છે. ગુરુબળ શિવત્વનું જ વધીને રૂપાંતરિત નામ છે.

તાપના આવરણમાં એકથી વધીને એક મહાવિકટ, મહાપ્રચંડ મહારૂપ શક્તિઓ વિરાજમાન છે. પ્રત્યેક શક્તિ એટલી પ્રચંડ છે તેની રૌદ્રતાથી, તેની પ્રચંડતાથી પૃથ્વી તો શું સૂર્ય પણ પોતાના સ્થાન પરથી હાલી ઉઠે છે.

વજધાસિણીની અંદર ઇન્દ્રની શક્તિ રહેલી છે, પિંગલ નેત્રની અંદર બૈરવની શક્તિ ઠાંસીને ભરેલી છે, એક જટા શિવની જટાઓની શક્તિઓનું પ્રતીક છે. ઉગ્રજટા દારા જ શિવની કૃત્યા શક્તિ કિયાન્વિત છે.

તારાયંત્રના આવરણ પૂજનમાં દ્વિતીય આવરણ પૂજન કરતી વખતે 'ઉં' વૈ વૈરોચનાય નમ: ।' બોલીને પૂજન થાય છે. 'ઉં અં અમિતાભાય નમ: ।' અને 'ઉં પદ્મનાભાય નમ: ।' મંત્રના ઉચ્ચારથી પૂજન થાય છે. આનું રહસ્ય જાણવા જેવું છે.

કૃથા છે કે - બલિરાજનો વૈરોચન નામે પુત્ર હતો. વિષ્ણુ ભક્ત પ્રહ્લાદનો પુત્ર વૈરોચન કહેવાયો. આ વૈરોચન અનન્ય દેવી ભક્ત હતો. વૈરોચન વારંવાર પોતાની ગરદન કાપી મસ્તક દેવીને અર્પણ કરતો હતો અને દેવી ફરીથી તેનું મસ્તક થથા સ્થાને ગળાના ભાગ ઉપર જોડી દેતી હતી. આ એક અનોખી કમળપૂજા જ કહેવાય. આ કિયા વૈરોચન વારંવાર કરીને દેવીને પોતાના મસ્તકની લેટ ધરતો.. જ્યારે જ્યારે તે ગરદન ઉપરથી પોતાનું મસ્તક કાપતો ત્યારે તેમાંથી ફળ તે જ લીંબુ. એ વૈરોચનના મુંડનું પ્રતીક છે. આ લીંબુનો ઉપયોગ તંત્રવિદ્યાના ઘણા પ્રયોગમાં તાંત્રિકો પોતાની રીતે કરતા હોય છે. લીંબુ કાપીને ચાર દિશાઓમાં ફેંકવામાં આવે છે. લીંબુ કાપીને ચાર રસ્તાની ચોકડી ઉપર નાંખવામાં આવે છે. લીંબુનું બલિદાન અપાય છે. હવનનુકૂદમાં હોમાય છે. લીંબુની સાથે સાત કે નવની સંઘ્યામાં લીલા મરચાને સૂતરના દોરામાં પરોવી ઘણી દુકાનો ઉપર કે ધંધાના સ્થાને લટકાવવામાં આવે છે. આ બધી અસરકારક અને રહસ્યમય શક્તિની કૃપા પ્રાપ્તિનાં વિધાનો છે.

અરે, શું વાત કરું કાલિકા, તારા અને છિન્નમસ્તા દેવીના વૈરોચનથી પ્રિય ભક્ત આજ સુધીમાં કોઈ થયો નથી. એટલે જ તો લીંબુને વૈરોચન ફળ કહેવામાં

આવે છે. જે વૈરોચનમાં મુંડનું પ્રતીક છે. ભગવતી છિન્નમસ્તા વજ્જૈરોચની કહેવામાં આવે છે. જુઓ છિન્નમસ્તા ગાયત્રી મંત્ર -

ॐ વૈરોચન્ય વિશ્વહે છિન્નમસ્તાયૈ ધીમહિ તન્નો દેવી પ્રચોદયાત्.

શ્રી છિન્નમસ્તાના અન્ય મંત્ર :

(૧) �ॐ વજ્જૈરોચની યે હું । (કુલ્લિકા મંત્ર)

(૨) એં શ્રી કર્ત્તી હીં એં વજ્જૈરોચનીયે હું હું ફટ સ્વાહા એં સ્વાહા ।

(૩) શ્રી હીં કર્ત્તી વજ્જૈરોચનીયે હું હું ફટ સ્વાહા ।

- આ છે વૈરોચનની વૈરોચની શક્તિ છિન્નમસ્તા.... !

હુવે પદ્મનાભના રૂપમાં વિખ્યુરુપી થોદ્વા વિરાજમાન છે. અમિતાભ છે તે બુદ્ધાવતારનું પ્રતીક છે. કાલી, તારા અને છિન્નમસ્તા કાલીકુળની દેવીઓ છે. કાલી, તારા અને છિન્નમસ્તાના અને કલ્યાણકારી શક્તિઓનું સમાયોજન થતાં યંત્ર સંપૂર્ણ આકાર ગ્રહણ કરે છે. જ્યારે અધ્યાત્મક્ષેત્રમાં ઘણું મોટું ભાગ હોય ત્યારે સાધકને ગુરુકૃપા મળે છે અને મહાવિદ્યાની સાધના સંપન્ન કરી શકે છે.

છિન્નમસ્તાનું વજ્જ વૈરોચની નામ શાકતો, બૌદ્ધો તથા જૈનોમાં સમાન રૂપથી પ્રચલિત છે. ડિરણ્યકશિપુ, વૈરોચન આદિ છિન્નમસ્તાના જ ઉપાસક હતા. એટલા માટે એ વજ્જ વૈરોચનીયા કહેવામાં આવે છે. અજિનને પણ વૈરોચન કહેવામાં આવે છે. અજિન તત્ત્વનું સ્થાન મહિપુર ચક્રમાં છે ત્યાં છિન્નમસ્તાનું ધ્યાન કરવામાં આવે છે અને વજ્જ નાડીમાં એનો પ્રવાહ હોવાથી પણ એને વજ્જ વૈરોચનીયા કહેવાય છે. દેવીની બંને સહચરીઓ રજોગુણ તથા તમોગુણનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. કમળ વિશ્વ પ્રપંચ છે અને કામ-રતિ ચિદાનંદની સ્થૂળવૃત્તિ છે. બૃહદારણ્યકની અશ્વશિર વિદ્યા, શાકતોની હયગ્રીવ વિદ્યા તથા ગાણાપત્રોના છિન્નશીર્ષ ગણપતિનું રહસ્ય પણ છિન્નમસ્તા સાથે જ સંબંધિત છે. ભૈરવ તંત્રમાં કર્યું છે કે અની ઉપાસનાંથી સાધક જીવભાવથી મુક્ત થઈ શિવભાવને પ્રાપ્ત કરે છે.

▲ ▲ ▲

૬. દશ મહાવિદ્યા જ્યાન્તી

નિભોક્તા દશ - મહાવિદ્યાઓના પ્રાદુર્ભાવના દિવસો સર્વલોકો માટે સન્માનનીય છે. ઉક્ત ઉત્સવોને લક્ષ્યમાં રાખી, અર્થાતું દશ - મહાવિદ્યાઓની જ્યાન્તી મહોત્સવોના દિવસે જે સાધક જે તે સ્વ - અભીષ્ટ દેવતાનું પૂજન આરાધન કરશે, તેને તે દેવતા કલ્યાણકારી થાય છે, એમાં કોઈ સંદેહનું કારણ નથી.

જેવી રીતે પર્વ-કાળ, ગ્રહણાદિમાં દેવી-દેવતાના મંત્ર જપ, સાધના આદિ કરવામાં આવે છે, તેવી રીતે જ આ પર્વોમાં કરવાથી તે સિદ્ધિપ્રદ બને છે.

૧. શ્રી ભુવનેશ્વરી જ્યાન્તી - ભાદરવા સુદ - બારસ, રવિવારે ભુવનેશ્વરી ભગવતી જ્યાન્તી મહોત્સવ, વ્રત, પૂજા, જાગરણ, કથા-પાઠ, ભજનાદિ તેમજ ચકાર્યનથી કરવો જોઈએ.
૨. શ્રીકાલી જ્યાન્તી - ભાદરવા વદ આઠમ (કૃષ્ણાષ્ટમી)ની મધ્યરાત્રિએ આધાકાલીન જ્યાન્તી મનાવવી. તે દિવસે કાલિકાની પૂજા, વ્રત, સ્તોત્ર પાઠ, ગુણાનુવાદ, ભજન, કીર્તન, જાગરણ, ચકાર્યન વગેરે કરી મહોત્સવ કરવો.
૩. શ્રી લલિતા જ્યાન્તી - માઘ સુદ પૂર્ણિમાના પ્રદોષ સમયે લલિતા ભગવતી શ્રી ત્રિપુર સુંદરી પ્રગટ થઈ હતી એટલે શ્રી લલિતા ભગવતી શ્રી ત્રિપુર સુંદરી પ્રગટ થઈ હતી એટલે શ્રી લલિતા જ્યાન્તી મહોત્સવ ઉક્ત દિવસે પ્રદોષ કાળમાં વ્રત પૂજા, સ્તુતિ પાઠ, સહસ્રનામ, સહસ્રાર્થન, લલિતોપાદ્યાનની કથા કહીને મનાવવો જોઈએ.
૪. તારા જ્યાન્તી - ચૈત્ર સુદ નોમ (રામનવમી) શનિવારે મધ્યરાત્રિમાં ભગવતી તારાનું પ્રાગટ્ય થયું હોવાથી તે દિવસે તારિણી જગદભા મહોત્સવ તારા સપર્યી પૂર્વક શક્તિ પૂજા, કુમારી પૂજન, સ્તોત્રાદિ પાઠ, ભજન, ગુણ કીર્તનાદિ પૂર્વક મનાવવો જોઈએ.
૫. શ્રી માતંગી જ્યાન્તી - વૈશાખ સુદ ત્રીજ ને ગુણુવારે ભગવતી માતંગીનું પ્રાકટ્ય થયું હોવાથી તે દિવસે ભગવતી માતંગીની જ્યાન્તી વ્રતપૂજા, સ્તોત્ર પાઠ, કથા કીર્તનાદિ કરીને, તેમજ સહસ્રાર્થન, કુલાર્થન વિશેષથી મહોત્સવ કરવો.
૬. શ્રી છિન્મસ્તા જ્યાન્તી - વૈશાખ સુદ ચૌદશની અર્ધરાત્રિએ ભગવતી છિન્મસ્તા જગદભાની પ્રાદુર્ભાવ થયો એટલે તે દિવસે ભગવતી છિન્મસ્તા જ્યાન્તી વ્રત - પૂજા, સ્તોત્ર પાઠ, ભજન - કીર્તન, અને જાગરણ સાથે સુવાસેની પૂજા વગેરે કરીને મનાવવો.

૭. શ્રી બગલા મુખી જ્યન્તી - વૈશાખ માસની શુક્� (સુદ) ચતુર્થી, શનિવારે શ્રી બગલામુખી (પીતામ્ભરા)નો પ્રાદુર્ભાવ હોવા તે દિવસે તેમનું વિશેષ પ્રત, પૂજન, (પીતોપચાર સમેત), સહસ્રાર્થન, શક્તિ સપર્યા, કુમારિકા પૂજનાદિથી મનાવવો.
૮. શ્રી ધૂમાવતી જ્યન્તી - જેઠ મહિનાની સુદ આઠમ ને બુધવારે ધૂમાવતીનો પ્રાદુર્ભાવ થયો હોવાથી તે દિવસે શ્રી ધૂમાવતીની જ્યન્તી વિશેષ સપર્યા, સ્તોત્ર પાઠ, હવન, સહસ્રાર્થન, કંથા - કીર્તનાદિ કરીને મનાવવો.
૯. શ્રી કમલા જ્યન્તી - કાર્તિકી અમાવાસ્યા (કારતક વદ અમાસ) ના દિવસે કમલાનો પ્રાદુર્ભાવ થયો હોવાથી તે દિવસે શ્રી ભગવતી કમલા જ્યન્તી વિશેષપૂજા, કમળાનાં પુષ્પોથી સહસ્રાર્થન, સુવાસિની પૂજા, સ્તોત્ર પાઠ, હવન, જપ વગેરે કરીને મનાવવી.
૧૦. શ્રી ત્રિપુરા ભૈરવી જ્યન્તી - માગસર સુદ પૂનમ (માર્ગશીર્ષ પૂર્ણિમા), અર્ધનિશા (મધ્યરાત્રિ) એ ત્રિપુરા ભૈરવી મહાવિદ્યાનો પ્રાદુર્ભાવ થયો હોવાથી તે દિવસે શ્રી ભૈરવ જ્યન્તી વિશેષ સપર્યા પૂજન, પ્રત, પાઠ, જપ, હવનાદિ અને શક્તિ ચકાર્થન, સુવાસિની પૂજા તેમજ કથા - કીર્તનાદિ કરીને મનાવતી જોઈએ.

શ્રી મહાવિદ્યા

૧૦. દશા મહાવિદ્યા નિર્દર્શન તાલિકા

સંખ્યા	શક્તિ	નામાન્તર	રાચિ	વિદ્યા	શિવ	પ્રાક્તય દિશા	વિધ્યુ અવતાર સંબંધ	ચાડ સંબંધ (શુરૂ)
૧ ૦	મહાકાળી	આદ્ય પ્રથમા	મહારાચિ	મહાવિદ્યા	મહાકાલ	શિવગ્રહે	શ્રીકૃષ્ણ	શાનિ
૨ ૧	તારા	દિતીયા તારિણી	કોધરાચિ	મહાવિદ્યા	અસોલ્ય	અંતરિક્ષ	કૂર્મ	ગુરુ
૩ ૨	ખોડચી	મહાત્રીપુર સુંદરી	દિવ્યરાચિ	મહાવિદ્યા	પંચવક્ત્ર કામેશ્વર	દીશાન	પરશુરામ	બુધ
૪ ૩	ભૂવનેશ્વરી	રાજ રાજેશ્વરી	સિદ્ધરાચિ	મહાવિદ્યા	અમ્બક મહાદેવ	શિવના વામભાગે	વામન	શુક્ર
૫ ૪	છિન્મસ્તા	છિન્ના છિન્નશરીર પરાડાકિની	વીરરાચિ	વિદ્યા	કબંધ કીધ ભૈરવ	શિવના દક્ષિણ ભાગે	નૃસિંહ	રાહુ
૬ .	બેરવી	ત્રેપુરલેરવી	કાલરાચિ	વિદ્યા	દક્ષિણામૃતિ ભૈરવ	મત્સ્ય	કટ્ટિ	-
૮ ૭	બળામુખી	પીતાંબરા બગલામુખી	વીરરાચિ	સિદ્ધવિદ્યા	મહારૂદ્ર મૃત્યુંજ્ય	શિવજીની પાછળ	મત્સ્ય	મંગળ
૯ ૮	માતંગી (માતકુંગી) સુમુખી	સુમુખી	મોહરાચિ	સિદ્ધવિદ્યા	મતંગ (મતકુંગ)	વાયવ્યકોપા	રામ	સૂર્ય
૧૦ ૯	કમલા	લક્ષ્મી	મહારાચિ	સિદ્ધવિદ્યા	સદાશિવ નારાયણ	કીરતસાગરે	બુદ્ધ	ચંદ્ર

૧૧. પ્રાતઃ કાલીન કર્ત્વ્ય વિદ્યા

ભગવતી છિન્નમસ્તાના ઉપાસકે એ વાત ધ્યાનમાં રાખવી કે સર્વ પ્રથમ પોતાના અધિકાર અનુસાર વૈદિક નિત્યકર્મ કરવું, ત્યારબાદ તાંત્રિક કરવું જોઈએ. એ સર્વ સામાન્ય નિયમ છે. બ્રાહ્મ મૂહૂર્તમાં વહેલા ઉઠી બંને હાથ-પગ ધોઈ, સર્વ પ્રથમ પોતાના અધિકાર અનુસાર વૈદિક નિત્યકર્મ કરવું, ત્યારબાદ તાંત્રિક કરવું જોઈએ. એ સર્વ સામાન્ય નિયમ છે. બ્રાહ્મ મૂહૂર્તમાં વહેવા ઉઠી બંને હાથ-પગ ધોઈ, સર્વ પ્રથમ પોતાના મસ્તકમાં રહેલ સહસ્રદળ કમળમાં વિરાજમાન ગુરુદેવના સ્વરૂપનું નીચે મુજબ ધ્યાન કરવું.

■ ગુરુધ્યાન મંત્ર -

ધ્યાયેચ્છિરસિ શુકલબ્જે, દ્વિ-નેત્રં, દ્વિ - ભુજ ગુરુમ् ।

શ્વેતાસ્વર - પરિધાનં, શ્વેત-માલ્યાનુલેપનમ् ॥૧॥

વરાભય-કરં શાન્તં, કરુણામય વિગ્રહમ् ।

વામેનોત્પલ - ધારિણ્યા, શક્યાલિઙ્ગિત - વિગ્રહમ् ॥૨॥

સ્મેરાનનં સુ - પ્રસન્ન સાધકાભીર સિદ્ધિદમ् ।

ઇસ્ટો-ઇસ્ટ - પતિનાર્થો, વિશ્વ સૂક્ર પાતુ મે સદા ॥૩॥

આ પછી માનસિક રીતે પંચોપચારની શ્રી ગુરુદેવનું પૂજન કરીને મુજબના મંત્રોનું ઉચ્ચારણ કરી તેમને નમસ્કાર કરવા.

■ ગુરુનમસ્કાર મંત્ર -

“ॐ અખણ્ડમણ્ડલાકારં વ્યાપ્તં યેન ચરાચરમ् ।

તત્વદं દર્શિતં યેન તસૈ શ્રીગુરવે નમઃ ॥

ॐ અજ્ઞાન તિમિરાન્ધસ્ય જ્ઞાનાન્ધ્રનશલ્પક્યા ।

ચક્ષુરૂન્મીલિતં યેન તસૈ શ્રીગુરવે નમઃ ॥

ગુરુર્બ્રહ્મા ગુરુર્વિષ્ણુઃ ગુરુર્સાક્ષાત् મહશ્વર: ।

ગુરવો હિ પરંબ્રહ્મા તસૈ શ્રીગુરવે નમઃ ॥

આ પછી પોતાના શરીરના મૂલાધારમાં નીચે મુજબ પર દેવતાનું ધ્યાન કરવું.

■ પરદેવતા - છિન્નમસ્તા ધ્યાન મંત્ર -

“છિન્નમસ્તાં મહાવિદ્યામક્ષરાત્મં સ્વરૂપણીમ् ।

વિદ્યુદગ્નિસમુદ્ભૂતાં પ્રસુતભુજગીતનુમ् ॥

કુણલીરૂપસંયુક્તાં નાનાતત્ત્વસમન્વિતામ् ।
ત્રિવલીવલયોપેતાં નાનાસ્થાનકૃતાં શુભામ् ॥

ઉક્ત પ્રકારે ધ્યાન કરીને ૧૦૦૮, ૧૦૮ અથવા કેવળ ૮ વાર મંત્રનું ઉચ્ચારણ કરી જ્યે કરવા.

એ પછી શૌચાદિ કર્મ પતાવી સ્નાન કરવું. આ માટે લાલ ચંદન અને દૂર્વાયુક્ત તાપ્રપાત્ર લઈને પ્રથમ નીચે મુજબ સ્નાન સંકલ્ય કરવો.

સંકલ્ય - “હરિ ઊં તત્ત્વત્ત્વ અત્રાદ્ય માંગલ્ય પ્રદે માસોત્તમે (અમુક) માસે, અમુક પક્ષે, અમુક નિથૌ, અમુક વાસરે (અમુક નામ) શર્મા । વર્મા । ગુણો । દાસો । હં શ્રી છિન્ધમસ્તા દેવ્યા પ્રીતિ સંપાદન હેતવે ગૃહે વા અમુક તીર્થે સ્નાનમહં કરાયે ।

સ્નાનવિધિ - ઉક્ત પ્રકારે સંકલ્યનું જળ છોડીને, પ્રાણાયામ, તથા ખંડુંગન્યાસ કરવા, પછી સ્નાન જળમાં અંકુશ મુદ્રાથી સૂર્ય મંડળમાંથી તીર્થાનું આવાહન કરવું.

“ઊં ગંગે ચ યમુને ચैવ ગોદાવરિ સરસ્વતી ।
નમદી સિન્ધુ કાવેરી જલેડસ્મિન્ સન્નિધિ કુરુ ॥”

ત્યાર બાદ ‘વં’ બીજના ઉચ્ચારથી તેનું અમૃતીકરણ, ‘હૂં’ બીજથી અવગુંઠન તથા ‘ફદ્દ’ ના ઉચ્ચારણથી તેનું સંરક્ષણ કરવું.

આ પછી મૂલમંત્ર દ્વારા ૧૧ વાર જળ અભિમંત્રિત કરીને, સૂર્યને બાર અંજલિઓ આપવી, આ જળ ઈષ્ટ દેવતાનાં ચરણોમાંથી નીકળ્યું છે એવી ભાવના સાથે સ્નાન કરવું. ત્યારપછી ફરી દેવતાનું ધ્યાન કરી મૂલમંત્રના યથા શક્તિ જ્યે કરવા તથા મૂલમંત્ર દ્વારા ત્રણવાર અભિમંત્રિક જળને ‘કળશમુદ્રા’ દ્વારા પોતાના મસ્તક પર રેડવું. (મુદ્રાઓની જાણકારી માટે લેખકનું ‘દેવતા સિદ્ધિ મુદ્રા મહાવિજ્ઞાન’નું અધ્યયન કરવું.)

■ સંધ્યોપાસન : -

આ પછી સંધ્યોપાસના કરવી. સર્વ પ્રથમ નીચે મુજબના મંત્રોથી ત્રણવાર આચયમન કરવું.

“ઊં આત્મતત્ત્વાય સ્વાહા ।
ઊં વિદ્યાતત્ત્વાય સ્વાહા ।
ઊં શિવતત્ત્વાય સ્વાહા ॥”

પછી -

“ॐ ગંગે ચ યમુને ચैવ ગોદાવરિ સરસ્વતી।
નમદિ સિન્ધુ કાવેરી જલેડસ્મિન् સન્નિધિ કુરુ ॥”

ઉક્ત મંત્રના ઉચ્ચારણથી પૂર્વવત્ત તીર્થાનું આવાહન કરી, મૂલમંત્રથી કુશાગ્ર
ભાગ દ્વારા ત્રાણવાર જમીન ઉપર જળ છાંટવું પછી તે જળથી આઠ વાર પોતાના
મસ્તક પર અભિસિંઘન કરવું.

ત્યારબાદ ફરી ‘ખંડુગ ન્યાસ’ કરી, ડાબા હાથમાં જળ લેવું તથા તેને જમણા
હાથથી ઢાંકીને તેને ‘હં, યં, રં, લં, વં’ થી ત્રાણવાર અભિમંત્રિત કરવું. ત્યારબાદ
મૂલમંત્રાનું ઉચ્ચારણ કરતા કરતા ટપકતા જળ બિંદુઓથી ‘તત્ત્વમુદ્રા’ દ્વારા પોતાના
મસ્તક પર સાતવાર અભ્યુક્તાણ કરવું તથા શોષ જળને જમણા હાથમાં લઈ તેજે
રૂપમાં ધ્યાન કરવું. તદ્વારાંત તેને ઈડા નાડીથી આકૃષ્ટ કરી, શરીરસ્થ કૃષ્ણવર્ણ
- પાપને તેનાથી ધોઈ નાંખવાં તથા તે જળને પાપરૂપ ધ્યાન કરતા રહી પિંગળા
નાડીથી બહાર કાઢી, પોતાની સન્ધુખ કટ્ટિત વજશિલા પર ‘ફટ’ ઉચ્ચાર સાથે
પાપરૂપ જળને પટકી દેવું.

અર્થ - તર્ણણ - ધ્યાન આ પછી હાથ પગ ધોઈને આચમન કરવું.

‘ॐ ઘૃણિ : સૂર્ય આદિત્યાય ઇદમર્થ સ્વાહા’

આ મંત્રથી સૂર્યને અર્થ પ્રદાન કરી, સૂર્ય મંડળમાં દેવીનું ધ્યાન કરી નમસ્કાર
કરવા. આ પ્રમાણો -

‘ॐ સૂર્ય મણલસ્થાયૈ શ્રીછિન્નમસ્તાયૈ નમ : ।’

આ પછી ‘છિન્નમસ્તા ગાયત્રી’ મંત્રના ઉચ્ચારણ પૂર્વક જળ છોડી ત્રાણવાર
તર્પણ કરવું. આ પછી -

૩૦	દેવાન्	તર્પયામિ	નમ:	।
૩૦	ऋષિન्	તર્પયામિ	નમ:	।
૩૦	પિતૃન्	તર્પયામિ	નમ:	।
૩૦	ગુરું	તર્પયામિ	નમ:	।
૩૦	પરમગુરું	તર્પયામિ	નમ:	।
૩૦	પરાત્પર	ગુરું	તર્પયામિ	નમ:
૩૦	પરમેષ્ઠિ	ગુરું	તર્પયામિ	નમ:

તથા મૂલમંત્ર વડે -

ॐ છિન્નમસ્તા દેવીં તર્પયામિ નમ : ।

- ઉક્ત મંત્રો વડે ત્રણા - ત્રણા વાર તર્પણ કરવું. પછી -

“ॐ છિન્નમસ્તાવરણદેવતાસર્તર્પયામિ નમ : ।”

- થી આવરણ - દેવતાઓનું તર્પણ કરવું. આ પછી સ્વચ્છ શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરીને-

“ॐ હાં હું સ : માર્તણ પૈરવાય પ્રકાશશક્તિ સહિતાય ઇદં અર્થ્ય સ્વાહા ।

- ઉક્ત મંત્રથી સૂર્યને ફરી અર્થ્ય પ્રદાન કરવું. પ્રથમ સૂર્ય મંડળમાં ગાયત્રીનું ધ્યાન આ પ્રમાણો કરવું.

“મધ્યાહે શ્વામવર્ણા ચતુભુજાં શંखચક્ર લસત્કરાં ।

ગદા પદ્મ ધરાં દેવીં સૂર્યાસન કૃતાશ્રયામ् ॥”

- આ પ્રમાણો ધ્યાન કરીને નિભાલિભિત ‘છિન્નમસ્તા-ગાયત્રી’ મંત્રનો ૧૦૮ વાર જપ કરવો.

છિન્નમસ્તા ગાયત્રી મંત્ર :-

“ॐ વैરોચન્યૈ વિદાહે છિન્નમસ્તાયૈ થીમહિ તન્નો દેવી પ્રચોદયાત् ।”

- આ પછી સૂર્ય મંડલસ્થ દેવીને માનસિક પ્રણામ કરવા અને વરુણદેવને નમસ્કારી પૂજાગૃહમાં પ્રસ્થાન કરવું.

◆ ◆ ◆

૧૨. શ્રી છિન્નમસ્તા નિત્યાર્થન વિદ્યા

સનાન વિધિથી શુદ્ધ થઈ પવિત્રતા પૂર્વક સ્વચ્છ વસ્ત્ર ધારણા કરી, પૂજાગૃહમાં જઈ સર્વપ્રથમ સામાન્ય અર્થનું સ્થાપન આ પ્રમાણે કરવું.

‘મૂલ ફટ’ થી સામાન્ય અર્થ પાત્રનું સંશોધન કરવું. તેને વૃત્તયુક્ત નિકોણ પર સ્થાપિત કરવું. પછી ‘મૂલ વં’ દ્વારા તે જળપાત્રને શુદ્ધ જળથી ભરવું. ત્યારબાદ

“ ઊં ગંગે ચ યમુને ચૈવ ગોદાવરિ સરસ્વતી ।

નર્મદી સિન્ધુ કાવેરી જલેડસ્મિન્ સન્નિધિ કુરુ ॥”

- આ મંત્ર દ્વારા પૂર્વવત્ત દિવસે સૂર્યમંડળમાંથી અને રાત્રિ સમય હોય તો ચંદ્ર મંડળમાંથી અંકુશમુદ્રા દ્વારા તે જળમાં તીર્થાનું આવાહન કરવું. પછી ઊં ના ઉચ્ચારણ પૂર્વક ગંધ, પુષ્પ, અક્ષત, ચંદન વગેરે પધરાવી ‘ધેનુમુદ્રા’ થી તેનું અમૃતીકરણ કરવું. તેના ઉપર ‘ઊં વં વરુણાય નમઃ ।’ એ પ્રમાણે દસવાર મંત્રજ્યપ કરવા. પછી તે જળથી ‘ફટ’ ના ઉચ્ચારણ પૂર્વક પૂજાગૃહના દ્વાર પર છંટકાવ કરવો, અને દ્વાર પૂજાનો આરંભ કરવો.

■ દ્વારપૂજા : -

દ્વારના ઉર્ધ્વભાગની મધ્યમાં ‘ઊં ગં ગણપતયે નમઃ ।’ દ્વારની જમણી બાજુએ ‘દ્વારશ્રી લક્ષ્મી નમઃ ।’ દ્વારની ડાબી બાજુએ ‘એં વાગ્વાદિની સરસ્વત્યૈ નમઃ ।’ આ પ્રમાણે પૂજન કરીને દ્વારની જમણી શાખામાં ‘ગં ગણપતયે નમઃ ।’ ડાબી શાખામાં ‘કં ક્ષેત્રપાલાય નમઃ ।’ ક્ષેત્રપાલની એક તરફ ‘ઊં ધાત્રે નમઃ ।’ ક્ષેત્રપાલની બીજી તરફ ‘ઊં વિદ્યાત્રે નમઃ ।’ ઉક્ત મંત્રોથી પૂજન, કરીને દ્વારના ઉંબરા ઉપર ‘ઊં શાંખ નિધયે નમઃ ।’ ‘ઊં પદ્મનિધયે નમઃ ।’ આ મંત્રોથી પૂજન કરવું.

■ પૂજા-ગૃહાંદિ શોધન : -

ઉક્ત વિધિથી દ્વારપૂજા સંપાદન કરીને, ડાબા અંગનું સંકોચન કરીને, જમણો પગ પ્રથમ આગળ મૂકીને પૂજા મંડપમાં પ્રવેશ કરવો. તે વખતે ‘અસ્ત્રાય ફટ’ નું ઉચ્ચારણ કરી ક્ષેત્રપાલોને માનસિક પ્રણામ કરવા. ત્યાર બાદ (૧) બ્રહ્મા, (૨) અનંત, (૩) આધાર શક્તિ, (૪) ભણિવેદી, (૫) સુવર્ણ સિંહાસન, (૬) અષ્ટ શક્તિ, (૭) આનંદકંદ, (૮) સંવિન્નાલ, (૯) પ્રકૃતિ પાત્ર, (૧૦) વિકારમયકેશર, (૧૧) સર્વતત્ત્વાત્કયત્ર, (૧૨) કભલ, (૧૩) સત્ત્વ, (૧૪) રજસ્, (૧૫) તમસ્, (૧૬) આત્મા, (૨૦) પરમાત્મા તથા (૨૧) અંતરાત્માને પ્રણામ કરવા. જેમ કે -

‘ઊં બ્રહ્મણે નમઃ ।’ ‘ઊં અનન્તાય નમઃ ।’ ‘ઊં આધાર શક્તયે નમઃ ।’

એ પ્રમાણે ઉપરોક્ત ર૧ દેવતાઓને પ્રણામ કરવા.

પછી જળદ્વાર ‘હું’ બોલીને પોતાની ફરતે કુંડાણું વર્તુણ કરવું, પોતાને વેષ્ટિત કરવું. આ પછી ‘ॐ અસ્ત્રાય ફટ્ટ’ એ પ્રમાણે બોલી ત્રણવાર તાણી વગાડવી ને વિઘ્નોને દૂર કરવાં.

નંડપના નૈત્રકૃત્ય કોણામાં - ‘ॐ વ્રત્મણે નમઃ ।’ ‘ॐ વાસ્તુ પુરુષાય નમઃ ।’ એ મંત્રોનું પૂજન કરીને આસન સ્થાપિત કરવું. પછી આસન ઉપર - ‘ॐ આધાર શક્તયે નમઃ । ઓં મૂલ પ્રકૃત્યૈ નમઃ । ઓં કૂર્માય નમઃ । ઓં અનન્તાય નમઃ । ઓં પૃથિવ્યૈ નમઃ ।’

આ પ્રમાણે ઉક્ત મંત્રાથી પૂજા કરીને, નીચે પ્રમાણે વિનિયોગ કરવો. વિનિયોગનું જળ છોડવું.

“આસન મન્ત્રસ્થ મેરુપૃષ્ઠ ઋષિઃ સુતલે છન્દઃ કૂર્મા દેવતા આસનોપવેશને વિનિયોગ: ।”

-પછી

“શિરસિ મેરુપૃષ્ઠ ઋષયે નમઃ ।

મુખે સુતલં છંદસે નમઃ ।

હંડિ કૂર્મ દેવતાયૈ નમઃ ।”

ઉક્ત મંત્રાથી ન્યાસ કરવા. ત્યાર પછી હાથ જોડી નીચે મુજબ પ્રાર્થના કરવી.

“ॐ પૃથ્વી ચ્ચયા ધૃતાલોકા દેવિત્વं વિષ્ણુના ધૃતા ।

ત્વं ચ ધારય માં નિત્ય પવિત્રં કુરુ ચાસનમ् ॥”

આ પ્રમાણે વિધિપૂર્વક પૂજન કરીને પછી આસન ઉપર બેસવું. ત્યારબાદ પોતાની ડાબી બાજુએ ઓં ગુરવે નમઃ । જમણી બાજુએ ઓં શ્રીગણેશાય નમઃ । પાછળની તરફ ઓં ક્ષેત્રપાલાય નમઃ । તેમજ પોતાની સામે - સન્મુખ ઓં રતિ કામોપતિષ્ઠા છિન્મસ્તાયૈ નમઃ । એ પ્રમાણે બોલીને પ્રણામ કરવા.

આ પછી ‘હું ફટ્ટ’ એ પ્રમાણે બોલી ગંધુ-પુષ્પ હાથમાં ગ્રહણ કરી પોતાના હાથમાં મસળીને બંને હાથોનું શોધન કરવું અને તે પુષ્પનો ‘નારાચ મુદ્રા’ દ્વારા ઈશાન કોણામાં ત્યાગ કરવો. પછી ઉપરની તરફ ત્રણવાર તાણી વાડીને ‘ઘોટિકા મુદ્રા’ પોતાના ભસ્તકની ચારે બાજુ દસવાર ચપટી વગાડીને હિંબંધન કરવું. આ પછી ‘રં’ બીજનું ઉચ્ચારણ કરીને પોતાની ચારેબાજૂ જળની ધારા કરીને અંગિન પ્રકારની કલ્પના કરવી. આ પછી ભૂત શુદ્ધિ કરવી જોઈએ.

■ લૂલ શુદ્ધિ : -

પોતાના ખોળામાં પોતાના બંને હાથોને ઉધ્ર્મમુખ રાખીને સ્વફન્દ્ય - સ્થિત

પ્રદીપ કલિકાકાર હંસ સ્વરૂપ પોતાના જીવાત્માને મૂલાધાર સ્થિત કુંડલિનીની સાથે સુષુભૂમાર્ગથી મૂલાધાર - સ્વાધિકાન - મણિપુર - અનાહત - વિશુદ્ધ - આજ્ઞા આ પટ્ટચકોનું ભેદન કરતા કરતા સ્વશિરસ્થ અધોમુખ સહસ્રદળ કમળની કર્ણિકામાં વિદ્યમાન પરમાત્મા સાથે સંયુક્ત કરી એ ભાવના કરો કે ત્યાં આગળ પૃથ્વી, જળ, તેજ, વાયુ, આકાશ, રૂપ રસ, ગંધ, સ્પર્શ, શબ્દ, નાસિકા, જીબ, આંખ, ત્વચા (ચામડી), કાન, વાણી, હાથ, પગ, ગુદા, ઉપસ્થ, પ્રકૃતિ, મન, બુદ્ધિ અને અહંકાર - આ ચોવીસ તત્ત્વ લીન થઈ ગયાં છે.

પછી પોતાના ડાબા નાકથી ધૂમ્રવર્ષા વાયુબીજ 'યં' ની કલ્પના કરીને તેના ૧૬વાર જપ કરતા રહી વાયુથી સ્વદેહને પૂર્ણ કરો અને બંને નાકના છિદ્રો બંધ કરી 'યં' બીજના ચોસઠવાર જપ કરતા રહી કુંભક કરીને પોતાની ડાબી કૂખમાં નીચે મુજબ 'પાપ પુરુષ' નું ધ્યાન કરો.

“વામ કુક્ષિસ્થિતં પાપ પુરુષं કૃષ્ણવર્ણકમ् ।
બ્રહ્મહત્વાશિરः સ્કર્ન્ય સ્વર્ણસ્તેય ભુજદ્વયમ् ॥
સુરાપાન હ્વાયુક્તં ગુરુતલ્ય કટિદ્વયમ् ।
તત્તસંસર્ગ પદદ્વન્દ્વ મઙ્ગ પ્રત્યઙ્ગ પાતકમ् ॥
ઉપપાત કરોમાણં રત્નશમશ્રુ વિલોચનમ् ।
ખડ્ગચર્મધરં કુદ્રે પાપરૂપ ભયઙ્ગરમ् ॥”

ઉક્ત પ્રકારથી પાપ-પુરુષ સહિત પોતાના દેહનું શોષણ કરી, બત્રીસવાર 'યં' બીજનો જપ કરતા કરતા જમણા નાકથી (શાસ) વાયુ બહાર કાઢો. પછી જમણા નાસાપુરમાં રક્તવર્ષા વાળા અનિન્દ્યિત બીજ 'રં' નું ચિન્તન કરવું. તેના ૧૬ વાર જપ કરતા રહી પૂર્ક કરો. અને ૬૪ વાર 'રં' બીજના જપ કરીને કુંભક કરો. તથા ડાબી કૂખમાં પાપપુરુષ સહિત પોતાના દેહને દગ્ધ કરી, પાપ પુરુષ અને સ્વદેહની ભસમને બહાર કાઢતા હોય તેવી ભાવના સાથે 'રં' બીજના બત્રીસવાર જપ કરી વાયુ (શાસ)ને બહાર કાઢો.

તદ્વપરાંત શુક્લવર્ષાના ચંદ્રબીજ 'વં' નું ડાબા નાકમાં ધ્યાન કરી ૧૬વાર જપ કરતા રહી પૂર્ક કરો. પૂર્ક કિયા દ્વારા લલાટમાં ચંદ્રમાને લઈ જઈ કુંભક ક્રિયામાં ૬૪ વાર વરુણ બીજ 'વં' ના જપ કરતા રહી લલાટમાં ચંદ્રમાંથી ટપકતા માતૃકા વર્ષાત્મક અમૃતથી પોતાના સંપૂર્ણ દેહની રચના કરી, પૃથ્વી બીજ 'લં' ના ૩૨ વાર જપ કરીને પોતાના ઉક્ત દેહને દઢ સમજુને ડાબા નાકથી (શાસ) વાયુનું રેચન કરવું.

■ પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા : -

પૂર્વોક્ત વિધિથી દેહનું સંશોધન કરીને પોતાના હૃદય ઉપર હાથ રાખીને નીચે દર્શાવેલ મંત્રોથી પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા કરો.

“ॐ આં હીં ક્રોં યં રં લં વં શં ષં સં સોઽહં મમ પ્રાણા ઇહ પ્રાણા ।”

“ॐ આં હીં ક્રોં યં પં લં વં શં ષં સં હૌં સોઽહં મમ જીવ ઇહ સ્થિતઃ ।”

“ॐ આં હીં ક્રોં યં રં લં વં શં ષં સં હૌં સોઽહં મમ સર્વેન્દ્રિયાણિ ।”

“ॐ આં હીં ક્રો યં રં લં વં શં ષં સં હૌં સોઽહં મમ વાડ્મનરત્વક ચક્ષુઃ

શ્રોત્ર ગ્રાણપ્રાણા ઇહાગત્ય સુખં ચિરં ચિરં તિષ્ઠનું સ્વાહા ।”

- ઉક્ત વિધિથી પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા કર્યા પછી ‘સોઽહં’ મંત્રથી સુધુમ્ભા માર્ગ દ્વારા પોતાના જીવને, તત્ત્વોને અને કુંડલિનીને પોતપોતાનાં સ્થાનોમાં પહોંચાડી સ્થાપિત કરવા.

■ બહિમર્તૃકા ન્યાસ : -

આ પછી ‘બહિમર્તૃકા ન્યાસ’ કરવા. તેમાં સર્વ પ્રથમ નીચે મુજબ વિનિયોગ કરવો.

“અરય શ્રી બહિમર્તૃકામન્ત્રય બ્રહ્મા ત્રષ્ણિ: ગાયત્રીછન્દ: શ્રી માતૃકા સરસ્વતી દેવતા હશ્રો વીજાનિ, સ્વારા: શક્તયોઽવ્યક્તં કીલકં, દેહ શુદ્ધિ સિદ્ધ્યર્થ વિનિયોગ: ।”

આ પછી નીચે મુજબ ન્યાસ કરવા -

■ ઋષ્યામિ ન્યાસ:

ॐ બ્રહ્મણે નમ: શિરસિ ।

ॐ ગાયત્રી છન્દસે નમ: મુખે ।

ॐ માતૃકા સરસ્વતી દેવતાયૈ નમ: હૃદિ ।

ॐ હલભ્યો નમ: ગુહ્યે ।

ॐ સ્વરેભ્યો નમ: પાદયો: ।

ॐ અવ્યક્ત કીલકાય નમ: સર્વઙ્ગે ।

■ કરન્યાસ:

ॐ અં કં ખં ગં ધં ડં આં અંગુષ્ઠાભ્યાં નમ: ।

ॐ ઇં ચં છં જં ઝં ઝં ઈ તર્જનીભ્યાં સ્વાહા ।

ॐ ઉં ટં ઠં ડં ઢં ણં ઊં મથ્યમાભ્યાં કું ।

ॐ એં તં થં દં ધં નં એં અનામિકાભ્યાં કું ।

ॐ ઓં પં ફં વં ભં મં ઓં કનિષ્ઠિકાભ્યાં વૌપટ્ટ ।
 ॐ અં યં રં લં વં શં ષં સં હં તં ક્ષં અઃ કરતલકરપૃષ્ઠાભ્યાં ફટ્ટ ।

આ પ્રમાણો વિદ્યાદિ ન્યાસ કરીને, પ્રથમ અન્તર્માર્તુકા ન્યાસ નીચે
 પ્રમાણો કરવા.

અન્તર્માર્તુકા ન્યાસ : કંઠે ધૂપ્રવર્ણ ષોડશદલે વિશુદ્ધે

ॐ અં નમઃ ।, ॐ આં નમઃ ।, ॐ ઇં નમઃ ।, ॐ ઈં નમઃ ।, ॐ ઉં નમઃ ।, ॐ
 ઊં નમઃ ।, ॐ ઊં નમઃ ।, ॐ ઊં નમઃ ।, ॐ લું નમઃ ।, ॐ લું નમઃ ।, ॐ એં નમઃ ।,
 ॐ ઎ં નમઃ ।, ॐ ઓં નમઃ ।, ॐ ઔં નમઃ ।, ॐ અં નમઃ ।, ॐ અઃ નમઃ ।

હદ્યે રત્કવર્ણ દ્વાદશદલે અનાહતે

ॐ કં નમઃ ।, ॐ ખં નમઃ ।, ॐ ગં નમઃ ।, ॐ ઘં નમઃ ।, ॐ ઙં નમઃ ।, ॐ
 ચં નમઃ ।, ॐ છં નમઃ ।, ॐ જં નમઃ ।, ॐ ઝં નમઃ ।, ॐ ઝં નમઃ ।, ॐ ટં નમઃ ।,
 ॐ ઠં નમઃ ।

નાભો મેઘવર્ણ દશદલે મળિશે

ॐ ઢં નમઃ ।, ॐ ઢં નમઃ ।, ॐ ણં નમઃ ।, ॐ તં નમઃ ।, ॐ થં નમઃ ।, ॐ
 દં નમઃ ।, ॐ ધં નમઃ ।, ॐ નં નમઃ ।, ॐ પં નમઃ ।, ॐ ફં નમઃ ।

લિઙ્ગમૂલે વિદ્યુદ્વર્ણ ષટ્ટદલે સ્વાધિષ્ઠાને

ॐ વં નમઃ ।, ॐ ખં નમઃ ।, ॐ મં નમઃ ।, ॐ યં નમઃ ।, ॐ રં નમઃ ।, ॐ લં
 નમઃ ।

સુવર્ણવર્ણ ચતુર્દલે મૂલાધારે

ॐ વં નમઃ ।, ॐ શં નમઃ ।, ॐ ષં નમઃ ।, ॐ સં નમઃ ।

ભૂ મથ્યે થૈતવર્ણ દ્વિદલે આજ્ઞા ચક્રે

ॐ હં નમઃ ।, ॐ ક્ષં નમઃ ।

- આ પછી બહારના અંગોમાં ભાતુકા વણોના ન્યાસ કરવા. સર્વ પ્રથમ
 બાધ્યમાતૃકા સરરસ્થતીનું નીચે મુજબ ધ્યાન કરવું.

“પજ્ઞાશાલિલભર્વિભક્તિમુખદો : પન્મધ્વવક્ષસ્થલાં,

ભાસ્વન્મौલિનિવદ્ધ -

ચન્દ્રશકલામાપીનતુઙ્ગસ્તનીમ् ॥

મુદ્રામક્ષગુણં સુધાદ્વ્યકલશં વિદ્યાં ચ હસ્તાસ્તુજૈ-

વિભ્રાણાં વિશદપ્રભાંત્રિનયનાં વાગ્દેવ નામાશ્રયે ॥”

ઉપર મુજબ ધ્યાન કરીને નીચે પ્રમાણે ન્યાસ કરવા.

ॐ અં નમ : શિરસિ ।, ॐ આં નમ : મુહુવૃત્તે ।, ॐ ઇં નમ : દક્ષનેત્રે ।, ॐ ઈં નમ : વામનેત્રે ।, ॐ ઉં નમ : દક્ષકર્ણે ।, ॐ ઊં નમ : વામકર્ણે ।, ॐ ક્રં નમ : વામનાસાયામ । ॐ લું નમ : દક્ષ ગણંડે ।, ॐ લું નમ : વામ ગણંડે ।, ॐ એં નમ : ઊર્ધ્વ ઓષ્ટે ।, ॐ એં નમ : અથો ઓષ્ટે ।, ॐ ઓં નમ : ઊર્ધ્વ દન્નપંક્ત્તૌ ।, ॐ ઔં નમ : અથો દન્નપંક્ત્તૌ ।, ॐ અં નમ : બ્રહ્મરંધ્રે ।, ॐ અ : નમ : મુહે ।, ॐ કં નમ : દક્ષ વાહુમૂલે ।, ॐ ખં નમ : દક્ષ કૂપે ।, ॐ ગં નમ : દક્ષમણિવન્ધે ।, ॐ થં નમ : દક્ષ અંગુલિમૂલે ।, ॐ ડં નમ : દક્ષ કરાગ્રે ।, ॐ ચં નમ : વામ વાહુમૂલે ।, ॐ છં નમ : વામ કોપ્રે ।, ॐ જં નમ : વામ મણિવન્ધે ।, ॐ ઝં નમ : વામ અંગુલિમૂલે ।, ॐ જં નમ : વામ કરાગ્રે ।, ॐ ટં નમ : દક્ષોરૂમૂલે ।, ॐ ઠં નમ : દક્ષ જાનુનિ ।, ॐ ડં નમ : ગુલ્કે ।, ॐ ઢં નમ : દક્ષપાદતલે ।, ॐ ણં નમ : દક્ષ પાદાગ્રે ।, ॐ તં નમ : વામોરૂમૂલે ।, ॐ થં નમ : વામ જાનુનિ ।, ॐ દં નમ : વામ ગુલ્કે ।, ॐ થં નમ : વામ પાદતલે ।, ॐ નં નમ : દક્ષ પાશર્વે ।, ॐ ફં નમ : વામ પાશર્વે ।, ॐ વં નમ : પૃષ્ટે ।, ॐ ભં નમ : નાભૌ ।, ॐ મં નમ : જણે ।, ॐ યં ત્વગાત્મને નમ : હ્રદિ ।, ॐ રં નમ : દક્ષાંશે ।, ॐ લં નમ : કકુદિ ।, ॐ વં નમ : વામાંશે ।, ॐ શં નમ : હ્રદાદિ દક્ષ કરાંગુલ્યન્તમ् ।, ॐ સં નમ : નાભ્યાદિ વામ પાદાન્તમ् ।, ॐ લં નમ : હ્રદાદિ કુક્ષિશૌ ।, ॐ ક્ષં નમ : હ્રદાદિ મુહે ।

- આ પછી મૂલમંત્રનો એકવાર જ્યુ કરીને પૂરક, ચારવાર જ્યુ કરીને કુંભક તથા બે વાર જ્યુ કરીને રેચક કરવો. આ પ્રમાણે ત્રણવાર ઉલટ - સુલટ કરી ત્રણવાર પ્રાણાયામ કરવા.

ત્યાર પછી ‘શ્રી હીં હીં હું’ - એ મંત્રથી ત્રણવાર આચ્યમન કરીને, ‘એં’ થી ઓછ તથા અધરનો સ્પર્શ કરવો. ‘હીં હીં’ થી બે વાર સ્પર્શ કરવો તથા ‘હું’ થી બંને હાથોને ધોઈને નીચે મુજબ ‘બીજ ન્યાસ’ કરવા.

■ બોજ ન્યાસ:

શ્રી મુહે ।, હી દક્ષનાસાપુટે ।, હું વામનાસાપુટે ।, એં દક્ષનેત્રે ।, કર્તીં વામ નેત્રે ।, શ્રી હીં કર્તીં દક્ષકર્ણે ।, એં વામકર્ણે ।, ઇં નાભૌ ।, ક્રોં હ્રદયે ।, ક્રોં શિરસિ ।

ઉક્ત વિધિથી ન્યાસ કર્યા પછી પૂજા આરંભ કરવી.

ઈષ્ટ પૂજા :-

પોતાની ડાબી બાજુ જલપાત્ર, જમણી તરફ પુષ્પાદિ, પૂજન સામગ્રી તથા સન્મુખ દીપક વગેરેનું સ્થાપન કરવું.

આ પછી પોતાની ડાબી બાજુએ “ગું ગુરુભ્યો નમ : ।” થી ગુરુઓને, જમણી બાજુએ “ગં ગણપતયે નમ : ।” થી શ્રી ગણેશજીને તથા સન્મુખ - “શ્રી છિન્નમસ્તાયૈ નમ : ।” બોલીને ઈષ્ટદેવતાને નમસ્કાર કરવા.

વિનિયોગ :

ॐ અથ શ્રી છિન્નમરતા મન્ત્રય ક્રોધ ભૈરવ ગ્રહિ: સમાટ છન્દ: શ્રી છિન્નમસ્તાદેવતા, હૂં હૂં વીજ સ્વાહા શક્તિ:, ઇષ્ટસિદ્ધ્યૈ વિનિયોગ: ।”

આ પછી નીચે દર્શાવેલ ન્યાસ કરવા.

■ કર ન્યાસ:

ॐ આં ખડ્ગાય સ્વાહા કનિષ્ઠિકાભ્યાં ।

ॐ ઈ સુખડ્ગાય સ્વાહા અનામિકાભ્યાં ।

ॐ ઊં વજ્રાય સ્વાહા મધ્યમાભ્યાં ।

ॐ ઔં અંકુશાય સ્વાહા અજૂષાભ્યાં ।

ॐ અ: સુરક્ષા રક્ષ અસુરક્ષાય સ્વાહા કરતલકર પૃષ્ઠાભ્યો નમ: ।

(‘મંત્ર ભહોદર્ધિ’ માં આ ન્યાસનો આરંભ અંગૂઠાથી કરવામાં આવ્યો છે.)

■ ઋષ્યાદિ ન્યાસ :

શિરસિ ક્રોધ ભૈરવાય ગ્રહયે નમ: ।

મુહે સપ્તાટ છન્દસે નમ: ।

હૃદિ શ્રી છિન્નમસ્તાયૈ દેવતાયૈ નમ: ।

ગુહ્યે હૂં હૂં બોજાય નમ: ।

પાદયો: સ્વાહા શક્તયે નમ: ।

ઇષ્ટસિદ્ધિ વિનિયોગાય નમ: સર્વાઙ્ગે ।

■ ષડ્ઙ્ગ ન્યાસ:

ॐ આં ખડ્ગાય હૃદયાય નમ: સ્વાહા ।

ॐ ઈ સુખડ્ગાય શિરસે સ્વાહા સ્વાહા ।

ॐ ઊં વજ્રાય શિખાયૈ વષટ સ્વાહા ।

ॐ એં પાશાય કવચાય હું સ્વાહા ।

ॐ ઔં અંકુશાય નેત્રવ્યાય વૌષટ સ્વાહા ।

ॐ અ: સુરક્ષા રક્ષ અસુરક્ષાય અસ્ત્રાય ફટ સ્વાહા ।

(‘મંત્ર ભહોદર્ધિ’ અનુસાર “સુરક્ષ રક્ષ હીં હીં અસ્ત્રાય ફટ” નો પ્રયોગ
કરવામાં આવે છે.)

■ પોઢાન્યાસ:

(૧) શ્રીં એં કર્તાં સૌં શ્રીં હીં કર્તાં એં હોં ।

(૨) ઓં ક્રોં સ્વર્ગો ક્રોં ।

(૩) ઈ હું ફટ् ।

(૪) શ્રીં કર્તાં હૂં એં વજ્રવૈરોચનીયે હું હું ફટ્ ખવાહા ।

(૫) શ્રી હીં હૂં એં વજ્રવૈરોચનીયે શ્રી હીં એં ફટ્ ખવાહા ।

(૬) શ્રીં એં કર્તાં સૌં શ્રીં હીં કર્તાં હું એં ઓં શ્રી કર્તાં હું એં વજ્રવૈરોચનીયે હું હું ફટ્ ખવાહા ।

ઉપરોક્ત દ મંત્રોથી પ્રત્યેકને ભાતૃકાથી સમાવેશ કરીને, ભાતૃકાવત્ત સર્વ ભાતૃકા સ્થાનોમાં આ પ્રમાણો ન્યાસ કરવા.

“શ્રીં એં કર્તાં સૌં શ્રીં હીં કર્તાં એં હોં ઊં અં નમઃ શિરારિ ॥”

આ જ પ્રમાણો છ મંત્રોથી ન્યાસ કરવા જોઈએ.

■ વ્યાપક ન્યાસ :

મૂલ મંત્ર દ્વારા ભસ્તકથી પગ સુધી તથા પગથી ભસ્તક સુધી ન્યાસ કરવા. પછી ફરીથી પ્રણાવ મંત્રથી ત્રણવાર વ્યાપક ન્યાસ કરવા જોઈએ. પછી અન્તર્યજ્ઞન કરવું. જેમ કે ઈષ્ટદેવતાનું નીચે મુજબ ધ્યાન કરવું.

“અન્તરસ્વશરીરસ્ય નાભિનીરજ સંસ્થિતામ् ।
નિલોંાં ત્રિગુણાં સૌષ્યાં બાલचન્દ્રસમપ્રભામ् ॥
સમાધિમાત્રગાયાં ચ ગુણત્રય સમન્વિતામ् ।
કલાતીતાં ગુણાતીતાં ભુક્તિમુક્તિપ્રદાં સ્મરેત् ॥”

ઉક્ત વિધિથી ધ્યાન કર્યા બાદ નીચે મુજબ માનસોપચાર પૂજન કરવું.

શ્રી શ્રી શ્રી

૧૩. તંત્રોક્ત પૂજન પદ્ધતિ

સાધકે બ્રહ્મમુહૂર્તમાં ઊડીને પ્રથમ પોતાના મસ્તકના સહસ્રદળ કમળમાં વિરાજમાન ગુરુદેવતાનું નીચે મુજબ ધ્યાન કરવું.

■ દ્યાન મંત્ર :

શ્વેતવર્ણ	દ્વિભૂજ	વરાભયકરં	શ્વેતમાત્યાનુલેપનं	।	
સ્વપ્રકાશરૂપ	સ્વવામસ્થિતયા	રક્તશક્ત્યા	સહિતં ગુરુમ्	।	
ॐ અખણ્ડમણ્ડલાકારં	વ્યાપ્તં	યેન ચરાચરમ्		।	
તત્ત્વદં દર્શિતં	યેન તત્ત્વૈ	શ્રીગુરવે	નમઃ	॥	
ॐ અજ્ઞાન તિમિરાન્ધય	જ્ઞાનાજ્ઞનશલાકયા			॥	
ચક્ષુરૂસ્નીલિતં	યેન તત્ત્વૈ	શ્રીગુરવે	નમઃ	॥	
ગુરુર્બ્રહ્મા	ગુરુર્વિષ્ણુઃ	ગુરુર્સાક્ષાત्	મહેશ્વરः	।	
ગુરુઃ	પરબ્રહ્મ	તત્ત્વૈ	શ્રીગુરવે	નમઃ	॥

- ત્યાર પછી મૂલાધારમાં પરદેવતાનું ધ્યાન કરવું.

■ પરદેવતા દ્યાન મંત્ર :

છિન્નમસ્તાં	મહાવિદ્યામક્ષરાત્મસ્વરૂપણીમ्	।		
વિદ્યુદગ્નિસમુદ્ભૂતાં	પ્રસુપ્તભુજગીતનુમ्	॥		
કુણ્ડલીરૂપ	સંયુક્તાં	નાનાતત્ત્વ	સમચ્ચિતામ्	।
ત્રિવલીવલયોપેતાં	નાનાતત્ત્વ	સમચ્ચિતામ्		॥
ત્રિવલીવલયોપેતાં	નાનાસ્થાનાકૃતાં	શુભામ्		॥

ધ્યાનોપરાન્ત ૧૦૦૮, ૧૦૮ અથવા ફક્ત ૮ વાર છિન્નમસ્તા ગાયત્રી મંત્રનો ૪૫ કરવો.

ॐ વૈરોચન્યૈ વિદ્મહે છિન્નમસ્તાયૈ તન્નો દેવી પ્રચોદયાત્રં ॥

■ અંત : હરણાની શુદ્ધિ :

હાથોને પોતાના ખોળામાં (ગોદમાં) ઊર્ધ્વમુખ (ઉપરની તરફ હથેળીનો ભાગ રહે તેવી રીતે) રાખીને હૃદયની અંદર રહેલા હંસ સ્વરૂપ જીવત્માને મૂલાધારથી સહસ્રદળ કમળની કર્ણિકામાં વિદ્યમાન પરમાત્મા સાથે ઊડીને કલ્પના કરવી કે ત્યાં આગળ પૃથ્વી, જળ, તેજ, વાયુ, આકાશ, શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ, ગંધ, ઉપસ્થ, પ્રકૃતિ, મન, બુદ્ધિ અને અહંકારાદ્ય ૨૪ તત્ત્વો લીન થઈ ગયાં છે.

હવે ધૂપ્રવર્ણ વાયુ બીજ 'ં' ની ડાબા નાકમાં કલ્પના કરીને ૧૬ વાર જ્યપ કરતા રહી વાયુથી સ્વદેહને પૂર્ણ કરી બંને નાકનાં છિદ્રોને બંધ કરી 'ં' બીજનો ૬૪ વાર જ્યપ કરતા રહી કુંભક કરવો અને પોતાની ડાબી કૂખમાં નીચે મુજબ પાપ-પુરુષનું ધ્યાન કરવું.

વામ	કુક્ષિસ્થિતં	પાપ	પુરુષं	કૃષ્ણવર્ણકમ्	।
બ્રહ્મહત્વાશિરः	સ્કર્નં	સ્વર્ણસ્તેય	ભુજદ્વયમ्	॥	
સુરાપાન	હૃદાયુક્તં	ગુરુતલ્ય	કટિદ્વયમ्	॥	
તત્તસ્સર્ગ	પદદ્વન્દ્વ	અઙ્ગપ્રત્યક્ષ	પાતકમ्	॥	
ઉપપાત	કરોમાણં	રક્તશમશ્રુ	વિલોચનમ्	॥	
ખડ્ગચર્મધરં	કુદ્રે	પાપસ્પ	ભયદ્વારમ्	॥	

ઉક્ત વિધિથી પાપપુરુષ સહિત પોતાના અંગનું સંકોચન કરીને ૩૨ વાર 'ં' બીજના જ્યપ કરતા રહી જમણા નાસિકા છિદ્રથી વાયુનું રેચન કરી બહાર કાઢવો. પછી જમણા નસકોરામાં રક્ત વર્ણવાળા અજિન બીજ 'ં' નું ધ્યાન કરીને તેનો ૧૬ વાર જ્યપ કરતા રહી કુંભક કરવો તથા ડાબી કૂખમાં સ્થિત પાપપુરુષ સહિત પોતાના દેહને દંધ કરી પાપપુરુષ અને પોતાના દેહને ભસ્મ સહિત વાયુને નિષ્કાસિત કરો.

તદુપરાન્ત ચંદ્રયુક્ત શુક્લવર્ણના વરુણબીજ 'વં' નું ડાબા નાસાપુટમાં ધ્યાન કરવું ને ૧૬ વાર જ્યપ કરતાં રહી પૂરુક ક્રિયા દ્વારા લલાટમાં સ્થિત કરી કુંભક ક્રિયામાં વરુણ બીજ 'વં' નો ૬૪ વાર જ્યપ કરતા લલાટના ચંદ્રમા પરથી ટપકતા માતૃકા વર્ણાત્મક અમૃતથી પોતાના દેહની રચના કરી પૃથ્વી બીજ 'લં' નો ૩૨ વાર જ્યપ કરવો તથા જમણા નાસાપુટથી પ્રાણ વાયુનું રેચન કરવું.

ॐ આં હીં ક્રોં યં રં લં વં શં ષં સં સૌઽહં મમ પ્રાણા ઇહ પ્રાણા ।

ॐ આં હીં ક્રોં યં રં લં વં શં ષં સં હૌં સૌઽહં મમ જીવ ઇહ રિથનઃ ।

ॐ આં હીં ક્રોં યં રં લં વં શં ષં હૌં સૌઽહં મમ સર્વેન્દ્રિયાણિ ।

ॐ આં હીં ક્રોં યં રં લં વં શં ષં સં હૌં સૌઽહં વાડ્મનર્ત્વક ચક્ષુઃ ક્ષોત્ર ગ્રાણપ્રાણા ઇહાગત્ય સુખં ચિરં તિષ્ઠન્તુ સ્વાહા ।

પ્રાણ - પ્રતિષ્ઠાપન કર્યા બાદ 'સૌઽહં' મંત્રથી સુષુપ્તા માર્ગ દ્વારા પોતાના જીવતત્ત્વ અને કુંડલિનીને પોતપોતાના સ્થાન પર પહોંચાડીને પ્રતિષ્ઠાપિત કરો. ત્યારબાદ નીચે દર્શાવ્યા પ્રમાણો બહિર્માતૃકા ન્યાસ કરવા.

બહિર્માર્તુકા ન્યાસ

■ વિનિયોગ

અથ શ્રી બહિર્માર્તુકામંત્રય બ્રહ્મા ત્રણિ : , ગાયત્રીછન્દ : શ્રી માતૃકા સરખતી દેવતા,
હશ્રી વીજાનિ, ખરા : શક્તયોઽવ્યક્તં કીલકં, દેહ શુદ્ધિ સિદ્ધયર્થ વિનિયોગ : ।

■ ઋષ્યાદિન્યાસ

ॐ બ્રહ્મણે નમ : (શિરસિ) ।

ॐ ગાયત્રી છન્દસે નમ : (મુહે) ।

ॐ માતૃકા સરખતી દેવતાયૈ નમ : (હંડિ) ।

ॐ હલાભ્યો નમ : (ગુહ્યે) ।

ॐ સ્વરેભ્યો નમ : (પાદયો:) ।

ॐ અવ્યક્ત કીલકાય નમ : (સર્વઙ્ગે) ।

■ કરન્યાસ

ॐ અં કં ખં ગં ધં ડં આં (અંગુષ્ઠાભ્યાં નમ :) ।

ॐ ઇં ચં છં જં ઝં જ ઈ (તર્જનીભ્યાં સ્વાહા) ।

ॐ ઉં ટં ઠં ડં ઢં ણં ઊં (મધ્યમાભ્યાં વષટ) ।

ॐ એં તં થં દં ધં નં એં (અનામિકાભ્યાં હું) ।

ॐ ઓં પં ફં બં ભં મં ઔં (કનિષ્ઠિકાભ્યાં વૌષટ) ।

ॐ અં યં રં લં વં શં ષં સં હં ળં ક્ષં અઃ (કરતલકરણુષાભ્યાં ફટ) ।

આ પ્રમાણે પ્રથમ દૃદ્ધયાદિ ન્યાસ કરવા, પછી નીચે પ્રમાણે અન્તર્માર્તુકા
ન્યાસ કરવા.

અન્તર્માર્તુકા ન્યાસ

(કંઠે ધૂપ્રવર્ણ ષોડશાદલે વિશુદ્ધે)

ॐ અં નમ : ।, ॐ આં નમ : ।, ॐ ઇં નમ : ।, ॐ ઈનમ : ।, ॐ ઉં નમ : ।, ॐ
ऊં નમ : ।, ॐ ક્રં નમ : ।, ॐ ક્રૂં નમ : ।, ॐ લું નમ : ।, ॐ લું નમ : ।, ॐ લ
નમ : ।, ॐ એં નમ : ।, ॐ એં નમ : ।, ॐ ઔં નમ : ।, ॐ ઔં નમ : ।, ॐ અં નમ : ।,
ॐ અઃ નમ : ।

(હૃદયે રક્તવર્ણ દ્વારા અનાહતે)

ॐ કં નમ : ।, ॐ ખં નમ : ।, ॐ ગં નમ : ।, ॐ ઘં નમ : ।, ॐ ડં નમ : ।, ॐ
ચં નમ : ।, ॐ છં નમ : ।, ॐ જં નમ : ।, ॐ ઝં નમ : ।, ॐ ઝં નમ : ।, ॐ ટં નમ : ।,
ॐ ઠં નમ : ।

(નાભો મેઘવર્ણે દશદલે મળિશે)

ॐ ઙં નમઃ ।, ॐ ઢં નમઃ ।, ॐ ણં નમઃ ।, ॐ તં નમઃ ।, ॐ થં નમઃ ।, ॐ દં નમઃ ।, ॐ ધં નમઃ ।, ॐ નં નમઃ ।, ॐ પં નમઃ ।, ॐ ફં નમઃ ।,

(લિઙ્ગમૂલે વિદ્યુદ્ધર્ણે ષટ્ટદલે સ્વાધિષ્ઠાને)

ॐ વં નમઃ ।, ॐ ખં નમઃ ।, ॐ મં નમઃ ।, ॐ યં નમઃ ।, ॐ રં નમઃ ।, ॐ લં નમઃ ।

(સુવર્ણવર્ણે ચતુર્દલે મૂલાધારે)

ॐ વં નમઃ ।, ॐ શં નમઃ ।, ॐ ષં નમઃ ।, ॐ સં નમઃ ।

(ભૂમધ્યે શ્વેતવર્ણે દ્વિદે આજ્ઞા ચક્રે)

ॐ હં નમઃ ।, ॐ કં નમઃ ।

હવે બહારના અંગોમાં માતૃકા વણીના ન્યાસ કરવા. સર્વ પ્રથમ બાદ્ય માતૃકા સરસ્વતીનું નીચે પ્રમાણે ધ્યાન કરવું.

પઞ્ચાશલિપિભર્વિભક્તિમુહુર્દો : પન્મધ્યવક્ષસ્થલાં,

ભાસ્વન્મૌલિ નિબદ્ધચન્દ્રશક્લામા પીનતુઙ્ગસ્તનીમ् ।

મુદ્રામક્ષગુણં સુધાદ્યકલશં વિદ્યાં ચ હસ્તામ્બુજૈ-
ર્વિભ્રાણાં વિશદપ્રભાંત્રિનયનાં વાંદેવતામાશ્રયે ॥

આ પ્રમાણે ધ્યાન કર્યા પછી નીચે મુજબના ન્યાસ કરવા.

ॐ અં નમઃ (શિરસિ) । ॐ આં નમઃ (મુહુવૃત્તે) । ॐ ઇં નમઃ (દ્વિક્ષ નેત્રે) । ॐ ઈં નમઃ (વામ નેત્રે) । ॐ ઉં નમઃ (દક્ષ કર્ણે) । ॐ ઊં નમઃ (વામ કર્ણે) । ॐ ઋં નમઃ (દક્ષ નાસાયામ्) । ॐ ઋં નમઃ (વામ નાસાયામ्) । ॐ લું નમઃ (દક્ષ ગણંડે) । ॐ લું નમઃ (વામ ગણંડે) । ॐ એં નમઃ (ઊર્ધ્વ ઓષ્ઠે) । ॐ એં નમઃ (અધો ઓષ્ઠે) । ॐ ઓં નમઃ (ઊર્ધ્વ દન્તપંક્તૌ) । ॐ ઓં નમઃ (અધો દન્તપંક્તૌ) । ॐ અં નમઃ (બ્રહ્માસ્ન્દે) । ॐ અ : નમઃ (મુહે) । ॐ કં નમઃ (દક્ષ વાહુમૂલે) । ॐ ખં નમઃ (દક્ષ કૂપી) । ॐ ગં નમઃ (દક્ષ મળિવન્દ્યે) । ॐ થં નમઃ (દક્ષ અંગુલિમૂલે) । ॐ ડં નમઃ (દક્ષ કરાગ્રે) । ॐ ચં નમઃ (વામ વાહુમૂલે) । ॐ છં નમઃ (વામ કૂપી) । ॐ જં નમઃ (વામ મળિવન્દ્યે) । ॐ ઝં નમઃ (વામ અંગુલિમૂલે) । ॐ ઝં નમઃ (વામ કરાગ્રે) । ॐ ટં નમઃ (દક્ષોરૂમૂલે) । ॐ ઠં નમઃ (દક્ષ જાનુનિ) । ॐ ડં નમઃ (ગુલ્કે) । ॐ ઢં નમઃ (દક્ષપાદતલે) । ॐ ણં નમઃ (દક્ષ પાદાગ્રે) । ॐ તં નમઃ (વામોરૂમૂલે) । ॐ થં નમઃ (વામ જાનુનિ) । ॐ દં નમઃ (વામ ગુલ્કે) । ॐ ધં નમઃ (વામ પાદતલે) । ॐ નં નમઃ (વામ પાદાગ્રે) । ॐ પં નમઃ (દક્ષ પાશર્વે) । ॐ ફં નમઃ (વામ પાશર્વે) । ॐ બં નમઃ (પૃષ્ઠે) । ॐ રં નમઃ

(દક્ષાંશો) । ઊં લં નમઃ : (કકુદિ) । ઊં વં નમઃ : (વામાંશો) । ઊં શં નમઃ : (હૃદાદિ દક્ષ કરાંગુલ્યન્તમ) । ઊં ષં નમઃ : (હૃદાદિ વામ કરાંગુલ્યન્તમ) । ઊં સં નમઃ : (નાભ્યાદિ વામ પાદાન્તમ) । ઊં છં નમઃ : (હૃદાદિ કુક્ષૌ) । ઊં ક્ષં નમઃ : (હૃદાદિ સુખે) ।

આ પછી મૂલમંત્રનો એકવાર જપ કરી પૂરક, ચારવાર જપ કરી કુંભક તથા બે વાર જપ કરી રેચક કરવો. આ રીતે ત્રણવાર ઉલટ - સુલટ કરીને ત્રણ પ્રાણાયામ કરવા અને 'શ્રી હીં હીં' મંત્રથી ત્રણવાર આચમન કરવાં, 'એં' થી હોઠ તથા અધરનો સ્પર્શ કરવો. 'હીં હીં' થી બે વાર સ્પર્શ કરવો તથા 'હૂં' થી બંને હાથોને ધોવા. ત્યાર બાદ નીચે પ્રમાણે બીજ ન્યાસ કરવા.

■ બીજન્યાસ

શ્રી સુખે હીં (દક્ષ નાસાપુટે) । હૂં (વામ નાસાપુટે) । એં (દક્ષ નેત્રે) । શ્રીં હીં કર્લીં (દક્ષ કર્ણે) । એં (વામ કર્ણે) । ઇં (નાભૌ) । ક્રોં (હૃદયે) । ક્રૌં (શિરસિ) । અબ પૂજન પ્રારંભ કરે ।

ત્યારબાદ પોતાની ડાબી બાજુ દલ પાત્ર, જમણી બાજુ પુષ્પાદિ પૂજા સામગ્રી તથા સન્નુખ દીવા વગેરેનું સ્થાપન કરવું. પછી પોતાની ડાબી તરફ 'ગું ગુરુભ્યો નમઃ । થી ગુરુઓને જમણી તરફ 'ગં ગણપતયે નમઃ ।' થી શ્રીગણેશજીને તથા સન્નુખ 'શ્રી છિન્નમસ્તાયૈ નમઃ । થી ઈષ્ટ દેવતા ને પ્રણામ કરવા.

■ વિનિયોગ

ઊં અથ શ્રી છિન્નમસ્તાં મંત્રસ્ય ક્રોથ ભૈરવ ગ્રાણિઃ સપ્તાટ છન્દः, શ્રી છિન્નમસ્તા દેવતા, હૂં હૂં બીજાં, સ્વાહા શક્તિઃ, ઇષ્ટસિન્દ્રયૈ વિનિયોગઃ ।

■ ઋષ્યાદિન્યાસ

શિરસિ ક્રોથ ભૈરવાય ઋષ્યયે નમઃ । સુખે સપ્તાટ છન્દસે નમઃ । હવદિ શ્રી છિન્નમસ્તાયૈ દેવતાયૈ નમઃ । ગુહ્યો હૂં હૂં બીજાય નમઃ । પાદયોઃ સ્વાહા શક્તયે નમઃ । ઇષ્ટસિદ્ધિ વિનિયોગાય નમઃ : સવર્ગીણી ।

■ કરન્યાસ

ઊં આં ખડ્ગાય સ્વાહા કનિષ્ઠિકાભ્યાં ।

ઊં ઈ સુખખડ્ગાય સ્વાહા અનામિકાભ્યાં ।

ઊં ઊં વજ્રાય સ્વાહા મધ્યમાભ્યાં ।

ઊં એં પાશાય સ્વાહા તર્જનીભ્યાં ।

ઊં ઔં અંકુશાય સ્વાહા અંગુષ્ઠાભ્યાં ।

ઊં અ : સુરક્ષા રક્ષ અસુરક્ષાય સ્વાહા કરતલ કર પૃષ્ઠાભ્યાં નમઃ ।

■ ષડજીન્યાસ

ॐ આં ખડ્ગાય હૃદયાય નમઃ સ્વાહા ।

ॐ ઈ સુખડ્ગાય શિરસે સ્વાહા સ્વાહા ।

ॐ ઊં વજ્રાય શિખાયै વષ્ટ સ્વાહા ।

ॐ ઊં અંકુશાય નેત્રત્રયાય વૌષટ સ્વાહા ।

ॐ અઃ ગુરક્ષા રક્ષ અગુરક્ષાય અસ્ત્રાય ફટ સ્વાહા ।

■ ષોઢાન્યાસ

શ્રીં એં કર્ત્તો સૌં શ્રીં હીં કર્ત્તો એં હોં । ઓં ક્રીં સ્વીં ક્રોં । ઈ હું ફટ । શ્રીં કર્ત્તો હૂં એં વજ્રવૈરોચનીયે હું હું ફટ સ્વાહા । શ્રી હીં હૂં એં વજ્રવૈરોચનીયે શ્રીં હીં એં ફટ સ્વાહા । શ્રી એં કર્ત્તો સૌં શ્રીં હીં કર્ત્તો એં હોં ઓં શ્રીં કર્ત્તો હું એં વજ્રવૈરોચનીયે હું હું ફટ સ્વાહા ।

આ પછી ઉક્ત મંત્રો દ્વારા પ્રત્યેકને માતૃકાથી અલગ કરીને માતૃકાવત્ત સર્વ માતૃકાસ્થાનોમાં ન્યાસ આ પ્રમાણે કરવા.

શ્રીં એં કર્ત્તો સૌં શ્રીં હીં કર્ત્તો એં હોં ઊં અં નમઃ શિરસિ ।

આ રીતે છ મંત્રોથી ન્યાસ કરવા જોઈએ.

■ વ્યાપક ન્યાસ :

મસ્તકથી પગ સુધી તથા પગથી મસ્તક સુધી મૂલમંત્ર દ્વારા ન્યાસ કરીને ફરીથી પ્રશ્નવ દ્વારા ત્રાણવાર વ્યાપક ન્યાસ કરવા. ન્યાસોપરાંત ઈષ્ટ દેવનું નીચે પ્રમાણે ધ્યાન કરવું.

અન્તરસ્વશરીરસ્ય નાભિનીરજ સંસ્થિતામ् ।

નિર્લેપાં ત્રિગુણાં સૌમ્યાં બાલચન્દ્ર સમપ્રભામ् ॥

સમાધિમાત્રગમ્યાં ચ ગુણત્રય સમન્વિતામ् ।

કલાતીતાં ગુણાતીતાં ભુક્તિમુક્તિપ્રદાં સ્પરેત ॥

ॐ ॐ ॐ

૧૪. માનસોપચાર પૂજન

■ મુદ્રા પ્રદર્શન :

લં પૃથિવ્યાત્મક ગંધ શ્રીછિન્નમસ્તા પાદુકાભ્યાં નમ : અનુકલ્પયામિ ।

(અધો મુખ કનિષ્ઠ અને અંગૂઠાના સંયોગથી ગંધ મુદ્રા પ્રદર્શિત કરવી..)

હં આકાશાત્મક પુણ શ્રીછિન્નમસ્તા પાદુકાભ્યાં નમ : અનુકલ્પયામિ ।

(અધોમુખ તર્જની અને અંગૂઠાના સંયોગથી પુષ્પમુદ્રા પ્રદર્શિત કરવી)

ય વાય્વાત્મક ધૂપ શ્રીછિન્નમસ્તા પાદુકાભ્યાં નમ : અનુકલ્પયામિ ।

(ઉર્ધ્વમુખ તર્જની અંગૂઠાના યોગથી ધૂપ મુદ્રા પ્રદર્શિત કરવી..)

ર વહનયાત્મક દીપ શ્રીછિન્નમસ્તા પાદુકાભ્યાં નમ : અનુકલ્પયામિ ।

(ઉર્ધ્વમુખ મધ્યમા અને અંગૂઠાના યોગથી દીપ મુદ્રા પ્રદર્શિત કરવી.)

વં અમૃતાત્મક નૈવેદ્ય શ્રીછિન્નમસ્તા પાદુકાભ્યાં નમ : અનુકલ્પયામિ ।

(અનાભિકા અને અંગૂઠાના યોગથી નૈવેદ્ય મુદ્રા પ્રદર્શિત કરવી.)

શં શક્ત્યાત્મક તામ્બૂલં શ્રીછિન્નમસ્તા પાદુકાભ્યાં નમ : અનુકલ્પયામિ ।

(સર્વાંગુલિઓથી તામ્બુલમુદ્રા પ્રદર્શિત કરવી.)

■ અધર્ય સ્થાપન :

આસનથી થોડાક અંતરે જમણી બાજુએ રક્ત ચંદન વડે વર્તુળમાં ત્રિકોણ જમીન ઉપર બનાવીને ‘ॐ આધાર શક્ત્ય નમ : ।’ બોલીને આધાર શક્તિનું પૂજન કરવું.

હવે આધાર લઈને તથા ‘ફટ્’ મંત્રથી ધોઈને મંડળ સ્થાપિત કરવો તથા ‘ॐ સામાન્યાર્થ પાત્રાથારાય નમ : ।’ મંત્ર દ્વારા ગંધ, અક્ષત, પુષ્પથી પૂજન કરવું. કરી એક પાત્ર લઈને તેને ‘ફટ્’ નું ઉચ્ચારણ કરી ધોવું તથા તેને આધાર ઉપર સ્થાપિત કરવું. ત્યાર બાદ ગંધ, અક્ષત, પુષ્પ ચડાવી ‘ॐ સામાન્ય અર્થાં પાત્રાય નમ : ।’ મંત્રથી તેનું પૂજન કરવું. પછી ‘હીં’ મંત્ર બોલીને જળ ભરવું. ત્યાર પછી અંકુશ મુદ્રા દ્વારા નીચેના મંત્ર વડે સૂર્ય મંડળમાંથી જળમાં તીર્થાનું આવાહન કરવું.

ॐ ગંગે ચ યમુને ચૈવ ગોદાવરિ સરસ્વતી ।

નમદિ સિન્ધુ કાવેરી જલેસ્મિન્ સાન્નિધિ કુરુ ॥

ત્યાર બાદ ‘ॐ ગંધાક્ષત પુણ્યાણિ સમર્પયામિ ।’ બોલીને ગંધ, અક્ષત, પુષ્પ અર્પણ કરવા ધેનુમુદ્રા પ્રદર્શિત કરવી. ભત્સ્ય મુદ્રાનું આચ્છાદન કરી દસવાર ઊંઠ નું ઉચ્ચારણ કરવું. આ પછી શંખનું સ્થાપન કરવું.

■ ચંદ્ર પ્રતિક્ષાપન:

પોતાની ડાબી બાજુ સામાન્ય અર્થ જળ દ્વારા ચોરસ અને તેની મધ્યમાં નિકોણ બનાવીને તેના ઉપર નિપાદને સ્થાપિત કરવા. પછી 'ફટ' મંત્રથી શંખ (નરકપાલ)ને ધોઈને નિપાદ (નિપાદ સ્ટેન્ડ-ધોડી) ઉપર સ્થાપિત કરો.

ત્યાર બાદ 'ॐ દશ કલાત્મને વહ્નિમપડલાય નમः ।' મંત્રથી શંખની પૂજા કરવી. ગંધ, પુષ્પ, અક્ષત, દુર્વા અર્પણ કરવાં.

ક્ષં છં હં સં ષં શં વં લં રં યં મં વં ફં પં નં થં દં થં તં ણં ઢં ડં ઠં ટં જં જં છં ચં ડં ઘં
ગં ખં કં અઃ અં ઓં એં એં લું લું ક્રું ક્રું ઊં ઊં ઈં ઈં આં અં મૂલં

મૂલનું ઉચ્ચારણ કરતા શંખમાં જળ ભરવું. ત્યાર પછી 'ॐ સોમમણડલાય
ષોડશ કલાત્મને નમः ।' એ મંત્રથી તે જળમાં પૂજન કરી તેમાં -

ॐ ગંગે ચ યમુને ચैવ ગોદાવરી સરસ્વતી ।

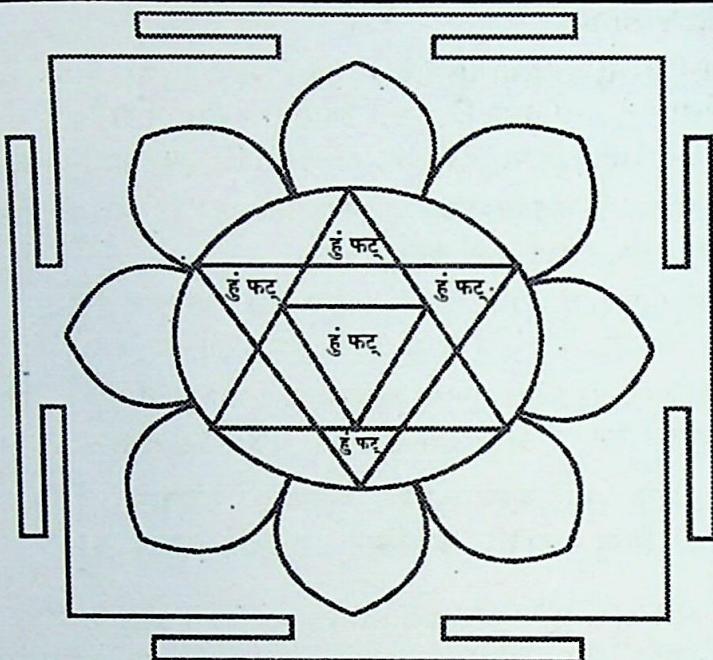
નમદી સિન્ધુ કાવેરી જલેસ્મિન્ સન્નિધિં કુરુ ॥

ઉક્ત મંત્ર દ્વારા સૂર્ય મંડળમાંથી તીર્થાનું આવાહન કરવું અને 'શ્રી છિન્નમસ્તે
ઇહાવહ ઇહ તિષ્ઠ ।' એ પ્રમાણે બોલીને પાત્રમાં આવાહન કરીને 'હું' મંત્રથી તેનું
અવગુંઠન કરવું અને તેને માલિની મુદ્રા બતાવવી. પછી 'વૌષટ' એ મંત્રથી જળનું
વીક્ષણ ખડંગ મંત્રોથી સકલી કરણ કરવું. 'નમः' થી ગંધ-પુષ્પ દ્વારા દેવતાનું
પૂજન કરવું. તથા મત્સ્ય મુદ્રાથી તેને આચ્છાદિત કરી દસવાર મૂલમંત્રના જ્યુ
કરવા. પછી 'વં' બીજ મંત્રથી ધેનુમુદ્રા પ્રદર્શિત કરી અસત્રથી સંરક્ષણ કરવું.
ત્યારબાદ તે જળથી પૂજાની સામગ્રી અને પોતાનું શરીર મૂળ મંત્રનું ઉચ્ચારણ કરતા
પવિત્ર કરવું અને અભિસિયન કરવું.

■ ચંદ્ર પ્રતિક્ષાપન :

સાધકે એક બાજુ લઈ પોતાની સામે રાખવો. પછી એક સુંદર થાળી અથવા
તરભાણીમાં છિન્નમસ્તાના આવાહન માટે તેમજ પૂજનના હેતુથી અષ્ટગંધ
અથવા લાલ ચંદ્રન વડે નીચે પ્રમાણે યંત્રની રચના કરવી.

સર્વ પ્રથમ એક અધોમુખ નિકોણ બનાવવો. પછી તેની મધ્યમાં ત્રણવૃત્ત
બનાવો. બધાની અંદરના વૃત્તમાં ત્રણ દારવાળો એક અધોમુખ નિકોણ નિર્માણ
કરી ત્યારપછી પ્રથમ નિકોણની બહાર એક ખટકોણ તથા તેની બહાર એક
અષ્ટદળની રચના કરવી. અષ્ટદળની બહાર ત્રણ રેખાવાળા ચાર દારોથી યુક્ત
ભૂપુરનું નિર્માણ કરવું. બધાની અંદર રહેલા નિકોણમાં મધ્યમાં 'હું' તથા પ્રથમ
નિકોણના ત્રણ કોણ (ખૂણા)માં 'હું ફટ' લખવું. આ યંત્રનું સ્વરૂપ આગળ
આપવામાં આવું છે.

છિન્નમસ્તા પૂજન યંત્ર

યંત્રલિખિત પાત્રને સામે બાજા ઉપર સ્થાપિત કરીને પીડોનું પૂજન સર્વથી અંદરના ભધ્ય ત્રિકોણથી શરૂ કરવું. આ પ્રમાણે -

ॐ આધાર શક્તયે નમઃ । ॐ કૂર્માય નમઃ । ॐ અનન્તાય નમઃ । ॐ પૃથિવૈ નમઃ । ॐ ક્ષીર સમુદ્રાય નમઃ । ॐ રલદીપાય નમઃ । ॐ કલ્યવૃક્ષાય નમઃ । ॐ ચિતામણિ ગૃહાય નમઃ । ॐ રલવેદિકાયૈ નમઃ ।

(રલવેદિકાઓની આઠ દિશાઓમાં)

ॐ ધર્માય નમઃ (પર્વે) । ॐ જ્ઞાનાય નમઃ (દક્ષિણે) । ॐ વૈરાગ્યાય નમઃ (પશ્ચિમે) । ॐ ઐશ્વર્યાય નમઃ (ઉત્તરે) । ॐ અર્થર્માય નમઃ (આગનેય કોણે) । ॐ અજ્ઞાનાય નમઃ (નૈત્રદ્વારકોણ) । ॐ અવૈરાગ્યાય નમઃ (વાયવ્ય કોણે) । ॐ અનૈશ્વર્યાય નમઃ (ઇશાન કોણે) । (રલવેદિકાની ભધ્યમાં) ॐ પદ્માય નમઃ । (કુમળની નીચે)

આનન્દકન્દાય નમઃ । સર્વતત્ત્વાત્મક કમલાય નમઃ । મં વહિમણંડલાય નમઃ । અં અર્કમણંડલાય નમઃ । ઉં સોમ મણંડલાય નમઃ । સં સત્ત્વાય નમઃ । રં રજસે નમઃ । તં તમસે નમઃ । આં આત્મને નમઃ । અં અન્તરાત્મને નમઃ । પં પરમાત્મને નમઃ । હં જ્ઞાનાત્મને નમઃ । (કુમળની ભધ્યમાં) ॐ રતિ કામાભ્યાં નમઃ ।

■ પીઠ શક્તિ પૂજા :

પદ્મના આઠ દળોમાં પૂર્વાદિ કમથી આઠ પીઠ શક્તિઓની પૂજા કરવી.
આ પ્રમાણે -

ॐ જયાયૈ નમ : | ઋં વિજયાયૈ નમ : | ઋં અજિતાયૈ નમ : | ઋં અપરાજિતાયૈ
નમ : | ઋં નિત્યાયૈ નમ : | ઋં વિલાસિન્યૈ નમ : | ઋં દોગ્યાયૈ નમ : | ઋં અઘોરાયૈ
(કમળની મધ્યમાં) ઋં મઙ્ગલાયૈ નમ : |

■ દેવીઓનામસ્તા ધ્યાન :

સ્વાનાભૌ નીરજં ધ્યાયેર્ધ વિકસિતં સિતં |
તત્વદ્વકોષ મધ્યે ચ મણ્ડલ ચણ્ડરોચિષ : ||
જપાકુસુમ એઙ્ગાશં રક્તવન્ધૂક સન્નિભં |
રજઃસત્તમો રેખા યોનિમણ્ડલ મળિદતમ् ||
મધ્યે તુ તાં મહાદેવી સૂર્યકોટિ સમપ્રભામ् |
છિન્મસ્તાં કરે વામે ધારયન્તરો સ્વમસ્તકમ् ||
પ્રસારિમુખોં ભીમાં લેલિહાનાગ્રજિહિકાં |
પિવન્તોં સ્થધિ ધારાં નિજકણિવિનિર્ગતાં |
વિકીર્ણ કેશપાશાજ્ચ નાના પુષ્ટ સમચ્ચિતામ् |
દક્ષિણે ચ કરે કર્ત્રી મુણ્ડમાલા વિભૂષિતામ् ||
દિગમ્બરાં મહાધોરાં પ્રત્યાતીઢ પદસ્થિતામ् |
અસ્થિમાલાધરાં દેવીં નાગ યજોપવીતિનીમ् ||
રતિ કામોપરિણાં ચ સદા ધ્યાયંતિ મંત્રિણ : |
સદા ષોડશવર્ષીયાં પીનોન્તત પયોધરામ् ||

દેવીની જમણી બાજુમાં સ્થિત વર્ણિનીનું ધ્યાન આ પ્રમાણે કરવું.

વર્ણિની લોહિતાં સૌમ્યામ્ મુક્તકેશોં દિગમ્બરાં |
દેવીગલોચ્છલદ્રક્ત ધારાપાનં પ્રકુર્વનીમ् ||
નાગ યજોપવીતાઙ્ગી કર્તૃરિખર્પર હસ્તકામ્ |
જ્વલત્તેજોમર્યાં દેવીં પ્રત્યાતીઢપદસ્થિતામ् |
સદા દ્વાદશવર્ષીયાં મુણ્ડમાલા વિભૂષિતામ् ||

દેવીની ડાબી બાજુ ડાક્નિનું ધ્યાન કરવું. આ પ્રમાણે -

ડાકિની વામપાશર્વે તુ કળાન્ત દહનોપમામ् ।
 વિદ્યુછટાભનયનાં દંતપંક્તિ બલાકિનીમ् ॥
 દંસ્તા કરાલવદનાં પીનોન્ત પયોધરામ् ॥
 મહાદેવીં મહાઘોરાં મુક્તકેશી દિગમ્બરામ् ॥
 લેલિહાન મહાજિહાં સુણ્ડમાલા વિભૂષિતામ् ॥
 કપાલકર્ત્રિકા હસ્તાં સદાભીષણરૂપિણીમ् ॥
 દેવીગલોછલદ્રક્તધારાપાનં પ્રકુર્વતીમ् ॥

■ અસાસન યંત્ર :

ધ્યાનોપરાંત છિન્નમસ્તા યંત્રની અંદરના ત્રિકોણમાં ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને
 આસન અર્પેણ કરવું.

વજ્રવૈરોચનીયે એહિ એહિ ઇહાસનં ગૃહણ ગૃહણ મમ સિદ્ધિ દેહિ દેહિ મમ શત્રૂન મારય
 મારય હું હું ફટ સ્વાહા ।

■ આવાણન :

સર્વસિદ્ધિપ્રદે ડાકિનીયે વજ્રવૈરોચનીયે એહિ એહિ ઇહાવહ ઇહ તિષ્ઠ હું હું ફટ સ્વાહા ।
 હવે ધેનુમુદ્રા તથા યોનિમુદ્રા બતાવીને પ્રાણ પ્રતિષ્ઠ કરો.

■ પ્રાણ પ્રતિષ્ઠાપન :

આ હીં ક્રોં યં રં લં વં શં ષં સં હં હોં હંસ : છિન્નમસ્તાયા : પ્રાણા ઇહ પ્રાણા : ।

આ હીં ક્રોં યં રં લં વં શં ષં સં હં હંસ : છિન્નમસ્તાયા જીવ ઇહ સ્થિત : ।

આ હીં ક્રોં યં રં લં વં શં ષં સં હં હંસ : છિન્નમસ્તાયા : સર્વન્દ્રિયાળિ ।

આ હીં ક્રોં યં રં લં વં શં ષં સં હં હંસ : છિન્નમસ્તાયા : વાડ્મનશ્ચક્ષુ : શ્રોત્ર ગ્રાણ-ગ્રાણ
 પદાનિ ઇહાગત્ય સુખું ચિરં તિષ્ઠનું સ્વાહા ।

■ પ્રાર્થના :

હવે હાથ જોડીને નીચે મુજબ પ્રાર્થના કરવી.

દેવેશિ ભક્તિ સુલભે પરિવાર સમચિતે ।

યાવત્તાં પૂજયિષ્યામિ તાવત્તં સુસ્થિરા ભવ ॥

■ ખર્દગન્યાસ :

હાં હૃદયાય નમ : । હીં શિરસે સ્વાહા । હું શિખાયૈ વષટ । હીં હૌં નેત્રત્રયાય વૌષટ ।
 હ : અસ્ત્રાય ફટ ।

૧૫. સામાન્ય પૂજન પદ્ધતિ (ખોડથોપચાર પૂજન)

■ પાદાઃ

શ્રી છિન્નમસ્તાયै નમ : પાદયો પાદયં સમર્પયામि ।

અનામિકા તથા અંગૂઠા દારા દેવીનાં ચરણોમાં પાદ્ય પાત્ર અથવા શંખ પાત્રનું જળ અર્પણ કરવું.

■ અદર્દ્યઃ

શ્રી છિન્નમસ્તાયै નમ : ઇદં અદ્ર્ય સ્વધા ।

- આંગળીઓની મુદ્રા દારા દેવીને શંખ પાત્રનું જળ અર્પિત કરવું.

■ આચામનઃ -

શ્રી છિન્નમસ્તાયै નમ : આચમનીયમ् સ્વધા ।

અનામિકા, મધ્યમા તથા અંગૂઠાના સંયોગથી આચમન માટે જળ અર્પિત કરવું.

■ મધુપર્કઃ

શ્રી છિન્નમસ્તાયै નમ : ઇદં મધુપર્ક સ્વધા ।

- અધોમુખી અનામિકા તથા અંગૂઠા દારા દેવીને મધુપર્ક અર્પણ કરવો:

■ પુનઃ આચામનીય જળઃ -

શ્રી છિન્નમસ્તાયै નમ : ઇદં શુદ્ધ આચમનીય સમર્પયામિ સ્વધા ।

અનામિકા મધ્યમા, તર્જની અને અંગૂઠાના સંયોગથી ફરીથી આચમનનું જળ અર્પણ કરવું.

■ સ્નાનઃ :

શ્રી છિન્નમસ્તાયै નમ : ઉદ્ધર્તનાર્થે હરિદ્રાતૈલં સમર્પયામિ ।

આ પ્રમાણે બોલીને સ્નાન દ્રવ્યો પંચામૃત, સુગંધિત તેલ (અત્તર), અષ્ટગંધ અને જળ અર્પણ કરવાં અને 'શ્રી છિન્નમસ્તાયै નમ : 'મંત્ર બોલીને કનિષ્ઠિકા રહિત જમણા હાથની મુદ્રા પ્રદર્શિત કરી સામાન્ય અર્ધનું જળ છોડીને દેવીને સ્નાન કરાવવું.

■ વસ્ત્રઃ :

શ્રી છિન્નમસ્તાયै નમ : ઇદં વસ્ત્રં ઉત્તરીયં ચ નિવેદયામિ ।

પરિધાનાર્થ લાલ રેશમી વસ્ત્ર દેવીને અર્પણ કરવું.

■ આલૂષણા :

શ્રી છિન્નમસ્તાયै વૌષટ્ ઇમાનિ વિત્વપત્ર સહિત પુષ્ણાળિ સમર્પયામિ ।

- રત્નજડિત સુવર્ણાના આભૂષણ દેવીને અર્પણ કરવાં. અભાવે ગંધ, પુષ્ય
અને અક્ષત અર્પણ કરવા.

■ ગંધ :

શ્રી છિન્મસ્તાયૈ નમ : ગંધમૃ સમર્પયામि ।

મધ્યમા અનામિકા તથા અંગૂઠા દ્વારા દેવીના અંગોપર અષ્ટગંધનું
લેપન કરવું.

■ પુષ્ય :

શ્રી છિન્મસ્તાયૈ વૌષટ ઇમાનિ વિલ્વપત્ર સહિત પુષ્યાળિ સમર્પયામિ ।

અંગૂઠા તથા તર્જનીની મુદ્રાથી બીલીપત્ર સહિત પુષ્ય અને પુષ્યહાર
અર્પણ કરવાં.

■ અક્ષત :

શ્રી છિન્મસ્તાયૈ નમ : અક્ષતાનિ સમર્પયામિ ।

આ પ્રમાણો બોલી અક્ષત અર્પણ કરવા.

■ ધૂપ :

સામાન્ય અર્ધજળથી ધૂપપાત્રનું ‘ફટ’ મંત્ર વડે પ્રોક્ષણ કરીને તેમાં અજીનિ
રાખી ધૂપ કરવો. અને નમ : મંત્ર શ્રી ગંધાક્ષત અર્પણ કરી પૂજન કરવું.

શ્રી છિન્મસ્તાયૈ નમ : ધૂપં નિવેદયામિ ।

■ દ્વાંટા :

ॐ ગજધ્વનિ મંત્રમાત : સ્વાહા ।

ઉક્ત મંત્ર બોલીને ગંધ - અક્ષત - પુષ્ય દ્વારા ધંટાનું પૂજન કરવું અને ડાબા
હાથમાં ધંટા લઈને વગાડતા રહી, મધ્યમા, અનામિકા તથા અંગૂઠાની મુદ્રાથી ધૂપ
માત્રને ઉઠાવીને દેવીને ધૂપ અર્પણ કરવો. તથા મૂળ મંત્રનો જપ કરીને ત્રણવાર
ધૂપપાત્રને ઘુમાવીને પછી દેવતાની ડાબી બાજુ ગોઠવી દેવું.

■ દીપ :

ॐ શ્રી છિન્મસ્તાયૈ નમ : દીપં નિવેદયામિ ।

એ પ્રમાણો મંત્ર બોલી દીપ પ્રજ્વલિત કરીને દેવીની આરતી ઉતારી દીપક
જમણી બાજુએ ગોઠવવો.

■ નૈવેદ્ય :

એક પાત્રમાં નૈવેદ્ય લઈને ત્રિકોણ મંડળ પર સ્થાપિત કરવો. અને ડાબા
હાથથી પાત્રનો સ્પર્શ કરીને ‘નैવેદ્ય નિવેદયામિ’ મંત્ર બોલીને નૈવેદ્ય અર્પણ કરવો.
નૈવેદ્ય અર્પણ કર્યા બાદ આચમનના રૂપમાં જળ પણ અર્પિત કરવું. ફરીથી એક
પાત્રમાં જળ લઈને મૂલમંત્રનું ઉચ્ચારણ કરવું.

ॐ શ્રી છિન્મસ્તાયા નમ : ઇવં જલં નિવેદયામि ।

એ પ્રમાણો બોલીને તે જળને નૈવેદ્યની સમીપ આધાર પર ગોઠવી દેવું. પછી

ॐ પ્રાણાય સ્વાહા ।, ॐ અપાનાય સ્વાહા ।, ॐ સમાનાય સ્વાહા ।, ॐ ઉદાનાય સ્વાહા ।, ॐ વ્યાનાય સ્વાહા ।

ઉક્ત મંત્રો બોલતા રહી કભશા : પાંચ મુદ્રાઓ પ્રદર્શિત કરવી. અંતમાં જમણા હાથથી ગ્રાસ મુદ્રા દર્શાવીને ભાવના કરવી કે દેવી પ્રસંન્તાપૂર્વક ભોજન કરી રહી છે.

જ્યારે એવો અનુભવ થાય કે દેવીએ પૂર્ણ ભોજન કરી જલપાન કર્યું છે. ત્યારે તેને નીચે મુજબ પુનઃ આચમન માટે મુખમાં જળ અર્પણ કરેવું.

વીરાચારી સાધક નૈવેદ્યની પહેલાં દેવીને આસવ સમર્પિત કરે છે તેનો વિધિ નીચે જણાવ્યા મુજબ છે.

એક પાત્રમાં ‘કારણ’ (આસવ અર્થાત् મધ) લઈને, તેને દેવતાની સન્મુખ આધાર પર રાખીને-

“ॐ છિન્મસ્તે છિન્મસ્તે છિન્મસ્તે હું હું અમૃતમાસવં વિધિવત् કુરુ કુરુ સ્વાહા ।”

આ મંત્રને સાતવાર બોલી પાત્ર ઉપર હાથ રાખીને કારણને અભિમંત્રિત કરવો. પછી ‘ગ્રાસ મુદ્રા’ થી પાત્રને ઉઠાવીને, જમણા હાથમાં શુદ્ધિ ખંડ આદિ લઈને, બંને હાથોને એકબીજા સાથે મેળવીને, બંને વાસ્તુ દેવતાઓને નિવેદિત કરવી. આમ કરતી વખતે પ્રથમ મૂળ મંત્રનું ઉચ્ચારણ કરી પછી -

“ॐ શ્રી છિન્મસ્તાયા નમ : શુદ્ધ્યાદિ સહિત આસવં નિવેદયામि ।”

એ પ્રમાણો બોલી ભાવના કરવી કે દેવીએ શુદ્ધિ સહિત આસવનું પાન કર્યું છે. ત્યારપછી પાત્ર તથા શુદ્ધિ ખંડને આધાર ઉપર ગોઠવી દેવા જોઈએ.

■ તાંબુલ :

આ પછી કર્પુરાદિ સુગંધિત દ્રવ્ય ભિન્નિત તાંબુલને એક પાત્રમાં ગોઠવીને તેનો ડાબા અંગૂઠાથી સ્પર્શ કરવો.

“ॐ શ્રી છિન્મસ્તાયા નમ : તાંબુલં નિવેદયામિ ।”

- આ બોલી સામાન્ય અર્ધ જળ અર્પણ કરી દેવતાને મુખમાં પાનનું બીંદું ખવડાવવાની ભાવના કરવી.

વીર સાધકે આ સમયે વિશેખાર્થના દ્રવ્યથી દેવતાનું ત્રણવાર તર્પણ કરાયું. તર્પણ સમયે નીચે પ્રમાણો બોલવું.

ॐ શ્રી છિન્મસ્તાયા નમ : ।

“ સાંગાં સપરિકરાં શ્રીછિન્નમસ્તાયૈ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ નમઃ તર્પયામિ સ્વાહા ।”

આ પછી ‘યોનિમુદ્રા’ પ્રદર્શિત કરવી. ત્યારબાદ એકપાત્રમાં બધા પદાર્થોં સજાવી નીચે પ્રમાણે મંત્ર બોલી ‘તત્ત્વ મુદ્રા’થી દેવીને બલિ સમર્પિત કરવો.

■ અલિ અમર્પણા :

“ ઊં સર્વસિદ્ધિ વર્ણનીયે વજ્રવૈરોચનીયે એહિ ઇમ બતિં ગૃહણ ગૃહણ મમ સિદ્ધિ દેહિ દેહિ મમ શત્રૂનું મારય કરાલિકે હૂં ફટ સ્વાહા ।”

આ પછી દેવી છિન્નમસ્તાની જમણી બાજુએ -

“ ઊં વર્ણનૈ નમઃ ।”

તથા ડાબી બાજુએ -

“ ઊં ડાકિનૈ નમઃ ।”

બોલીને બે શક્તિઓની પૂજા કરીને, દેવીના ખડ્ગાનું ફરીથી પૂજન કરવું.
દેવીની જમણી બાજુએ “ ઊં શાંखનિધયે નમઃ । ” તથા ડાબા બાજુએ “ ઊં પદ્મનિધયે નમઃ । ” થી પૂજન કરીને નીચે મુજબ પૂજન કરવું.

પૂર્વો - ઊં લક્ષ્મૈ નમઃ ।

દક્ષિણે - લજ્જાયૈ નમઃ ।

પદ્મિમે - ઊં માયાયૈ નમઃ ।

ઉત્તરે - ઊં વાણૈ નમઃ ।

આનેયે - ઊં બ્રહ્માણે નમઃ ।

નૈત્રર્દ્ધયે - ઊં વિષાવે નમઃ ।

વાયવ્યે - ઊં રૂદ્રાય નમઃ ।

ઇશાને - ઊં ઇશ્થરાય નમઃ ।

મધ્યે - ઊં સદાશિવાય નમઃ ।

આ પછી પાંચ પુષ્પાંજલિઓ દેવતાને અર્પણ કરતાં નીચે લખેલ મંત્ર બોલીને
દેવતાઓની આવર્ણા પૂજા માટે આજ્ઞા માંગવી -

“ ઊં સચ્ચિન્મયિ પરે દેવિ પરામૃતરસ પ્રિયે ।

અનુજ્ઞાં છિન્નકે દેહિ પરિવારાર્ચનાય મે ॥”

૧૫. યંત્ર - આવરણ - પૂજન

ભૂપુરની બહાર પૂર્વાદિ કુમથી પ્રથમ રેખા દસ દિક્પાલોનાં અસ્ત્રોનું નીચે
દર્શાવેલ મંત્રોના ઉચ્ચારણ પૂર્વક પૂજન કરવું.

પ્રથમાવરણ

ॐ વં વજ્રાય નમઃ । (પૂર્વે)

(વજ્ર શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ શં શક્તયે નમઃ । (આગ્નેયે)

(શક્તિ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ દં દણ્ડાય નમઃ । (દક્ષિણે)

(દંડ શ્રીપાદુકા પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ ખં ખડ્ગાય નમઃ । (નૈऋત્યે)

(ખડ્ગ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ પં પાશાય નમઃ । (પશ્મિમે)

(પાશ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ અં અંકુશાય નમઃ । (વાયવ્યે)

(અંકુશ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ ગં ગદાયૈ નમઃ ।

(ગદા શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ ત્રિं ત્રિશૂલાય નમઃ । (ઇશાને)

(ત્રિશૂલ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ પં પદ્માય નમઃ । (પશ્મિમે નિત્રણિ મધ્યે)

(પદ્મ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ ચં ચક્રાય નમઃ । (ઇશાન - પૂર્વ મધ્યે)

(ચક્ર શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

આ પછી હાથમાં અક્ષત અને પુષ્પ લઈ નીચે પ્રમાણે બોલીને અર્પણ કરવા.

અભીષ્ટ સિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગત વત્સલે ।

ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં પ્રથમાવરણાર્ચનમ् ॥

त्यारबाद भूपुरनी भृथरेखामां अस्त्रोनी निकट दस दिक्पालोनुं
पूर्वादिकमधी अधोलिपित भंत्रो बोली पूजन करवुं.

द्वितीयावरण

ॐ लं इन्द्राय नमः ।

(इन्द्र श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः) ।

ॐ रं अग्नये नमः ।

(अग्नि श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः) ।

ॐ यं यमाय नमः ।

(यम श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः) ।

ॐ क्षं निर्वृतये नमः ।

(निर्वृति श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः) ।

ॐ यं वायवे नमः ।

(वायु श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः) ।

ॐ कुं कुवेराय नमः ।

(कुवेर श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः) ।

ॐ हं ईशायनाय नमः ।

(ईशान श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः) ।

ॐ आं ब्रह्मणे नमः ।

(ब्रह्म श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः) ।

ॐ हीं अनन्ताय नमः ।

(अनन्त श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः) ।

आ पष्ठी धाथमां अक्षत - पुण्य लृष्ट नीचे प्रभाषो बोलीने अर्पण करवां.

ॐ अभीष्टसिद्धि मे देहि शरणागत वत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं द्वितीयावरणार्चनम् ॥

त्यारबाद भूपुरनी अंदरनी रेखाओ अने द्वारो पर पूर्वादि कमधी चार
दारपालोनुं नीचे बतावेल भंत्रो वडे तृतीय आवरणमां पूजन करवुं.

तृतीयावरण

ॐ करालाय नमः ।

(કરાલ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ વિકરાલ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ અતિકરાલાય નમઃ ।

(અતિકરાલ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ મહાકાલાય નમઃ ।

(મહાકાલ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

આ પછી હાથમાં અક્ષત પુષ્પો લઈને નીચે પ્રામણો બોલીને પુષ્પાંજલિ અર્પણ કરવી.

ॐ અભીષ્ટ સિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગત વત્સલે ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં
તૃતીયાવરણાર્ચનમ् ॥

આ પછી ચતુર્થ આવરણમાં પૂર્વાદિ કુમથી આઠ શક્તિઓનું પૂજન કરવું.

ચતુર્થાવરણ

ॐ એકલિજ્ઞાય નમઃ ।

(એકલિંગ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ યોગિન્ય નમઃ ।

(યોગિની શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ ડાકિન્ય નમઃ ।

(ડાકિની શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ ભૈરવૈ નમઃ ।

(ભૈરવી શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ મહાભૈરવૈ નમઃ ।

(મહાભૈરવી શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ ઇન્દ્રાક્ષૈ નમઃ ।

(ઇન્દ્રાક્ષૈ નમઃ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ અસિતાંગૈ નમઃ ।

ॐ અસિતાંગી શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

ॐ સંહારિણૈ નમઃ ।

(સંહારિણી શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ) ।

આ પછી હાથમાં અક્ષત-પુષ્પો લઈને નીચે પ્રમાણો બોલીને પુષ્પાંજલિ અર્પણ કરવી -

ॐ અખીષ્ટ સિન્ધ્રુ મે દેહિ શરણાગત વત્સલે । ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં ચતુર્ષર્વારણાર્ચનમ् ॥

આ પછી પંચમ આવરણમાં પૂર્વાદિ ક્રમથી નિભન લિખિત મંત્રો વડે ખડંગાનું પૂજન નીચે પ્રમાણો કરવું.

પંચમાવરણ

ॐ અં ખડ્ગાય હૃદયાય સ્વાહા । (આગ્નેયે)

(હૃદયક્રિતિ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ :) ।

ॐ ઈ સુખડ્ગાય શિરસે સ્વાહા । (ઇશાને)

(શિર ક્રિતિ ॐ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ :) ।

ॐ ઊં વજ્રાય શિખાયૈ સ્વાહા । (નૈત્રાંત્ર્યે)

(શિખા શક્તિ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ :) ।

ॐ એં પાશાય કવચાય સ્વાહા । (વાયવ્યે)

(કવચ શક્તિ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ :) ।

ॐ ઔં અંકુશાય નેત્રત્રયાય સ્વાહા । (મધ્યે)

(નેત્ર ક્રિતિ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ :) ।

ॐ અઃ સુરક્ષા અસુરક્ષાય અસ્ત્રઝય ફટ્ સ્વાહા । (દિક્ષા)

(અસ્ત્ર શક્તિ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ :) ।

આ પછી હાથમાં અક્ષત - પુષ્પો લઈને નીચે પ્રમાણો બોલીને પુપાંજલિ અર્પણ કરવી.

ॐ અખીષ્ટ મે દેહિ શરણાગત વત્સલે । ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં પંચમાવરણમ् ॥

ત્યારબાદ છઠ્ઠા આવરણમાં સાધકે ખટ્કોણાની અંદર અને ન્રિવૃત્તોથી બહારના ત્રિકોણમાં નીચે લખેલ મંત્રો વડે ગ્રંથ દેવીઓનું પૂજન કરવું.

ષષ્ઠાવરણ

ॐ એં છિન્નમસ્તાયૈ નમ : ।

(છિન્નમસ્તા શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ :) ।

ॐ એં ડાકિન્યૈ નમ : ।

(ડાકિની શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ :) ।

ॐ એં વર્ણિનૈ નમ : ।

(વર્ણિની શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ :) ।

આ પછી હાથમાં અક્ષત - પુષ્પો લઈને નીચે પ્રમાણો બોલીને પુષ્પાંજલિ અર્પણ કરવી.

ॐ અભીષ્ટ સિદ્ધિ મે દિહિ શરણાગત વત્સલે ।

ભવત્યા સમર્પયે તુભ્યં ષષ્ઠમાવરણાર્ચનમ् ॥

(ઇન્તિ આવરણપૂજા)

■ મંત્ર ૪૫ :

આવરણ પૂજન કર્યા પછી સાધકે ન્યાસાદિક કરી મૂળ મંત્રનો જપ કરવો. સર્વ પ્રથમ 'વજ્રવૈરોચનીયે હું ।' કુલ્લિકા મંત્રનો પોતાની મૂર્ઢા (મસ્તક) પર ૧૦ વાર જપ કરવા ફરીથી પોતાના શિર ઉપર 'શ્રીં હીં હું' માલિની મંત્રના ૧૦૦ વાર જપ કરવા. આ પછી-

એં શ્રીં કર્તીં હીં એં વજ્રવૈરોચનીયે હું હું ફટ સ્વાહા એં સ્વાહા ।

એ પ્રમાણો દીપિની - મંત્રના ૧૦ વાર જપ કરવા. ત્યાર બાદ માણા લઈને તેનું પૂજન કરી અંતમાં નીચે પ્રમાણોના છિન્નમસ્તાના મંત્રના જપ કરવા.

શ્રીં હીં કર્તીં એં વજ્રવૈરોચનીયે હૂં હૂં ફટ સ્વાહા ।

મંત્ર જપ સમાપ્ત કરીને 'ॐ હીં ઊં' એ પ્રમાણો શાપોદ્ધાર મંત્રના ૧૦૮ વાર જપ કરવા. ત્યારપછી દેવીના હાથમાં જળસિંચન કરીને જપનું ફળ અર્પણ કરવું અને અધોલિખિત મંત્રનું ઉચ્ચારણ કરવું.

ॐ ગુહ્યાતિગુહ્ય ગોષ્ઠી તં ગૃહાણાસ્મલૃતં જપમ् ।

સિદ્ધિર્ભવતુ મે દેવિ તત્ત્વસાદાન્મહેશ્વરિ ॥

ત્યારબાદ કવચ - સ્તોત્રાદિના યથાશક્તિ પાઠ કરીને ઐકવાર પ્રદક્ષિણા કરવી.

■ વિસર્જન :

ॐ ઉચ્છિષ્ટચાણડાલિનૈ નિર્માલ્યભોજિનૈ ખવાહા ॥

એ પ્રમાણો મંત્રનું ઉચ્ચારણ કરી સંહાર મુદ્રા પ્રદર્શિત કરી દેવી પૂજનનું વિસર્જન કરવું.

૧૭. શ્રી છિન્નમસ્તા સપ્તદશાક્ષર મંત્ર સાધના

‘મંત્ર મહારૂપ’ નામક પ્રાચીન ગ્રંથમાં (૧૭) અક્ષરનો મંત્ર જે ભગવતી છિન્નમસ્તાનો છે તે આ પ્રમાણે છે.-

ॐ શ્રી હીં હીં કર્તાં એ વજ્ર - વૈરોચનીયે હીં હીં ફટ્ સ્વાહા ।

આજ સુધી આ મંત્રને ‘મંત્ર મહોદધિ’ અનુસાર સ્વીકાર કરવાનો ઉલ્લેખ છે, પરંતુ તેમાં મંત્રોદ્ધાર નીચે પ્રમાણે આપવામાં આવેલ છે.

છિન્નમસ્તા-મનું વશ્યે, શીગ્ર-સિદ્ધિ-વિધાયિનં ।

પદ્માસના શિવા - યુગ્મ, ભૌતિક : શાશિ-શોખર : ॥

વજ્ર - વૈરોગનીયે નાભ-યુક્ત : સદાગતિ : ॥

માયા - યુગાસ્ત્ર-દહન-પ્રિયાન્ત : પ્રણવાદિક : ॥

અર્થાત् શીગ્ર સિદ્ધિ આપનારો શ્રી છિન્નમસ્તાનો મંત્ર કહીશ. પદ્માસના શ્રી શિવાયુગ્મ ‘હીં હીં’, શાશિશોખર ભૌતિક ‘એ’, ‘વજ્ર-વૈરોચની’, પદ્મ નામયુક્ત સદાગતિ ‘થે’ માયા યુગ્મ ‘હીં હીં’, અસ્ત્ર ‘ફટ્’, અંતમાં દહનપ્રિયા ‘સ્વાહા’ અને આદિમાં પ્રણાય ‘ઉં’.

આ રીતે ભગવતી છિન્નમસ્તાનો સતત (૧૭) અક્ષરનો બીજો એક મંત્ર નીચે દર્શાવ્યા પ્રમાણે છે -

ॐ શ્રી હીં હીં એ વજ્ર-વૈરોચનીયે હીં હીં ફટ્ સ્વાહા ।

-જેની કૃપા પ્રાપ્ત કરી મનુષ્ય સદાશિવત્વને પ્રાપ્ત કરે છે, પુત્ર હીન વ્યક્તિ પુત્રવાન બને છે. નિર્ધન વ્યક્તિ ધનવાન બને છે અને તે અનુસાર કવિત્વ તથા પાંડિત્યનો લાભ પણ પ્રાપ્ત થાય છે. તે સર્વફળદાયિની ‘પ્રચંડ-ચંડિકા’નો મંત્ર બતાવવામાં આવે છે. તેને જે છિન્નમસ્તા પણ કહેવામાં આવે છે.

‘વિશ્વસાર’ અને ‘સુદ્રયામલ’ નામક તંત્ર ગ્રંથના મત અનુસાર તંત્રસાર માં સોળ (૧૬) અક્ષરનો મંત્ર આ પ્રમાણે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવેલ છે.

શ્રી કર્તાં હીં એ વજ્ર-વૈરોચનીયે હીં હીં ફટ્ સ્વાહા ।

આ મંત્રના આદિમાં ‘શ્રી’ ના સ્થાન પર કામબીજ ‘કલી’ માયા બીજ ‘હીં’ અને વાગ્બ્રવ - ભવ બીજ ‘એ’ લગાડવાથી ત્રણ પ્રકારના અન્ય ખોડશોકશર મંત્ર પ્રાપ્ત થાય છે.

નીચે દર્શાવેલ મંત્રોની સાધના મંત્ર પ્રયોગ અલગ હોવા છતાં એક સમાન છે. સાધક કોઈપણ એક મંત્ર પસંદ કરી સાધના કરી શકે છે.

■ મંત્રો :

- (૧) “ॐ શ્રીં હીં હીં વજ્ર વૈરોચનીયે હીં હીં ફટ્ સ્વાહા ।”
- (૨) “ॐ શ્રીં હીં હીં એં વજ્રવૈરોચનીયે હીં હીં ફટ્ સ્વાહા ।”
- (૩) “ॐ શ્રીં હીં હીં કર્તાં એં વજ્રવૈરોચનીયે હીં હીં ફટ્ સ્વાહા ।”

■ વિનિયોગ :

(૧) “ॐ અસ્ય શ્રી છિન્નમસ્તા મન્ત્રસ્ય ભૈરવ ત્રષ્ણિઃ સપ્રાટ્ છન્દઃ છિન્નમસ્તા ભુવનેશ્વરી દેવતા હું હું વીજં (મતાત્તરેણ - હીં હીં વીજં) સ્વાહાશક્તિરભીષ્ટ સિદ્ધ્યે જપે વિનિયોગ : ।”

(૨) અસ્ય શિરશિંઘા - મન્ત્રસ્ય ભૈરવ ત્રષ્ણિઃ । સપ્રાટ્ છન્દઃ । છિન્નમસ્તા દેવતા હીં હીં વીજં । સ્વાહા શક્તિઃ । અભીષ્ટ - સિદ્ધ્યે જપે વિનિયોગ : । (મંત્ર મહાર્ણવે)
આ પછી નીચે પ્રમાણે ન્યાસ કરવા જોઈએ.

■ ત્રષ્ણાદિ ન્યાસ :

ॐ ભૈરવ ત્રષ્ણ્યે નમ : - શિરસિ ।

સપ્રાટ્ છન્દસે નમ : - મુહે ।

છિન્નમસ્તા દેવતાયૈ નમ : - હૃદિ ।

હું હું વીજાય નમ : - ગુહ્યે ।

(મતાત્તરેણ - હીં હીં વીજાય નમ :)

સ્વાહા શક્તયૈ નમ : - પાદયો ।

વિનિયોગાય નમ : - સર્વાઙ્ગે । (ઇતિ ત્રષ્ણાદિ ન્યાસ :)

■ કરાળ્ઝ ન્યાસ :

ॐ આં ખડ્ગાય હીં હીં ફટ્ હૃદયાય સ્વાહા - કનિષ્ઠયો : ।

ॐ ઈ સુખડ્ગાય હીં હીં ફટ્ શિરસે સ્વાહા - અનામિકયો : ।

ॐ ઊ વજ્રાય હીં હીં ફટ્ શિખાયૈ સ્વાહા - મધ્યમયો : ।

ॐ એ પાશાય હીં હીં ફટ્ કવચાય સ્વાહા - તર્જન્યો : ।

ॐ ઔં અંકુશાય હીં હીં ફટ્ નેત્રત્રયામ સ્વાહા - અઙ્ગુષ્ઠયો : ।

ॐ અ : વસુરક્ષ હીં હીં ફટ્ અસ્ત્રાય ફટ્ - કરતલકરૂષ્યો : ।

(ઇતિ કરાળ્ઝ ન્યાસ :)

■ હૃદયાદિ ષડ્ઝ ન્યાસ :

ॐ આં ખડ્ગાય હૃદયાય નમ : સ્વાહા ।

ॐ ઈ સુખજ્ઞાય શિરસે ખાહા સ્વાહા ।

ॐ ઊં વજ્ઞાય શિખાયૈ વષ્ટ સ્વાહા ।

ॐ એં પાશાયા કવચાય હું સ્વાહા ।

ॐ ઔં અંકુશાય નેત્રત્રયાય વૌષટ સ્વાહા ।

ॐ આ : સુરક્ષરક્ષ હીં હીં અસ્વાય ફટ સ્વાહા ।

(ઇતિ હૃદયાદિ ષડજ્ઞ ન્યાસ :)

આ પછી ફરીથી નીચે મુજબ કરવું.

ॐ હીં હીં કર્તીં એં વજ્ઞરૈરોચનીયે હીં હીં ફટ સ્વાહા મસ્તકાદિ પાદ પર્યન્તમ् ।

ॐ શ્રીં હીં કર્તીં એં વજ્ઞરૈરોચનીયે હીં હીં ફટ સ્વાહા પાદાદિ મસ્તકાન્તમ् ।

- આ પ્રમાણો ત્રણવાર ન્યાસ કરવા. ત્યારબાદ નીચે મુજબ ધ્યાન કરવું.

'મંત્ર મહોદધિ' અને 'મંત્ર મહાર્ણવ' માં ભગવતી છિન્નમસ્તાનું ધ્યાન નીચે મુજબ છે.

■ ધ્યાન :

ભાસ્વન્મણડલ-મધ્યગાં નિજ-શિરશિંન્ વિકીર્ણાલકમ्,

સ્ફારાસ્યં પ્રપિબદ્ધ ગલાત્ સ્વ-સધિરં વામે કરે વિભ્રતીમ् ।

યામાસક્ત - રતિ - સ્મરોપરિ ગતાં સખ્યૌ નિજે ડાક્ની-
વર્ણિન્યૌ પરિ - દૃશ્ય-મોદ-કલિતાં શ્રીછિંન્ - મસ્તાં ભજે ॥

અર્થાત્ - સૂર્યમંડળની મધ્યમાં વિરાજમાન, ડાબાહાથમાં પોતાનું કપાયેલ
મસ્તકને ધારણ કરનારી, વિખરાયેલ વાળવાળી, ગળામાં નીકળતા પોતાના
રક્તના પ્રવાહને પીવાવાળી, મૈથુનમાં આસક્ત રતિ અને કામદેવની ઉપર
વિરાજમાન, પોતાની બે સખીઓ ડાક્ની અને વર્ણિનીની સાથે આનંદિતા શ્રી
છિન્નમસ્તાને હું ભજું છું.

'શાક્તપ્રમોદ' અને 'મંત્ર મહાર્ણવ' નામક ગ્રંથોમાં ભગવતી શ્રી છિન્નમસ્તા
દેવીનું વિસ્તૃત ધ્યાન નીચે મુજબ આપવામાં આવેલ છે.

પ્રત્યાલીઢ-પદાં સદૈવ દધતીં છિં શિરઃ કર્તૃકામ्,

દિગ્-વસ્ત્રાં સ્વ-કવન્ધ-શોળિત-સુધા-ધારાં પિવન્તી મુદા ।

નાગાબદ્ધ-શિરો-મળિં ત્રિ-નયનાં હૃદ્યત્પલાલંકૃતામ् ।

રત્યાસક્ત - મળોભવોપરિ - દૃઢાં ધ્યાયેજવા-સત્ત્રિભામ् ॥૧૧॥

દક્ષે ચાતિ-સિતા વિમુક્તં - ચિકુરા કર્ત્રી તથા ખખરં,
હસ્તાભ્યાં દધતી રજો-ગુણ-ભવા નામાપિ સા વર્ણિની ।
દેવાશિષ્ટ-કવન્ધત: પતદસૃગ-ધારાં પિવન્તી મુદા,
નાગાવદ્ધ - શિરો-મળિર્ભનુ-વિદા ધ્યેયા સદા સા સુરૈ: ॥૨ ॥
પ્રત્યાલીઢ-પદા કવન્ધ-વિગલદ્ર રક્તં પિવન્તી મુદા,
સૈષા યા પ્રલયે સમસ્ત - ભુવનં ભોક્તું ક્ષમા તામસી ।
શક્તિ: સાપિ પરાત્પરા ભગવતી નામા પરા ડાકિની,
ધ્યાન - પરૈ: સદા સ-વિનયં ભક્તેષ્ટ-ભૂતિ-પ્રદા ॥૩ ॥

અર્થાત् - ભગવતી છિક્ષભસ્તા સદૈવ ડાબા પગને આગળ રાખે છે. હાથોમાં કપાયેલ મસ્તક અને કાતર ધારણા કરે છે. તે વસ્ત્રહીન - દિગંબરા છે અને આનંદપૂર્વક પોતાના ધડ (કબંધ)ની રક્ત ધારાને પીતી રહે છે. શિર પર નાગ દ્વારા બાંધેલ મણિ શોભાયમાન છે. ત્રણ નેત્રો છે અને હૃદય પર કમળની માળા છે. રતિમાં આસક્ત રતિ - કામદેવની ઉપર વિરાજમાન તેને જેવા પુષ્ટ (જાસૂદના ફૂલ) સમાન રક્ત-વર્ણવાળી ધ્યાન કરવું જોઈએ.

તેની જમણી બાજુ એ અત્યંત ગૌરવર્ણવાળી, ખુલ્લા કેશવાળી, બંને હાથોમાં કાતર અને ખખર ધારણા કરનારી, રજોગુણથી ઉત્પત્ત 'વર્ણિની' નામની દેવી છે, જે ભગવતીના કપાયેલ ધડમાંથી નીકળતી રક્ત ધારાને આનંદયુક્ત રહીને પી રહી છે. શિર ઉપર નાગ દ્વારા બાંધેલ મણીવાળી તે દેવી મંત્રજ્ઞ દેવો દ્વારા સદા ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે.

ડાબા પગને આગળ કરનારી, ધડથી નીકળતા રક્તને આનંદપૂર્વક પીવાવાળી, જે તામસી શક્તિ પ્રલયકાળમાં તમામ ભુવનોને ખાઈ જવા સમર્થ છે, તે 'ડાકિની' નામની પરમ શ્રેષ્ઠ ભગવતી છે, ધ્યાનમાં જોડાયેલ સાધકો દ્વારા તેમનું સદા વિનયપૂર્વક ધ્યાન થવું જોઈએ. તે ભક્તોને વાંछિત ઔથર્ય આપનારી છે.

'શાક્ત-પ્રમોદ' ગ્રંથમાં બતાવેલ પૂજાવિધિ અંતર્ગત ઉક્ત ધ્યાનને વધુ વિસ્તૃત ૩૫ આપવામાં આવેલ છે. 'મંત્ર - મહાર્ણવ' નામક ગ્રંથમાં વિસ્તૃત ધ્યાન નીચે પ્રમાણે આપવામાં આવેલ છે.

સ્વ-નાભી નીરજ ધ્યાયેદ્રર્દ્વ વિકસિતં સિતં, તત્-પદ્મ-કોશ-મદ્યે તુ મણ્ડલં ચણ્ડ-રોચિષ : ।
જપા-કુસુમ-સઙ્ગાશં રક્તં-વન્ધૂક-સત્રિભં, રજ :-સત્ત-તમો-રેખા-યોનિ-મણ્ડલ-મળિદતમ્ ॥
મદ્યે તુ તાં મહા-દેવીં સૂર્ય-કોટિ-સમ-પ્રભાં, છિન્ન-મસ્તાં કરે વામે ધારયન્તરીં સ્વ-મસ્તકમ્ ।
પ્રસારિત-મુહીં ભીમાં લેલિહાનાગ-જિહ્વિકાં, પિવન્તીં રૌધરીં ધારાં નિજ-કણ્ઠ-વિનિર્ગતામ્ ॥
વિકીર્ણ-કેશ-પાશાં ચ નાના-પુષ્ટ-સમચ્ચિતાં, દક્ષિણે ચ કરે કર્ત્રી મુણ્ડ-માલા-વિભૂષિતામ્ ।
દિગમ્બરાં મહા-ધોરાં પ્રત્યાલીઢ-પદે સ્થિતાં, અસ્થિ-માલા-ધરાં દેવીં નાગ-યજોપવીતિનીમ् ॥

રતિ-કાપોપવિદ્યાં ચ સદા ધ્યાયન્તિ મન્ત્રણ : , સદા ઘોડશ-વર્ષીયાં પીનોબ્રત-પયોધરામ્ ।
 વિપરીત-રતાસક્તિ ધ્યાયેદુ રતિ-મનોભવૌ, ડાકિની-વર્ણિની-યુક્તાં વામ-દક્ષિણ-યોગત : ॥
 દેવી-ગલોછલદ્-રક્ત-ધારા-પાન પ્રકુર્વત્તિં, વર્ણિનીં લોહિતાં સૌઘ્યાં મુક્ત-કેશીં દિગ્ઘરામ્ ।
 કપાલ-કર્ત્રિકા-હસ્તા વામ-દક્ષિણ-યોગત : થ નાગ-યજોપવીતાદ્વાં જ્વલત-તેજો-યદીમિવ ॥
 પ્રત્વાલીઠ - પદાં વિદ્યાં નાનાલંઢ્ઝાર- ભૂષિતાં, સદા દ્વારશ-વર્ષીયામસ્થિ-માલા-વિભૂષિતામ્ ।
 ડાકિનીં વામ-પાશે તુ કલ્ય-સૂર્યાનલોપમાં, વિદ્યુજ્ઞાં ત્રિ-નયનાં દન્ત-પંક્તિ-વલાકિનીમ ॥
 દંદ્ધા-કરાલ-વદનાં પીનોબ્રત-પયોધરાં, મહા-દેવીં મહા-ઘોરાં મુક્ત-કેશીં દિગ્ઘરામ્ ।
 લેલિહાન-મહા-જિહ્નાં મુણ્ડ-માલા-વિભૂષિતાં, કપાલ-કર્ત્રિકા-હસ્તાં વામ-દક્ષિણ-યોગત : ॥
 દેવીં ગલોછદ્- રક્ત-ધારા-પાન પ્રકુર્વત્તિં, કર-સ્થિત-કપાલેન ભીષળેનાતિ - ભીષળામ્ ।
 આભ્યાં નિષેવમાણાં તાં ધ્યાયેદુ દેવીં વિચક્ષણ : (પિવત્તીમિતિ તેન મુહુનેતિ શોષ :) ॥

અર્થાત્ - પોતાની નાભિમાં અર્ધા ખીલેલા શ્વેત કુમળનું ધ્યાન કરવું. એ
 કુમળના કોષની મધ્યમાં જાસૂદના પુષ્પો સમાન લાલ રંગવાળા અને રજો-સત્ત્વ -
 તમો સંશક્ત ત્રણ રેખારૂપ યોનિમંડળમાં સુશોભિત સૂર્ય મંડળની ભાવના કરો. આ
 મંડળની મધ્યમાં કોટિ સૂર્યાંની સમાન પ્રભાવાળી મહાદેવી છિક્ષભમસ્તા વિરાજમાન
 છે અને પોતાના ડાબા હાથમાં પોતાનું કપાયેલ મસ્તક ધારણ કરેલ છે. તેનું મુખ
 વિસ્તૃત અને ભયાનક છે. ભયંકર જીભથી વારંવાર ઓઠોને ચાટી રહી છે. પોતાના
 કંઈમાંથી નીકળતી રક્તધારાનું પાન કરી રહી છે. કેશ વિખરાયેલા છે અને વિવિધ
 પુષ્પોથી સજ્જિત છે. જમણા હાથમાં કાતર છે અને ગળામાં મુષ્ડમાલા ઘણી જ
 ડર ઉપજાવનારી છે. જમણો પગ આગળ અને ડાબો પગ કંઈક પાછળ છે.
 હાડકાંની માળા અને સર્પોનું યજોપવીત કામદેવની ઉપર બેઠી છે. તે સદા સોળ
 વર્ષની લાગે છે. બંને સ્તન સ્થૂળ અને ઉત્તેન છે. તેમની ડાબી અને જમણી બાજુએ
 કમશા : ડાકિની અને વર્ણિની નામની બે સખીઓ છે. તેઓ દેવીના ગળામાંથી
 નીકળતી રક્તધારાનું પાન કરી રહી છે.

વર્ણિનીની આકૃતિ સૌઘ્ય, વર્ણ લાલ, કેશ છૂટા ખુલ્લા છે. તે પણ નગન છે.
 ડાબા હાથમાં નરમુંડ અને જમણા હાથમાં કાતર છે. ગળામાં સર્પનું જનોઈ
 (યજોપવીત) છે. જાજીવલ્યમાન તેજથી એનું સ્વરૂપ પૂર્ણ છે. એનો જમણો પગ
 કંઈક પાછળ રહેલો છે. આ વિવિધ આભૂષણો અને હાડકાંની માળાથી સજ્જિતા
 છે. સોળ વર્ષની છે.

દેવીની ડાબી બાજુ ડાકિની છે, જે પ્રલય કાલીન દ્વારશ સૂર્યો અને અર્જિના
 સમાન ઉજ્જ્વળ વર્ણની છે. એની જટાજૂટ વીજળી સમાન દીપિંમાન છે. તે ત્રણ
 નેત્રોવાળી ત્રિનેત્રા છે અને દાંત બહુ જ શુભ છે. કરાળ દાંતથી એનું મુખ ઘણું જ

ભયંકર લાગે છે. બંને સ્તન ખૂબ ઉત્ત્રત અને અને સ્થૂળ છે. આકૃતિ ઘણી જ ભયંકર, કેશ વિખરાયેલા અને નગન શરીરવાળી છે. લોલ જીભ બહુ જ મોટી છે. મુંડમાળા ધારણા કરેલી છે. ડાબા હાથમાં નરમુંડ અને જમજા હાથમાં કાતર છે. દેવીના ગળામાંથી નીકળતી રક્ત ધારાનું તે પાન કરી રહી છે.

તે ડાક્ષિણી અને વર્ણિની છિન્નમસ્તા દેવીની સેવા કરે છે.

'બૈરવતંત્ર'માંથી ઉદ્ધૂત ધ્યાન નીચે મુજબ છે.

"સ્વ-મસ્તકં સ-ખર્પં, રક-ધારાભિ-પૂરિતં ।
લતજિહ્નં મહાભીમં, ધૃતં વાર્મ-ભુજે તથા ॥"

અર્થાત્ રક્તધારાથી પરિપૂર્વી ખખર સહિત પોતાના મસ્તકને અને મહા ભયાનક લપલપાતી જીબને ડાબા હાથમાં ધારણ કરેલ છે.

'શ્રી છિન્નમસ્તા નિત્યાર્થનમાં ઉક્ત વિસ્તૃત ધ્યાનમાં 'સ્વનાભૌ' થી 'પીનોન્તા-પયોદ્ધરાં' સુધીનો અંશ આપવામાં આવેલ છે. 'વર્ણિની' અને 'ડાક્ષિણી' શક્તિઓના ધ્યાન અલગ આપવામાં આવેલ છે.

'શાક્ત પ્રમોદ' નામક ગ્રંથમાં યતિઓ અને ગૃહસ્થો માટેના ધ્યાન નીચે પ્રમાણે અલગ રીતે આપવામાં આવેલ છે.

૧. સ્વ-નાભૌ નીરજં ધ્યાયેદ, ભાનુ-મણ્ડલ-સંગ્રહો યોનિ-ચક્ર-સમાયુક્તં, ગુણ-ત્રિતય-સંજ્ઞિતં ॥

તત્ત્વ મધ્યે મહા-દેવીં, છિન્નમસ્તાં સરેદ્દ યતિ : । પ્રદીપ-કલિકાકારામદ્વિતીય-વ્યવસ્થિતામ् ॥

યોનિ-મુદ્રા-માયુક્તાં, હૃદય-સ્થિત-લોચનામ् ॥

૨. અન્તરે સ્વ-શરીરસ્ય, નાભિ-નીરજ-સર્જન્તાં । નિર્લેપા નિર્ગુણાં સૂક્ષ્માં, વાલ-ચન્દ્ર-સમ-પ્રભામ् ।

સમાધિ-માત્ર-ગમ્યાં તુ, ગુણ-ત્રિતય-વેષ્ટિતાં । કલાતીતાં ગુણાતીતાં, મુક્તિ-માત્ર-પ્રદાયિનીમ् ॥

ઉક્ત પ્રકારથી ધ્યાન કર્યા બાદ માનસોપચારથી દેવીનું પૂજન કરીને 'તારાપૂજન પદ્ધતિ કુમ' થી અર્ધસ્થાપન કરવું. પછી નીચે પ્રમાણે પીઠપૂજા કરવી.

■ પીઠ-પૂજા :

ॐ આધાર શક્તયે નમઃ । ॐ પ્રકૃતયે નમઃ । ॐ કૂર્માય નમઃ । ॐ અનન્તાય નમઃ । ॐ પૃથિવૈ નમઃ । ॐ ક્ષીર સમુદ્રાય નમઃ । ॐ રલદ્વીપાય નમઃ । ॐ કલ્પવૃક્ષાય નમઃ । ॐ સ્વર્ગસિંહાસનાય નમઃ । ॐ આનન્દ કન્દાય નમઃ । ॐ સંવન્નિલાય નમઃ । ॐ સર્વત્ત્વાત્મક પદ્માય નમઃ । ॐ સં સત્ત્વાય નમઃ । ॐ રં રજસે નમઃ । ॐ તં તમસે નમઃ । ॐ આં આત્મને નમઃ । ॐ અં અન્તરાત્મને નમઃ । ॐ ં પરમાત્મને નમઃ । ॐ હોં જ્ઞાનાત્મને નમઃ । મધ્યે - ॐ રતિ કામાભ્યાં નમઃ ।

ઉક્ત મંત્રથી પીઠપૂજા કરી પીઠાદિમાં રચિત સર્વતોભદ્રમંડળમાં આધાર શક્તિથી આરંભી પરતત્ત્વાન્ત પીઠદેવતાઓની સ્થાપના કરી લેવી.

“ॐ આં આધાર શક્ત્યાદિપરતત્ત્વાન્ત પીઠ દેવતાભ્યો નમઃ ।”

આ પ્રમાણે પૂજા કરીને નવપીઠ શક્તિઓની પૂર્વાદિ ક્રમથી નીચે પ્રમાણે લખેલ મંત્રથી પૂજા કરવી.

■ પીઠ શક્તિ પૂજા –

ॐ જયાય નમઃ । ॐ વિજયાય નમઃ । ॐ અજિતાય નમઃ । ॐ અપરાજિતાય નમઃ । ॐ નિત્યાય નમઃ । ॐ વિલાસિત્ય નમઃ । ॐ દોષ્યૈ નમઃ । ॐ ધોરાય નમઃ । મધ્યે - ॐ મહ્નલાય નમઃ ।

આ પદ્ધતિ –

“ॐ સર્વબુદ્ધિપ્રદે વર્ણનીયે સર્વસિદ્ધિપ્રદે ડાકિનીયે ॐ વજ્રવૈરોચનીયે એહોહિ નમઃ ।”

આ પીઠ મંત્રથી ‘વર્ણાનિ’ અને ‘ડાકિની’ સહિત છિન્નમસ્તા દેવીને આસન અર્પણ કરી તેમનું પૂજણ કરવું જોઈએ.

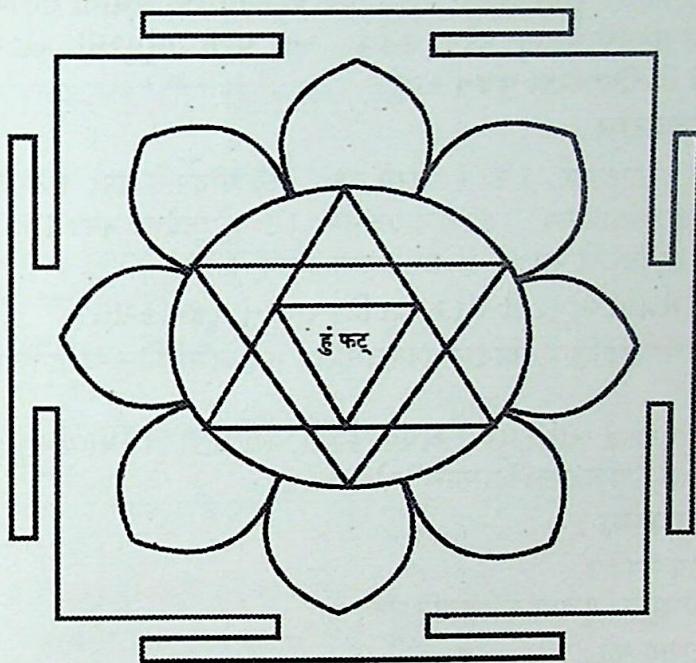
ભૈરવ તંત્રમાં જણાવ્યા મુજબ - ઉક્ત પીઠ પર વિધિવત્ દેવીનું ધ્યાન કરીને નીચે લખેલ મંત્રથી આવાહન કરવું જોઈએ.

“ॐ સર્વસિદ્ધિ વર્મનીયે સર્વસિદ્ધિ ડાકિનીયે વજ્રવૈરોચનીયે ઇહ તિષ્ઠ-તિષ્ઠ ઇહ સન્નિધેહિ ઇહ સત્ત્રિસુદ્ધર્સવ ।”

આ પ્રકારે આવાહન કર્યા બાદ –

“ॐ વજ્રવૈરોચનીયે દેહિ-દેહિ એહિ-એહિ ગુહા-ગુહા ખાહા મ સિદ્ધિ દેહિ - દેહિ મમશત્રૂનું મારય-મારય કરાલિકે હું ફટ ખાહા ।”

આ મંત્રથી દેવીનું વિધિવત્ પૂજન કરવું જોઈએ. ત્યારબાદ નીચે મુજબ પૂજા માટે નિર્ભિત યંત્રનું આવરણપૂજન કરવું

છિન્નમસ્તા પૂજન યંત્ર

■ આવરણપૂજા :

યંત્ર પર બાહ્ય આવરણથી આરંભ કરી પ્રતિલોમ કમથી પૂજન કરવું. ભૂપુરના બહારના ભાગમાં વજ આદિ આયુધોનું તેની અંદર હજુ આદિ દિક્પાલોનું, ભૂપુરના ચારો દ્વાર પર દ્વારપાલોનું તથા અષ્ટદળમાં આઠ શક્તિઓનું પૂજન કરવું. ત્રિકોણમાં છિન્નમસ્તાદેવીનું તથા તેની આજુબાજુ 'ડાક્ખિની' અને 'વર્ષિની' નામક બંને સખીઓનું પ્રણાવ તથા વાગ્બીજ સહિત પૂજન કરવું. આવરણ પૂજન બાહ્ય આવરણથી પ્રારંભ કરીને પ્રતિલોમ કમથી નીચે પ્રમાણો કરવું.

પ્રથમ આવરણમાં ભૂપુરની બહાર પૂર્વાદ્ય દિશાઓમાં પૂજન કરવું.

■ પ્રથમાવરણ :

ॐ વજ્રાય નમઃ । ॐ શક્તયે નમઃ । ॐ દણ્ડાય નમઃ । ॐ ખડ્ગાય નમઃ । ॐ પાશાય નમઃ । ॐ અંકુશાય નમઃ । ॐ ગદાયૈ નમઃ । ॐ શૂલાય નમઃ । ॐ પદ્માય નમઃ । ॐ ચક્રાય નમઃ ।

ઉક્ત મંત્રોથી આયુધોનું પૂજન કર્યા બાદ હાથમાં પુષ્પાંજલિ લઈને -

ॐ અભીષ્ટસિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગત વત્સલે । ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં પ્રથાવરણાર્ચનમ् - એ પ્રમાણો બોલી પુષ્પો અર્પણ કરવાં. આ પછી વિશેખાધ્યમાંથી જલબિંદુ અર્પણ કરતાં “પૂજિતાસ્તપિતાસન્તુ” એમ કહેવું. આ પછી ભૂપુરની અંદર પૂર્વાદિ દિશાઓમાં દ્વિતીયાવરણ પૂજન કરવું.

■ દ્વિતીયાવરણ :

ॐ લં ઇન્દ્રાય નમ : । ॐ રં અગ્નયે નમ : । ॐ મં યમાયે નમ : । ॐ કં નિર્ગૃહતયે નમ : । ॐ વં વરુણાય નમ : । ॐ ચં ચાયવે નમ : । ॐ કું કુવેરાય નમ : । ॐ હં ઈશાનાય નમ : । ॐ આં બ્રહ્મણે નમ : । ॐ હોં અનન્તાય નમ : ।

ઉક્ત મંત્રથી ભૂપુરની અંદર દશ દિક્પાલોનું પૂજન કરીને -

ॐ અભીષ્ટસિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગત વત્સલે । ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં દ્વિતીયાવરણાર્ચનમ् ।

- એ પ્રમાણો બોલી પુષ્પો અર્પણ કરવાં. આ પછી વિશેખાધ્યમાંથી જલ બિંદુ અર્પણ કરતાં “પૂજિતાસ્તપિતાસન્તુ” એમ કહેવું.

■ તૃતીયાવરણ :

ॐ કરાલાય નમ : ।

(કરાલ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ : ।)

ॐ વિકરાલાય નમ : ।

(વિકરાલ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ : ।)

ॐ અતિકરાલાય નમ : ।

(அતિકરાલ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ : ।)

ॐ મહાકાલાય નમ : ।

(મહાકાલ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમ : ।)

ઉક્ત મંત્રોથી દ્વારપાલોનું પૂજન કર્યા બાદ -

ॐ અભીષ્ટસિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગત વત્સલે ।

ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં તૃતીયાવરણાર્ચનમ् ॥

- એ પ્રમાણો બોલી પુષ્પો અર્પણ કરવાં. આ પછી વિશેખાધ્યમાંથી જલબિંદુ અર્પણ કરતાં “પૂજિતાસ્તપિતાસન્તુ” એમ કહેવું.

આ પછી અષ્ટદળોમાં પૂજ્યા તથા પૂજકના અંતરાલને પૂર્વ દિશા માનીને તદ્દનુસાર અન્ય દિશાઓની કલ્પના કરીને પ્રાચીકમથી નીચે મુજબ શક્તિઓનું પૂજન કરવું.

■ ચતુર્થાવરણ :

ॐ એકલિંગાયै નમઃ ।

(એકલિંગ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ યોગિન્યૈ નમઃ ।

(યોગિની શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ ડાકિન્યૈ નમઃ ।

(ડાકિની શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ ભૈરવ્યૈ નમઃ ।

(ભૈરવી શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ મહાભૈરવ્યૈ નમઃ ।

(મહાભૈરવી શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ ઇંદ્રાક્ષયૈ નમઃ ।

(ઇંદ્રાક્ષી શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ અસિતાંગ્યૈ નમઃ ।

(અસિતાંગી શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ સંહારિણ્યૈ નમઃ ।

(સંહારિણી શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ઉક્ત ભંત્રોથી શક્તિઓનું પૂજન કર્યા બાદ -

ॐ અભષ્ટસિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગત વત્તલે । ભવત્યા સમર્પયે તુભ્યં ચતુર્થાવરણ અર્ચનમ् ॥

- એ પ્રમાણો બોલી પુખ્યો અર્પણ કરવાં. આ પછી વિશેખાર્થમાંથી જલબિંદુ અર્પણ કરતાં “પૂજિતાસ્તપિતાસ્તન્તુ” એમ બોલવું.

આ પછી ઘટકોણ કેસરોમાં આગનેય આદ ચાર દિશાઓ તથા મધ્યમાં-

■ પંચમાવરણ :

ॐ આંખડ્ગાય હીં હીં ફટ હૃદયાય નમઃ સ્વાહા ।

(હૃદય શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ ઈ સુખડ્ગાય હીં હીં ફટ શિખાયૈ વષટ સ્વાહા ।

(શિર: શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ ઊ વજાય હીં હીં ફટ શિખાયૈ વષટ સ્વાહા ।

(શિખા શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ એં પાશાય હીં હીં ફટ કવચાય હું સ્વાહા ।

(કવચ શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ ઔં અંકુશાય હીં હીં ફટ નેત્રત્રયાય વૌષટ સ્વાહા ।

(નેત્રત્રય શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ॐ અ : વસુ રક્ષા હીં હીં ફટ અસ્ત્રાય ફટ સ્વાહા ।

(અસ્ત્ર શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ તર્પયામિ નમઃ ।)

ઉક્ત મંત્રાથી હૃદયાદિ ખડંગોનું પૂજન કરીને -

ॐ અભીષ્ટ સિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગત વત્સલે ।

ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં પઞ્ચમાવરણાર્ચનમ् ॥

એ પ્રમાણો બોલી પુષ્પો અર્પણ કરવાં. આ પછી વિશેખાર્થમાંથી જળબિંદુ અર્પણ કરતાં “પૂજિતાસ્તર્પિતાસ્તન્તુ” અભ કહેવું.

■ ષષ્ઠાવરણા :

વિન્દૌ - ॐ એં છિન્નમસ્તાયૈ નમઃ શ્રીછિન્નમસ્તા-શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ નમઃ તર્પયામિ નમઃ । દેવી દક્ષિણે - ॐ એં ડાકિન્યૈ નમઃ, શ્રીડાકિની-શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ નમઃ તર્પયામિ નમઃ । દેવી - વામે - ॐ એં વર્ણિન્યૈ નમઃ, શ્રીવર્ણિની-શ્રીપાદુકાં પૂજયામિ નમઃ તર્પયામિ નમઃ ।

- આ પછી પૂર્વવત્ત પુષ્પો અર્પણ કરીને જળબિંદુ અર્પણ કરી નીચે પ્રમાણો બોલવું.

મૂલં ॐ અભીષ્ટ - સિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગત-વત્સલે! ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં ષષ્ઠાવરણાર્ચનમ् । પૂજિતાસ્તર્પિતા : સન્તુ ।

આ પ્રમાણો આવરણ પૂજા કરીને ધૂપદાનથી નમસ્કાર પર્યન્ત પૂજન કરવું.

ત્યારબાદ અર્ધરાત્રિના સમયે નીચે પ્રમાણોનો મંત્ર બોલી બલિ અર્પણ કરવો. (બલિદાનમાં માંસ અને માછલી અર્પણ કરવાનો પણ ઉલ્લેખ છે અને સુરા પણ અર્પણ કરવાની છે.)

ॐ સર્વસિદ્ધિપ્રદે વર્ણિનીયે સર્વસિદ્ધિપ્રદે ડાકિનીયે વજ્ઞવૈરોચનીયે એહેહિ ઇમં બલિ ગુહ્ય-ગુહ્ય સમ સિદ્ધિ દેહિ હીં ફટ સ્વાહા ।

- બલિદાનમાં માંસાદિક બલિ સર્વ માટે અનુકૂળ નથી. એટલે સર્વ સામાન્ય રીતે જે ફળ કાપતાં અંદરથી લાલ હોય તેવા ફળનું બલિદાન કરવાનું પણ શાસ્ત્ર વચ્ચન છે. તે મુજબ કરી શકાય છે અને મધુર દ્રવ્યોનું પણ બલિદાન થઈ શકે છે.

મંત્ર મહાર્ણવમાં પુરશ્યરણ માટે ચાર લાખ જપ કરવાનું વિધાન છે. પરંતુ આ સિદ્ધવિદ્યા હોવાથી એક લાખ જપનું પુરશ્યરણ કરી શકાય. તે પુરશ્યરણના જપનો દશાંશ હોમ પલાશ પુષ્પો, બિલ્વપુષ્પો અથવા બિલ્વફળથી કરવો જોઈએ. તેની દશાંશ સંખ્યાના કમથી તર્પણ, માર્જન, બ્રાહ્મણ ભોજન સંપત્ત કરવાથી મંત્ર સિદ્ધ થશે.

૧૮. શ્રી છિન્નમસ્તા ખોડશાક્ષર મંત્રસાધના

‘મંત્રકોષ’માં ભગવતી છિન્નમસ્તાના ઉપ મંત્ર ઉપલબ્ધ થાય છે. ‘શાક્ત પ્રમોદ’ નામક ગ્રંથમાં ભગવતી છિન્નમસ્તાના ખોડશાક્ષર (૧૬ અક્ષરનો મંત્ર છે તેનો ઉદ્ધાર નીચે મુજબ છે

લક્ષ્મી : પ્રથમ-વીજેઽस્તિ, લજ્જા-વીજે મનોભવ : | તૃતીયે�સ્મિન् સદા દેવી, મહા-પાતક-નાશિની || ચતુર્થે તુ ગુણાતીતા, મુક્તિ - વિદ્યા - પ્રદાયિકા | વકારે વરુણ : સાક્ષાજ્જકારે તુ સુરાધિપ : || રેફે હૃતાશનો દેવો, વકારે વસુધાધિપ : | એકારે ત્રિપુરા દેવી, રેફે ત્રિપુર - સુન્દરી || ત્રૈલોક્ય - વિજયા દેવી, સદૈવૌકાર-રાસ્થિતા | ચકારે ચન્દ્રમા દેવો, નકારે હિ વિનાયક : || ઈકારે કમલા સાક્ષાદ, યકારે ચ સરસ્વતી | માયા-યુગ્મે સદા દેવી - પ્રકૃત્યા સહ સજ્જાતા || વૈખરી ચૈવ ફટ् - કારે, સ્વાકારે કુસુમાયુધઃ | હાકારે ચ રતિસ્તિષ્ઠેદેવં મન્ત્ર-સમુચ્ચયે ||

અર્થાત् – પ્રથમ બીજમાં લક્ષ્મી ‘શ્રીં’ છે, બીજમાં લજ્જાબીજ ‘હીં’ છે. ત્રીજમાં મનોભવ ‘કરીં’ છે. આ દેવી સદા મહાપાપોનો નાશ કરનારી છે. ચોથામાં ગુણોથી પર મુક્તિ વિદ્યાને આપનાર ‘એં’ બીજ છે. ‘વ’ માં સાક્ષાત્ વરુણદેવ છે. અને ‘જ’ માં દેવરાજ ઇન્દ્ર છે. રેફે ‘ર’ માં અર્જિનદેવ છે, ‘ઓ’ માં પૃથ્વીપતિ છે, ‘એં’ માં ત્રિપુરાદેવી, ‘ર’ માં ત્રિપુરસુંદરી છે. ‘ઓં’ માં સદૈવ ત્રૈલોક્ય - વિજયિની દેવી વિરાજમાન છે. ‘ચ’ માં ચદ્રદેવ, ‘ન’ માં ગણોશળ છે. ‘ઇ’ માં સાક્ષાત્ કમલા અને ‘ય’ માં સરસ્વતી છે. માયા યુગ્મ ‘હું હું’ માં સદા પ્રકૃતિદેવીનો સંગમ છે. ‘ફટ્’ માં વૈખરીવાણી ‘સ્વા’ માં કામદેવ અને ‘હા’ માં રતિ રહેલ છે. આ રીતે મંત્રનો સમુચ્ચય છે.

ઉક્ત મંત્રના ઉદ્ધાર અનુસાર ભગવતી છિન્નમસ્તાનો સોળ (૧૬) અક્ષરનો મંત્ર બને છે. આ પ્રમાણે –

ॐ શ્રી હીં કરીં એં વજ્ઞ-વૈરોચનીયે હું હું ફટ્ સ્વાહા

‘શ્રી છિન્નમસ્તા નિત્યાર્થન’ નામક ગ્રંથમાં આ જ મંત્ર ઉદ્ધૃત કરવામાં આવેલ છે.

આ મંત્ર એટલો અધિક શ્રેષ્ઠ છે કે અની અંદર રહેલા બીજ મંત્ર સંબંધિત દેવતાઓની કૃપા પણ સાધકને છિન્નમસ્તાની સાધના કરવા માગથી સ્વત : અને સાથોસાથ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. અહીં ઉક્ત મંત્રની ઉપાસનામાં (૧) ‘શાક્ત પ્રમોદ’ (૨) મંત્ર - મહોદધિ’ અને (૩) ‘શ્રી છિન્નમસ્તા નિત્યાર્થન’ અનુસાર કમશા : તે પૈકી સાધકે કોઈ પણ એક વિનિયોગનો ઉપયોગ સાધનામાં કરવો જોઈએ.

- (૧) અરય છિન્નમસ્તા - મન્ત્રય ભૈરવ ત્રષ્ણિઃ । સપ્રાટ્ છન્દઃ । છિન્નમસ્તા દેવતા । હું હું વીજં । ખાહા શક્તિઃ । અભીષ્ટાર્થ - સિદ્ધ્યે વિનિયોગઃ ।
- (૨) ઊં અરય શ્રીછિન્નમસ્તા-મન્ત્રય ભૈરવ ત્રષ્ણિઃ । સપ્રાટ્ છન્દઃ । છિન્નમસ્તા દેવતા । હું હું વીજં । ખાહા શક્તિઃ । મમાભીષ્ટ - સિદ્ધ્યે જપે વિનિયોગઃ ।
- (૩) ઊં અરય શ્રીછિન્નમસ્તા-મન્ત્રય ક્રોધ-ભૈરવ ત્રષ્ણિઃ । સપ્રાટ્ છન્દઃ । શ્રીછિન્નમસ્તા દેવતા । હું હું વીજં । ખાહા શક્તિઃ । ઇષ્ટ-સિદ્ધ્યૈ વિનિયોગઃ ।

આ પછી વિનિયોગને અનુરૂપ કભશા: ઋષાણિ ન્યાસ, કરન્યાસ, અંગન્યાસ પણ ત્રણ પ્રકારના ઉપરોક્ત કબે નીચે દર્શાવેલ છે. તે પૈકી સૂધકે કોઈપણ એક ન્યાસનો પ્રકાર જે તે વિનિયોગને અનુરૂપ ઉપયોગમાં લેવા સૂચના છે.

■ ત્રષ્ણાદિ ન્યાસ :

(૧) શિરસિ ભૈરવ-ત્રષ્ણે નમઃ । મુહેસપ્રાટ્-છન્દસે નમઃ । હૃદિ છિન્નમસ્તા - દેવતાયૈ નમઃ । ગુહ્યે હું હું વીજાય નમઃ । પાદયો: ખાહા - શક્તયે નમઃ । સર્વાઙ્ગે અભીષ્ટાર્થ-સિદ્ધ્યે વિનિયોગાય નમઃ ।

(૨) ભૈરવાય ત્રષ્ણે નમઃ શિરસિ । સપ્રાટ્-છન્દસે નમઃ મુહે । છિન્નમસ્તા - દેવતાયૈ નમઃ હૃદિ । હું હું વીજાય નમઃ ગુહ્યે । ખાહા - શક્તયે નમઃ પાદયો: । મમાભીષ્ટ - સિદ્ધ્યે જપે વિનિયોગાય નમઃ સર્વાઙ્ગે ।

(૩) શિરસિ ક્રોધ-ભૈરવાય ત્રષ્ણે નમઃ । મુહે સપ્રાટ્-છન્દસે નમઃ । હૃદિ શ્રીછિન્ન-મસ્તાયૈ નમઃ । ગુહ્યે હું હું વીજાય નમઃ । પાદયો: ખાહા - શક્તયે નમઃ । સર્વાઙ્ગે ઇષ્ટ-સિદ્ધિ - વિનિયોગાય નમઃ ।

■ કર ન્યાસ :

(૧) ઊં ઓં ખડ્ગાય હૃદયાય ખાહા કંનીયયો: । ઊં ઈ સુખડ્ગાય શિરસે ખાહા પવિત્રાંગુલ્યો: । ઊં ઊં સુવજ્ઞાય શિખાયૈ ખાહા મધ્યમયો: । ઊં ઐં પાશાય કવચાય ખાહા તર્જન્યો: । ઊં ઓં અંકુશાય મંત્ર-ત્રયાય ખાહા અંગુષ્ઠ્યો: । ઊં અ: સુરક્ષારક્ષાસુરક્ષાયાસ્ત્રાય ફટ્ કરતલ-કરપૃષ્ઠ્યો: ।

(૨) ઊં આં ખડ્ગાય હીં હીં ફટ્ ખાહા કનિષ્ઠ્યો: । ઊં ઈ સુખડ્ગાય હીં હીં ફટ્ ખાહા નામિકયો: । ઊં ઊં વજ્ઞાય હીં હીં ફટ્ ખાહા મધ્યમયો: । ઊં ઐં પાશાય હીં હીં ફટ્ ખાહા પર્જન્યો: । ઊં ઓં અંકુશાય હીં હીં ફટ્ ખાહા અંગુષ્ઠ્યો: । ઊં અ: વસુરક્ષ હીં હીં ફટ્ ખાહા કરતલ-કર-પૃષ્ઠ્યો: ।

(૩) ઊં આં ખડ્ગાય ખાહા કનિષ્ઠિકાભ્યાં । ઊં ઈ સુખડ્ગાય ખાહા અ-નામિકાભ્યાં ઊં ઊં જાય ખાહા મધ્યમાભ્યાં । ઊં ઐં પાશાય ખાહા તર્જનીભ્યાં । ઊં ઓં અંકુશાય ખાહા અંગુષ્ઠાભ્યાં । ઊં સુરક્ષા રક્ષ અસુરક્ષાય ખાહા કરતલ-કરપૃષ્ઠાભ્યાં ।

■ અર્જુન્યાસ :

(૧) કુમાંક - ૧માં આપવામાં આવેલ કરન્યાસ અનુસાર ('શાક્ત પ્રમોદ' ગ્રંથ ગ્રંથમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવેલ નથી.)

(૨) ઊં આં ખડ્ગાય હોં હોં ફટ હૃદયાય સ્વાહા । ઊં ઈ સુખડગાય હોં હોં ફટ શિરસે સ્વાહા । ઊં વજ્ઞાય હોં હોં ફટ શિખાયૈ સ્વાહા । ઊં એ પાશાય હોં હોં ફટ કવચાય સ્વાહા । ઊં ઔં કુશાય હોં હોં ફટ નેત્ર-ત્રયાય સ્વાહા । ઊં અ : વસુરક્ષ હોં હોં ફટ અસ્ત્રાય ફટ ।

(૩) ઊં આં ખડ્ગાય હૃદયાય નમ : સ્વાહા । ઊં ઈ સુખડગાય શિરસે સ્વાહા । ઊં ઊં વજ્ઞાય શિખાયૈ વષટ સ્વાહા ઊં એં પાશાય કવચાય હું સ્વાહા । ઊં ઔં અંકુશાય નેત્ર-ત્રયાય વૌષટ સ્વાહા । ઊં અ : સુરક્ષા રક્ષ અસુરક્ષાય અસ્ત્રાય ફટ સ્વાહા ।

■ અન્ય ન્યાસ :

'શાક્ત-પ્રમોદ' માં અંગન્યાસ પછી મૂલમંત્રથી 'વ્યાપકન્યાસ' કરીને ભગવતી છિન્નમસ્તાનું ધ્યાન કરવાનો નિર્દેશ છે. 'મંત્ર-મહાર્ડ્રિવ' માં આ વાતને સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે. તે મુજબ નીચે પ્રમાણે ત્રણ વાર ન્યાસ કરવા.

શ્રી હોં હોં કર્લોં એં વજ્ઞ-વૈરોચનીયે હોં હોં ફટ સ્વાહા – મસ્તકાદિ-પાદ પર્યન્તમ्
શ્રી હોં હોં કર્લોં એં વજ્ઞ-વૈરોચનીયે હોં હોંફટ સ્વાહા – પાદાદિ - મસ્તકાન્તમ्

'મંત્ર મહોદધિ'માં વ્યાપક ન્યાસનો ઉલ્લેખ નથી. શ્રી છિન્નમસ્તા નિત્યાર્થનમાં 'અંગન્યાસ' પછી 'પોઢાન્યાસ' આપીને ઉક્ત પ્રકારથી 'વ્યાપક ન્યાસ' કરવાનો નિર્દેશ કરીને ફરીથી પ્રણાવથી ત્રણવાર 'વ્યાપક ન્યાસ' કરવાનો નિર્દેશ કરીને ફરીથી પ્રણાવથી ત્રણવાર 'વ્યાપક ન્યાસ' કરી ધ્યાન કરવાનો નિર્દેશ છે.

■ ધ્યાન :

ભાસ્વન્મણ્ડલ મધ્યાગાં નિજશિરશિઠ્ઠન્ન વિકીર્ણાલિકં
સ્કારાસ્યં પ્રપિવદ્રલાત્વસ્થિરં વામે કરે વિભ્રતીમ् ।
યાભાસક્ત રતિસ્મરોપરિગતાં સખ્યૌ નિજે ડાકીની
વર્ણિન્યૌ પરિદૃશ્યમોદ કલિતાં શ્રીછિન્નમસ્તાં ભજે ॥

પ્રત્યાલીઢપદાં સદૈવ દધતોં છિન્ન શિર : કર્તૃકાં ।
દિવ્યસ્ત્રાં સ્વકવંધશોળિત સુધાધારાં પિબન્તોં સુદા ॥ ૧ ॥
નાગાવન્દ્વ શિરોમણિં ત્રિનયનાં હૃદ પદ્મુત્પલાલંકૃતાં ।
રત્યાસક્ત મનોભવપરિહિઢાં ધ્યાયેજ્જવાસન્નિભામ् ॥ ૨ ॥
દક્ષે ચાતિસિતા વિમુક્તત્રિકુરા કર્ત્રો તથા ખર્ફરં ।
હસ્તાભ્યાં દધતી રજૌગુણભવા નામાપિસા વર્ણિની ॥ ૩ ॥

દેવ્યાશિછ્નકવન્ધ : પતદસૃધારાં પિવન્તી મુદા ।
 નાગાવદ્ધ શિરોમણિમનુવિદા ધ્યેયા સદા સા સુરૈ : ॥
 પ્રત્યાલીઢપદા કવન્ધ વિગલદ્વકતં પિવન્તી મુદા ।
 સૈબા યા પ્રલયે સમસ્ત ભુવન ભોક્તું ક્ષમા તામસી ॥
 શક્તિ : સાપિ પરાત્વા ભગવતી નામા પરા ડાકિની ।
 ધ્યેય ધ્યાન પરૈ : સદા સવિનય ભક્તેષ્ટ ભૂતિપ્રદા ॥

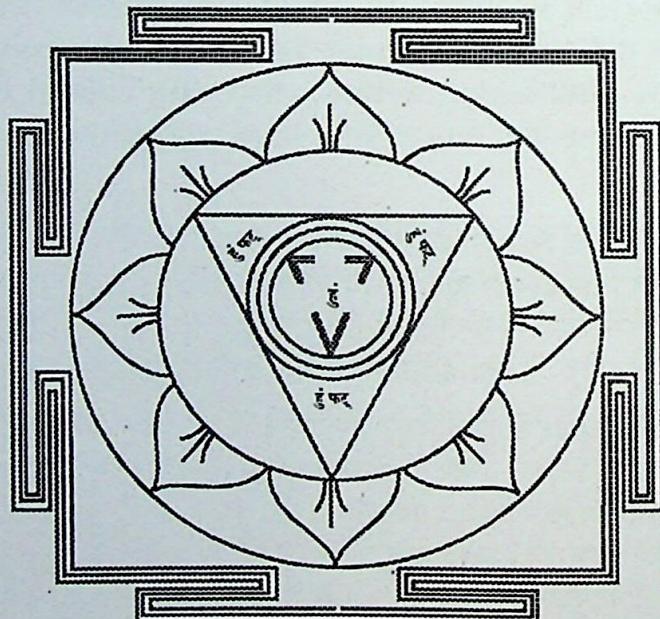
આ પછી પીઠપૂજન આ પુસ્તક આગળ બતાવ્યા પ્રમાણે કરીને નીચે દર્શાવેલ ધંત્રનું પૂજન કરવું.

'શાક્ત પ્રમોદ' નામક ગ્રંથમાં ભગવતી શ્રી છિન્ધમસ્તાના પૂજનધંત્રનો ઉદ્ધાર નીચે દર્શાવ્યા પ્રમાણે આપવામાં આવેલ છે.

■ ‘પૂજા-યન્ત્ર’ :

ત્રિકોણ વિન્યસેદાદૌ, તમધ્યે મણ્ડલ - ત્રયો તમધ્યે વિન્યસેદ્ય યોનિ,
 દ્વાર-ત્રય-સમન્વિતમ् ॥

બહિરષ્ટ - દલં પદ્મં, ભૂ - વિષ - ત્રિતયં પુનઃ । કૂર્ચ-વીજં લિખેન્મધ્યે, ત્રિકોણ ફટ -
 સમન્વિતમ् ॥

પૂજન યંત્ર

અર્થાત् પ્રથમ ત્રિકોણ બનાવવો, તેની મધ્યમાં ત્રણ વર્તુળ અને તેની મધ્યમાં પુનઃ ત્રિકોણ બનાવવો, જે ત્રણ દ્વારથી યુક્ત હોય. આ બધાની બહાર વર્તુળમાં અષ્ટદળ કુમળ અને ભૂપુર ત્રણ રેખાવાળું બનાવવું, મધ્યના ત્રિકોણમાં કૂર્ય બીજ. ‘હૂં’ અને ત્રણ ત્રિકોણમાં ‘ફટ્’ યુક્ત અર્થાત् ‘હૂં ફટ્’ લખવું.

‘બૈરવતંત્ર’માં પૂજા-યંત્રના વિવિધ ભાગોમાં રંગ-ન્કલ્પનાનો ઉલ્લેખ નીચે મુજબ છે.

સિતં કુર્યાદ દલં પૂર્વમાગેયં રવત્-વર્ણક । યામ્યં કૃષ્ણમત: પીતં, શુક્લં રવતં સિતાસિતમ् ॥

તત: પીતાં પ્રકુર્વાત, કર્ણિકાં તસ્ય મધ્યગાં । નમ્નથ્યે તુ પ્રકુર્વાત, મણ્ડલં ચણ્ણ-રોચિષ: ॥

રજ: સત્ય-તમો-રેખા, રવતા શુક્લા સિતા ક્રમાત् । માયા-યુષ્મં તતો નયસ્ત્વ, ષડક્ષર - સમન્વિતમ् ॥

વાહાં તસ્ય ચ ચક્રસ્ય, કુર્યાત્ પ્રાકાર-વેષિતં । પૂર્વ રવતં તત: કૃષ્ણાં, સિતં પીતં યથા - ક્રમમ् ।

ચતુર્દ્વાર-સમાયુક્તં, ક્ષેત્ર-પાલૈરધિષ્ઠિતં ॥

■ આવત્રણ પૂજા :

‘શાક્ત પ્રમોદ’ ગ્રંથાનુસાર - પ્રથમાવરણમાં અગ્નિ, ઈશાન, આસૂર (ને ઋત્ય) વાયુ આહિકોણોમાં, મધ્યમાં અને દિશાઓમાં નીચે પ્રમાણે પૂજન કરવું.

ॐ આં ખડ્ગાય હૃદયાય સ્વાહા, ઓં ઈ સુખડ્ગાય શિરસે સ્વાહા, ઓં ઊં વજ્ઞાય શિખાયૈ વષટ્ સ્વાહા, ઓં અ: સુરક્ષ-રક્ષ હીં હીં અસ્ત્રાય ફટ્ સ્વાહા ।

દ્વિતીયાવરણ પૂજનમાં અષ્ટદલમાં પૂર્વાદિ કુમથી નીચેના મંત્રોથી અષ્ટ શક્તિઓનું પૂજન કરવું. આ પ્રમાણે

ॐ હીં કાલ્યૈ નમ: । ઓં હીં વર્ણિનૈ નમ: । ઓં હીં ડાકિનૈ નમ: । ઓં હીં ભૈરવૈ નમ: । ઓં હીં મહા-ભૈરવૈ નમ: । ઓં હીં ઇન્દ્રાક્ષૈ નમ: । ઓં હીં પિંગાક્ષૈ નમ: । ઓં હીં સંહારિણૈ નમ:

તૃતીય આવરણમાં અષ્ટદલ કુમળની મધ્યમાં નીચે મુજબના મંત્રથી પૂજન કરવું

હૂં હૂં ફટ્ સ્વાહા નમ: ।

ત્યારપણી દેવીની દક્ષિણા ઉત્તર અને ફરીથી દક્ષિણો અને નીચેના મંત્રોથી પૂજન કરવું.

દક્ષિણે - સપ્તાટ્ - છન્દસે નમ:, ઉત્તરે - સર્વ-વર્ણાભ્યો નમ:, દક્ષિણે - ઓં વીજ-શક્તિભ્યાં નમ: ।

ચતુર્થ આવરણમાં કમળ દળોના અગ્રભાગમાં પૂર્વાદિકમથી અષ્ટમાતૃકાઓનું પૂજન નીચે પ્રમાણો કરવું.

ॐ ગ્રાહીયૈ નમઃ । ॐ માહેશ્વર્યૈ નમઃ । ॐ વારાહૈ નમઃ । ॐ ચામુણ્ડાયૈ નમઃ । ॐ મહાલક્ષ્મ્યૈ નમઃ ।

પંચમ આવરણમાં ભૂપુરના ચારેય દ્વારો બૈરવોનું પૂજન આ પ્રમાણો કરવું.

પૂર્વ - ॐ કરાલાય નમઃ । દક્ષિણ - ॐ વિકરાલાય નમઃ । પશ્ચિમ - ॐ અતિ - કરાલાય નમઃ । ઉત્તરે - ॐ મહા-કરાલાય નમઃ ।

આ પ્રમાણો પાંચ આવરણનું પૂજન કરવું પરંતુ પ્રત્યેક આવરણ પૂજાના અંતે-

ॐ અભીષ્ટ - સિદ્ધિ મે દેહિ શરણાગત - વત્સલે ।

ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં અમુકં વરણાર્ચનમ् ॥

- એ પ્રમાણો બોલી પુષ્પાંજલિ અર્પણ કરવી અને જળ અર્પણ કરીને પૂજિતાસ્તર્પિતા : સન્તુ । એમ કહેવું.

■ પુરશ્ચરણા :

'શાક્તપ્રમોદ'ના કથન અનુસાર આ છિક્ષમસ્તા 'સિદ્ધવિદ્યા' હોવાથી એક લાખ ૪૫ દ્વારા આનું પુરશ્ચરણ થાય છે. અર્ધ રાત્રિમાં મત્સ્ય-માંસ-સુરાદિથી નીચેના મંત્રથી બલિદાન આપવાનું વિધાન છે. આ વાત સર્વને અનુકૂળ ન હોવાથી જે ફળ કાપતાં અંદરની લાલ રંગનું હોય તેવા ફળનું બલિદાન નીચેના મંત્ર વડે અર્પણ કરવું.

ॐ સર્વ-સિદ્ધિ-પ્રદે વર્ણિનીયે સર્વ-સિદ્ધિ-પ્રદે ડાકિનીયે વજ્ર-વૈરોચનીયે એહ્યેહિ ઇમ વલિ ગૃહ્ય-ગૃહ્ય મમ સિદ્ધિ દેહિ દેહિ હોય ફટ સ્વાહા ।

૪૫ સંખ્યાનો દશાંશ હોમ પલાસ પુષ્પો યા બિલ્વ પુષ્પ અથવા બીલીફળ (બીલા) વડે કરવો. તેના દશાંશ કમથી તર્પણ, માર્જન, બ્રાહ્મણ ભોજન સંપત્ત કરવું. આ રીતે કરવાથી મંત્ર સિદ્ધ થાય છે.

ॐ સર્વ - સિદ્ધિ-પ્રદે વર્ણિનીયે સર્વ-સિદ્ધિ-પ્રદે ડાકિનીયે વજ્ર-વૈરોચનીયે એહ્યેહિ ઇમ વલિ ગૃહ્ય ગૃહ્ય મમ સિદ્ધિ દેહિ દેહિ હોય ફટ સ્વાહા ।

▲ ▲ ▲

૧૮. પ્રચંડ ચંડિકા મંત્ર-પ્રયોગ

ભગવતી છિન્નમસ્તાનું જ બીજું નામ 'પ્રચંડ ચંડિકા' છે. એની કૃપાથી મનુષ્ય સદાશિવત્વ પ્રાપ્ત કરે છે. નિર્ધન વ્યક્તિ ધનવાન બને છે. અજ્ઞાન વ્યક્તિ કવિત્વ અને પાંડિત્યને પ્રાપ્ત કરે છે. શત્રુઓનો પરાજય થાય છે.

'વિશ્વસાર તંત્ર' અને 'દુદ્રયામલ તંત્ર'માં એનો મંત્ર નીચે દર્શાવ્યા મુજબ છે.

"શ્રી કર્તીં હીં એં વજ્રવૈરોચનીયે હીં હીં ફટ સ્વાહા ।"

ઉક્ત મંત્રના આદિમાં શ્રીં બીજ (શ્રી) રહેવાથી સર્વ પ્રકારની સમૃદ્ધિ સાધકને પ્રાપ્ત થાય છે. ત્યારબાદ કામબીજ 'કર્તી' બીજ સ્થાન પામેલ છે. જેથી નારી વશીકરણ થાય છે. આદિમાં આ પછી માયાબીજ 'હીં' આવતું હોવાથી સર્વ પ્રકારના પાપ નષ્ટ ન્યાય છે. ત્યારપછી 'એં' બીજ મુજિત લાભ કરાવનારું છે. આ રીતે આ મંત્રના નીચે મુજબ કમશ : ચાર રૂપ બને છે.

(૧) કર્તીં કર્તીં હીં એં વજ્રવૈરોચનીયે હીં હીં ફટ સ્વાહા ।

(૨) કર્તીં શ્રીં હીં એં વજ્રવૈરોચનીયે હીં હીં ફટ સ્વાહા ।

(૩) હીં શ્રીં કર્તીં હીં એં વજ્રવૈરોચનીયે હીં હીં ફટ સ્વાહા ।

(૪) એં શ્રીં કર્તીં હીં એં વજ્રવૈરોચનીયે હીં હીં ફટ સ્વાહા ।

આ મંત્રોના ઋષિ ભૈરવ, છંદ સભ્રાટ, દેવતા છિન્નમસ્તા, બીજ 'હૂં હૂં', શક્તિ - સ્વાહા તથા વિનિયોગ અભીષ્ટ સિદ્ધ્યર્થ છે.

'છિન્નમસ્તા નિત્યાર્થન વિધી' માં વર્ણિન કર્યા મુજબ પ્રાપ્ત : કૃત્યાદિ કરીને 'શ્રીં હીં હૂં' એ મંત્રથી ત્રણવાર આચ્યમન કરવું. 'એં' થી બંને હોઠોનું માર્જન કરવું. 'હીં' થી ફરી હોઠોનું શુદ્ધિકરણ કરવું જોઈએ. ત્યારપછી 'હૂં' મંત્ર વડે બંને હાથ ધોવા, 'શ્રીં' મંત્રથી મુખ ધોવું, 'હીં' દક્ષિણ નાસાપુટને, 'હૂં' થી વામનાસાપુટને, 'એં' થી જમણા નેત્રને, 'કર્તીં' થી ડાબી આંખને, 'શ્રીં હીં કલા' થી કાનને, 'એં' વડે ડાબા કાનને, ઊં થી મસ્તકને તથા 'કર્તીં' થી વદ્યયને, 'ઇ' થી મસ્તકને, તથા 'ક્રોં' થી બંને ખભાને સ્પર્શ કરવો જોઈએ. આચ્યમનની આ પ્રક્રિયાથી સાધક શિવસ્વરૂપ બની જાય છે તથા એક વર્ષ સુધી આ પ્રકારે આચ્યમન કરી છિન્નમસ્તા દેવીનું આરાધન કરવાથી દેવીનું દર્શન પ્રાપ્ત થાય છે. એવો તંત્ર શાસ્ત્રમાં ઉલ્લેક પ્રાપ્ત થાય છે.

આ પછી પૂર્વ વર્ણિત વિધિથી પ્રાણાયમ સુધીનું કર્મ કર્યા પછી 'ખોઢા ન્યાસ' કરવા જોઈએ.

'શ્રીં, એં, હૈં, ઊં, કર્તીં, સૌઃ, શ્રીં, હીં, કર્તીં, એં, હૈં, ઊં, ક્રોં, ક્રોં, ઇં, હૂં, ફટ' તથા ખોડશી વિદ્યાના અષ્ટદક્ષાશર મંત્ર 'એં હસકહલ હીં, કર્તીં, હસકહલ હીં,

સૌ : સકલ હોંનોં” આમાંથી પ્રત્યેક બીજ દ્વારા માતૃકા વર્ણ અર્થાત् ‘અ’ કારાદિ થી ‘ક્ષ’ સુધીના પચાસ વર્ણોને અલગ અલગ પુટિત કરીને માતૃકા ન્યાસનાં સ્થાનોમાં અર્થાત् -

શ્રી અં શ્રી નમ : - લલાટે ।

શ્રી આં શ્રી નમ : - મુખે ।

આ રીતે

એં અં એં નમ : - લલાટે ।

એં આં એં નમ : - મુખે ।

ઇત્યાદિ પ્રકારે ક્રમશા : ન્યાસ કરવા જોઈએ. આને ખોઢા ન્યાસ કહેવામાં આવે છે. આ ન્યાસ ભ્રષ્ટ સ્વરૂપ છે. એ કરવાથી શરીર વજાવત્ થઈ જાય છે. (ન્યાસની પદ્ધતિ ની વિશેષ જાડાકારી માટે લેખકનું દેવતા સિદ્ધિ મુદ્રા મહાવિજ્ઞા નામક પુસ્તક જોવું.) આ ન્યાસને દસ વર્ષ સુધી કરતા રહેવાથી સાધક સર્વ ઐશ્વર્યાથી યુક્ત થઈ જીવન-મુક્ત બની જાય છે.

આ પ્રમાણે પૂર્વવર્ણિત વિધિઓથી ઝેંખાદિ ન્યાસ, કરન્યાસ, ખડંગ ન્યાસ આદિ કરીને મૂલ મંત્રથી દ્વારા મહસ્તકથી પગ સુધી તથા પગથી મહસ્તક સુધી નાણવાર વ્યાપક ન્યાસ કરવા અને ત્યારબાદ નીચે મુજબ ધ્યાન કરવું જોઈએ.

ધ્યાનના મંત્રો નીચે પ્રમાણે છે :

“સ્વનાભૌ નીરં ધ્યાયેદદ્વંવિકસિતં સિતમ્ ।
તત્પદ્રકોશમધ્યે તુ મણ્ડલं ચણ્ડરોચિષ : ॥૧॥
જપાકુસુમ સઙ્ગાશં રક્તવન્ધૂક । સત્ત્વિભમ્ ।
રજ : સત્ત્વતમોરેખાયોનિમણ્ડલ મળિતમ્ ॥૨॥
મધ્યે તુ તાં મહાદેવીં સૂર્યકોટિસમપ્રભામ્ ।
છિન્નમસ્તાં કરે વામે ધાર્યતાં સ્વમસ્તકમ્ ॥૩॥
પ્રસાસ્તિસુખીં દેવીં લેલિહાનાગ્રજિહ્વિકામ્ ।
પિબન્તીં રૈધિરીં ધારાં નિજકણ વિનિર્ગતામ્ ॥૪॥
વિકીર્ણ પાશાજ્ઞ નાનાપુષ્ટ સમચ્છિતામ્ ।
દક્ષિણે ચ કરે કર્ત્રી મુણ્ડમાલા વિભૂષિતામ્ ॥૫॥
દિગ્મ્બરાં મહાધોરાં પ્રત્યાલીઢ પદેસ્થિતામ્ ।
અસ્થિમાલાધરાં દેવીં નાગયજ્ઞોપવીતિનીમ્ ॥૬॥

રતિકામોપરિષ્ઠાં ચ સદા ધ્યાયન્તિ યન્ત્રણઃ ।
 સદા પોડશવર્ષીયાં પીનોન્વત પયોધરામ् ॥૭॥
 વિપરીતરતાસક્તૌ ધ્યાયૈદ્રતિ મનોભવૌ ।
 ડાકિનીવર્ણિની યુક્તા વામદક્ષિણ યોગતઃ ॥૮॥
 દેવીગલોચ્છલદ્રક્તધારાપાનં પ્રકુર્વાતમ् ।
 વર્ણિનીં લોહિતાં સૌસ્યાં સુક્તકેશીં દિગ્મ્વરામ् ॥૯॥
 કપાલકર્તુકાહસ્તાં વામદક્ષિણ યોગતઃ ।
 નાગયજોપવીતાઢ્યાં જ્વલતેજોમયીભિવ ॥૧૦॥
 પ્રત્યાતીઢપદાં વિદ્યાં નાનાલઙ્ગારભૂષિતામ् ।
 સદા દ્વાદશવર્ષીયા મસ્થિમાલા વિભૂષિતામ् ॥૧૧॥
 ડાકિનીં વામપાર્શ્વ તુ કલ્પસૂર્યાનલોપમામ् ।
 વિદ્યુજ્જરાં ત્રિનયનાં દન્તપંક્તિવલાકિનીમ् ॥૧૨॥
 દંષ્ટા કરાલવદનાં પીનોન્વતપયોધરામ् ।
 મહાદેવોં મહાધોરા સુક્તકેશીં દિગ્મ્વરામ् ॥૧૩॥
 લેલિહાનમહાજિહ્ના મુણ્ડમાલા વિભૂષિતામ् ।
 કપાલ કર્દૂકાહસ્તાં વામદક્ષિણ યોગતઃ ॥૧૪॥
 દેવીં ગલાચ્છલદ્રક્તવારાયાનં પ્રકુર્વતીમ् ।
 કરસ્થિત કપાલેન ભીષણેનાતિભીષણામ् ॥૧૫॥
 નાભ્યાં નિષેવમાણાં તાં ધ્યાયેદેવીં વિચક્ષણઃ ॥૧૬॥
 ખ-મસ્તકં સ-ખર્પં, રક્ત-ધારાઽભિપૂરિતમ् ।
 લલજિહં મહાભીમં ધૃત વામ ભુજે તથા ॥૧૭॥

અર્થાત् - પોતાની નાભિમાં અર્ધા ખીલેલા કમળનું ધ્યાન કર્યું. આ કમળના કોષની મધ્યમાં જબાકુસુભ તથા બંધુક પુષ્પની સમાન રક્તવર્ણવાળા અને સત્ત્વ, ૨૪ તથા તમ સંજ્ઞક ત્રણ રેખા રૂપ યોનિમંડળમાં સુશોભિત સૂર્ય મંડળની ભાવના કર્વી. આ મંડળની મધ્યમાં કોટિ સૂર્યો સમાન પ્રભાવવશાળી મહાદેવી છિન્નમસ્તા વિરાજમાન છે અને પોતાના ડાબા હાથમાં પોતાનું કપાયેલ મસ્તક ધારણ કરેલ છે. તેમનું મુખ વિશાળ અને ભયાવહ છે. ભયંકર જીભથી વારંવાર હોઠોને ચાટી રહી છે. પોતાના કંઠમાંથી નીકળતી રહેલ રક્તધારાનું પાન કરી રહી છે. કેશ છૂટા છે અને વિવિધ પુષ્પોથી સજીજત છે. જમણા હાથમાં કાતર છે અને ગળામાં મુંડમાળા છે. નરન સ્વરૂપા છે. આકૃતિ ધણી ભયાવહ છે. જમણો પગ કંઈક આગળ

અને ડાબો પગ કંઈક પાછળ છે. હાડકાંની માળા અને સર્પાનું જનોઈ ધારણ કરેલ છે તથા વિપરીત રતિમાં આસક્ત રતિ અને કામદેવની ઉપર બેઠેલી છે. બંને સ્તન ઉત્ત્રત અને સ્થૂળ છે. તેની ડાબી બાજુએ ડાક્ખિની અને જમણી બાજુએ વર્ષિણી નામની બે નાયિકાઓ છે. તે પણ દેવીના ગળામાંથી નીકળતી રક્ત ધારાનું પાન કરી રહી છે.

વર્ષિણી આદૃતી સૌભ્ય, વર્ણ રક્ત અને કેશ ખુલ્લાં છે. તે પણ નજ્ઞ છે. ડાબા હાથમાં નરમુંડ એ જમણા હાથમાં કાતર છે. ગળામાં સર્પાનું યણોપવીત છે. જાજવલ્યમાન તેજથી તેનું સ્વરૂપ પૂર્ણ છે. તેનો જમણો પગ કંઈક પાછળ છે. એ વિવિધ આભૂષણો અને અસ્થિ માળાથી સજ્જિત છે. સોળ વર્ષાયા છે.

દેવીની ડાબી બાજુએ ડાક્ખિની છે, જે પ્રલય કાલીન દ્વાદશ સૂર્યો અને અન્નિ સમાન ઉજ્જવળ વર્ષિણી છે. તેની જટાજૂટ વીજળી સમાન દીપ્તિમાન છે. એ ત્રિનેત્રા છે. એના દાંત બહુ જ શુભ છે. કરાલ દાંતોથી તેનું મુખ ઘણું જ ભયંકર લાગે છે. બંને સ્તનો સ્થૂળ અને ઉત્ત્રત છે. વાળ વિખરાયેલ અને આદૃતી ઘણી જ ભયંકર છે. તે પણ નજ્ઞ સ્વરૂપા છે. લબકારા મારતી જીબ ઘણી મોટી છે. મુંડ માળા પહેરેલી છે. ડાબા હાથમાં નરમુંડ, જમણા હાથમાં કાતર છે. દેવીના ગળામાંથી નીકળતી રક્તધારાનું તે પાન કરી રહી છે.

ઉક્ત ડાક્ખિની અને વર્ષિણી નામક તેની સખીઓ દેવી છિન્નમસ્તાની સેવા કરી રહી છે.

તંત્ર શાસ્ત્રમાં લઘ્યું છે કે જે વ્યક્તિ ધ્યાન કર્યા વિના છિન્નમસ્તાનું પૂજન કરે છે, દેવી તેનો શિરચ્છેદ કરી રક્તપાન કરે છે.

દેવીની પૂજાનું યંત્ર પ્રથમ ઉલ્લેખ કર્યા મુજબ છે. તે મુજબ યંત્ર બનાવી પૂજન કરવું જોઈએ.

■ પીઠ પૂજન :

ધ્યાન કર્યા પછી માનસોપચાર પૂજન કરવું. અર્ધ-સ્થાપન પછી પીઠપૂજા કરવી નીચે પ્રમાણો -

આધાર શક્તયે નમ : | પ્રકૃતયે નમ : | કૂર્માય નમ : | અનન્તાય નમ : | પૃથિવૈ નમ : | ક્ષીર સમુદ્રાય નમ : | રલ દ્વીપાય નમ : | કલ્યવૃક્ષાય નમ : | સ્વર્ણ સિંહાસનાય નમ : | આનન્દ કન્દાય નમ : | સંવિગ્રાતાય નમ : | સર્વતત્ત્વાત્મક પદ્માય નમ : | સં રત્યાય નમ : | રં રજસે નમ : | તં તમસે નમ : | આં આત્મને નમ : | અં અન્તરાત્મને નમ : | પં પરમાત્મને નમ : | હીં જ્ઞાનાત્મને નમ : | પદ્મ મધ્યે - રનિકામાભ્યાં નમ : |

લૈરવ ભતાનુસાર - આધાર શક્તિ, કૂર્મ, નાગરાજ, પદ્મનાલ, પદ્મમંડળ, ચતુરસ્ત્ર, રજસ્, સત્ત્વ, તમસ, રતિ, કામની અને પૂજા કરીને શક્તિ પૂજા કરવી જોઈએ.

રતિ અને કામની ઉપર -

“વજ્ર વૈરોચનીયે દેહિ દેહિ એહિ એહિ ગુહ્ય ગુહ્ય સ્વાહા મમ
સિદ્ધિ દેહિ દેહિ મમ શત્રૂન મારય મારય કરાલિકે હું ફટ સ્વાહા ।”

- આ મંત્રથી પૂજન કરવું. આ પછી પુનઃ ધ્યાન કરીને નીચેના મંત્રથી
આવાહન કરવું જોઈએ.

“સર્વસિદ્ધિ વર્ણિનીયે સર્વસિદ્ધિ ડાકિનીયે વજ્રવૈરોચનીયે ઇહાવહ સર્વસિદ્ધિ
વર્ણિનીયે સર્વસિદ્ધિ ડાકિનીયે વજ્ર વૈરોચનીયે ઇહ તિષ્ઠ તિષ્ઠ ઇહ સત્ત્રિધેહિ ઇહ
સત્ત્રિરુધ્યાખ્ય ।”

આ પછી કરી “આ હોં ક્રોં હંસ :”થી પ્રાણપ્રતિષ્ઠા કરીને નીચેના મંત્રથી
ખડુગ પૂજા કરવી.

“ॐ આં ખડગાય હૃદયાય સ્વાહા । ઓં ઈ સુખડગાય શિરસે સ્વાહા । ઓં ઊં સુવજ્રાય
શિખાયૈ સ્વાહા । ઓં ઐં પાશાય કવચાય સ્વાહા । ઓં ઔં અંકુશાય નેત્રત્રયાય સ્વાહા ।
ઓં અ : સુરક્ષા સુરક્ષાયાસ્ત્રાય ફટ ।”

આ પછી યથાશક્તિ ઉપહાર સમર્પિત કરી, પૂજના અંતમાં નીચે પ્રમાણે
મંત્રથી બદ્વિદાન પ્રદાન કરવું.

“વજ્રવૈરોચનીયે દેહિ દેહિ એહિ એહિ ગુહ્ય ગુહ્ય ઇયં બલિ મમ સિદ્ધિ સિદ્ધિ દેહિ દેહિ
મમ શત્રૂન મારય મારય કરાલિકે હું ફટ સ્વાહા ।”

ફરીથી દેવીની જમણી બાજુએ - ઓં વર્ણિનૈ નમ : ।

દેવીની ડાબી બાજુએ ઓં ડાકિનૈ નમ : ।

થી પૂજા કરવી. આ પછી દેવીના અંગમાં ખડુગ પૂજન કરવું. જમણી અને
ડાબી બાજુએ કભશ : -

ઓં શંखનિધયે નમ : । ઓં પદ્મ નિધયે નમ : ।

થી પૂજા કરીને, પદ્મના અષ્ટદલોમાં પૂર્વાદિ કભશી આ પ્રમાણે પૂજા કરવી.

ઓં લક્ષ્યૈ નમ : । ઓં લજ્જાયૈ નમ : । ઓં માયાયૈ નમ : । ઓં વાણૈ નમ : ।

કોણા દલોમાં -

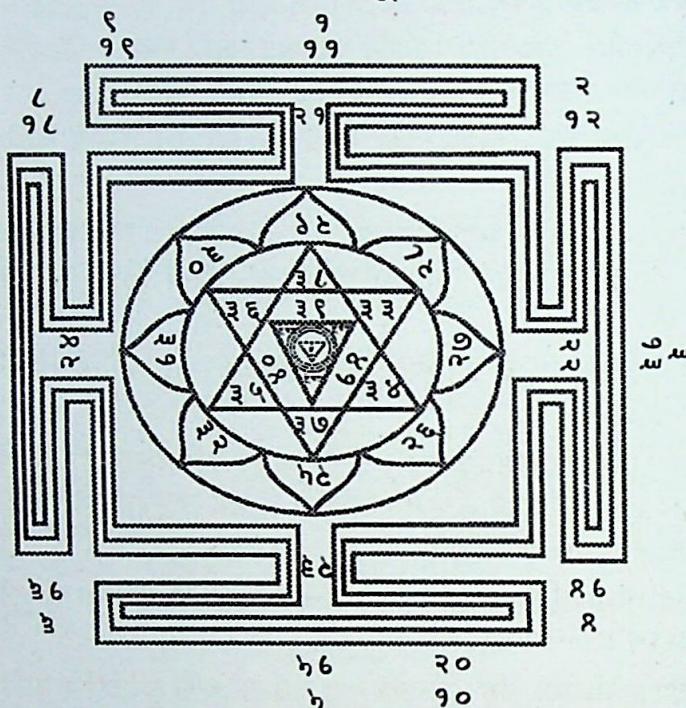
ઓં બ્રહ્મણે નમ : । ઓં વિષણવે નમ : । ઓં રુદ્રાય નમ : । ઓં ઈશ્વરાય નમ : ।

મધ્યમાં -

ઓં સદાશિવાય નમ : ।

આ પછી પાંચ પુષ્પાંજલિ અર્પણ કરી નીચે પ્રમાણે આવરણ-પૂજા કરવી.

प्रचण्ड चण्डिका पूजन यंत्र

પ્રથમ નીચે પ્રમાણે ખડકુગોનું પૂજન કરવું.

ॐ आं खड्गाय हृदयाय नमः स्वाहा, हृदय-श्रीपादुका पूजयामि नमः तर्पयामि
नमः । ॐ ईं सुखड्गाय शिरसे स्वाहा, शिरः - श्रीपादुकां पूजयामि नमः तर्पयामि नमः ।
ॐ ऐं पाशाय कवचाय हुं स्वाहा, कवच-श्रीपादुकां पूजयामि नमः तर्पयामि नमः । ॐ
आ॒ं अंकुशाय नेत्र-त्रयाय वौषट् स्वाहा, नेत्र-त्रय ॐ श्रीपादुकां पूजयामि नमः तर्पयामि
नमः । अः वसु रक्ष रक्ष हीं हीं अस्त्राय फट् स्वाहा, अस्त्र श्रीपादुकां पूजयामि नमः
तर्पयामि नमः ।

આ પછી અસરદળમાં નીચે પ્રમાણોના મંત્રોથી આठ દેવીનું પૂજન કરયું.
પૂર્વાદિકમથી -

ॐ ही कात्यै नमः । ॐ हीं वर्णिन्यै नमः । ॐ हीं डाकिन्यै नमः । ॐ हीं भैरव्यै नमः । ॐ महाभैरव्यै नमः । ॐ हीं महाभैरव्यै नमः । ॐ इन्द्राक्ष्यै नमः । ॐ पिङ्गाक्ष्यै नमः । ॐ हीं संहारिण्यै नमः ।

આ પછી પદ્ધની મધ્યમાં ‘હું ફટ્ટ નમઃ, સ્વાહાયૈ નમઃ’ થી પૂજા કરીને દેવીની દક્ષિણામાં સપ્તાટ છન્દસે નમઃ । ઉત્તર તરફ ‘સર્વ વર્ણવ્યો નમઃ ।’ પુનઃ દક્ષિણા તરફ

‘વીજશક્તિ’યાં નમઃ । થી પૂજન કરીને નીચે પ્રમાણો પત્રોના અગ્રભાગમાં પૂર્વાદિકમથી પૂજા કરવી.

ॐ બ્રાહ્મણૈ નમઃ । ઓં માહેંશ્ર્યૈ નમઃ । ઓં કૌમાર્યૈ નમઃ । ઓં વैષણવૈ નમઃ । ઓં વારાહૈ નમઃ । ઓં ઇન્દ્રાણ્યૈ નમઃ । ઓં ચામુણ્ડાયૈ નમઃ । ઓં મહાલક્ષ્યૈ નમઃ ।

આ પછી ચાર દિશાઓમાં –

ॐ કરાલાય નમઃ । ઓં વિકરાલાય નમઃ । ઓં અતિકરાલાય નમઃ । ઓં મહાકરાલાય નમઃ ।

–થી પૂજા કરીને, ધૂપાદિથી વિસર્જન પર્યન્ત પૂજા કર્મ કરી સમાપ્તિ કરવી.

અહીં વિસર્જનમાં વિશેષતા એ છે કે – પ્રથમ ‘સંહારમુદ્રા’ પ્રદર્શિત કરવી. પછી પોતાની અંજલિમાં વામ-નાસાપુટથી યોનિમુદ્રા સમારૂઢા પ્રદીપ-કલિકા સમાન સમુજ્જવલા અને કૃષ્ણ પક્ષના ચંદ્રમા કુમશઃ ક્ષયશીલા ઈષ્ટદેવતાનું ધ્યાનપૂર્વક આરોપણ કરીને, સૂર્યમંડળમાં નિભન્નલિખિત મંત્રથી સમર્પણ કરવું –

“ઉત્તરે શિખેરે દેવિ ભૂભ્યાંપર્વત વાસિની ।
બ્રહ્મયોનિ સમુત્સ્વે ગચ્છ દેવિમમાન્તરમ् ॥”

■ પુરશ્ચયરણા :

ભગવતી છિન્ધમસ્તા સ્વયં ‘સિદ્ધવિદ્યા’ છે. એના મંત્રનું પુરશ્ચયરણ એક લાખ મંત્ર જપથી થાય છે. આ દેવતાના બલિદાન બાબતે ‘ભૈરવી તંત્ર’માં ઉલ્લેખ છે કે સાધકે રાત્રિના સમયે ભત્સ્ય, માંસ, સુરા અથવા પોતાના સામર્થ અનુસાર મધુરાદિ વિવિધ ઉપહારો દ્વારા બલિ પ્રદાન કરવું. બલિદાન સમયે નીચે મુજબના મંત્રનું ઉચ્ચારણ કરવું જોઈએ.

“ઓં સર્વસિદ્ધિપ્રદે વર્ણિનીયે સર્વસિદ્ધિપ્રદે ડાકિનીયે છિન્ધમસ્તે દેવિ એહ્યેહિ ઇમ વલિં ગુહ્ય ગુહ્ય સમ સિદ્ધિ દેહિ દેહિ હીં હીં ફટ સ્વાહા ।”

▲ ▲ ▲

૨૦. ભગવતી છિન્નમસ્તાના કેટલાક અન્ય મંત્ર પ્રયોગ

ભગવતી શ્રી છિન્નમસ્તાના અન્ય કેટલાક વિશિષ્ટ મંત્રો નીચે દર્શાવેલ છે. આ મંત્રો અત્યંત પ્રભાવશાળી તથા મુક્તિદાયક પણ છે. એ પૂજા-પદ્ધતિ પૂર્વવત્ત છે તથા ધ્યાનનું સ્વરૂપ નીચે દર્શાવ્યા પ્રમાણે છે.

■ (૧) લુણિત-મુણિત દાયક મંત્ર :

“હીં કર્તાં હૂં એં હીં હૂં એં વજ્રવૈરોચનીયે હૂં ફટ્ ખાહા ।”

—આ મંત્રના ન્યાસ પૂજન આદિવિધિ પૂર્વ વત્ત છે.

■ (૨) મુણિતદાયક મંત્ર :

“હીં કર્તાં શ્રીં એં હૂં ફટ્ ।”

પાઠાન્તરથી આ મંત્રનું સ્વરૂપ નીચે મુજબ છે.

■ દધ્યાન :

“પ્રત્યાલીઢપદાં સદૈવ દધર્તાં છિન્નં શિરઃ કર્તુકા ।
દિગ્વસ્ત્રાં સ્વકવન્ધોળિતસુધાધારી પિવન્તીં મુદા ।
નાગાવદ્ધ શિરોમળિ ત્રિનયનાં હૃદ્યતમલાલંકૃતાં,
રત્યાસક્ત મનોભવોપરિ દઢાં ધ્યાયેજ્જવાસત્રિભાં ॥
દક્ષે ચાતિસિતા વિમુક્તચિકુરા કર્ત્તી તથા ખર્પરં,
હસ્તાભ્યાં દધતી રજોગુણભવા નામાપિ સા વર્ણિની ।
દેવાશિષ્ઠ કવન્ધતઃ પતદસૃગ્ધારાં પિવન્તી મુદા,
નાગાવદ્ધશિરોમળિર્મનુવિદા ધ્યેયા સદા સા સુરૈઃ ।
વામે કૃષ્ણતનુસ્તથૈવ દધતી ખડ્ગં તથા ખર્પરં,
પ્રત્યાલીઢ પદા કવન્ધ વિગલદ્રક્ત પિવન્તી મુદા ।
સૈષા યા પ્રલયે સમસ્ત ભુવન ભોક્તું ક્ષમા તામસી,
શક્તિઃ સાપિ પરાત્પરા ભગવતી નામના પરા ડાકિની ॥”

દેવી છિન્નમસ્તાના અન્ય મંત્રો નીચે મુજબ છે :

■ (૩) મનોભાગના પૂરુષ મંત્ર :

“ॐ હીં હીં વજ્રવૈરોચનીયે હૂં ફટ્ ખાહા ।”

■ (૪) શ્રોલોકય વથીકણા મંત્ર :

“હૂં !”

(૫) ઉક્ત એકાશરી મંત્ર વશીકરણ સિદ્ધિ આપનારો છે.

“હું સ્વાહા ।”

આ મંત્ર પણ ત્રિભુવનને મોહિત કરનારો છે.

(૬) ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ પુરુષાર્થ ચતુર્ષયને આપનારો મંત્ર-

“ॐ હું સ્વાહા ઊં ।”

(૭) ચતુર્વર્ગને આપનારો તથા સર્વના તેજનું અપહરણ કરનારો મંત્ર -

“ॐ વજ્રવૈરોચનીયે હું હું ફટ સ્વાહા ।”

(૮) સર્વ પ્રકારના વૈભવને આપનારો મંત્ર -

“શ્રી હીં હું એં વજ્રવૈરોચનીયે હું હું ફટ સ્વાહા ।”

(૯) સર્વનું આકર્ષણ કરનારો મંત્ર -

“હીં શ્રી હું એં વજ્રવૈરોચનીયે હું હું ફટ સ્વાહા ।”

(૧૦) સર્વ પ્રકારના પાપાનો નાશ કરનારો મંત્ર -

“હું શ્રી હીં એં વજ્રવૈરોચનીયે હું હું ફટ સ્વાહા ।”

(૧૧) વાક્ય સિદ્ધિ આપનારો મંત્ર -

“એં શ્રી હીં હું વજ્રવૈરોચનીયે હું હું ફટ સ્વાહા ।”

ઉક્ત મંત્રોમાં ‘શ્રી’ બીજ જોડવાથી ચાર પ્રકારના સત્ત દશાક્ષર મંત્ર (૧૭ અક્ષરના મંત્ર) જે બને છે. તેના જપ કરવાથી સાધકને ભોગ અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૧૨) મનોવાંછિત સિદ્ધિ આપનારો મંત્ર આ મંત્ર ૧૮ અક્ષરનો અષ્ટદશાક્ષર મંત્ર છે.

“શ્રી હીં હું એં વજ્રવૈરોચનીયે શ્રી હીં હું એં ફટ સ્વાહા ।”

(૧૩) ઉક્ત અષ્ટદશાક્ષર મંત્રના આદિમાં ઊં (પ્રણવમંત્ર) જોડવાથી ૧૮ અક્ષરનો મંત્ર બને છે. ઉક્ત બને મંત્ર બ્રહ્મ વિદ્યારૂપ ઉત્તમ ભૂક્ષિત-મુક્ષિત દાયક અને મંગલમય છે.

પૂર્વોક્ત ૧૮ અક્ષરના મંત્રને ‘શ્રી’, ‘હીં’, ‘હું’, તથા ‘એં’ આ ચાર બીજ મંત્રોમાં અલગ અલગ પુટિત કરવાથી ચાર પ્રકારના ૧૮ અક્ષરોવાળા મંત્ર બને છે, જે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષશુદ્ધી ચતુર્વર્ગને આપનારા છે.

(૧૪) ચોવીસ અક્ષરનો સર્વ ઐશ્વર્યદાયક તથા સર્વમોહનકારી મંત્ર

“હીં હું એં વજ્રવૈરોચનીયે હું ફટ સ્વાહા ।”

(૧૫) ચતુર્વર્ગ ફળદાયક અને જન્મ-મૃત્યુના આવાગમનથી મુક્તિ આપનારો
ચૌદ (૧૪) અક્ષરનો મંત્ર

“હીં ઊં એં ઊં વજ્રવૈરોચનીયે ફટ સ્વાહા ।”

(૧૬) સમસ્ત કામના પૂર્ક ખોડશાક્ષર (૧૬ અક્ષરનો) મંત્ર

“શ્રી કર્તાં હીં એં વજ્રવૈરોચનીયે હીં હીં ફટ સ્વાહા ।”

ઉક્ત સર્વ મંત્રોના ઋષિ કોધ ભૈરવ, સમાટ છંદ તથા દેવતા છિન્નમસ્તા છે.

ઉપર કથિત સર્વ મંત્રોના કરાંગન્યાસ આદિમાં પ્રણાવ, છ દીર્ઘસ્વરયુક્ત સ્વરવર્ણ તથા ‘ખહ્ગાય સ્વાહા’ એ યોજનાથી કરવા જોઈએ. આ સર્વ મંત્રો સર્વમાન્ય સુપ્રસિદ્ધ છે. આ સંબંધમાં અરિદોષાદિનો વિચાર કરવાનો રહેતો નથી. આના જપ સર્વ વર્ણ અને આશ્રમ મનુષ્ય કરી શકે છે. શૂદ્ર પણ જપ કરી શકે છે. કેવળ જે મંત્રોની આગામ શરૂઆતમાં ઊં (પ્રણાવ) છે. તેવા મંત્ર જપનો અધિકાર શૂદ્રો માટે નથી.

આ મંત્રોની સાધનાથી સાધક ભોગ અને મોક્ષને ઉપલબ્ધ કરી શકે છે. જો કોઈ સ્ત્રી આ મંત્રોને ગ્રહણ કરે તો ‘ડાક્નિ’ થાય છે તથા પોતાના પતિ - પુત્રાદિથી રહિત થઈને સિદ્ધ યોગિની સમાન વિચરણ કરે છે.

ઉક્ત સર્વ મંત્રોના ધ્યાન પૂર્વવત્ત છે.

ભગવતી છિન્નમસ્તાનું એક ધ્યાન નીચે પ્રમાણે છે.-

“નાભૌ શુદ્ધારવિન્દ તદુપરિ કમલં મણ્ડલં ચણ્ડરશમે :,
સંસારસ્યૈકસારાં ત્રિભુવન જનર્ની ધર્મકામોદયાઢ્યૌ ।

તસ્મિન્ મધ્યે ત્રિકોળે ત્રિતયતનુ ધરાં છિન્નમસ્તાં પ્રશસ્તાં,
તાં વન્દે જ્ઞાનરૂપાં નિરિક્ષલભયહરાં યોગિની યોગમુદ્રાં ॥”

અર્થાત્ નાભિદેશમાં શુદ્ધવર્ણનું પદ્મ-કમળ છે, તેની ઉપર નિર્મળ સૂર્યમંડળનું ધ્યાન કરી, તેના મધ્યસ્થ ત્રિકોળમાં ત્રિમૂર્તિ ધારિણી, સંસારની સારભૂતા, ત્રિલોક જનર્ની, ધર્મ કામ તથા દયાથી સંપત્તિ, પ્રશસ્તા, જ્ઞાન સ્વરૂપા સર્વભય નાશિની, યોગિની, છિન્નમસ્તા દેવીને હું વંદના કરું છું.

■ ઉત્કીલન પ્રયોગ :

આ વિદ્યા ભગવાન શિવ દ્વારા કીલિત છે. એનો ઉત્કીલન વિધિ આ પ્રમાણે છે. મંત્રનો જપ કરતાં પહેલાં તથા અંતમાં પ્રણાવ સંપુટિત માયાબીજ ઓટલે કે ઊં હીં ઊં’ના ૧૦૮ વાર જપ કરવાથી આ વિદ્યા ફળીભૂત થાય છે.

આ વિદ્યાનો કળિયુગમાં શીત્ર પ્રભાવ હોય છે. સિદ્ધિની કામનાવાળા સાધકે આ વિધિ ગુપ્ત રાખવી જોઈએ. એવી શાસ્ત્રાજ્ઞા છે.

■ કાગણા સિદ્ધિ પદ્ધત કાગય પ્રયોગ :

- (૧) ભુક્તિ અને મુક્તિની પ્રાપ્તિ માટે શેતવર્ષાવાળી દેવીનું, ઉચ્ચાટન માટે નીલવર્ષાયુક્ત દેવીનું, વશીકરણ માટે રક્તવર્ષાયુક્ત દેવીનું, મારણ કર્મ માટે ધ્રૂબ્રવર્ષાયુક્ત દેવીનું તથા સંભન કાર્ય માટે સુવર્ષી વર્ષાયુક્ત દેવીનું ધ્યાન કરવું આવશ્યક છે.
- (૨) દેવીની સિદ્ધિ માટે રાત્રિના સમયે મહિરા આદિથી બલિ આપવી જોઈએ.
- (૩) ઘૂત-કીડા સમયે, જંગલ તથા રાજ્યદારમાં, યુદ્ધ ક્ષેત્રમાં તથા શત્રુ-સંકટ આવ્યું હોય ત્યારે, દેવીનું ધ્યાન કરતા રહી મંત્ર જપ કરતા રહેવાથી વિજય પ્રાપ્ત થાય છે.
- (૪) જે મનુષ્ય ધીવાળા બકરાના માંસથી નિરંતર એક માસ સુધી નિત્ય ૧૦૦ આઙૃતિઓ આપે છે. તેને સર્વ રાજાઓ વશીભૂત થાય છે.
- (૫) સ્ત્રીના રજથી હોમ કરવામાં આવે તો આકર્ષણ થાય છે.
- (૬) મૃગ (હરણ)નાં માંસનો હોમ કરવાથી મોહન થાય છે.
- (૭) પાડાના માંસથી હોમ કરવામાં આવે તો સંભન થાય છે
- (૮) ધી તથા કુમળપુષ્પો વડે હોમ કરવાથી સંભન સિદ્ધ થાય ચે.
- (૯) કરેણાના પુષ્પનો હોમ કરવાથી અભિષ્ટ સિદ્ધ થાય છે.
- (૧૦) માલતીના પુષ્પના હોમથી વાક્સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.
- (૧૧) ચંપાના કૂલના હોમથી સર્વસુખ મળે છે.
- (૧૨) બીલીના કૂલના હોમથી લક્ષ્મી પ્રાપ્તિ થાય છે.
- (૧૩) બીલ્વફળ (બીલા)ના હોમથી મનવાંછિત સિદ્ધિ મળે છે.
- (૧૪) બીલ્વફળ (બીલા)ના હોમથી મનવાંછિત-સિદ્ધિ મળે છે.
- (૧૫) ઔદૃષ્ટર (ઉમરડા)ના તથા પલાશ (ખાખરા)ના ફળો વડે હોમ કરવાથી લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે.
- (૧૬) સફેદ કરેણાના કૂલોની એક લાખ આઙૃતિ આપવાથી રોગમુક્ત રહી ૧૦૦ વર્ષનું આયુષ્ય ભોગવે છે.
- (૧૭) લાલ કરેણાનાં કૂલોની એક લાખ આઙૃતિ આપવાથી મંત્રી તથા રાજી વશમાં થાય છે.
- (૧૮) બન્ધુક પુષ્પના હોમથી ભાગ્યવૃદ્ધિ થાય છે.
- (૧૯) કાગડાના માંસ અને અમનો હોમ કરવાથી કવિતા શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.
- (૨૦) શિયાળના માંસના હોમથી લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે.
- (૨૧) તલ અને ચોખાના હોમથી લોકો વશીભૂત થાય છે.

- (૨૨) ધંતુરાની લાકડીથી પ્રદીપ અનિમાં કાગડાના પીછાનો હોમ કરવાથી પણ શત્રુનું મૃત્યુ થાય છે.
- (૨૩) ચિત્તાના અનિમાં કોયલના પીછાનો હોમ કરવાથી પણ શત્રુનું મૃત્યુ થાય છે.

■ ગ્રૂપા તંત્ર પ્રયોગ :

એક સર્વસિદ્ધ દાયક તથા અત્યંત ગોપનીય પ્રયોગ આ પ્રમાણે છે.

“કૃષ્ણા પક્ષની ચતુર્દશીની મધ્યરાત્રિના સમયે ઘનધોર અંધકારમાં સાન કરીને લાલ વસ્ત્ર તથા લાલ માળા ધારણ કરી લાલ ચંદન લગાવીને છિન્દુમસ્તા સ્વરૂપિણી સ્ત્રીને લાવીને તેનું પૂજન કરવું. તે સ્ત્રી નવયુવતી, સુંદર, નર-પંચક ગામિની, હસમુખી તથા ખુલ્લા કેશવાળી હોય. પ્રથમ તેને આભૂષણ આદિ આપીને પ્રસંગ કરવી અને પછી તેને વસ્ત્રાઢીન કરીને તેનું પૂજન કરવું. દસ હજાર મંત્રના જ્યુ કરવા. પછી બદિ આપીને તેની સાથે રાત્રિ વ્યતીત કરવી. ધન આદિથી સંતુષ્ટ કરી તેને વિદાય કરવી તથી બીજા દિવસે બ્રાહ્મણોને વિવિધ પ્રકારનું ભોજન કરાવવું.

ઉક્ત પ્રયોગ કરનાર સાધકને લક્ષ્મી, મુત્ર, પૌત્રાદિ, યશ, સુખ, નારી, આયુષ્ય, ધર્મ તથા અન્ય અભીષ્ટ કામનાઓની ઉપલબ્ધિ થાય છે.

વિદ્યાના અભિલાષી સાધકને તે રાત્રિએ પ્રત રાખવું જોઈએ. અન્ય પ્રકારના ફળની ઇચ્છા રાખનારા સાધકને મંત્ર જ્યુ કરતા રહી તે સ્ત્રી સાથે ગમન કરવું જોઈએ.

■ છિન્દુમસ્તા માલા મંત્ર :

માલામન્ત્રો	મહાદેવાઃ	સર્વસિદ્ધિપ્રદાયકઃ ।
એકત્રિંશત्	સહસ્રાણઃ	ત્રિલોકી મોહનક્ષમ ॥
એપા	વિદ્યામહાસિદ્ધિદાયિની	સ્મૃતિમાત્રત : ।
અનિવાતમહાક્ષોભે		રાજરાષ્ટ્રવિપસ્તવે ॥
લુણ્ઠને	તસ્કરભયે	સંગ્રામે સલિલપ્લવે ।
સમુદ્રાયામ	વિક્ષોભે	ભૂતપ્રેતાદિજે ભયે ॥
અપસ્મારજ્વરવ્યાધિમૃત્યુન્માદાદિજે		ભયે ।
ડાકિની	પૂતનાયક	રક્ષઃ કૂષ્માણ્ડજે ભયે ॥
મિત્રભેદે	ગ્રહભયે	વ્યસને ચાભિચારિકે ।
અન્યેષપિ	ચ દોષેપુ	માલામન્ત્ર સ્મરેદૂર્ધઃ ॥

ભૂર્ભૂવः સ્વઃ સમુચ્ચાર્ય દશષટ् ચ સ્વરं જપેત् ।
 પંચત્રિંશત् વ્યજ્ઞનાનિ પશ્ચાત् માલામન્ત્ર જપેત् ॥
 સર્વોપદ્રવ નિર્મક્તઃ સાક્ષાત् શિવમયો ભવેત् ।
 આપાત્કાલે નિત્યપૂજાં વિસ્તરાંત્કર્તુમધ્યમઃ ॥
 એકાવર્તનમાત્રેણ ચક્રપૂજાફળં લભેત् ।
 નવાવરણ દેવીનાં રેણુકાયા મહૌજસઃ ॥
 એકત્ર ગણનારૂપો યન્ત્રમન્ત્રાર્થગોચર: ।
 સર્વાગમરહસ્યાર્થ: સ્મરણાત્યાપનાશિની ॥
 નરેન્દ્રાણાં ચ નારીમાં સર્વદૈવ વશંકરી ।
 રેણુકાયાં મહેશાન્યાઃ માલાવિદ્યા મહીયરી ॥
 અણિમાદિગણેશ્વર્યોઃ રજનં પાપભજનમ् ।
 તત્તથાવરણસ્થાયી દેવતાવૃન્દમન્ત્રજમ् ॥
 માલામન્ત્રમિદં ગુહાં પરંધામ પ્રકીર્તિતમ् ।
 ઇદં સ્તોત્રં મહાદેવાઃ સર્વલોકવિમોહનમ् ॥
 સર્વ સૌખ્યપ્રદં નૃણાં સર્વ સૌભાગ્ય દાયકમ् ।
 ॥ ઇતિ શ્રીછિન્દુમસ્તાખડ્ગમાલા સમૂર્ણા ॥

ॐ ॐ ॐ

૨૧. છિક્ષમસ્તા માલા મંત્ર

अस्य श्रीरेणुकामालामन्त्रस्य भार्गव ऋषिरुष्टुप् छन्दः रेणुकाम्बादेवता कलां वीजं
कर्तीं शक्तिः कलूं कीलकं रेणुकाप्रसादं सिद्धयर्थं जपे विनियोगः कलामित्यादि
करहृदयन्यासः । लोकत्रयमिति दिग्बन्धः ।

■ ધ્યાનમ् :

मध्ये वद्धमयुरपिच्छनिकरां श्यामां प्रबालाधरां ।
गुज्जाहारधरां धनुःशरकरां नीलाम्बराऽम्बराम् ॥
शृङ्गीवादनतत्परां सुनयनां मूर्ढालकैर्वर्वर्बरां ।
भिल्ली वेशधरां नमामि शवरीं त्वामेकवीरां पराम् ॥
एकनाथे जगन्नाथे जमदग्निप्रियेऽऽह्ये ।
रेणुके त्राहि मां देवि राममातः शिवंकुरु ॥
त्रैलोक्यमोहिनीमम्बां एकवीरां परां नमः ।
एकनाथे जगन्नाथे जमदग्निप्रियेऽऽह्ये ॥
रेणुकां तां नमोदेवि काममातः नमोऽस्तुते ॥
ॐ हीं कलों सः हस ऐं हीं सखि में ऐं
महाप्रकटयोगिनि एकवीरके हीं जगन्मोहिनीं हींम् ॥
नागलोक भूलोकादि सत्यलोकानां श्रीं श्रीं
शीघ्रमाकर्षिणीं कलों सकलमनोरथाकर्षिमीं
सर्वसिद्धि कुरु कुरु सौः कलां रेणुके स्वाहा ।

इति डामरेथरतन्त्रे मालामन्त्रं स्वरूप नाम चतुःषष्ठितमोऽध्यायः

▲ ▲ ▲

૨૨. નાથ સંપ્રદાયનો છિન્નમસ્તા મંત્ર

માતા પાર્વતીએ ગુરુ ગોરખનાથ સમક્ષ પ્રગટ કરેલ દસ મહાવિદ્યાના મંત્રો પૈકીનો ભગવતી છિન્નમસ્તીનો નાથ સંપ્રદાયનો મંત્ર નીચે પ્રમાણે છે.

(છિન્નમસ્તા)

સત કા ધર્મ સત કી કાયા, બ્રહ્મ અન્નિ મેં યોગ જમાયા । કાયા તપાયે જોગી (શિવ ગોરખ) વૈઠા, નાભ કમલ પર છીન્નમસ્તા, ચન્દ સૂર મેં ઉપજી સુષ્પની દેવી, ત્રિકુટી મહલ મેં ફિરે વાલા સુન્દરી, તન કા મુન્ડા હાથ મેં લિન્હા, દાહિને હાથ મેં ખસ્પર ધાર્યા । પી પી પીવે રહ્ત, વરસે ત્રિકુટ મસ્તક પર અન્નિ પ્રજાલી, થેત વર્ણ મુક્ત કેશા કૈચી ધારી । દેવી ઉમા કી શક્તિ છાયા, પ્રલયી ખાયે સૃષ્ટિ સારી । ચણંડી, ચણંડી ફિરે બ્રહ્માણ્ડી ભખ ભખ વાલા ભખ દુષ્ટ કો મુષ્ટ જતી, સતી કો રહ, યોગી ઘર જોગન વૈઠી, શ્રી શભુજતી ગુરુ ગોરખનાથ જીન ને ભાખી । છિન્નમસ્તા જપો જાપ, પાપ કન્ટને આપો આપ જો જોગી કરે સુમિરણ પાપ પુણ્ય સે ન્યારા રહે । કાલ ના ખાયે ।

શ્રીં કર્તાં હીં એં વજ વૈરોચનીયે હું હું ફટ સ્વાહા ।

છિન્નમસ્તાનું રહસ્ય જે શિવશંકર જોગી જ સંપૂર્ણ જાણો છે તે માટે નાથ સંપ્રદાયમાં ગોરખનાથ કહે છે કે –

“નાભીસ્થાને ઉડીયાન વાંધી મનીપુર ચક્રમેં વૈઠી, છિન્નમસ્તા રાની ।”

૨૩. ॥ વ્રહ્મવિરચિત છિન્નમસ્તા સ્તોત્ર ॥

નાભૌ શુભ્રસરોજ રક્તવિલસદ વન્ધૂકપુષ્ટારુણ ।
 ભાસ્વદ્વાસ્કરણમણ્ડલં તદુદરે તદ્યોનિચક્રં મહત् ॥
 તન્મધ્યે વિપરીતમૈધુનરત પ્રધુન્નસત્કામિની પૃષ્ઠસ્થાં ।
 તરુણાકં કોટિવિલસત્તેજઃ સ્વરૂપાં શિવામ્ ॥

- છિન્નમસ્તા દેવીની નાભિ ઉપર શેતકમળ ખીલેલું છે. એની મધ્યમાં બંધૂક પુષ્પ જેવા વર્ણનનું સૂર્યમંડળ છે. સૂર્યમંડળની વચ્ચમાં વિસ્તૃત યોનિ થક છે. તે યોનિ ચતુર્કની વચ્ચમાં રતિ અને કામદેવ રતિકીડામાં લીન થઈ સ્થિત છે. રતિ અને કામદેવના પૃષ્ઠ ભાગમાં છિન્નમસ્તા સ્થિત છે. તેમનું તેજ કરોડો સૂર્યા સમાન છે. તે દેવી કલ્યાણકારિણી છે.

વામે છિન્નશિરોધરાં તદિતરે પાણૌ મહત્કર્તુકાં ।
 પ્રત્યાલીઢપદાં દિગંતવસનામુન્સુક્તકેશ બ્રજામ્ ॥
 છિન્નાત્મીય શિરસ્સમુચ્છલદસૃધારાં પિવંતોં પરાં ।
 વાલાદિત્ય સમપ્રકાશ વિલસન્નેત્ર બ્રયોદ્વાસિનીમ્ ॥

તે દેવીએ ડાબા હાથમાં ખંડિત (કપાયેલ) મુંડને ધારણ કરેલ છે. જમણા હાથમાં કંચી (કાતર) ધારણ કરેલ છે. તેનો એક પગ આગળ અને બીજો પગ પાછળ છે તથા કેશ ખુલ્લા (છૂટા) છે. દિશાઓ જેનાં વસ્ત્ર છે. અર્થાત् દેવી નિર્વસ્ત્ર છે. તે પોતાના છેદન કરેલ મસ્તકનું રક્ત પાન કરી રહી છે. ગ્રાણ્ય નેત્ર લાલ સૂર્ય સમાન પ્રભાવાળા છે.

વામાદન્યત્ર નાલં વહુગહનગલદ્રક્ત ધારાભિરુચ્ચૈ: ।
 પાયંતીમસ્થભૂષાં કરકમલ લસત્કર્તુકામુગ્રસૂપામ્ ॥
 રક્તાભાં રક્તકેશીમપગતવસનાં વર્ણિનીમાત્મશક્તિં ।
 પ્રત્યાલીઢોરૂપાદામરુણિતનયનાં યોગિનોં યોનિમુદ્રામ્ ॥

- બીજી જમણા અને ડાબા ભાગની તરફ યોગિનીયો છે. જે શક્તિરૂપા છે. જમણા ભાગ તરફની યોગિનીના હાથમાં મોટી કાતર (કંચી) છે. તથા તે રક્તવણી, રક્તકેશી (લાલ વાળવાળી) ઉગ્રરૂપા છે, તે યોગિની નિર્વસ્ત્ર અને પ્રત્યાલીઢ રૂપમાં સ્થિત છે. તેનાં નેત્ર રક્તવણી છે, તે છિન્નમસ્તાના શીશથી પ્રવાહિત રક્તધારાનું પાન કરી રહી છે. આ યોગિની વર્ણિની આત્મશક્તિ

યોનિમુદ્રા સ્વરૂપ છે.

દિગ્વસ્ત્રાં મુક્તકેશીં પ્રલયઘનઘટા ઘોરસ્ત્રાં પ્રચણ્ડાં ।
દંષ્ટાદુષ્ટેક્ષ્ય વક્ત્રોદરવિવરલ સલ્લોલજિહાગ્ર ભાગામ् ॥
વિદ્યુલ્લોલક્ષિયુગ્માં હૃદયતટલસદ્ગોગિભીમાંસુમૂર્તિમ् ।
સદ્ગિશિઠ્ઠાત્મ કણઠપ્રગળિત સથિરેર્ડાકિનોં વર્દ્ધયન્ત્તીમ् ॥

- છિન્નમસ્તાના ડાબા અંગ તરફની યોગિની નિર્વસ્ત્રા, છૂટા વાળવાળી, પ્રલયકાળમાં વાદળો જેવી ભીષણ છે. તેણે પ્રયંડ રૂપ ધારણ કરેલ છે. તેના દાંત વિકરાળ છે. જેના મુખ પણ ભયાવહ લાગી રહ્યું છે. વિકરાળ મુખમાં જીબ લબકારા મારી રહી છે. ત્રણોય નેત્રો વિદ્યુત દમકની માફક ચલાયમાન છે. હૃદય પર સર્પ લટકી રહ્યા છે. તે યોગિની ભીષણારૂપા છે તથા ડાક્ખિની નામવાળી છે. દેવી છિન્નમસ્તા તેને મસ્તકથી નિસૃત રક્ત ધારાનું પાન કરાવી રહી છે.

ब्रह्मेशानाच्युताद्यैः शिरसि विनिहितांमन्दपादारविदैराज्ञैर्योगीन्द्रमुखैः ।

પ્રતિપદમનિશં ચિંતિતાં ચિંત્યરૂપામ् ॥
સંસારે સારભૂતાં ત્રિભુવન જનનોં છિન્નમસ્તાં પ્રશસ્તામિષ્ટા ।
તામિષ્ટાદાત્રીં કલિકલુષહરાં ચેતસા ચિંતયામિ ॥

- છિન્નમસ્તા સૂદ્ધિના સારરૂપ તથા ત્રિભુવનની સૂદ્ધિ કરનારી છે. બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ પણ તેનું ચિંતન કર્યા કરે છે અને મસ્તક પર જેનાં ચરણોને ધારણ કર્યા કરે છે. જે મનોભિલાધીઓ પૂર્ણ કરનારી છે. કલિયુગના દોષોને દૂર કરનારી, કલેશને હરનારી એવી તે દેવીનું હું સ્મરણ કરું છું.

ઉત્તતિસ્થિતિ સંહતીર્ઘટયિતું ધત્તે ત્રિરૂપાં તત્તું ।
તૈગુણ્યાજ્જગતો મદીયવિકૃતિર્બ્રહ્માચ્યુતઃ શૂલભૂત् ॥
તામાદ્યાં પ્રકૃતિં સ્પર્શમિ મનસા સર્વાર્થ સંસિદ્ધયે ।
યસ્યાઃ સેરપદારવિન્દયુગલે લાભં ભજન્તેઽમરાઃ ॥

- સૂદ્ધિની ઉત્પત્તિ, સ્થિરતા અને સંહાર ને ભાટે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશનું રૂપ જે ધારણા કરતી રહે છે. દેવતાઓ પણ જેના ચરણનું ચિંતન કર્યા કરે છે. જે સર્વ પ્રકારના અર્થોને (હેતુઓને) સિદ્ધ કરનારી છે, તે દેવીનું હું સ્મરણ કરું છું.

અપિપણિત	પરસ્તીયોગપૂજાપરોઽહં ।
વહુવિધ	જનભાવારભસમ્ભાવિતો�હમ ॥

પશુજન વિમુહોડહં ભૈરવી સંયુતોડહં ।
ગુરુચરણપરોડહં ભૈરવોડહં શિવોડહમ् ॥

- હું મહિરા, ભાંસ, પરદારાગામી હોવા છતાં પણ સદૈવ યોગ - પૂજાદિમાં રત રહું છું. જગ દંબિકાના શ્રીચરણોમાં રહેતો હોવા છતાં પણ બહારની સૃષ્ટિમાં રહીને જરૂર ભાવને પ્રાપ્ત થઈ ગયો છું. હું પશુભાવ સાધક (મસ્તક) થી પૃથ્વી પર અને સદૈવ ગુરુદેવના ચરણોનું ધ્યાન કર્યા કરું છું. હું ભૈરવ અને શિવરૂપ છું.

ઇં સ્તોત્રે મહાપુણ્ય બ્રહ્મણ ભાષિતં પુરા ।
સર્વસિદ્ધિપ્રદં સાક્ષાત્મહાપાતક નાશનમ् ॥
યઃ પઠેત્રાતરુત્થાય દેવાઃ સત્ત્રિહિતો ભવેત् ।
તસ્ય સિદ્ધિભવેદેવિ વાંછિતાર્થ પ્રદાવિની ॥

- પૂર્વકાળમાં સૃષ્ટિ રચયિતા બ્રહ્મા દારા કથિત આ સ્તોત્ર સર્વ સર્વસિદ્ધિઓનું દાતા અને ભહા પાપોનો નાશ કરનાર છે, જે કોઈ પણ આ સ્તોત્રનો નિત્ય પ્રાપ્ત: શૈથા ત્યાગ કરીને અથવા છિન્દુમસ્તાનું પૂજન કરીને પછી પાછ કરે છે તેની દેવી સર્વ ઈચ્છાઓ પૂર્ણ કરે છે.

ધનं ધાન્યં સુતાનું જાયાં હયં હસ્તિનમેવ ચ ।
વસુન્ધરાં મહાવિદ્યામષ્ટા સિદ્ધિભવેદ શ્વરમ् ॥

- જે ભનુષ્ય આ સ્તોત્રનો નિત્ય પાઠ કરે છે તે પુત્ર-પૌત્ર, ધન ધાન્ય, અશ્વ, હાથી અને નવનિષિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરે છે.

વૈયાગ્રાજિન રજીતસ્વજ્રઘને રમ્યે પ્રલમ્બોદરે ।
ખરોડનિર્વચનીય સર્વસુભગે મુણ્ડાવલી મળિદતે ॥
કર્તરીં કુન્દરુચિં વિચિત્રરચનાં જ્ઞાને દધાને પદે ।
માતર્ભક્તજનાનુકમ્પિતિ મહામાયોડસ્તુ તુભ્યં નમઃ ॥

- હે દેવી ! આપની જંધાઓ પર વાગનું ચામડું (વ્યાઘ્ર ચર્મ) શોભિત છે, આપની આકૃતિ લઘુ અને મનને ઉરનારી છે. ઉદર ઉભરેલું છે, દેહની ત્રિવલ્લી અનિર્વચનીય છે. ગળામાં મોતીઓની માફક મુંડમાળા ધારણ કરેલ છે. હાથમાં કુંદ (એક પ્રકારનું આયુધ) ની માફક સુશોભિત છે. આપ દીનજનો પર કૃપાદિષ્ટ કરનારી છો હે મહાશક્તિ ! હું આપને વારંવાર પ્રણામ કરું છું.

૨૪.

॥ ત્રૈલોક્ય વિજય કવચમ् ॥

ભૈરવતંત્રમાં કથિત છિન્નમસ્તાનું ત્રૈલોક્ય વિજય આ કવચ ભોજપત્ર ઉપર
લખીને સુવર્ણ નિર્મિત તાવીજ કે માંદળિયામાં મૂકીને જમણા હાથની ભૂજા ઉપર
અથરા ગળામાં ધારણા કરવાથી મનુષ્ય બધા પ્રકારના એશ્વર્યને પ્રાપ્ત કરે છે. ત્રણો
લોકને વશીભૂત કરવા તે સક્ષમ બને છે. જેન ધરમાં આ કવચ રહે છે તેના ધરમાં
લક્ષ્મી સ્થિરતાપૂર્વક વાસ કરે છે. જો કોઈ મનુષ્ય આ કવચ જાણ્યા વિના જ દેવી
છિન્નમસ્તાની સાધના કરે છે, તે સાધક શસ્ત્રાધાતને કારણો મૃત્યુનો ભોગ બને છે.

■ દેવ્યુક્તાચ

કથિતાશિથ્રમસ્તાયા યાયા વિદ્યા: સુગોપિતા: ।
ત્વયા નાથેન જીવેશ શ્રુતાશ્વાધિગત્ત મયા ॥
ઇદાનિં શ્રોતુમિચ્છામિ કવચं પૂર્વસૂચિતમ् ।
ત્રૈલોક્યવિજયં નામ કૃપયા કથ્યતાં પ્રભો ॥

■ ભૈરવોવાચ

શૃણુ વક્ષામિ દેવેશિ સવદિવ નમસ્કૃતે ।
ત્રૈલોક્યવિજયં નામ કવચં સર્વમોહનમ् ॥
સર્વવિદ્યામયં સાક્ષાત્સુરાસુર જયપ્રદમ् ।
ધારણાત્યઠનાદીત્રૈલોક્યવિજયી વિભુ: ॥
બ્રહ્મા નારાયણો રૂપો ધારણાત્યઠનાયત: ।
કર્તા પાતા ચ સંહર્તા ભુવનાનાં સુરેશ્વરિ ॥
ન દેયં પરશિષ્ટેભ્ય અભક્તેભ્યો વિશેષત: ।
દેયં શિષ્યાય ભક્તાય પ્રાણેભ્યોऽપ્યધિકાય ચ ॥

■ વિનિયોગ :

દેવ્યાશ્વચ્છિથ્રમસ્તાયા: કવચસ્ય ચ ભૈરવ: । ત્રણિર્વિરાદ છન્દસ્તુ
દેવતાચ્છિથ્રમસ્તકા । ત્રૈલોક્યવિજયે મુક્તૌ વિનિયોગ: પ્રકીર્તિત: ॥

अथ कवचम्

ऊँ हूं कारो मे शिरः पातु छिन्नमस्ता बलप्रदा ।
 हीं हीं ऐं त्रक्षरी पातु भालं वक्त्रं दिगम्बरा ॥
 श्रीं हीं हूं ऐं दृशौ पातु मुण्डे कर्तृधरापि सा ।
 सा विद्या प्रणवाद्यन्ता श्रुतियुग्मं सदाऽयतु ॥
 वज्रवैरोचनीये हूं फट् स्वाहा च भुवादिकम् ।
 ग्राणं पातु छिन्नमस्ता मुण्डकर्तृविद्यारिणी ॥
 हूं फट् स्वाहा महाविद्या घोडशी ब्रह्मसपिणी ।
 स्वपाश्च वर्णिनी चासृग्धारा पाययती मुदा ॥
 वदनं सर्वदा पातु छिन्नमस्ता स्वशक्तिका ।
 मुण्डकर्तृधरा रक्ता साधकाभीष्टदायिनी ॥
 वर्णिनी डाकिनीयुक्ता सापि मामभितोऽवत ।
 रामाद्या पातु जिह्वाज्ञ लज्जाद्या पातु कण्ठकम् ॥
 कूर्च्छाद्या हृदयं पातु वागाद्या स्तनयुग्मकम् ।
 रम्या पुटिता विद्या पाश्चौं पातु सुरेश्वरी ॥
 मायमा पुटिता पातु नाभिदेशे दिगम्बरा ।
 कूर्चेन पुटिता देवी पृष्ठदेशं मदावतु ॥
 वाग्वीजपुटिता चैषा मध्य पातु सशक्तिका ।
 ईश्वरी कूर्च्छावीजैर्वज वैरोचनीय हूं ॥
 हूं फट् स्वाहा महाविद्या कोटिसूर्य समप्रभा ।
 छिन्नमस्ता सदा पायदूर्युग्मं सशक्तिका ॥
 हीं हूं वर्णिनी जानुं श्रीं हीं च डाकिनी पदम् ।
 सर्वविद्यास्थिता नित्या सर्वाङ्गं मे सदावतु ॥
 प्राच्यां पायादेकलिङ्गा योगिनी पावकेऽवतु ।
 डाकिनी दक्षिणे पातु श्रीमहाभैरवी च माम् ॥
 नैऋत्यां सततं पातु भैरवी पञ्चमेऽवतु ।
 इन्द्राणी पातु वायव्येऽसितांगी पातु चोत्तरे ॥
 संहारिणी सदा पातु शिवकोणे सकर्तृका ।
 इत्यष्ट शब्दयः पातु दिग्विदिक्षु सकर्तृका ॥

ક્રોं ક્રોં ક્રોં પાતુ સા પૂર્વે હીં હીં માં પાતુ પાવકે ।
 હું હું પાતુ મરુત્કોળે સ્વાહા પાતુ સદોત્તરે ॥

મહાકાલી ખજ્ઞહસ્તા રક્ષઃકોળે સદાવતુ ।
 તારા માયાવધૂઃ કૂર્ચ ફટ્કારીયં મહામનુઃ ॥

ખજ્ઞકર્તૃધરા ચારા ચોદ્ધદેશં સદાવતુ ।
 હીં સ્ત્રીં હું ફટ્ ચ પાતાલે પાતુ ચૈકજટા સતી ॥

તારા તુ સહિતા ખેડ્વાન્ભહાનીલ સરસ્વતી ।
 ઇતિ તે કથિતં દેવાઃ કવચ મંત્રવિગ્રહમ् ॥

યદ્વત્તા પઠનાદ્રીમઃ ક્રોધાખ્યો ભૈરવઃ સૃતઃ ।
 સુરાસુરમુનીન્દ્રાણાં કર્તા હર્તા ભવેત્ત્વયમ् ॥

યસ્યાજ્ઞયા મધુમતી યાતિ સા સાધકાલયમ् ।
 ભૂતિન્યાદ્યશ્ચ ડાકિન્યો યક્ષિણ્યાદ્યાશ્ ખેચરાઃ ॥

આજ્ઞા ગૃદ્ધણન્તિ તાસ્તસ્ય કવચસ્ય પ્રસાદતઃ ।
 એતદેવ પરં બ્રહ્મકવચં મન્મુહોદિતમ् ॥

દેવીમભ્રચ્ચ ગન્ધદ્યમૂલેનૈવ પઠેત્તસ્કૃત ।
 સમ્વત્તસર કૃતાયાસ્તુ પૂજાયાઃ ફલમાસ્તુયાત् ॥

ભૂર્જ વિલિખિતં ચૈત્તતુટિકાં કજ્ઞનસ્થિતામ् ।
 ધારયેદ્ક્ષિણે બાહૌ કણ્ઠે વા યદિ વાન્યતઃ ॥

સર્વેશર્યયુતો ભૂત્વા ત્રૈલોક્યં વશમાનયેત् ।
 તસ્ય ગેહે વસેલ્લક્ષ્મીર્વાર્મી ચ વદનાસ્તુજે ॥

બ્રહ્માસ્તાદીનિ શસ્ત્રાગિ તદ્ગાત્રેયાન્તિ સૌમ્યતામ् ।
 ઇદં કવચમજ્ઞાત્વા યો ભજેચ્છિન્નમસ્તકામ् ।

સોડપિ શસ્ત્ર પ્રહારેણ મૃત્યુમાસોતિ સત્વરમ् ॥

॥ ઇતિ શ્રી ભૈરવતંત્રે ભૈરવભૈરવી સંવાદે ત્રૈલોક્ય વિજયં નામા છિન્નમસ્તા કવચમ् ॥

૨૫.

છિન્નમસ્તા હૃદય સ્તોત્રમ्

દેવી છિન્નમસ્તાનું આ હૃદય સ્તોત્ર શત્રુઓનો નાશ કરનારું, પુણ્યકળ, આયુષ્ય, સ્વાસ્થ્યની સાથોસાથ મનોવાંછિત ફળ આપનારું છે. જે ભનુષ્ય સવારમાં ઊઠીને દેવીના આ નામો છિન્નંગ્રીવા, છિન્નમસ્તા, છિન્નમુંડધરા, અક્ષતા, સ્વક્ષા, ક્ષોદકેમકરી, ક્ષોળીશાચ્છાદન ક્ષમા, વૈરોચની, વરારોહા, બલિદાન પ્રહર્ષિતા, પાધબ્ન, વાસુદેવ પ્રપૂજિતા, બલિપૂજિતના જપ કરે છે. તેના શત્રુઓનો નાશ થાય છે. છિન્નમસ્તાને આ બધાં નામ પ્રિય છે.

■ પાર્વત્યવાચ

શ્રુતં	પૂજાદિકં	સમ્યગ્ભવદ્વક્ત્રાબ્જ	નિઃસૃતમ् ।
હૃદયં	છિન્નમસ્તાયા:	શ્રોતુમિચ્છામિ	સામ્રતમ् ॥

■ મહાદેવોવાચ

નાદાવધિ	મયા	પ્રોક્તં	કસ્યાપિ	પ્રાણવલ્લભે
યત્ત્વયા	પરિપૃષ્ટો	હં	વક્ષ્યે	પ્રીત્યૈ તવ પ્રિયે

■ વિનિયોગ :

ॐ અર્થ શ્રીછિન્નમસ્તા હૃદયસ્તોત્રમંત્રય ભૈરવત્રધિ:, સપ્રાટ્ઠન્દ:, છિન્નમસ્તા દેવતા, હૂં વીજં, ॐ શક્તિ:, હીં કીલકં શત્રુક્ષયકરણાર્થે પાઠે વિનિયોગ : ।

■ ત્રણ્યાદિન્યાસ :

- ॐ ભૈરવત્રધયે નમઃ (શિરસિ)
- સપ્રાટ્ઠન્દસે નમો (મુહે) ।
- છિન્નમસ્તાદેવતાયૈ નમો (હદિ)
- હૂં વીજાય નમો (ગુહે) ।
- શક્તયે નમઃ (પાદયો:) ।
- હીં કીલકાય નમો (નાભૌ) ।
- વિનિયોગાય નમઃ (સર્વાઙ્ગે) ।

■ કરન્યાસ :

ॐ અંગુષ્ઠાભ્યાં નમઃ । ॐ હૂં તર્જનીભ્યાં નમઃ । ॐ હીં મધ્યમાભ્યાં નમઃ । ॐ એં અનામિકાભ્યાં નમઃ । ॐ કલીં કનિષ્ઠિકાભ્યાં નમઃ । ॐ હૂં કરતલકરપૃષ્ઠાભ્યાં નમઃ ।

■ ષડ્ઘંન્યાસ :

ॐ હૃદયાય નમ : । ॐ હું શિરસે સ્વાહા । ॐ હીં શિખાયै વષટ । ॐ એં કવચાય હુમ् । ॐ કર્તાં નેત્રત્રયાય વૌષટ । ॐ હું અસ્ત્રાય ફટ ।

■ ધ્યાન :

રક્તાભાં રક્તકેશી કરકમલ લસત્કર્તુકાં કાલકાન્તિ ।
વિચ્છિન્નાત્મીયમુણ્ડાસૃગરુણવહુલોદગ્રધારાં પિવન્તીમ् ॥
વિજ્ઞાબ્રૌધપ્રચણદ્વશસનસમનિભાં સેવિતા સિદ્ધસંધે : ।
પદ્માક્ષી છિન્નમસ્તાં છલકરદિતિજચેદિનોં સંસ્પરામિ ॥

અથ સ્તોત્રમ्

વન્દેહછિન્નમસ્તાં તાં છિન્નમુણ્ડધરાં પરામ् ।
છિન્નગ્રીવોચ્છટાચ્છબ્રાં ક્ષૌમવસ્ત્ર પરિચ્છદામ् ॥
સર્વદા સુરસંધેન સેવિતાંધ્રિ સરોરૂહામ् ।
સેવે સકલસ્પત્યૈ છિન્નમસ્તાં શુભપ્રદામ् ॥
યજ્ઞાનાં યોગયજ્ઞાય યા તુ જાતા યુગે યુગે ।
દાનવાન્તકારીં દેવીછિન્નમસ્તાં ભજામિ તામ् ॥
વૈરોચનીં વરારોહાં વામદેવ વિવર્દ્ધિતામ् ।
કોટિસૂર્યપ્રભાં વન્દે વિદ્યુદ્વર્ણાક્ષિ મળિંતામ् ॥
નિજકણઠોચ્છલદ્રક્ત ધારયાય મુહુર્મુહુ : ।
યોગિનીસ્તુ પર્યન્ત્યુગ્રા તસ્યાશ્ચરણમાશ્રયે ॥
હૂમિત્યેકાક્ષરં મંત્રં યદીયં યુક્તમાનસ : ।
યો જપેત્તસ્ય વિદ્વેષી ભસ્મતાં યાતિ તાં ભજે ॥
હું સ્વાહેતિ મનું સમ્વક્ષ્ય : સ્મરત્વર્તિમાન્નર : ।
છિન્નતિ છિન્નમસ્તા યા તસ્ય બાધાં નભામિ તામ् ॥
યસ્યા : કટાક્ષમાત્રેણ કૂરભૂતાદયો દ્વૃતમ् ।
દૂરત : સંપલાયન્તે છિન્નમસ્તાં ભજામિ તામ् ॥
ક્ષિતિતલ પરિરક્ષા ક્ષાન્તરોષા સુદક્ષા, ।
છલયુત ખલકક્ષાચેદને ક્ષાન્તિલક્ષ્યા ॥

क्षितिदितिजसुपक्षा		क्षोणिपक्षायशिक्षा,	।
जयतु	जयतु	चाक्षा	छिन्नमस्तारिभक्षा
कलिकलुषकलानां		कर्त्तने	कर्तृहस्ता,
सुरकुवलयकाशा			मन्दभानुप्रकाशा
असुरकुल	कलापत्रासिका		उम्लानमूर्ति:
जयतु	जयतु	काली	छिन्नमस्ता कराती
भुवनभरण		भूरिभ्राज	मानानुभावा,
भवभव	विभवानां		भारणोद्धातभूति:
दिजकुलकमलानां	भासिनी		भानुमूर्तिर्भवतु
भवतु	वाणी	छिन्नमस्ता	भवानी
मम रिषुगणमाशु	षेतुमुग्रं	कृपाणं	सपदि,
छिन्नग्रीवा	छिन्नमस्ता		छिन्नमुण्डधराऽक्षता
क्षोदकेमकरी	स्वक्षा		क्षोणीशाच्छादनक्षमा
वैरांचनी	वरारोहा	बलिदान	प्रहर्षिता
बलिपूजिता	पादाब्जा	वासुदेव	प्रपूजिता
इति द्वादशनामानि	छिन्नमस्ता	प्रियाणि यः	
स्मरत्वातः समुत्थाय	तस्य	नश्यन्ति	शत्रवः
यां स्मृत्वा सन्ति सद्यः	सकलसुरगणाः	सर्वदा सम्पदाद्याः	
शत्रूणां संघमाहत्य	विशदवदनाः	स्वस्यचित्ताः	श्रयन्ति
तस्या संकल्पवन्तः	सरसिजचरणं	सततं संश्रयन्ति	
सायाश्रीशादिसेव्या	सुफलतु	सुतरा	छिन्नमस्ता प्रशस्ता
इदं हृदयमज्ञात्वा	हंतुमिच्छति	यो	द्विषम्
कथं तस्याचिरं	शत्रुर्नाशमेष्यति		पार्वति
यदीच्छेन्नशानं	शत्रोः	शीघ्रमेतत्पठेन्नः	
छिन्नमस्ता प्रसन्ना	हि	ददाति	फलमीस्तिम्
शत्रुप्रशमनं	पुण्यं	समीस्तिफल	प्रदम्
आयुरारोग्यदं	चैव	पठताम्	पुण्यसाधनम्

॥ इति श्रीछिन्नमस्ता हृदय स्तोत्रम् ॥

२६. प्रचण्डचण्डका स्तवराज

आनन्दयित्रि परमेश्वरि वेदगर्भे मातः पुरन्दर पुरान्तर लब्धनेत्रे ।
 लक्ष्मीमशोपजगतां परिभावयन्तः सन्तो भजन्ति भवतीन्द्र देशलब्ध्यै ॥
 लज्जानुगां विमलविद्वुम कान्तिकान्ता कान्तानुरागरसिकाः परमेश्वरि त्वाम् ।
 ये भावयन्ति मनसा मनुजास्त एते सीमन्तिर्नीभिरनिशं परिभावमानाः ॥
 मायामर्वी निखिलपातक कोटिकूट विद्राविणीं भृशमसंशयिनी भजन्ति ।
 त्वां पद्मसुन्दरतनुं तरुणारुणास्या पाशांकुशाभयवराद्यकरां वराहैः ॥
 ते तर्ककर्कशधियः श्रुतिशास्त्र शिल्पैश्छंदोभिशोभितमुखाः सकलागमज्ञाः ।
 सर्वज्ञलब्ध्यविभवाः कुमुदेन्दुवर्णा ये वाग्भवे च भवतीं परिभावयन्ति ॥
 वज्रप्रणुव्र हृदयासमयद्वृहस्ते वैरोचने मदनमन्दिर गास्यमातः ।
 मायाद्यानुगतविग्रहभूषिताऽसि दिव्यास्त्रवद्विवनितानुगताऽसि धन्ये ॥
 वृत्तत्रयाष्ट दलवद्विपुरः सरस्य मार्तण्डमण्डलतां परिभावयन्ति ।
 ये वद्विकूटसदृशीं मणिपूरकान्तस्ते वैरोचने मदनमन्दिर गास्यमातः ॥
 मायाद्यानुगतविग्रहभूषिताऽसि दिव्यास्त्रवद्विवनितानुगताऽसि धन्ये ।
 वृत्तत्रयाष्ट दलवद्विपुरः सरस्य मार्तण्डमण्डलतां परिभावयन्ति ॥
 ये वद्विकूटसदृशीं मणिपूरकान्तस्ते कालकंटकविडम्बनचञ्चवः सुः ।
 कालागुरु भ्रमरचन्दनकुण्डगोलखडेरनंग मदनोद्भवादनीभिः ॥
 सिंदूरकुमपटीरहिमैर्विधाय सन्मण्डलं तदुपरीह यजेन्मृडानीम् ।
 चञ्चतडिन्मिहिरकोटिकरां विचेलामुद्यत्कवन्यरुधिरां त्रिभुजां त्रिनेत्राम् ॥
 वामे विकीर्णकचशीर्षकरे परे तामीडे परं परमकर्तृकया समेताम् ।
 कामेश्वरांगनिलयां कलया सुधांशोर्विभ्राजमानहृदयामपरे स्मरन्ति ॥
 सुप्ताहिराजसदृशीं परमेश्वरस्थां त्वामद्विराजतनये च समानमानाः ।
 लिंगत्रयो परिगतामपि वद्विचक्रपीठानुगां सरसिजासन सत्रिविष्टाम् ॥
 सुप्ताम्रदोध्य भवतीं मनुजा गुरुक्तदंकार वायुवशिभर्मनसा भजन्ति ।
 शुभ्रासि शान्तिक कतासु तथैव पीता स्तम्भे रिपोरथ च शुभ्रतरासि मातः ॥
 उच्चटनेष्यसित कर्मसुकर्मणि त्वं संसेव्यसे स्फटिककान्तिरनन्तचारे ।
 त्वामुत्पत्तैर्मध्युयौतैर्मध्युनोपनीतैर्गच्चैः पयोविलुलितैः शतमेव कुण्डे ॥
 साज्जैश्चतोषयति यः पुरुषस्त्रिसंधं षण्यासतो भवति शक्रसमो हि भूमौ ।
 जाग्रत्स्वपन्नपि शिवे तव मंत्रराजमेवं विचिन्तयति यो मनसाविधिजः ॥

संसारसागर समुद्धरणे वहित्रं चित्रं न भूतजननेषि जगत्सु पुंसः ॥
 इयं विद्या वन्दा हरिहर विरंचि प्रभृतिभिः ।
 पुरारातेरन्तः पुरमिदमगम्यं पशुजनैः ॥
 सुधामन्दानन्दैः पशुपति समान व्यसनिभिः ।
 सुधासेवैः सद्विरुचरण संसारचतुरैः ॥
 कुण्डे वा मण्डले वा शुचिरथ मनुना भावयत्येव मंत्री ।
 संस्थाप्योच्चैर्जुहोति प्रसव सुफलदैः पद्मपालाशकानाम् ॥
 हेमं क्षीरस्तिलैर्वा समधुक्कुसुमैर्मालतीबन्धु-
 जातीश्वेतैरखंसकानामपिवरसमिधा संपदे सर्वसिद्धयै ॥
 अन्धः साज्यं समांसं दधियुतमय वा योन्वहं यामिनीनां ।
 मध्ये देव्यददाति प्रभवति गृहणा श्रीरमुष्यावखंडा ॥
 आज्यं मांसं सरकत्तं तिलयुतमय वा तण्डुलं पायसं वा ।
 हुत्वा मांसं त्रिसंधं स भवति मनुजोभूतिभिर्भूतनाथः ॥
 इदं देव्या स्तत्रं पठति मनुजो यस्त्रिसमयं ।
 शुचिर्भूत्वा विश्वे भवति धनदो वासवसमः ॥
 वशा भूपाः कान्ता निखिल रिपुहन्तुः सुरगणा ।
 भवन्त्युच्चैवाचो यदिह ननु मासेस्त्रिभिरपि ॥

॥ इति प्रचण्ड चण्डिका स्तवराज संपूर्णम् ॥

▲ ▲ ▲

२७. अष्टोत्तर शतनाम स्तोत्रम्

छिन्नमस्ता अष्टोत्तर शतनाम स्तोत्रनो नित्यनियम भक्तिभावपूर्वक
 न्राणवार पाठ करवाथी भारेण, भोडन, उच्चाटन, स्तंभन आदि तंत्रोक्त
 खट्टकर्मानीसिद्धि प्राप्त थाय छે. આ ગુપ્તાતિગુપ્ત સ્તોત્ર છે. જો મનુષ્ય સામાન્યરૂપે
 પણ આનો નિત્ય પા� કરે તો તેના શત્રુઓ અવશ્ય પરાજયના ભોગ બને છે અર્થात्.
 પાઠ કરનાર સાધક સર્વત્ર વિજયી બને છે.

■ पार्वत्युवाच

नामां सहस्रं परमं छिन्नमस्ताप्रियं शुभम् ।
 कथितं भवता शम्भोसद्यः शत्रुनिकृत्तनम् ॥

पुनः पृच्छाम्यहं देव कृपां कुरु ममोपरि ।
सहस्रनाम पाठेन अशक्तो यः पुमान् भवेत् ॥
तेन किं पठयते नाथ तन्मे ब्रूहि कृपामय ।

■ सदाशिवोवाच

अष्टोत्तरशतं नामां पठयते तेन सर्वदा ।
सहस्रनामपाठस्य फलं प्राप्नोति निश्चितम् ॥

■ विनियोग :

ॐ अर्य श्रीछिन्नमस्ताष्टोत्तर शतनामस्तोत्रमंत्ररथ सदाशिव त्रैषिणुष्टुष्टुन्दः,
श्रीछिन्नमस्ता देवता मम सकलसिद्धिप्राप्तये पाठे विनियोगः ।

अथ अष्टोत्तर शतनाम

ॐ छिन्नमस्ता	महाविद्या	महाभीमा	महोदरी
चण्डेश्वरी	चण्डमाता	चण्डमुण्ड	प्रभज्जिनी
महाचण्डा	चण्डरूपा	चण्डिका	चण्डखण्डिनी
क्रोधिनी	क्रोधजननी	क्रोधरूपा	कुहूः कला
कोपातुरा	कोपयुता	कोपसंहारकारिणी	
वज्रवैरोचनी	वजा	वजकल्पा	च डाकिनी
डाकिनी	कर्मनिरता	डाकिनी	कर्मपूजिता
डाकिनी	सङ्गनिरता	डाकिनी	प्रेमपूरिता
खट्वाङ्गधारिणी	खर्वा	खङ्गखर्परधारिणी	
प्रेतासना	प्रेतयुता	प्रेतसङ्ग	विहारिणी
छिन्नमुण्डधरा	छिन्नचण्डविद्या	च	चित्रिणी
घोरस्ता	घोरदृष्टिधर्घरावा		धनोदरी
योगिनी	योगनिरता	जपयज्ञ	परायणा
योनिचक्रमयी	योनियोनि		चक्रप्रवर्तिनी
योनिसुद्रा	योनिगम्या	योनियंत्र	निवासिनी
यंत्ररूपा	यंत्रमयी	यंत्रेशी	यंत्रपूजिता
कीर्त्याकर्पद्धिनी	काली	कङ्गाली	कलकारिणी
आरक्ष्ता	रक्तनयना	रक्तपान	परायणा

ભવાની ભૂતિદા ભૂતિભૂતિદાત્રી ચ ભૈરવી ।
 ભૈરવાચારનિરતા ભૂતભૈરવ સેવિતા ॥
 ભીમા ભીમેશ્વરી દેવી ભીમનાદપરાયણ ।
 ભવારાધ્યા ભવનુતા ભવસાગરતારિણી ॥
 ભદ્રકાતી ભદ્રતનુર્ભદ્રરૂપા ચ ભદ્રિકા ।
 ભદ્રરૂપા મહાભદ્રા સુભદ્રા ભદ્રપાલિની ॥
 સુભવ્યા ભવ્યવદના સુમુહી સિદ્ધસેવિતા ।
 સિદ્ધિદા સિદ્ધિનિવહ સિદ્ધાસિદ્ધ નિષેવિતા ॥
 શુભદા સુભગા શુદ્ધા શુદ્ધસત્ત્વા શુભાવહા ।
 શ્રેષ્ઠ દૃષ્ટિમયી દેવી દૃષ્ટિસંહારકારિમી ॥
 શર્વાણી સર્વણા સર્વા સર્વમઙ્ગલકારિણી ।
 શિવા શાન્તા શાન્તિરૂપા મૃડાની મદનાતુરા ॥
 ઇતિ તે કથિતં દેવિ સ્તોત્રं પરમ દુર્લભમ् ।
 ગુદ્ધાદુદ્ધતરં ગોષં ગોપનીયં પ્રયત્નત: ॥
 કિમત્ર બહુનોક્તેન ત્વદગ્રે પ્રાણવલ્લભે ।
 મારણં મોહનં દેવિ હૃદ્વાટનમત: પરમ् ॥
 સ્તમ્ભનાદિક કર્માણિ ક્રદ્ધય: સિદ્ધયોऽપિ ચ ।
 ત્રિકાલ પઠનાદસ્ય સર્વે: સિદ્ધયંત સંશયમ् ॥
 મહોત્તમં સ્તોત્રમિદં વરાનને મયેરિતં નિત્યમનન્યુદ્ધય: ।
 પઠન્તિ યે ભક્તિયુતા નરોત્તમા ભવેજ્ઞતેષાં રિપુભિ: પરાજય: ॥

શુદ્ધ શુદ્ધ શુદ્ધ

૨૮. છિન્નમસ્તા દ્વાદશનામ સ્તોત્ર

ઓ છિત્રા છિન્નમસ્તા છિન્નમુણ્ડધરા ક્ષતા ।
 ક્ષોદ-ક્ષેમકરી સ્વક્ષા ક્ષોળીશાચ્છાદન ક્ષમા ॥
 વૈરોચની વરારોહા બલિદાન - પ્રહર્ષિતા ।
 વસિ-પૂજિત-પાદાબ્જા વાસુદેવ - પ્રપૂજિતા ॥
 ઇતિ દ્વાદશ - નામાનિ છિન્નમસ્તા - પ્રિયાણિ ચ ।
 સ્મરેત્ પ્રાત: સમુથાય તસ્ય નશયન્તિ શત્રવ: ॥

શુદ્ધ શુદ્ધ શુદ્ધ

૨૯.

પ્રચંડચંડિકા સહસ્ત્રનામ સ્તોત્રમ्

વિશ્વસાર તંત્રમાં વર્ણિત આ સહસ્ત્રનામ સ્તોત્ર અદ્ભુત પ્રભાવવાળું છે. જે સાધક અર્ધરાત્રિમાં પોતાના કેશ ખુલ્લા કરીને શ્રદ્ધાભાવથી સાનો એકાન્તમાં નિત્ય પાઠ કરે છે. તથા પાઠ કરતા પહેલાં છિન્નમસ્તાનું પૂજન કરે છે, તે છ માસમાં જ છિન્નમસ્તાના મંત્રને સિદ્ધ કરે છે. જે મનુષ્ય આને બાઢું ઉપર ધારણા કરે છે. તેને મહાસિદ્ધ લાભ થાય છે. એમાં લેશ માત્ર શંકાને કારણ નથી.

આઠમ અથવા કોઈપણ દિવસે અર્ધરાત્રિ બાદ જે મનુષ્ય ચાર રસ્તા ભેગા ધતા હોય ત્યાં માંસ બલિ આપીને આનો પાઠ કરે છે. તેને ત્રણ માસમાં દેવીને સાક્ષાત્કાર થાય છે. ધ્યાન રહે એ વાત કે - પૂજનાદિ કુમભમાં ઝણણ કહેવા પામે.

■ દેવ્યુવાચ

વદ	દેવ	મહાદેવ	સર્વશાસ્ત્ર	વિદાંવર	।	
કૃપાં	કુરુ	જગન્નાથ	કથયસ્વ	મમ	પ્રભો	॥
પ્રચંડચંડિકા	દેવી	સર્વલોક	હિતૈષિણી		।	
તસ્યાશ્च	કથિતં	સર્વ	સ્તવં	ચ	કવચાદિકમ्	॥
ઇદાનીં	છિન્નમસ્તાયા	નામાં	સહસ્ત્રકં	શુભમ्	।	
ત	પ્રકાશય	મે	દેવ	કૃપયા	ભક્તવત્તસલ	॥

■ શિવોવાચ

શૃણુ	દેવિ	પ્રવક્ષયામि	છિન્નાયાઃ	સુમનોહરમ्	।		
ગોપનીયં	પ્રયત્નેન	યદીછેદાત્મનોહિતમ्			॥		
ન	વક્તવ્યં	ચ	કુત્રાપિ	પ્રાણૈઃ	કણ્ઠગતૈરણિ	।	
તચ્છૃણુષ્ટ	મહેશાનિ	સર્વ	તત્કથયામિ	તે		॥	
વિના	પૂજાં	વિના	ધ્યાનં	વિના	જાય્થેન	સિદ્ધયતિ	।
વિના	ધ્યાનં	તથા	દેવિ	વિના	ભૂતાદિશોધનમ्	॥	
પઠનાદ્વય	સિદ્ધિઃ	સ્યાત્સત્યં	સત્યં	વરાનને		।	
પુગ	કૈલાસશિખરે	સર્વદ્વસભાલયે				॥	
પણ્યપ્રચ્છ	કથિતં	તથા	શૃણુ	વરાનને		॥	

■ વિનિયોગ

ॐ અરય શ્રીપ્રચંડચંડિકા સહસ્ત્રનામસ્તોત્રય ભૈરવક્રષિઃ સપ્તાટ છન્દઃ, પ્રચંડચંડિકા દેવતા, ધર્માર્થકામ મોક્ષાર્થ પાઠે વિનિયોગઃ ।

अथ सहस्रनाम

ॐ प्रचण्डचण्डिका चण्डा चण्डदैत्यविनाशिनी ।
 चामुण्डा च सुचण्डा च चपला चारुदेहिनी ॥
 ललज्जिह्वा चलद्रक्ता चारुचन्द्रनिभानना ॥
 चकोराक्षी चण्डनादा चञ्चला च मनोन्मदा ॥
 चेतना चित्तिसंस्था च चित्कला ज्ञानस्फिणी ॥
 महाभयङ्करी देवी वरदाभयधारिणी ॥
 भवाढ्या भवसूपा च भववन्धविमोचिनी ॥
 भवानी भुवनेशी च भवसंसारतारिणी ॥
 भवात्प्रभवमोक्षा च भववन्धविमोचिनी ॥
 भागीरथी भगस्था च भाग्यभोग्य प्रदायिनी ॥
 कमला कामदा दुर्गा दुर्गवन्धविमोचिनी ॥
 दुर्दर्शना दुर्गसूपा दुर्जेया दुर्गनाशिनी ॥
 दीनदुखहरा नित्या नित्य शोकविनाशिनी ॥
 नित्यानन्दमयी देवी नित्यं कल्याणकारिणी ॥
 सर्वार्थसाधनकरी सर्वसिद्धि स्वस्फिणी ॥
 सर्वक्षमण शक्तिश्च सर्वविद्राविणी परा ॥
 सकला निष्कला सिद्धा कलातीता कलामयी ॥
 कुलज्ञा कुलसूपा च चक्षुरानन्ददायिनी ॥
 कुलीना सामसूपा च कामसूपा मनोहरा ॥
 कमलस्था कञ्जमुखी कुञ्जरेश्वर्यदायिनी ॥
 कुलसूपा कोटराक्षी कमलैश्वर्यदायिनी ॥
 कुन्ती ककुञ्जिनी कुल्ला कुरुकुल्ला करालिका ॥
 कामेश्वरी काममाता कामतापविमोचिनी ॥
 कामसूपा कामसत्त्वा कामकौतुककारिणी ॥
 कारुण्यहृदया क्रीं क्रीं मंत्रसूपा च कोटरा ॥
 कौमोदकी कुमुदिनी कैवल्या कुलवासिनी ॥
 केशवी केशवाराध्या केशिदैत्यनिष्ठूदिनी ॥
 कलेशहा कराली च करालास्या कलेशसङ्कविनाशिनी ॥

કરાલી	ચ	કરાલાસ્યા	કરાલાસુરનાશિની	।
કરાલચર્માસિધરા		કરાલકલનાશિની		॥
કદ્ધિની	કદ્ધનિરતા	કપાલવરધારિણી		।
ખજ્ઝહસ્તા	ત્રિનેત્રા	ચ ચણ્ડમુણ્ડસિધારિણી		॥
ખલહા	ખલહન્ત્રી	ચ ક્ષરન્તી ખગતા સદા		।
ગજ્ઞાગૌતમપૂજ્યા	ચ	ગૌરીગંધર્વવાસિની		॥
ગન્ધર્વા	ગણારાધ્યા	ગણા	ગન્ધર્વસેવિતા	।
ગણત્કારગણા	દેવી	નિગુર્ણા	ચ ગુણાત્મિકા	॥
ગુણતા	ગુણદત્તી	ચ	ગુણગૌરવદાયિની	।
ગણેશમાતા	ગભીરા	ગણના	જ્યોતિકારિણી	॥
ગૌરાઙ્ગી	ચ	ગયાગમ્યાગૌતમ	સ્થાનવાસિની	।
ગદાધરપ્રિયા	જ્ઞેયા	જ્ઞાનગમ્યા	ગુહેશ્વરી	॥
ગાયત્રી	ચ	ગુણવતી	ગુણાતીતા ગુણેશ્વરી	।
ગણેશજનની	દેવી		ગણેશવરદાયિની	॥
ગણાધ્યક્ષનુતા	નિત્યા	ગણાધ્યક્ષ	પ્રપૂજિતા	।
ગિરીશરમળી	દેવી		ગિરીશપરિવિન્દિતા	॥
ગતિદા	ગતિહા	ગીતા	ગૌતમી ગુરુસેવિતા	।
ગુરુપૂજ્યા	ગુરુયુતા		ગુરુસેવનતત્ત્વા	॥
ગન્ધદ્વારા	ચ	ગન્ધાઢ્ય	ગન્ધકારિણી	।
ગીર્વાણપતિસમ્બૂજ્યા			ગીર્વાણપતિતુષ્ટિદા	॥
ગીર્વાણધીશસંસેબ્યા		ગીર્વાણધીશ	હર્ષદા	।
ગાનશક્તિર્ગાનગમ્યા		ગાનશક્તિપ્રદાયિની		॥
ગાનવિદ્યા	ગાનસિદ્ધ		ગાનસન્નુષ્ટમાનસા	।
ગાનાતીતા	ગાનગીતા	ગાનહર્ષ	પ્રપૂરિતા	॥
ગન્ધર્વપતિસંહષ્ટા		ગન્ધર્વગુણપૂજિતા		।
ગન્ધર્વગણકુશલા		ગન્ધર્વગણપૂજિતા		॥
ગન્ધર્વગણનિરતા		ગન્ધર્વગણભૂષિતા		।
ઘર્ધરા	ઘોરસ્તા	ત	ઘોરધૂર્ધરનાદિની	॥
ધર્મવિન્દુસમુદ્રતા		ધર્મવિન્દુસ્વરૂપિણી		।
ઘણ્ટારવા	ઘનરવા	ઘનસ્તા	ઘનોદરી	॥

घोरसत्त्वा	घघनदा	घण्टानादविनोदिनी	।
घोरचाण्डालिनी	घोरा	घोरचण्डविनाशिनी	॥
घोरदानवदमनी		घोरदानवनाशिनी	।
घोरकर्मादिरहिता		घोरकर्मनिषेविता	॥
घोरतत्त्वमयी	देवी	घोरतत्त्वविमोचिनी	।
घोरकर्मादिरहिता		घोरकर्मादिपूरिता	॥
घोरकर्मादिनिरता		घोरकर्मप्रवर्द्धिनी	।
घोरभूतप्रमथिनी		घोरवेतालनाशिनी	॥
घोरदावानिदमनी		घोरशत्रुनिष्ठूदिनी	।
घोरमंत्रयुता	चैव	घोरमंत्रप्रपूजिता	॥
घोरमंत्रमनोभिज्ञा		घोरमंत्रफलप्रदा	।
घोरमंत्रनिधिश्चैव		घोरमंत्रकृतास्पदा	॥
घोरमंत्रेश्वरी	देवी	घोरमंत्रार्थमानसा	।
घोरमंत्रार्थतत्त्वज्ञा		घोरमंत्रार्थपारगा	॥
घोरमंत्रार्थविभवा		घोरमंत्रार्थबोधिनी	।
घोरमंत्रार्तनिचया		घोरमंत्रार्थजन्मभूः	॥
घोरमंत्रजपरता :		घोरमंत्रजपोद्यता	।
ड कारवर्णनिलया	ड काराक्षरमण्डिता		॥
ड कारापरस्पा च	ड काराक्षरस्पिणी		।
चित्रस्पा चित्रनाडी	चास्केशी	चत्प्रभा	॥
चञ्चला चञ्चलाकार	चास्प्रस्पा च	चण्डिका	।
चतुर्वेदमयी चण्डा	चण्डालगण	मण्डिता	॥
चाण्डालच्छेदिनी	चण्डतपोनिर्मूलकारिणी		।
चतुर्भुजा चण्डस्पा	चण्डमुण्डविनाशिनी		॥
चन्द्रिका चन्द्रकीर्तिश्च	चन्द्रकान्तिस्तथैव	च	।
चन्द्रास्या चन्द्रस्पा च	चन्द्रमोलिस्वस्त्रपेणी		॥
चन्द्रमौलिप्रिया	चन्द्रमोलि	सन्तुष्टमानसा	।
चकोरवन्धुमणी	चकोरवन्धुपूजिता		॥
चक्रस्पा चक्रमयी	चक्राकार	स्वस्पिणी	।
चक्रपाणिप्रिया	चक्रपाणि	प्रीतिप्रदायिनी	॥

ચક્રપાળિરસાભિજ્ઞા	ચક્રપાળિવરપ્રદા	।		
ચક્રપાળિવરોન્મત્તા	ચક્રપાળિસ્વરુપિણી	॥		
ચક્રપાણીશ્વરી નિત્ય	ચક્રપાળિ નમસ્કૃતા	।		
ચક્રપાળિસમુદ્ભૂતા	ચક્રપાળિગુણાસ્પદા	॥		
ચન્દ્રાવલી ચન્દ્રવતી	ચન્દ્રકોટિસમપ્રભા	।		
ચન્દ્રનાર્ચિત પાદાબ્જા	ચન્દ્રનાન્ચિતમસ્તકા	॥		
ચારુકીર્તિશ્ચારુનેત્રા	ચારુચન્દ્રફિભૂષણા	।		
ચારુભૂષા ચારુવેષા	ચારુવેષપ્રદાયિની	॥		
ચારુભૂષા ભૂષિતાઙ્ગી	ચતુર્વકાવરપ્રદા	।		
ચતુર્વકા સમારાધ્યા	ચતુર્વક્ત્ર સમાશ્રિતા	॥		
ચતુર્વક્ત્રચતુર્વહિ	ચતુર્થી ચ ચતુર્દશી	।		
ચિત્રા ચર્મણવતી ચૈત્રી	ચન્દ્રભાગા ચ ચમ્કા	॥		
ચતુર્દશયમાકારા	ચતુર્દશયમાનુગા	।		
ચતુર્દશયમપ્રીતા	ચતુર્દશયમપ્રિયા	॥		
છલસ્થા છિદ્રસ્પા ચ	છલદા છલરાજિકા	।		
છિન્નમસ્તા તથા છિન્ના	છિન્નમુણ્ડવિધારિણી	॥		
જયદા જયસ્પા ચ	જયન્તી જયોમોહિની	।		
જયા જીવનસંસ્થા	ચ જાલન્ધરનિવાસિની	॥		
જ્વાલામુખી	જ્વાલદાત્રી	જાજ્વલ્યદહનોપમા	।	
જગદ્વન્યા	જગત્સૂજ્યા	જગત્ત્વાણપરાયણા	॥	
જગતી	જગદાધારા	જન્મમૃત્યુ	જરાપહા	।
જનની	જન્મભૂમિશ્ચ	જનમ્દા	જયશાલિની	॥
જ્વરોગહરા	જ્વાલા	જ્વાલામાલાપ્રપૂરિતા	।	
જમ્ભારાતીશ્વરી	જમ્ભારાતિવૈભવકારિણી	॥		
જમ્ભારાતિસ્તુતા	જમ્ભારાતિ	શત્રુનિષ્ઠદિની	।	
દયદૂર્ગા	જયારાધ્યા	જયકાલી	જયેશ્વરી	॥
જયતારા	જ્યાતીતા	જયશઙ્કરવલ્લભા	।	
જયદા	જહૃતનયા	જલધિત્રાસકારિણી	॥	
જલધિવ્યાધિદમની	જલધિજ્વરનાશિની	।		
જંગમેશી	લડ્યહરા	જાડ્યસંધનિવારિણી	॥	

જાડ્યગ્રસ્તજનાતીતા જાડ્યરોગનિવારિણી ।
 જન્મદાત્રી જન્મહર્ત્રી જયધોષ સમન્વિતા ॥
 જપયોગ સમાયુક્તા જપયોગ વિનોદિની ।
 જયયોગપ્રિયા જાયા જપાતીતા જયસ્વના ॥
 જાયાભાવસ્થિતા જાયા જાયાભાવપ્રપૂરિણી ।
 જપાકુસુમ સંકાશા જપાકુસુમ પૂજિતા ॥
 જપાકુસુમસમ્રીતા જપા કુસુમમળિંગતા ।
 જપાકુસુવદ્રાસા જપાકુસુમસ્રપણી ॥
 જમદાનિસ્વરૂપા ચ જાનકી જનકાત્મજા ।
 ઝાવાત પ્રમુક્તાજ્ઞી ઝોરઝંકારવાસિની ॥
 ઝંકારકારિણી ઝંઝાવાતરૂપા ચ ઝંકરી ।
 ટકારાણુસ્વરૂપા ચ ટંકારનાદિની ॥
 ટંકારી ટકુવાળી ચ ટકારાક્ષરસ્રપણી ।
 ડિણિંગમા ચ તથા ડિભા ડિણ્હુડિણિંગનાદિની ॥
 ઠક્વામયી ઢિલમયી નૃત્યશબ્દા વિલાસિની ।
 ઢકા ઢકેશવરી ઢકાશબ્દરૂપા તથૈવ ચ ॥
 ઢકાનાદપ્રિયા ઢકાનાદ સન્તુષ્ટમાનસા ।
 ણકારા ણાક્ષરમયી ણાક્ષરાદિસ્વરૂપણી ॥
 ત્રિપુરા ત્રિપુરમયી ત્રિશક્તિસ્ત્રિગુણાત્મિકા ।
 તામસી ચ ત્રિલોકેશી ત્રિપુરા ચ ત્રયીશવરી ॥
 ત્રિવિદ્યા ચ ત્રિરૂપા ચ ત્રિવેદા ચ ત્રિરૂપણી ।
 તારિણી તરલા તારા તારકારિ પ્રપૂજિતા ॥
 તારકારિ સમારાધ્યા તારકારિ વરપ્રદા ।
 તારકારિ પ્રસૂતસ્ત્રી તરુણી તરલપ્રભા ॥
 ત્રિરૂપા ચ ત્રિપુરગા ત્રિશૂલવરધારિણી ।
 ત્રિશૂલિની તન્ત્રમયી તન્ત્રશાસ્ત્ર વિશારદા ॥
 તન્ત્રરૂપા તપોમૂર્તિસ્તન્ત્રમંત્ર સ્વરૂપણી ।
 તંડિતડિલ્લતાકારા તત્ત્વજ્ઞાન પ્રદાયિની ॥
 તત્ત્વજ્ઞાનેશવરી દેવી તત્ત્વજ્ઞાન પ્રમોદિની ।

ત્રયીમયી	ત્રયીસેવા	ત્રક્ષરી	ત્રક્ષરેશવરી	॥		
તાપવિર્ધંસિની	તાપસંઘ	નિર્મૂલકારિણી		।		
ત્રાસકર્ત્રી	ત્રાસહર્ત્રી	ત્રાસદાત્રી	ચ ત્રાસહા	॥		
તિથીશા	તિથિરૂપા	ચ	તિથિસ્થા	તિથિપૂજિતા	।	
તિલોત્તમા	ચ	તિલદા	તિલપ્રીતા	તિલેશવરી	॥	
ત્રિગુણા	ત્રિગુણાકારા	ત્રિપુરી	ત્રિપુરાત્મિકા		।	
ત્રિકુટા	ત્રિકુટાકારા	ત્રિકૂટાચલમધ્યાના		॥		
ત્રિજટા	ચ	ત્રિનેત્રા	ચ	ત્રિનેત્રવરસુન્દરી	।	
તૃતીયા	ચ	ત્રિવર્ષા	ચ	ત્રિવિધા	ત્રિમતેશ્વરી	॥
ત્રિકોણસ્થા	ત્રિકોણેશી	ત્રિકોણયંત્ર	મધ્યગા		।	
ત્રિસંધ્યા	ચ	ત્રિસંધ્યાચર્ચા	ત્રિપદા	ત્રિપદાસ્પદા	॥	
સ્થાનસ્થિતા	સ્થલસ્થા	ચ	ધન્યસ્થલાનિવાસિની		।	
થકારાક્ષરરૂપા	ચ	સ્થૂલરૂપા	તથૈવ	ચ	॥	
સ્થૂલહસ્તા	તથા	સ્થૂલા	સ્થૈર્યરૂપ	પ્રકાશિની	।	
દુર્ગા	દુર્ગતિહન્ત્રી	ચ	દુર્ગવન્ધવિમોચિની		॥	
દેવી	દાનવસંહન્ત્રી		દનુજેષનિષૂદિની		।	
દારાપત્યપ્રદા	નિત્યા	શંકરાદ્રાગધારિણી		॥		
દિવ્યાઙ્ગી	દેવમાતા	ચ	દેવદુષ્ટવિનાશિની		।	
દીનદુઃખહરા	દીનતાપ		નિર્મૂલકારિણી	॥		
દીનમાતા	દીનસેવા	દીનદભવિનાશિની		।		
દનુજધંસિની	દેવી	દેવકી	દેવવલ્લભા	॥		
દાનવારિ	પ્રિયાદીર્ઘ	દાનવારિ	પ્રપૂજિતા		।	
દીર્ઘસ્વરા	દીર્ઘતનુર્દીર્ઘ	દુર્ગતિનાશિની		॥		
દીર્ઘનેત્રા	દીર્ઘચક્ષુર્દીર્ઘકિશી		દિગ્મ્બરા		।	
દિગ્મ્બર	પ્રિયાદાન્તા	દિગ્મ્બરરસ્વરૂપણી		॥		
દુઃખહીના	દુઃખહરા	દુઃખસાગરતારિણી		।		
દુઃખદારદ્રોયશમની		દુઃખદારદ્રોયકારિણી		॥		
દુઃખદા	દુસ્સદા	દુષ્ટખણ્ણનૈક	સ્વરૂપણી		।	
દેવવામા	દેવસેવા	દેવશક્તિ	પ્રદાયિની	॥		
દામિની	દામિનીપ્રીતા	દામિની	શતસુન્દરી		।	

दामिनी	शतसंसेव्या	दामिनी	दामभूषिता	॥		
देवताभाव	सन्तुष्टा	देवताशत	मध्यगा	॥		
दयार्द्रा	च	दयारूपा	दयादानपरायणा	॥		
दयाशीला	दयासारा	दयासागरसंस्थिता		॥		
दशविद्यात्मिका	देवी	दशविद्यास्वरूपिणी		॥		
धरणी	धनदा	धात्री	धन्यपराशिवा	।		
धर्मरूपा	धनिष्ठा	च	धैर्या	च	धीरगोचरा	॥
धर्मराजेश्वरी		धर्मकर्मरूपा	धनेश्वरी	।		
धनुर्विद्या	धनुर्गम्या		धनुद्धरवरप्रदा	॥		
धर्मशीला	धर्मलीला	धर्मकर्म	विवर्जिता	।		
धर्मदा	धर्मनिरता	धर्मपाखण्डखण्डिणी		॥		
धर्मेशीधर्मरूपा	च	धर्मराजवरप्रदा		।		
धर्मिणी	धर्मगेहस्था	धर्माधर्मस्वरूपिणी		॥		
धनदा	धनदग्नीता	धनधान्यसमृद्धिदा		।		
धनधान्यसमृद्धिस्था		धनधान्यविनाशिनी		॥		
धर्मनिष्ठा	धर्मधीरा	धर्ममार्गरता	सदा	।		
धर्मवीजकृतस्थाना		धर्मवीजसुरक्षिणी		॥		
धर्मवीजेश्वरी	धर्मवीजरूपा	च	धर्मगा	।		
धर्मवीजसमुद्भूता		धर्मवीजसमाश्रिता		॥		
धराधरपतिप्राणा		धराधरपतिस्तुता		।		
धराधरेन्द्रतनुजा		धराधरेन्द्रवन्दिता		॥		
धराधरेन्द्रगेहस्था		धराधरेन्द्रपालिनी		।		
धराधरेन्द्र	सर्वार्तिनाशिनी	धर्मपालिनी		॥		
नवीना	निर्मला	नित्या	नागराजप्रपूजिता	।		
नागेश्वरी	नागमाता	नागकन्या	च	नग्निका	॥	
निर्लेपां	निविकल्पा	च	निर्लोभा	निरुपद्रवा	।	
निराहारा	निराकार		निरञ्जनरूपिणी	॥		
नागिनी	नागविभवा		नागराजपरिस्तुता	।		
नागराजगुणज्ञा	च		नागराजसुखप्रदा	॥		

નાગલોકગતા	નિત્ય	નાગલોકનિવાસિની	।
નાગલોકેશ્વરી	નાગભાગિની	નાગપૂજિતા	॥
નાગમધ્યસ્થિતા	નાગમોહ	સંક્ષોભદાયિની	।
નૃત્યપ્રિયા	નૃત્યવતી	નૃત્યગીતાપરાયણ	॥
નૃત્યેશ્વરી	નર્તકી ચ	નૃત્યરૂપા નિરાશ્રયા	।
નારાયણી	નરેનસ્થા	નરમુણાસ્થિમાલિની	॥
નરમાંસપ્રિયા	નિત્યા	નરરક્તપ્રિયા સદા	।
નરરાજેશ્વરી	નારીરૂપા	નારીસ્વરૂપિણી	॥
નારીગણાર્ચિતા	નારીમધ્યગા	નૂતનાસ્વરા	।
નર્મદા ચ	નદીરૂપા	નદીસંગમસંસ્થિતા	॥
નમદિશ્વર	સમીતા	નમદિશ્વર સુપિણી	।
પદ્માવતી	પદ્મમુખી	પદ્મકિઞ્જલકવાસિની	॥
પદ્મવસ્ત્ર	પરીધાના	પદ્મરાગ વિભૂષિતા	।
પરમા	પ્રીતિદા	પ્રેતાસનનિવાસિમી	॥
પરિષૂર્ણ	રસોન્મત્તા	પ્રેમવિદ્ધાલ વલ્લભા	।
પવિત્રા	વનિ : પૂતા	પ્રેયસીપરમાત્મિકા	॥
પ્રિયબ્રત	નિત્યા	પરમપ્રેમદાયિની	।
પુષ્ટપ્રિયા	પદ્મકોશા	પદ્મધર્મનિવાસિની	॥
ફેટ્કારિણી	તન્નરૂપા	ફેરુફેરવનાદિની	।
વંશની	વંશરૂપા ચ	વગલા કામસુપિણી	॥
વાંડમયી	વસુધા	વાગ્ભવાખ્યા વરા નરા	।
બુદ્ધિવા	બુદ્ધિરૂપા ચ	વિદ્યા વાદસ્વરૂપિણી	॥
વાતા	વૃદ્ધમયીરૂપા	વાણી વાક્યનિવાસિની	।
વરુણા	વાગ્વતી	વીરા વીરભૂષણભૂષિતા	॥
વીરભદ્રાર્ચિતપદા		વીરભદ્રપ્રસૂરપિ	।
વૈદમાર્ગરતા	વૈદમંત્રરૂપા	વષટ્પ્રિયા	॥
વીણાવાદસમાયુક્તા	વીણાવાદપરાયણ		।
વીણારવા	તથા વીણાશબ્દરૂપા ચ	વैષ્ણવી	॥
વैષ્ણવાચારનિરતા		વैષ્ણવાચારતત્ત્વરા	।
વિષ્ણુસેવા	વિષ્ણુપત્ની	વિષ્ણુરૂપા વરાનના	॥

વિશ્વેશ્વરી વિશ્વમાતા વિશ્વનિર્માણકારિણી |
 વિશ્વરૂપા ચ વિશ્વેશી વિશ્વસંહારકારિણી ||
 ભૈરવી ભૈરવારાધ્યા ભૂતભૈરવસેવિતા |
 ભૈરવેશી તથા ભીમા ભૈરવેશ્વરતુષ્ટિદા ||
 ભૈરવાધીશરમણી ભૈરવાધીશપાલિની |
 ભીમેશ્વરી ભીમમાતા ભીમશબ્દપરાયણા ||
 ભીમરૂપા ચ ભીમેશી ભીમા ભીમવરપ્રદા |
 ભીમપૂજિતપાદાબ્જા ભીમભૈરવપાલિની ||
 ભીમાસુર ઘંસકરી ભીમદુષ્ટ વિનાશિની |
 ભુવના ભુવનારાધ્યા ભવાની ભૂતિદા સદા ||
 ભયદાભયહન્ત્રી ચ અભયાડ ભયરૂપિણી |
 ભીમનાદા વિહ્લા ચ ભયભીતિવિનાશિની ||
 મત્તા પ્રમત્તરૂપા ચ મદોન્મત્તસ્વરૂપિણી |
 માન્યા મનોજ્ઞામાના ચ મઙ્ગલા ચ મનોહરા ||
 માનનીયા મહાપૂજ્યા મહિષી દુષ્ટમર્દ્દિની |
 મહિષાસુરહન્ત્રી ચ માતંગી મયવાસિની ||
 માધ્વી મધુમયી મુદ્રા મુદ્રિકા મંત્રરૂપિણી |
 મહાવિશ્વેશ્વરી દૂતી મौલિચન્દ્રપ્રકાશિની ||
 યશ: સ્વરૂપિણી દેવી યોગમાર્ગપ્રદાયિની |
 યોગિની યોગગમ્યા ચ ચાય્યેશી યોગરૂપિણી ||
 યજ્ઞાંગી ચ યોગમયી જપરૂપા જપાત્મિકા |
 યુગાખ્યા ચ યુગાન્ત ચ યોનિમળવાસિની ||
 અયોનિજા યોગનિદ્રા યોગાનન્દપ્રદાયિની |
 રમા રતિપ્રિયા નિત્યા રતિગગવિદ્ર્દ્ધિની ||
 રમર્ણીગસસભૂતા રમ્યા રામપ્રિયા રસા |
 રણોન્કણ્ટા રણસ્થા ચ બગગપ્રદાયિની ||
 રેવતી રણનેત્રી ચ રસોદૂતા રણોત્સવ |
 લતાલાવણરૂપા ચ લવણાભ્રિસ્વરૂપિણા ||
 તભઙ્ગકુસુમારાધ્યા લોલજિહ્યા ચ લેલિહા |

वशिनी	वनसंस्था	च	वनपुष्पप्रिया	वरा	॥
प्राणेश्वरी	बुद्धिरूपा	बुद्धिदात्री	बुधात्मिका		।
शमनी	श्रेतवर्णा	च	शाङ्गरी	शिवधाविणी	॥
शास्यरूपा	शक्तिरूपा	शक्तिविन्दुनिवासिनी			।
सर्वेश्वरी	सर्वदात्री	सर्वमाता	व	शव	॥
शास्त्रभवी	सिद्धिदासिन्द्रा	सुषुम्नासुरभासिनी			।
सहस्रदल	मध्यस्था	सहस्रदल	वर्तिनी		॥
हरप्रिया	हरध्येया	हृकारबीजरूपिणी			।
लंकेश्वरी	च	तरला	लोममांस	प्रपूजिता	॥
क्षेम्या	क्षेमकरी	क्षामा	क्षीरबिन्दुस्वरूपिणी		।
क्षिप्तचित्तप्रदा	नित्या	क्षौमवस्त्रविलासिनी			॥
छिन्ना	च	छिन्नरूपा	क्षुधा	क्षौत्काररूपिणी	।
सर्ववर्णमयी	देवी	सर्वसम्पत्तदायिनी			॥
सर्वसम्पत्तदात्री	च	सम्पदापद्विभूषिता			।
सत्त्वरूपा	च	सर्वार्था	सवदिव	प्रपूजिता	॥
सर्वेश्वरी	सर्वमाता	सर्वज्ञा	सुरसात्मिका		।
सिन्धुर्मन्दाकिनी	गंगा	नदी	सागररूपिणी		॥
सुकेशी	मुक्तकेशी	च	डाकिनी	वरवर्णिनी	।
ज्ञानदा	ज्ञान	गगना	सोमंडलवासिनी		॥
आकाशनिलया	नित्या	परमाकाशरूपिणी			।
अन्नपूर्णा	महानित्या	महादेवरसोद्धवा			॥
मङ्गला	कालिका	चण्डा	चण्डनादातिभीषणा		।
चण्डासुरस्य	मधिनी	चामुण्डा	चपलात्मिका		॥
चण्डी	चामरकेशी	च	चलत्कुण्डलधारिणी		।
मुण्डमालाधरा	नित्या	खण्डमुण्डविलासिनी			॥
खङ्गहस्ता	मुण्डहस्ता	वरहस्ता	वरग्रदा		।
असिचर्मधरा	नित्या	पाशांकुशधरा	परा		॥
शूलहस्ता	शिवहस्ता	घटानादविलासिनी			।
धनुर्वाणधरा	दित्या	नागहस्ता	नगात्मजा		॥
महिषासुरहन्त्री	च	कृतबीजविनाशिनी			।

રક્તરૂપા રક્તગા ચ રક્તહસ્તા ભયપ્રદા ॥
 અસિતા ચ ધર્મધરા પાશાંકુશધરા પરા ॥
 ઘનુર્બાળધરા નિત્યા ઘૂમ્રલોચનનાશિની ॥
 પરસ્થા દેવતામૂર્તિઃ શર્વાણી શારદા પરા ॥
 નાનાવર્ણ વિભૂષાંગી નાનારાગ સમાપિની ॥
 પશુવસ્વપરીધાના પુષ્ટાયુધધરા પરા ॥
 મુક્તરાજ્જિતમાલાદ્વા મુક્તાહારવિલાસિની ॥
 સ્વર્ણકુપડલભૂષા ચ સ્વર્ણસિંહસનસ્થિતા ॥
 સુન્દરાંગી સુવર્ણાભા શાંભવી શકટાત્મિકા ॥
 સર્વલોકશવિદ્યા ચ મોહ સમ્પોહકારિણી ॥
 શ્રેયસી સૃષ્ટિરૂપા ચ છિન્નચ્છદ્વાયમીછલા ॥
 છિન્નમુણ્ડધરા નિત્યા નિત્યાનન્દવિદ્યાયિની ॥
 નન્દા પૂર્ણા ચ રિક્તા ચ તિથયઃ પૂર્ણષોડશી ॥
 કુહૂઃ સંક્રાન્તિરૂપા ચ પઞ્ચપર્વવિલાસિની ॥
 પઞ્ચબાળધરા નિત્યા પઞ્ચમગ્રીતિદા પરા ॥
 પઞ્ચપત્રાભિતાષા ચ પઞ્ચામૃતવિલાસિની ॥
 પઞ્ચાતી પઞ્ચમી દેવી પઞ્ચરક્તપ્રસારિણી ॥
 પઞ્ચબાળધરા નિત્યા નિત્યદાત્રી દ્યાપરા ॥
 પલલાદિપ્રિયા નિત્યાપશુગમ્યા પરેશિતા ॥
 પરા પરરહસ્યા ચ પરમાપ્રેમવિદ્ધિલા ॥
 કુલીના કેશિમાર્ગસ્થા કુલમાર્ગવકાશિની ॥
 કુલાકુલસ્વરૂપા ચ કુલાર્ણવમયે કુલા ॥
 રૂક્મા ચ કામરૂપા ત કાલકમ્પનકારિણી ॥
 વિલાસરૂપિણી ભદ્રા કુલાકુલ નમસૃતા ॥
 કુબેરવિજ્ઞધાત્રી ચ કુમારજનની પરા ॥
 કુમારીરૂપસંસ્થા ચ કુમારી પૂજનામ્બિકા ॥
 કુરજ્જનયના દેવી દિનેશાસ્યાપરાજિતા ॥
 કુણ્ડલી કદલી સેના કુમાર્ગરહિતા વરા ॥
 અનન્તરૂપાનન્તસ્થા આનન્દસિન્ધુવાસિની ॥

इलास्वरूपिणी	देवी	इईभेदभयङ्गरी	।		
इङ्गला	पिङ्गला	नाडी	अकाराक्षररूपिणी	॥	
उमा	उत्पत्तिरूपा	च	उच्चभाव	विनाशनी	।
ऋग्वेदा	च	निराराधा	यजुर्वेद	प्रपूजिता	॥
सामवेदेन		सङ्गीता	अथववेदभाषिणी	।	
ऋक्काररूपिणी	ऋक्षा		निरक्षरस्वरूपिणी	॥	
अहिंदुर्गा	समाचारा	इकाराणं	स्वरूपिणी	।	
ॐकारा	प्रणवस्था	च	ॐकारादिस्वरूपिणी	॥	
अनुलोम	विलोमस्था		थकारवर्णसम्भवा	।	
पञ्चाशद्वर्णवीजाद्व्या		पञ्चाशन्मुण्डमालिका		॥	
प्रत्येका	दशसंख्या	च	षोडशी	छिन्नमस्तका	।
षडङ्गयुवती	पूज्या	षडङ्गस्प	वर्जिता	॥	
षडकासंश्रिता	नित्या	विश्वेशी	खङ्गदालया	।	
मालामंत्रमयी	मंत्रजपमाता		मदालसा	॥	
सर्वविश्वेश्वरी	शक्तिः	सर्वानन्दप्रदायिनी		।	
इति श्रीछिन्नमस्तायाः		नामसाहस्रमुत्तमम्		॥	
पूजाक्रमेण	कथितं	साधकानां	सुखावहम्	।	
गोपनीयं	गोपनीयं	गोपनीयं	न संशयः	॥	
अर्द्धरात्रे	मुक्तकेशो	भक्तियुक्तो	भवेन्नराः	।	
जपित्वा	पूजयित्वा	च	पठेन्नाम	सहस्रकम्	॥
विद्यासिद्धिर्भवेत्तस्य		षष्मासाभ्यासयोगतः		।	
येन केन	प्रकारेण	देवीभक्तिपरो	भवेत्	॥	
अखिलान्तस्तम्भयेल्लोकान्नाज्ञोऽपि		मोहयेत्सदा		।	
आकर्षयेद्देवशक्ति	मारयेद्देवि		विद्विषम्	॥	
शत्रवो	दासतां	यान्ति पापानि	यान्ति संक्षयम्	।	
मृत्युश्च	क्षयतां	याति	पठनाद्वाषणात्यिये	॥	
प्रशस्तायाः	प्रसादेन	किन्न	सिद्ध्यति भूतले	।	
इदं रहस्यं	परमं	परं	स्वस्त्ययनं महत्	॥	
धृत्वा बाहौ	महासिद्धिः	प्राप्यते नात्र	संशयः	।	
अनया	सदृशी	विद्या	विद्यते न महेश्वरि	॥	

वारमेकं तु योधीते सर्वसिद्धिश्वरो भवेत् ।
 कुलवारे कुलष्टम्यां कुहूसंक्रान्ति पर्वसु ॥
 यश्चेमां पठते विद्यां तस्य सम्यक्फलं शृणु ।
 अष्टोत्तरशतं जप्त्वा पठेन्नाम सहस्रकम् ॥
 भक्त्यासुत्वा महादेवि सर्वपापात्रमुच्यते ।
 सर्वपापैर्विनिर्मुक्तः सर्वसिद्धिश्वरो भवेत् ॥
 अष्टम्यां वा निशीथे च चतुष्थगतो नरः ।
 माषभक्तबलिं दत्त्वा पठेन्नाम सहस्रकम् ॥
 सुदर्शवामवेद्यां तु मासत्रय विधानतः ।
 दुर्जयः कामसूपञ्च महाबलपराक्रमः ॥
 एतन्मंत्रस्य पठनात्सर्वसिद्धिश्वरो भवेत् ॥
 इति ते कथितं देवी सर्वसिद्धिपरं नरः ।
 जप्त्वा स्तुत्वा महादेवीं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥
 न प्रकाशयिदं देवि सर्वदिव नमस्कृतम् ।
 इदं रहस्यं परमं गोप्तव्यं पशुसंकटे ॥
 इति सकल विभूतेहेभूतं प्रशस्तं ।
 पठति य इह मर्त्यशिष्ठनमस्तास्तवज्ञ
 धनद इव धनाढ्यो माननीयो नृपाणां ।
 स भवति च जनानामाश्रयः सिद्धिवत्ता ॥

॥ इति श्री प्रचण्डचण्डिका सहस्रनाम स्तोत्रम् ॥

ॐ ॐ ॐ

૩૦. રેણુકા શબરી મંત્ર સાધના પ્રયોગ

રેણુકા શબરી વિદ્યાની સાધના શ્રી છિન્નમસ્તા સાધનાની સમાન છે. એનો મંત્ર નીચે પ્રાભુણે છે.

મંત્ર: ઊં શ્રીં હીં ક્રોં એં ।

■ વિનિયોગ

અથ શ્રી રેણુકા શબરી મંત્રસ્ય ભૈરવત્રષ્પિ:, પંક્તિ છન્દ: રેણુકા શબરી દેવતામમાભીષ્ટ સિદ્ધ્યે જપે વિનિયોગ: ।

■ કરાઙ્ગન્યાસ

ऊં અંગુષ્ઠાભ્યાં નમ: (હૃદયાય નમ:) ।

શ્રીં તર્જનીભ્યાં નમ: (શિરસે સ્વાહા) ।

હીં મધ્યમાભ્યાં નમ: (શિખાયै વષટ) ।

ક્રોં અનામિકાભ્યાં નમ: (કવચાય હુમ્) ।

એં કનિષ્ઠિકાભ્યાં નમ: (નેત્રત્રયાય વૌષટ) ।

ऊં શ્રીં હીં ક્રોં એં કરતલકરણુષ્ઠાભ્યાં નમ: (નમ: અસ્ત્રાય ફટ) ।

■ ધ્યાન

હેમાદ્રિસાનવુધાને	નાનાદુમમનોહરે	।
-------------------	---------------	---

રત્નમણ્ડપ	મધ્યસ્થવેદિકાયાં	સ્થિતાં	સ્મરેત्	॥
-----------	------------------	---------	---------	---

ગુજ્જાફલા	કલ્પિતહાર	રમ્યાં	।
-----------	-----------	--------	---

શ્રુત્યો:	શિખણ્ડ	શિખિનો	વહંતીમ્	॥
-----------	--------	--------	---------	---

કોદણ્ડબાળો	દધર્તીં	કરાભ્યાં	।
------------	---------	----------	---

કટિસ્થ	વલ્કાં	શાર્વો	સ્મરેયમ्	॥
--------	--------	--------	----------	---

અર્થાત् - મેરુ પર્વતના શિખર પર અનેક રમણીય વૃક્ષથી શોભતા ઉધાનમાં રત્ન મંડપની મધ્યમાં વેદિકા ઉપર વિરાજિત દેવીનું ધ્યાન કરતી વેળાએ ભાવના કરવી જોઈએ કે - દેવીએ ગુંજા ફળ (ચણોઠી)ના બનાવેલ હારથી સુશોભિત છે. કાનોમાં મયૂર પિચ્છના હુંડળ કરેલા છે. દેખાવ મનોહર છે. બે હાથોમાં ધનુષ અને બાણ તથા કટિમાં વલ્કલ ધારડા કરેલ છે. એવી શોભાયમાન શબરી દેવીનું હું ધ્યાન કરું છું.

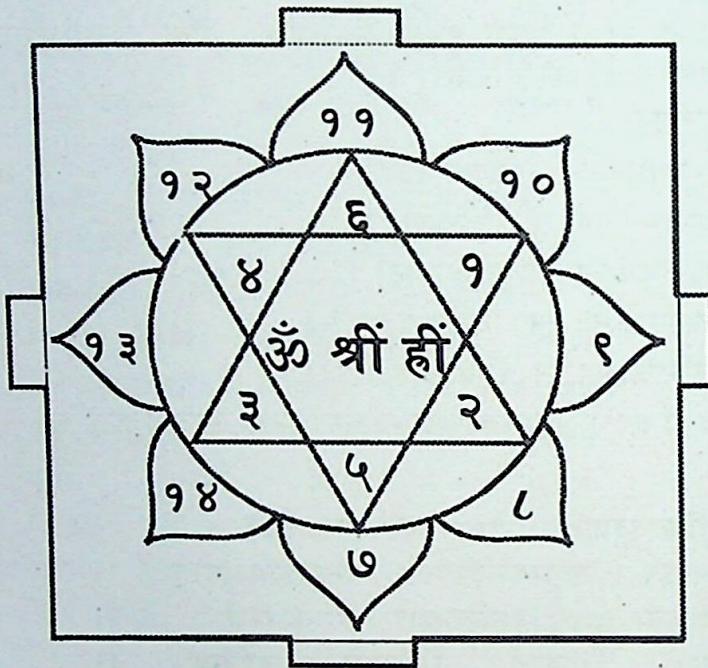
■ જપ અને છવન :

ઉપરોક્ત મંત્રથી ધ્યાન કર્યા બાદ પાંચ લાખની સંખ્યામાં મંત્ર જપ કરવા

જોઈએ. તથા બીલના વૃક્ષના લાકડાથી પ્રજ્વલિત અર્જિનમાં બીલ્ય ફળ (બીલાં) થી દશાંશ હવન કરવો જોઈએ.

■ પીઠ અને આવરણ પૂજન :

ખટ્કોણ, અષ્ટદળ અને ભૂપુરથી સુશોભિત યંત્ર પર દેવીનું કરવું. યંત્રનું સ્વરૂપ નીચે બતાવવામાં આવેલ છે.

રેણુકા શબરી પૂજન યંત્ર

પૂર્વોક્ત ઊં આધાર શક્તયે નમ : ।' થી ઊં રતિકામાભ્યાં નમ : । સુધી પીઠપૂજન કરીને જ્યાદિ ૬ પીઠ શક્તિઓનું પૂજન કરવું. પછી તે પીઠ પર મૂલમંત્રથી વિષિપૂર્વક રેણુકા શબરી દેવીનું પૂજન કરીને નીચે પ્રમાણો આવરણ પૂજ કરવી.

પ્રથમાવરણ

ॐ હૃદયાય નમ : ॥

શ્રી શિરસે સ્વાહા ।

હીં શિખાયૈ વષટ् ।

ક્રોં કવચાય હુમ् ।

એં નેત્રત્રયાય વૌષટ् ।

ॐ શ્રીં હીં ક્રોં એં અસ્ત્રાય ફટ् ।

ઉક્ત મંત્રોથી ખટ્કોણભાં ખડકુગ પૂજા કરવી. આ પ્રમાણે પ્રથમ આવરણનું પૂજન કરીને બીજા આવરણભાં અષ્ટદળભાં પૂર્વાદિ કુમથી નીચે લખેલા મંત્રો વડે 'હુંકારી' આદિ શક્તિઓનું પૂજન કરવું.

દ્વિતીયાવરણ

ॐ હુંકારૈ નમઃ ।

ॐ ચણ્ડાસ્યારૈ નમઃ ।

ॐ છેદન્યારૈ નમઃ ।

ॐ ક્ષેપણારૈ નમઃ ।

ॐ અસ્ત્ર્યારૈ નમઃ ।

ॐ હુંકારૈ નમઃ ।

ॐ ક્ષેમકાર્યૈ નમઃ ।

આ પછી તૃતીય આવરણભાં ભૂપુરની અંદર દસ દિશાઓમાં દિક્ષપાલોનું પૂજન નીચે પ્રમાણે કરવું.

તૃતીયાવરણ

ॐ ઇંદ્રાય નમઃ (પૂર્વે) ।, �ॐ અન્નેયે નમઃ (આન્નેયે) ।, �ॐ યામાય નમઃ (દક્ષિણે) ।, �ॐ નિર્ગ્રહ્યે નમઃ (નૈર્ગ્રહ્યે) ।, �ॐ વરુણાય નમઃ (પશ્ચિમે) ।, �ॐ વાયવે નમઃ (વાયવ્યે) ।, �ॐ સોમાય નમઃ (ઉત્તરે) ।, �ॐ ઈશાનાય નમઃ (ઐશાન્યે) ।, �ॐ બ્રહ્મણે નમઃ (પૂર્વેશાનયોર્મધ્યે) । અંતિમ અનંતાય નમઃ (નૈર્ગ્રહ્ય પશ્ચિમયોર્મધ્યે) ।

આ પછી ચોથા આવરણભાં ભૂપુરની બહાર વજ આદિ આયુધોનું નીચે મુજબના મંત્રોથી પૂજન કરવું.

ચતુર્થાવરણ

ॐ વજ્રાય નમઃ ।, �ॐ શક્તયે નમઃ ।, �ॐ દણ્ડાય નમઃ ।, �ॐ પાશાય નમઃ ।, અંતિમ ગદાયે નમઃ ।, અંતિમ પદ્માય નમઃ ।, અંતિમ ખજ્ઞાય નમઃ ।, અંતિમ ખજ્ઞાય નમઃ ।, અંતિમ અંકુશાય નમઃ ।, અંતિમ લૂલાય નમઃ ।, અંતિમ ચક્રાય નમઃ ।

■ કાગદા પ્રયોગ :

ઉપરોક્ત વિધિથી આવરણ પૂજા કરીને દેવીનું ફરી પૂજન કરવું અને પાંચ પુષ્પાંજલિ અર્પણ કરીને જપ કરવા.

મંત્ર જપ નિયત સંખ્યામાં પૂર્ણ કર્યા પછી નીચે પ્રમાણે કામ્ય પ્રયોગ કરવામાં આવે છે.

(૧) મલિકાનાં પુષ્પો વડે હવન કરવાથી વશીકરણ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે અને સર્વલોક વસીભૂત થાય છે.

(૨) કમળના ફૂલ વડે હોમ કરવાથી રાજરાણી પણ વશીભૂત થાય છે.

(૩) શેરડીના ટૂકડાનો હોમ કરવાથી ધન પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૪) અન્ન રડે હોમ કરવાથી અનાજની પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૫) પંચગવ્ય વડે હોમ કરવાથી ગો-ધનની વૃદ્ધિ થાય છે.

(૬) આસોપાતવ (અશોક) ના ફૂલ વડે હોમ કરવાથી પુત્ર - પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૭) મહુડીના ફૂલનો હોમ કરવાથી સર્વ પ્રકારની ઇચ્છિત કામનાઓ પૂર્ણ થાય છે.

-કલિયુગમાં આ વિદ્યાથી શીધ્ર સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

સુ સુ સુ

૩૧. શ્રી રેણુકા હૃદયમ्

■ સ્કંદ ઉવાચ

ભગવન् . દેવ દેવેશ પરમેશ શિવાપતે ।
રેણુકા હૃદયં ગુહ્યં કથયસ્વ પ્રસાદત : ॥ .

■ શિવ ઉવાચ

શૃણુ ષણ્મુખ વક્ષયામિ રેણુકા હૃદયં પરમ् ।
જપન્યો હૃદયં નિત્યં તસ્ય સિદ્ધિઃ પદેપદે ॥
રેણુકા હૃદયસ્યાસ્ય ઋષિરાનન્દ ભૈરવ : ।
છન્દોભૂત વિરાટ્પ્રોક્તં દેવતા રેણુકા પરા ॥
કલીં બીજં કામદા શક્તિર્મહામાયેતિ કીલકમ્ ।
સર્વાભીષ્ટ ફલપ્રાપ્તયૈ વિનિયોગ ઉદાહૃત : ॥
ॐ કલીમિત્યદુષ્ટાદિ હૃદયાદિન્યાસં કૃત્વા
ધ્યાયેન્નિ ત્યમિતિધ્યાત્વા હૃદયં પઠેત् ।

■ આનન્દ ભૈરવ ઉવાચ

ॐ નમો રેણુકાયૈ સર્વભૂતિદાયૈ સર્વકદ્રો સર્વહર્થો । સર્વપાલિન્યૈ સર્વાર્થ દાદ્રૈ
સચ્ચિદાનન્દ । રૂપિણૈ અકલાયૈ કામાક્ષૈ કામદાયિન્યૈ ભર્ગાયૈ ભર્ગરૂપિણૈ ભગવત્યૈ
સર્વેશ્થર્થો । એકવીરાયૈ વીરવંદિતાયૈ વીરશક્ત્યૈ વીરમોહિન્યૈ । એકવીરાયૈ વીરવંદિતાયૈ
વીરશક્ત્યૈ વીરમોહિન્યૈ । વીર સુવેશૈ હીંકારાયૈ ક્રીંકારાયૈ વાભવાયૈ એંકારાયૈ ॐ કારાયૈ
શ્રીંકારાયૈ વાભવાયૈ એંકારાયૈ ॐ કારાયૈ શ્રીંકારાયૈ દશાણાયૈ । દ્વાદશાણાયૈ ષોડશાણાયૈ
ત્રિવીજકાયૈ ત્રિપુરાયૈ ત્રિપુરહર વલ્લભાયૈ કાત્યાન્યૈ યોગિનીગણસેવિતાયૈ ચામુણ્ડાયૈ
મુણ્ડમાલિન્યૈ ભૈરવ સેવિતાયૈ મીતિહરાયૈ ભવહારિણૈ કત્યાણ્યૈ કત્યાણદાયૈ
નમસ્તેનમસ્તે ।

નમો નમ : કામુક કામદાયૈ નમો નમો ભક્તદયાધનાયૈ ।

નમો નમ : કામુક કામદાયૈ નમો નમો ભક્તદયાધનાયૈ ।

નમો નમ : કારણ કારણાયૈ નમો નમ : શાન્તિરસાન્તિતાયૈ ।

નમો નમો મંગળ મંગલાયૈ નમો નમો મંગલભૂતિદાયૈ ॥

નમો નમ : સદ્ગુરુ વૈભવાયૈ વિશુદ્ધ વિજ્ઞાન સુખપ્રદાયૈ ।

નમો નમ : શોભનશોભિતાયૈ નમો નમ : શક્તિ સમાવૃત્તાયૈ ॥

નમઃ શિવાયૈ શાન્તાયૈ નમઃ મંગલમૂર્તિયે ।
 સર્વસિદ્ધિપ્રદાયૈ તે રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 લલિતાયૈ નમસ્તુભ્યં રેણુકાયૈ નમો નમઃ ।
 હિમાચલ સુતાયૈ તે રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 વિષ્ણુ વક્ષઃ સ્થલાવાસે શિવ વામાંક સંસ્થિતે ।
 બ્રહ્માણ્યૈ બ્રહ્મમાત્રે તે રેણુકાયૈ નમોઽસ્તુતે ॥
 રામમાત્રે નમસ્તુભ્યં જગદાનન્દ કારિણી ।
 જમદાનિપ્રિયાયૈ તે રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 નમો ભૈરવરૂપાયૈ ભીતિ હન્ત્રૈ નમો નમઃ ।
 નમઃ પરશુરામસ્ય જનન્યૈ તે નમો નમઃ ।
 કમલાયૈ નમસ્તુભ્યં તુલજાયૈ નમો નમઃ ।
 ષડ્ચક્ર દેવતાયૈ તે રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 અહિલ્યાયૈ નમસ્તુભ્યં કાવેર્યૈ નમો નમઃ ।
 સર્વર્થિ પૂજનીયાયૈ તે રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 નર્મદાયૈ નમસ્તુભ્યં મન્દોદર્યૈ નમો નમઃ ।
 અદ્રિ સંસ્થાનાયૈ તે રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 ત્વરિતાયૈ નમસ્તુભ્યં મન્દાકિન્યૈ નમો નમઃ ।
 સર્વ મન્ત્રાધિદેવતાયૈ તે રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 વિશોકાયૈ નમસ્તુભ્યં કાલશક્ત્યૈ નમો નમઃ ।
 મધુપાનોદ્ધતાયૈ તે રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 તોતુલાયૈ નમસ્તુભ્યં નારાયણૈ નમો નમઃ ।
 પ્રધાનાગુહસપિણૈ રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 સિંહગાયૈ નમસ્તુભ્યં કૃપાસિદ્ધ્યે નમો નમઃ ।
 દારિક્રચવનદાહિન્યૈ રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 સુન્યદાયૈ નમસ્તુભ્યં વિનાશક્ષ્યૈ નમો નમઃ ।
 મધુકેટભહન્ત્રૈ તે રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 ત્રિપુરાયૈ નમસ્તુભ્યં પુણ્યકીર્ત્યૈ નમો નમઃ ।
 મહિપાસુર નિર્ણાશાયૈ તે રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥
 ચેતનાયૈ નમસ્તુભ્યં વીરલક્ષ્યૈ નમો નમઃ ।
 કૈલાશ નિલયાયૈ તે રેણુકાયૈ નમો નમઃ ॥

वगलायै नमस्तुभ्यं ब्रह्मशक्त्यै नमो नमः ।
 कर्मफलप्रदायै ते रेणुकायै नमो नमः ॥
 शीतलायै नमस्तुभ्यं भद्रकाल्यै नमो नमः ।
 शुभ्मदर्पहरायै ते रेणुकायै नमो नमः ॥
 एलास्वायै नमस्तुभ्यं महादेव्यै नमो नमः ।
 पीतास्वर प्रभायै ते रेणुकायै नमो नमः ।
 नमः त्रिगायै रुक्मायै नमो ते धर्म शक्त्ये ॥
 अज्ञानं कल्पितायै ते रेणुकायै नमो नमः ।
 कपदायै नमस्तुभ्यं कृपाशक्त्यै नमो नमः ॥
 वानप्रस्थाश्रमस्थायै ते रेणुकायै नमो नमः ।
 विजयायै नमस्तुभ्यं ज्वालामुख्यै नमो नमः ॥
 महास्मृतिज्योत्सनायै ते रेणुकायै नमो नमः ॥
 नमः तृष्णायै धूम्रायै नमो ते धर्म सिद्ध्ये ।
 अर्द्ध मात्राक्षरायै ते रेणुकायै नमो नमः ॥
 नमः श्रद्धायै वार्तायै नमो मेघ शक्त्ये ।
 मन्त्राधिदेवतायै नमो मेघ शक्त्ये ॥
 मन्त्राधिदेवतायै ते रेणुकायै नमो नमः ।
 जयदायै नमस्तुभ्यं शूलश्वर्यै नमो नमः ॥
 अलकापुर संस्थानायै ते रेणुकायै नमो नमः ।
 नमः परायै ध्रौव्यायै नमः शेष शक्त्ये ।
 ध्रुवमयी हृद्वपायै ते रेणुकायै नमो नमः ॥
 नमो नमः शक्ति समन्वितायै नमो नमः तुष्टि वरप्रदायै ।
 नमो नमो मंडन मण्डितायै नमो नमो मञ्जुल मोक्षदायै ॥

■ शिव उवाच

इत्येवं कथितं दिव्यं रेणुका हृदयं परम् ।
 यः पठेत् सततं विद्वान् तस्य सिद्धिः पदे पदे ॥
 राजद्वारे शमशाने च संकटे दुरतिक्रमे ।
 स्मरणाद्धृदयस्यास्य सर्वसिद्धिः प्रजायते ॥
 दुर्लभं त्रिषुलोकेषु तस्य प्राप्तिभवेद्धृवम् ।
 विज्ञार्थी विज्ञमानोति सर्वार्थी सर्वमानुयात् ॥

इत्यागमसारे शिवषण्मुखसंवादे आनन्द भैरवोक्तं रेणुराहृदयं सम्पूर्णम्
 ॐ कर्लीं बीजत्मिकार्पणमस्तु
 ॥ इति श्री रेणुका हृदयम् ॥

३२. रेणुका खड्गमाला मंत्र

॥ श्री रेणुकायै नमः ॥

ॐ रेणुका कुण्डली वक्रा कुण्डल्यपि महाकुला ।
 लीयमाना प्रकर्त्तव्या वर्णोच्चारेण शंकर ॥
 लीयमाना विजानीहि निरालम्बा महापदा ।
 अप्रमेया विरूपाक्षी हुंकार कुण्डली शुभा ॥
 आदिक्षान्तं समुच्चार्य प्रणवं चान्तरे न्यसेत् ।
 देहे विन्यस्य वीजानि रक्ष रक्षेति रेणुके ॥
 रक्ष मां भार्गवि देवि रक्ष रामप्रसूर्मम् ।
 जमदग्नि प्रिये रक्षास्मदीयभिदंवपुः ॥

ॐ श्रीं हीं क्रों ऐं वज्रवैरोचनीये समयिनी छिन्नमस्तके सकलसुरासुरन्दिते
 महाभूपालमोलि - मालार्चितचरण - कमले विकटदन्तच्छटाटोपनिवारिणी मदीय शरीरं
 रक्ष रक्ष परमेश्वरि हुं फट् स्वाहा । ॐ भूः स्वाहा । ॐ भुव स्वाहा । ॐ स्वः स्वाहा ।
 ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा । कमलमालाभरणभूषिते महाकौलिनि महाब्रह्मवादिनि
 महाब्रह्मप्रिये वरदायिनि महाभोगप्रदे अस्मदीयं शरीरं वज्रमयं कुरु कुरु दुर्जनान् हन हन
 महीपालान् क्षोभय क्षोभय परचक्रं भज्जय भज्जय जयङ्कार स्मरणमात्रगामिनी
 त्रैलोक्यस्वामिनि समलवरयूं रमलवरयूं भमलवरयूं क्षमलवरयूं श्री भार्गवि प्रसीद प्र-
 सीद स्वाहा ।

इति सर्वाङ्गे व्यापकं न्यसेत् ।

एषा विद्या महाविद्या समया वलवत्तरा ।
 अतिवीर्यतरा तीव्रा सूर्यकोटिसमप्रभा ॥
 कुलाङ्गना कुलं सर्वं मदीयं परमेश्वरि ।
 देवी रक्षतु सर्वाङ्गं दिव्याङ्गी भोगदायिनी ॥
 रक्ष रक्ष महादेवि शरीरं परमेश्वरि ।
 मदीयं परमानन्दे आपादतलमस्तकम् ॥
 हुंकारं च ततः कुर्यात् पूजयेद् भुविमण्डले ।
 पूजान्ते वामहस्तेन हींकारं च त्रिधा जपेत् ॥
 पश्चात् रेणुका मन्त्रेण मूलमन्त्रेण शाङ्करि ।
 चक्रावरण देवीनां रेणुकाया महौजसः ॥
 एकत्र गणनारूपं मन्त्रो मन्त्रार्थं गोचरः ।

માલામન્ત્ર વિધાનેન ક્રમણોચ્ચારણે ભવેત् ॥
તસ્માત् ખડ્ગવરં મન્ત્રં સ્વતનૌ રક્ષણ મહત् ।

■ ધ્યાન

સિદ્ધૈરચિતસુન્દરા શ્રુતિમતી રામપ્રસૂર્ભાર્ગવી ।
જ્ઞાપર્ણાઽદિતિ રેણુકા, ઋષિપ્રિયા શ્રીમૂલપીઠે સ્થિતા ॥
પચ્ચાર્ણેરભિપૂજિતા શ્રુતિધરા ખડ્ગાભિધા માલયા ।
સા મે રક્ષતુ તત્પરાર્ચનવિધોં આવર્તને ભાવિતા ॥
પૂર્ણાનન્દમયી દેવી મૂલપીઠનિવાસિની ।
પરશુરામ પ્રસૂર્માતા ખડ્ગાભિવાઽભિરક્ષતુ ॥

ॐ અર્થ શ્રી રેણુકા શુદ્ધ ખડ્ગમાલા મહામન્ત્રય વર્ણાદિત્યત્રષ્ટિ : ગાયત્રી છન્દ :
શ્રી રેણુકા દેવતા એં બીજાં હીં શક્તિ : ક્રોં કીલકં મમાભીષ્ટસિદ્ધ્યર્થે જપે વિનિયોગ : ।
ધ્યાયેત્ત્રિત્યમિતિધ્યાનમ् ।

તાદૃશં ખડ્ગમાલોતિ યેન હસ્તસ્થિતેનવે ।
અષ્ટાદશ મહાદીપ સપ્તાડ્ભોક્તા ભવિષ્યતિ ॥

ॐ શ્રીં હીં ક્રોં એં ॐ નમ : શ્રી સુન્દરિ ભાર્ગવિ હૃદયદેવિ શિરોદેવિ શિખાદેવિ
કવચદેવિ નેત્રદેવયાન્દ્રદેવિ પચ્ચદશતિથિ નિત્યે પરમેશ્વર પરમેશ્વર મિત્રશમયિ ષઠીશમયિ
ઉદ્ગીશમયિ કાલતાપનમયિ ધર્મચારમયિ મુત્કકેશી - શ્રમયિ દીપકલાનાથમયિ
શિવકલાકશ્યપમયિ ઇન્દ્રસુરાધિપ સપરિવાર વજ્ઞાયધમયિ અભિનેજોઽધિપ સપરિવાર
શક્ત્યાયુધમયિ યમનિયમાધિપ સપરિવાર દણ્ડાયુધમયિ યમનિયમાધિપ સપરિવાર
ખડ્ગાયુધમયિ વરુણ જલાધિપ સપરિવાર પાશાયુધમયિ વાયુપ્રાણાધિપ સપરિવાર
કુશાયુધમયિ કુવેરયક્ષાધિપ સપરિવાર ગદાયુધમયિ શંકરભૂતાધિપ સપરિવાર શૂલાયુધમયિ
વિરજિચ્ચજીવાધિપ રાપરિવાર દર્ભાયુધમયિ વિષ્ણુવિશ્વાધિપ સપરિવાર ચક્રાયુધમયિ
ભૂપુરપ્રથમરેખે એં ઉત્તતિસત્ત્વ ગુણકારણમયિ મથ્યરેખે શ્રી સ્થિતિ રજોગુણ કારણમયિ
તૈલોક્ય મોહનચક્ર સ્વામિનિ પ્રકટયોગિનિ સ્તમ્ભનમુદ્રે ।

બ્રત્યાણિ કૌમારિ વારાહિ શાઙ્કરિ ઇન્દ્રાણિ કંકાલિ કરાલિ કાલિ મહાકાલિ ચામુણ્ડે
જ્વાવામુખિ કામાખ્યે કપાલિનિ ભદ્રકાલિ દુર્ગ અચ્છિકે લલિતે ગૌરિ સુમંગલે રોહિણિ
કપિલે શૂલકરે કુણ્ડલિનિ ત્રિપુરે કુરુકુલ્લે ભૈરવિ ભદ્રે ચન્દ્રાવતિ નારસિહિ નિરજ્જને
હેમકાન્ને પ્રેતાસને ઈશાનિ વैથાનરિ વैષ્ણવિ વિનાયકિ યમઘણ્ટે હરસિદ્ધે સરસ્વતિ તોતુલે
વન્દિનિ શંહિનિ પદ્મિનિ ચિત્રિણિ વારુણિ ચણ્ણ વનદેવિ યમભગિનિ સૂર્યપુત્રિ સુશીતલે

કૃષ્ણ વારાહિ રક્તાક્ષિ કાલરાત્રે આકાશિ શ્રેષ્ઠિનિ જયે વિજયે ધૂમાવતિ વાગીથરિ કાત્યાયિનિ અમ્નિહોત્રિ ચક્રેશ્વરિ મહાવિદ્યે ઈશ્વરિ સર્વાશાપરિપૂરક ચક્રસ્વામિનિ ગુપ્તયોગિનિ વિદ્યે હૌં પુષ્ટે પ્રજ્ઞે સિનીવાલિ કુહુ રુદ્રે વીર્યે પ્રભે નન્દે પોષણિ ત્રદ્વિદે કાલરાત્રે મહારાત્રે ભદ્રકાળિ કર્પર્તિનિ વિવૃતે દિંડનિ મુણ્ડનિ સેન્દુખણ્ડે શિખણ્ડનિ નિશુષ્મ શુષ્મ મથિનિ મહિષાસુરમર્દિનિ ઇન્દ્રાણિ રૂદ્રાણિ શંકરાન્દુશરીરિણિ નારિ નારાયણિ ત્રિશુલિનિ પાલિનિ અમ્યિકે હ્રાદિનિ સર્વ સંક્ષોભિનંદ્રચક્રસ્વામિનિ ગુપ્તતરયોગિનિ ।

ગૌરિ પદ્મે શચિ મેધે સાવિત્રિ વિજયે જયે દેવસેને સ્વધે સ્વાહે માત : લોકમાત : ધૃતે પુષ્ટે પુષ્ટે કુલદૈવતે સર્વરૂપભાગ્યદાયક ચક્રસ્વામિનિ સમ્રદાયયોગિનિ । અસિતાજ્ઞ ભૈરવમયિ રૂપ્ભૈરવમયિ ચણ્ડ્ભૈરવમયિ ક્રોથ્ભૈરવમયિ ઉન્મત્તભૈરવમયિ ભીષણ્ભૈરવમયિ રંહાર્ભૈરવમયિ બ્રાહ્મિ માહેશ્વરિ કૌમારિ વैષ્ણવિ વારાહિ ઇન્દ્રાણિ ચામુણ્ડે મહાલક્ષ્મિ સર્વરક્ષાકરતક્રસ્વામિનિ નિર્ગર્ભ યોગિનિ ચતુર્સ્વ મુદ્રે ।

જયે વિજયે દુર્ગે ભદ્રકાળિ ક્ષેમકરિ નિત્યે સર્વાર્થ સાધક ચક્રસ્વામિનિ કુલોત્તીર્ણયોગિનિ મત્ત્યમુદ્રે શંખનિદ્યમ્બે પદ્મનિદ્યમ્બે કર્તાં માતૃપુરનિવાસિનિ હૃદયશક્તિ । કર્તાં મૂલપીઠાશ્રિતે સ્વાહા । શિરો શક્તિ : । કર્તાં રેણાગિરિપ્રિયે વષ્ટ શિખા શક્તિ : । કર્તાં એકવીરે હું કવચ શક્તિ : । કર્તાં રેણુકે ફટ અસ્વરશક્તિ : । સર્વ રક્ષાકર ચક્રસ્વામિનિ નિર્ગર્ભ યોગિનિ ।

ડાં ડાકિનિ ત્વગ્રક્ષિણિ ચતુઃ ષષ્ઠિલક્ષકોટિ યોગિનીસ્વામિનીનાયિકે શાં શાકિનિ અસુગ્રક્ષિણિ દ્વાત્રિશલ્લાક્ષ કોટિયોગિનીસ્વામિનીનાયિકે । લાં લાકિનિ માંસ રક્ષા-ણિ, ઠંડશ લક્ષ કોટિ યોગિનિ સ્વામિનીનાયકે । કાં કાકિનિ મેદોરક્ષિણ્યષલક્ષકોટિયો-ગિનિ સ્વામિની નાયિકે । સાં સાકિનિ અસ્થિરક્ષિણિ ચતુર્લક્ષકોટિયોગિનિ સ્વામિનિનાયિકે । હાં હાકિનિ મજ્જારક્ષિણિ દ્વિલક્ષકોટિ - યોગિની સ્વામિનિનાયિકે । શાં શાકિનિ શુક્રરક્ષિણિ એકલક્ષકોટિયોગિનિ સ્વામિનિનાયિકે સર્વરોગહરચક્રસ્વામિનિ સર્વરહસ્યયો-ગેને ગોમુખમુદ્રે । કર્તાં ટંકહસ્તે પરશુરામજનનિ ઉડ્યાનપીઠે ઇચ્છાશક્તિ : જાલન્ધરીઠે જ્ઞાનશક્તિ : કામસ્કૃપણીઠે ક્રિયાશક્તિ : સર્વસિદ્ધિપ્રદ ચક્રસ્વામિનિ અતિરહસ્યયોગિનિ યોનિમુદ્રે । શ્રીરેણુકે વિન્દુચક્રનિવાસિનિ પરાપરાતિરહસ્યયોગિનિ શ્રીમૂલપીઠે શ્રીમૂલપીઠાશ્રિ શ્રીમૂલપીઠાશ્રી શ્રીમૂલપીઠસાલિનિ શ્રીમૂલ-પીઠસિદ્ધ્ય શ્રીમૂલપીઠાશ્રે શ્રીમહામૂલપીઠસુન્દરી શ્રીમહામહેશ્વરી મહામહારાજી મહા-મહાશક્તે મહામહાગુપ્તે મહામહાજ્ઞપ્તે મહામહાનન્દે મહામહા સન્દે મહામહાશયે મહામહાશ્રી-મૂલપીઠચક્રનગરસ્વામિનિ સાપ્ત્રાજ્ઞિ નમસ્તે નમસ્તે નમરતે સ્વાહા એં ક્રોં હીં શ્રીં ઊં ।

ऊં શ્રીં હીં ક્રોં એં સમરતપ્રકટ- ગુપ્તગુપ્તતરસમ્રદાય કુલકૌતિનિ ગર્ભરહસ્યાતિરહસ્ય પરાપરહસ્યયોગિનિ શ્રીરાજરાજેશ્વરિ શ્રીરેણુકાપરમેશ્વરિ શ્રીમૂલપીઠેશ્વરિ શ્રીપાદુકાં પૂ-જયામિ નમ : । પુષ્ટાજ્ઞલિનિ નિવેદ્ય મુલેન ન્યાસં વિધાય માનસોપચારૈ પૂજયેત ।

३३. श्री रेणुका अष्टोत्तरशतनाम स्तोत्रम्

॥ ऊँ श्री गणेशाय नमः ॥

॥ श्री भगवत्यै रेणुकाजगदम्बायै नमो नमः ॥

ॐ अस्य श्रीरेणुकादेव्यष्टोत्तरशत नामावलि - स्तोत्रमहामन्त्रस्य शाणिडत्य महर्षिः : अनुष्टुप् छन्दः श्रीजदम्बा रेणुकादेवता ॐ वीजं नमः शक्तिः ॐ महादेवीति कीलकं श्री जगदम्बा रेणुका प्रसाद सिद्ध्यर्थ सर्व पापक्षय द्वारा श्रीजगदम्बारेणुकाप्रीत्यर्थ सर्वाभीष्ट फल प्राप्त्यर्थं च जपे विनियोगः ।

■ अथ करन्यासः

ॐ हां रेणुकायै नमः । अंगुष्ठाभ्यां नमः । ॐ हीं राममात्रे नमः । तर्जनीभ्यां नमः । ॐ हूं महापुरुषवासिन्यै नमः । मध्यमाभ्यां नमः । ॐ हैं एकवीरायै नमः । अनामिकाभ्यां नमः । ॐ हः एककाल्यै नमः । करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ।

■ अथ षड्गन्यासः

ॐ हां रेणुकायै नमः हृदयाय नमः । ॐ हीं राममात्रे नमः शिरसे स्वाहा । ॐ हूं महापुरुषवासिन्यै नमः शिखायै वषट् । ॐ हैं एकवीरायै नमः कवचाय हुं । ॐ हौं कालरात्र्यै नमः नेत्रत्रयाय वौषट् । ॐ हः एककाल्यै नमः अस्त्राय फट् ।

■ अथ देहान्यासः

ॐ हां रेणुकायै नमः ॐ हीं राममात्रे नमः मुखे । शिरसे स्वाहा । ॐ हूं महापुरुषवासिन्यै नमः हृदये । ॐ हैं एकवीरायै नमः गुह्ये । ॐ हौं कालरात्र्यै नमः पादयोः । ॐ हः एककाल्यै नमः सर्वङ्गे । ॐ भूर्भुवः स्वः इति दिग्बन्धः ।

■ ध्यानम्

ध्यायेन्नित्यमपूर्वविशलितां	कन्दर्प	लावण्यदां	।
देवीं	देवगणैरुपास्यचरणां	कारुण्यस्त्राकराम्	॥
लीलाविग्रहणीं	विराजितभुजां	सच्चन्द्रहासादिभि	।
भत्किन	दविद्यायिनीं	प्रमुदितां नित्योत्सवां रेणुकाम्	॥
जगदम्बा	जगद् वन्धा	महाशक्तिमहिश्वरी	।
महादेवी	महाकाली	महालक्ष्मीः सरस्वती	॥
महावीरा	महारात्रिः	कालरात्रिश्च कालिका	।
सिद्धविद्या	राममात	शिवा शान्ता ऋषिप्रिया	॥
नारायणी	जगन्माता	जगद्वीजा जगत्रभा	।
चन्द्रिका	चन्द्रचूडाच	चन्द्रायुधधराशुभा	॥

भ्रमराम्बा तथानन्दा रेणुका मृत्युनाशिनी ।
 दुर्गमा दुर्लभा गौरी दुर्गा भर्गकुदुम्बिनी ॥
 कात्यायनी महामात रुद्राणी चाम्बिका सती ।
 कल्पवृक्षा कामधेनुः चिन्तामणिरूपधारिणी ॥
 सिद्धाचलवासिनी च सिद्धवृन्दसुशोभिनी ।
 ज्वालामुखी ज्वलत्कान्ता ज्वालाप्रज्वलसूपिणी ॥
 अजा पिनाकिनी भद्रा विजया विजयोत्सवा ।
 कुष्ठरोगहरा दीप्ता दुष्टासुरगर्वमर्दिनी ॥
 सिद्धिदां बुद्धिदा शुद्धा नित्यानित्यतपः प्रिया ।
 निराधारा निराकारा निर्माया च शुभप्रदा ॥
 अपर्णा चान्नपूर्णा च पूर्णचन्द्रनिभानना ।
 कृपाकरा खड्गहस्ता छिन्नहस्ता चिदम्बरा ॥
 चामुण्डी छिकानन्ता रत्नाभरणभूषिता ।
 विशालाक्षी च कामाक्षी मीनाक्षी मोक्षदायिनी ॥
 सावित्री चैव सौभित्री सुधा सुञ्जक्तरक्षिणी ।
 शान्तिश्च शान्त्यतीता च शान्तातीततरा तथा ॥
 शांकंभरी तथा सूक्ष्मा शांकरी परमेश्वरी ।
 ईशानी नैऋती सोम्या माहेन्द्री वारुणी तथा ॥
 जमदग्नितमोहन्ती धर्मार्थकाममोक्षदा ।
 कामदा कामजननी मातृका सूर्यकान्तिनी ॥
 मन्त्रसिद्धिर्भहातेजा मातृमण्डलवल्लभा ।
 लोकप्रिया रेणुतनया भवानी रौद्ररूपिणी ॥
 तुष्टिदा पुष्टिदा चैव शाभवी सर्वमङ्गला ।
 एतदष्टोत्तरशत नामस्तोत्रं पठेत् सदा ॥
 सर्वं सम्पत्करं दिव्यं सर्वाभीष्टं फलप्रदम् ।
 अष्टसिद्धियुतं चैव सर्वपापनिवारणम् ॥

■ दिग्बन्धु शान्तिमन्त्राः

इन्द्रादि दिग्पालकाः स्वस्थरथानेषु स्थिरी भवन्तु ।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः इति श्री शाणिडल्य महर्षि विरचित श्रीरेणुकादे-
व्यअष्टोत्तरशत नामावलि : सम्पूर्णा ।

३४. एक वीरा मंत्र प्रयोग

■ अथ ध्यानम्

मध्येवद्ध मयूरपिच्छनिवहां श्यामां प्रवालाधरा ।
 गुञ्जाहारधरां धनुः शरकरां नीलाम्बराऽम्बराम् ॥
 शृङ्गीवादनतत्परांसुनयनां भूर्द्धलकैर्वर्वराम् ।
 भिल्लीवेशधरीं नमामि शबरी त्वामेकवीरांपराम् ॥
 एकवीरा महादेव्याः सिद्धमन्त्र इति सृतः ।
 भौमाष्टभ्यां पुरश्चर्यामष्टोत्तर सहस्रकम् ॥
 केवलं भौमवारे वा जप्त्वा सिद्धमनुभवेत् ।
 तद्वशांश तिलाज्ज्वेन जुहूयात् हव्यवाहने ॥
 तर्पणं मार्जनं तद्वन् ब्राह्मणानपि भोजयेत् ।
 सिद्धविद्या महादेव्याः प्रजपेत्सर्व सिद्धये ॥
 गुप्तसारमिमं तन्त्रं शिवेन कथितं मनुः ।

॥ इत्येकवीरा मन्त्रोद्धारः ॥

अथ तत्प्रकाशः

अस्य श्री महादेव्याः एक वीराख्य मन्त्रस्य

कशिक विश्वामित्र ऋषिः अनुष्टुप् छन्द श्रीमहादेवी एक वीरा देवता ई वीजं स्वाहा
शक्तिः कलीं कीलकं ममेष्ट असद्वश्रू जपे विनियोगः । ई वीजेन षडङ्गः ।

■ मन्त्र

ऐं हीं श्रीं कलीं मे॒ भीष्ट मनोरथं शीघ्रं कुरु कुरु स्वाहा । अन्यत् सर्वं पूर्ववत् ।
इति मन्त्र विधिः ।

अथ एक वीरा यन्त्रम्

मुनि भूमि वसून् लिख्य रवि भूपाव्यवस्तथा ।
 अङ्गाग्नि ह्याख्यि षण्णागाः एवमङ्गान् क्रमाल्लिखेत् ॥
 ईशानिवारणे कोष्ठे पूर्वदक्षिण चोत्तरे ।
 वायव्ये राक्षसे चाथ मध्य कोष्ठे लिखेत् क्रमात् ॥
 ईशानाग्नेवायुरक्षः कोणयोर्गुरुशिक्षया ।
 यज्ञ वृक्षभवे पट्टे विस्तृते सुसमाहिते ॥

गैरिकद्रवतो लेख्यं गैरिकस्यैव खण्डतः ।
 प्रथमे दिवसे व्योम पर्वताभिध संख्या ॥
 ततो दशोन्नतरं वृद्ध्या लिखेद्वाश दिनावधि ।
 ब्रह्मचारी च मौनी च हविष्याशी संकृदभुजि ॥
 एकान्ते सम्यगालिख्य पूजयेच्चन्दनादिभिः ।
 धूपः सर्जरसस्यास्य दीपः कार्यो धृतेन तु ॥
 गैरिकाभ्यक्तं सूत्रेण वर्तिकात्रप्रशस्यते ।
 मिष्टान्नमेव नैवेद्यं शेषं पूजान्तरोदितम् ॥
 विजयावीजस्तु वक्रो लिखिते स्याज्जपेऽपि च ।
 सम्पूज्यमन्त्रमेवंहि जपेन्मन्त्रमनन्यधीः ॥
 लक्षं दश सहस्रं वा सहस्रं वा शशक्तिः ।
 कार्यं गौरवतः कार्यं लाघवस्य वशादपि ॥
 आधिक्यं तु फलाधिक्यं इतिशास्वेनिस्त्रपितम् ॥
 स्वानुकुले स्वीयकार्यानुगुणे चापि तं जपेत् ॥
 आरभ्यं प्रथमं कुर्यात् गुरोराज्ञानुसारतः ।
 एवं कृते सर्वकार्यं सिद्धिर्भवति नान्यथा ॥
 जपेत्प्रत्याहिकं पूर्णं यन्वाणां क्षालनं भवेत् ।
 शुभस्थाने क्षालन्यं जलंतत्र क्षिपेत्सुधीः ॥
 शूलेन पाहि नो देवि एकश्लोको जपत्विह ।
 एव दशदिनं कार्यं दशमे दिवसे दुधः ॥
 समाप्य जपसंख्यां तां ज्ञह्यात्सधृतैस्तिलैः ।
 दशांशतः सर्वजपः संख्यातो दुग्धकैस्तथा ॥
 तर्पणं मार्जनं कृत्वा ब्रह्मणानपिभोजर्मणि ।
 दशांशतो न्यूनताया ह्यावृत्तिर्भुजिकर्मणि ॥
 हप्तार्के वाऽथ पुष्पार्के स्वादावृत्तिर्दशावधि ।
 सध्यान्यपि न्यूनताया ह्यावृत्तिर्भुजिकर्मणि ॥
 षष्ठं प्रत्यय एवाऽसौ प्रयोगोऽयं मया स्वयम् ।
 असाध्यादिषु कार्येषु स्वादावृत्तिर्दशावधि ॥
 नहीं श्रूयते कक्षित् इतोनाप्त मनोरथाः ।
 दशावृत्यापि लोकोऽपि कार्यं लाभाशयाऽदुधः ॥
 दशावृत्ति करो दृष्टो मध्य एव फलोदयः ।

॥ इति गुप्तसारे रुद्रयामले उत्तरार्द्धः ॥

શ્રી ગજનન પુસ્તકાલય, સુરત તારફથી પ્રકાશિત
 દશ મહાવિદ્યાઓ ઉપર સુંદર ભાડિતિ સાખર મહાવિદ્યાનો
 ચમત્કારિક અને અદ્ભુત સિદ્ધિઓના ગ્રંથો

: લેખક અને સંશોધન કર્તા :

શ્રી શરદ્યંદ્ર ઈશ્વરસાલ પુરોહિત

દશ મહાવિદ્યામાંની એક

શ્રી છિન્નમસ્તા મહાવિદ્યા

(સાધના અને સિદ્ધિ)

મનુષ્ય માટે સૌથી હિતકરી, જેની ઉપાસનાથી સર્વકામ ઇણપ્રદ થાય
 છે. સાધક સ્વયં સટાશિવ ખની જાય છે. અપૂર્વપાનને પૂત્ર અને
 ધનદિનને ધનપ્રાપ્ત થાય છે. તથા વિદ્ધતાનો વિકાસ થાય છે. એવી
 દશ મહાવિદ્યાઓમાંની એક

બગલામુખી મહાવિદ્યા

જ્યારે ભતસ્યામાં સૃષ્ટિનો નાશ થવાની શક્યતા થઈ ત્યારે શ્રી વિષ્ણુ વિઠિત થયા અને
 પોતાના તપ ખણદી સૌરાષ્ટ્રમાં હરિદ્રા સરોવરને કિનારે તપથી બગલા મુખની ઉપત્યકી કરી
 ઉત્પાત ભરાવનાર કુષ શક્તિનો નાશ કર્યો. આ શક્તિને તમે શિદ્ધ કરી શકશો.

મહાવિદ્યાતારા

તારા શખનો અર્થ તારવાવાળી, મુક્તિ પ્રદાન કરવાવાળી અને
 અજ્ઞાનદુર્પી અંધકારમાંથી પ્રકાશમાં દાવનારી ભગવતી તારા
 મહાવિદ્યા ભાનવની દરેક ભનોકામના પૂર્ણ કરે છે.

શ્રી ગજનન પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ, સુરત. ફોન : ૨૪૨૪૨૪૬

ભારતીય પ્રતીકોમાં પણ રહસ્યો છૂપાયેલાં છે.

રોજબરોજના ઉપયોગમાં આવતાં પ્રાચીન પ્રતીકો અં, સ્વસ્તિક, શંખ,
નિશ્ચળ, ગાદા, પીપળો, નારિયેળ, કુંભ, દૂર્વા, કમળ, નિકોણ, દીવો,
ડમરુ, નાગ, નંદી, યજ્ઞ જેવાં અનેક બીજા પ્રતીકોમાં પણ રહસ્ય છૂપાયેલાં છે.
તેના સમુચ્ચિત ઉપયોગ વડે શાંતિ અને વૈભવ મેળવી શકાય છે. આ રહસ્યમય
જ્ઞાન પામો એનો પ્રયોગ કરો અને સુખ શાંતિ વૈભવ પ્રાપ્ત કરો.

ભારતીય સંરક્ષિતનાં રહસ્યમય પ્રતીકો દ્વારા સુખ સમૃદ્ધિની પ્રાપ્તિ

લ. યોગાચાર્ય શ્રી શાંતિકુમાર જ. ભડુ (નવી આવૃત્તિ) કિંમત રૂ. ૧૨૦/-

પ્રાચીન ભારતની અર્થિમતાનું પ્રતીક

(દશ મહાવિદ્યાના ચિત્રોસાથે નવી આવૃત્તિ)

મંત્ર-તંત્ર-યંત્રનાં ગૂઢ રહસ્યો તથા પ્રયોગો રજૂ કરતો અમૂલ્ય ગ્રંથ રત્ન એટલે

શ્રી મંગા-તંગા-યંગા મહાસમુર્યય

કિંમત રૂ. ૨૫૧/- (શ્રી યંત્ર ફી)

આપણા ગૌરવશાળી વારસાની મહાન પરંપરા ઉજાગર કરતો આ અદ્ભુત ગ્રંથ
વર્ણાની સાધના તથા અનેક સિદ્ધ મહાત્માઓની કૃપા પ્રસાદીથી તૈયાર થયેલ છે.

લખક : પંડિત શ્રી દેવત્રત કાશ્યપ

આ દળદાર ગ્રંથમાં : (૧) મંત્રનાં પ્રયોગો જેમાં વિવિધ દેવ-દેવીઓ-યજ્ઞ-કિત્ર-
અસરા, વીર, વેતાલ, પિશાચની મંત્રાત્મક સાધનાઓ (૨) તંત્રના પ્રયોગો જેમાં જૂદા
જૂદા ભૌતિક હેતુઓ મારણા, મોહન, આકર્ષક, વરીકરણ ઉચ્ચાટન વગેરે સિદ્ધિ
કરવાના વિવિધ સાધનોકત પ્રયોગો તથા ટૂચ્કાઓ (૩) યંત્રનાં પ્રયોગો યંત્રનાં મૂળ
ચિત્રો, આદૃતિઓ, યંત્ર સાધના માટે જરૂરી મંત્ર પ્રયોગો પણ બતાવેલા છે. આ
ઉપરાંત વિવિધ સાધના પદ્ધતિઓનું વિગતવાર વિવરણા....

જીવનના યુદ્ધમાં વિજય પતાકા ફરકાવવા આજે જ રૂ. ૨૫૧/- મોકલી પુસ્તક મંગાવો.
પોષ્ટ ખર્ચ (રૂપિયા ૨૫/- અલગ રૂપિયા ૨૭૫નો મ.ઓ. કરો.)

શ્રી ગાજાનાન પુસ્તકાલાય Gajanan

ટાઈપર રોડ, સુરત-૩૮૫ ૦૦૩
ફોન : (૦૨૬૯) ૨૪૨૪૨૪૬ ફેક્સ : ૨૪૩૮૧૦૮
Visit us :- www.gajananbooks.com
Email :- Info@gajananbooks.com

**વિરામ ચિહ્નોની પરિભાષામાં શ્રીજા પુરુષાર્થ ‘કામ’ વિશેનું
અભૂતપૂર્વ ચિંતન એટલે....**

‘કામ જિજ્ઞાસા’

કિંમત રૂપિયા ૪૫૧/-

- ◆ શ્રી શરદ્યંદ્ર પુરોહિતની કલમે સૌંદર્ય અને કામકેલી સરગમ કાચા ઉપર પ્રગટ કરતું અભિનવ ચિંતન એટલે ‘કામ જિજ્ઞાસા’ ગ્રંથ.
- ◆ વર્ષોની મહેનતના પરિપાક રૂપે સાંસારિક જીવનના કોચા ઉકેલવામાં સહાયભૂત ગ્રંથ છે. -કામજિજ્ઞાસા
- ◆ પતિ-પતનીના સંભોગને સમભોગમાં પરિવર્તનની કળા એટલે -કામ જિજ્ઞાસા.
- ◆ પ્રજોતપતિમાં વપરાતી કામજીર્જ મોક્ષ પ્રાપ્તિ તરફ કેવી રીતે લઈ જાય તે જાણવા માટેનો ઉત્તમ ગ્રંથ છે. -કામજિજ્ઞાસા
- ◆ જે ધારમાં પતિ-પતની પરસ્પર સંતોષી જીવન જીવે ત્યાં અવશ્ય કલ્યાણ છે. આ વાત ‘કામજિજ્ઞાસા’ સમજાવે છે.
- ◆ નારી બંધન નથી. મુક્તિ માર્ગ લઈ જાની સહધર્મયારિણી છે. તે સમજવા માટે અવશ્ય ‘કામજિજ્ઞાસા’ વારંવાર વાંચો.
- ◆ ‘કામજિજ્ઞાસા’ જીવનમાં કામ ઊર્જાનો સહૃપયોગ કરવાનું શીખવે છે.
- ◆ યોગ, તંત્રના સમન્વય સાથે સફળ કામજીવન જીવવાની કળા અને સંસારમાં સફળ થવાની ચાચી રૂપ કામ જિજ્ઞાસા ગ્રંથ છે. એનાથી કામના સાચા સ્વરૂપનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ છે. માટે ફરીને વાંચવા માટે ‘કામજિજ્ઞાસા’ નો ગ્રંથ ધારમાં અવશ્ય વસાવો.
- ◆ ‘કામજિજ્ઞાસા’ મોક્ષના પુરુષાર્થનું પ્રવેશ દ્વાર છે. ‘કામ’ ઊર્જાને સમજો તો મોક્ષ સુધી પહોંચાય.

**‘ગજનન’નાં ખૂબ જ પ્રસિદ્ધ પામેલાં તંત્ર - મંત્ર - ચંત્ર
અંગોનાં પ્રકાશનો**

- અનુભવસિદ્ધ સાધના લઘુ પ્રયોગો :
લે. પ્રાણાંજલિવનદાસ કાર્પેન્ટર કિંમત રૂ. ૨૫-૦૦ E
(જીવનમાં ઉપયોગી અવનવા અનુભવ સિદ્ધ પ્રયોગો - ગુપ્ત અને ફળદાયી મંત્રો - લક્ષ્ણી પ્રયોગ તથા વિદ્યાર્થ ગણપતિના ફળદાયી મંત્રો સહિત)
- મંત્ર પરાગા : લે. આનંદપ્રસાદ જોધી કિંમત રૂ. ૧૦૦-૦૦ E
(મંત્રશાસ્ત્રની પ્રાચીન અસ્મિતા પરાશક્તિ અને શક્તિ તત્ત્વોના ખૂબ જ શક્તિશાળી એવા અમોઘ મંત્રો - મૃત સંજીવની મહામંત્ર પ્રયોગ - કાર્ય સિદ્ધિ - વિશીષ્ટ પ્રયોગો દ્વારા ચિત્ર સહિત અને સચોટ માહિતી આપતો એકમાત્ર ગ્રંથ.)
- ચંત્ર વિધાનનું રહસ્ય - કેટલાંક અત્યંત ગુપ્ત અને દુર્લભ અદ્ભુત ફળ આપનારાં ચંત્રો કિંમત : રૂ. ૨૫-૦૦ E
(આપણા રોજંદા જીવનમાં ઉપયોગી એવાં દુર્લભ ચંત્રો - શાબીરી મંત્ર - વૈદિક કાળથી માનવામાં આવેલ વસ્તુ તથા જન્મ રાશિ મુજબ અદ્ભુત ચમત્કાર કરનારાં રત્નો અંગોની ચિત્ર સહિત વિસ્તૃત માહિતી)
- સાબર મંત્ર ઉપાસના : કિંમત રૂ. ૨૪-૦૦ E
સાબર મંત્ર - વિધિ - વિધાન - તથા નાથ સંપ્રદાયના સિદ્ધાંતો સહિત
- બગાલામુખી ઉપાસના સાધના અને સિદ્ધિ : કિંમત રૂ. ૨૦-૦૦ E
ઉત્પત્તિ - પૂજા વિધિ - ધ્યાન મંત્ર - ચંત્ર - સ્તોત્રો પાઠ સહિત
- મહાસિદ્ધિ મંત્ર પ્રયોગ : લે : સ્વાનંદ સરસ્વતી. કિંમત રૂ. ૫૦-૦૦ E
(દ્રવ્ય પ્રાપ્તિને માટે વટ્યક્ષિણી સાધના - ચાંદી બનાવવાનો પ્રયોગ - કાચ્યસિદ્ધિ - ચોક્કસ ફળ આપતાં સંસ્કૃત મંત્ર પ્રયોગો - ચંત્ર સાધના પ્રયોગો - ઔષધિ સાધના પ્રયોગો - ત્રાટક પ્રયોગો સહિત)

નામ : શરદચંદ્ર ઈશ્વરલાલ પુરોહિત

જન્મ સ્થળ : મુ. પો. કુમસ, જિ. સુરત.

જન્મ તારીખ : ૭-૧૦-૧૯૩૮

રહેઠાણ : બ્લોક નં. ૫૫/૪૨૦

ગુજરાત હાઇરીંગ બોર્ડ, પાલનપુર પાટીયા, રાંદેર રોડ,
સુરત-૩૮૫ ૦૦૫

પિતા : શ્રી ઈશ્વરલાલ ભાઈશંકર પુરોહિત

માતા : અ.સૌ. કમળાગૌરી ઈશ્વરવાલ પુરોહિત

પતની : અ.સૌ. સરલાદેવી શરદચંદ્ર પુરોહિત

જાતિ : મોટ શાતુવેંદી બ્રાહ્મણ

ગોત્ર : વરિષ્ઠ, વેદશાખા : શુક્લ યજુવેંદ

ત્રિપ્રવરાનિવત માધ્યાંદિની શાખા

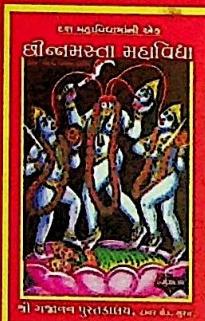

વ્યવસાય : (૧) ગુજરાત સરકારના સહકારી ખાતામાં સહકારી

અધિકારી પદ પરથી નિવૃત્તિ તા. ૩૧-૮-૮૯. (૨) હાલમાં

સાહિત્ય સંશોધન, લેખન અને કર્મકાંડ વૈદિક,

પુરાણોક્ત તેમજ તાંત્રોક્ત

આ પુસ્તક વિશે

આ છિનનમસ્તાના હાથમાં જે પોતાનું કાપેલું મસ્તક છે દસેય દિશાઓમાં અને ૩૬૦ ડિગ્રીમાં કોઇપણ બાજુએ ધૂમાવી શકાય છે. એટલે એ ત્વારિત નિર્ણાય લેવાની શક્તિ પ્રદાન કરી શકે છે. અને ૩૬૦ ડિગ્રીમાં તે મારી શકે છે. પ્રહાર કરી શકે છે. બગલામુખી બાંધવાનું સ્ટંબન કાર્ય કરે છે. ધૂમાવતી સીધી ચાલે છે અને સીધી લોડાવે છે. પરંતુ છિનનમસ્તા ૨૬૦ ડિગ્રીમાં ગોપનીય

શીતે સમૂળ નાશ કરે છે. એ સ્ત્રી પ્રદાન શક્તિ છે. જ્યા - વિજયા (ડાક્નિ અને વર્ણિની) પણ સ્ત્રી તત્ત્વ રૂપા છે. એના બે હાથ છે. જે મળુષ્ઠોને માટે સૌથી વધુ હિતકાર છે. એ જ જ્ય અને વિજય પ્રદાન કરનારી શક્તિઓ છે. એ ચાર હાથવાળી ચથુર્લુજા દેવીઓ નથી. એનું વાહન રતિ અને કામ વિપરીત રતિ કિયામાં રત સ્ત્રી અને પુરુષનું યુગલ છે. વળી એ પ્રચંડ ચંડિકા છે, એનું બીજું નામ પરાડાંકની છે, કારણ કે મસ્તક વિહીન હોવા છતાં પણ એ કિયાશીલ રહે છે. એ આતિગુણ્ય વાત છે.

શ્રી ગાંગોળ પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ, સુરત.